

EESTI STATISTIKA

ILMUB KORD KUUS

RECUEIL MENSUEL

DU

BUREAU CENTRAL DE STATISTIQUE DE L'ESTONIE

24 VEEBRUARIL

1928

24 FÉVRIER

*X ANNIVERSAIRE DE
L'INDÉPENDANCE*

SISUKS PEALE MÜU:

Statistika iseseisvuse ajal. — A. Pullerits.
Rahva suhtumine statistikale Eestis. — A. Tooms.
Eesti majanduselu areng 1918—28. — J. Janusson.
Väliskaubandus 1919—27 a. — J. Ōisman.
Töõjõud ja toodang suurtööstuses 1926 a. — P. Semper.
Metsamajandus 1920—27. — J. Kurkus.
Tähtsamaid jooni demograafiast 1918—28. — H. Reiman.
Töölud 1922—27. — R. Sõrmus.
Rahva tervislik seisukord 1919—27. — E. Lasberg.
ja
Arvuline ülevaade iseseisvusajast.

Nr. 75 (2)

TALLINN

Nr. 75 (2)

RIIGI STATISTIKA KESKBÜROO
BUREAU CENTRAL DE STATISTIQUE DE L'ESTONIE

SISUKORD

TABLE DES MATIÈRES

	Lhk.	Page
Statistika iseseisvuse ajal. A. Pullerits	65	<i>Développement des statistiques en Estonie. A. Pullerits</i> 65
Rahva suhtumine statistikale Eestis. A. Tooms	73	<i>Relation de la population aux travaux statistiques en Estonie. A. Tooms</i> 73
Arvuline ülevaade iseseisvusaajast	82	<i>Période de l'indépendance en chiffres. Le progrès économique de l'Estonie de 1918—28. J. Janusson</i> 82
Eesti majanduselu areng 1918—28. J. Janusson	88	<i>Commerce extérieur de 1919—27. J. Oisman</i> 101
Väliskaubandus 1919—27. J. Oisman	101	<i>Production et main d'oeuvre dans les grandes entreprises en 1926. P. Semper</i> 110
Tööjõud ja toodang suurtööstuses 1926 a. P. Semper	110	<i>Forêts et leur exploitation de 1920—27. J. Kurkus</i> 126
Metsamajandus 1920—27. J. Kurkus	126	<i>Principaux caractéristiques démographiques de 1918—28. H. Reiman</i> 135
Tähtsamaid jooni demograafiast. H. Reiman	135	<i>Conditions du travail 1922—27. R. Sõrmus</i> 138
Tööolud 1922—27. R. Sõrmus	138	<i>État sanitaire de la population de 1919—27. E. Lasberg</i> 141
Rahva tervislik seisukord 1919—27. E. Lasberg	141	

TABELID — TABLEUX

(Standartnumeration)		(Numération permanente)
Jooksvate andmete saavutamiskord	143	MÉTHODES D'ÉTABLISSEMENT DES DONNÉES PUBLIÉES DANS LES TABLEUX COURANTS 143
Tab. 1. Sissevedu detsembris	145	Tab. 1. Importation en décembre 145
" 2. Väljavedu detsembris	146	" 2. Exportation en décembre 146
" 3. Sisse- ja väljavedu detsembris (tähtsamad ained)	147	" 3. Importation et exportation des principaux articles en décembre 147
" 4. Tollimette läbikäik detsembris	149	" 4. Commerce extérieur en décembre (par les douanes) 149
" 5. Tolliasutiste tulud novembris	149	" 5. Recettes douanières en novembre 149
" 6. Ühendatud riigiraudteede tegevus novembris	150	" 6. Chemins de fer unis en novembre 150
" 7. Tallinna sadama tegevus jaanuaris	151	" 7. Mouvement du port de Tallinn en janvier 151
" 8. Eesti Panga äriseis 30. XI. 27	55	" 8. Situation financière de la Banque d'Estonie au 30. XI. 27 55
" 9. Maapanga äriseis v. Eesti Statistika 1927 a. 587		" 9. Situation financière de la Banque agraire 587
" 10. Era- ja tähtsamate ühispankade äriseis 1. XII. 27	152	" 10. Situation financière des banques privées et des principales banques coopératives au 1. XII. 27 152
" 11. Üksikute pankade ärisaisu summad 1. XII. 27	152	" 11. Montant des bilans des banques au 1. XII. 27 152
" 12. Riigi sissetulekud novembris	153	" 12. Recettes de l'État en novembre 153
" 13. Valuuta hinnad Tallinna börsil jaanuaris	154	" 13. Cours du change à Tallinn en janvier 154
" 14. Vabariigi pfiiridest ülesõitnud jaanuaris	153	" 14. Nombre des personnes passées les confins de la République en janvier 153
" 15. Elanikkude arv hinnades detsembris	151	" 15. Mouvement de la population dans les villes en déc. 151
" 16. Seesama jaanuaris	154	" 16. La même en janvier 154
" 17. Liikvel olev raha detsembris	155	" 17. Billets en circulation en décembre 155
" 18. Rahakate detsembris	155	" 17. Couverture en décembre 155
" 18. Pankadevahelise arvekoja tegevus detsembris	155	" 18. Mouvement de la chambre de compensation en décembre 155
" 19. Protestitud veksid detsembris	155	" 19. Effets protestés en décembre 155
" 20. Kapitali emissioonid detsembris	155	" 20. Emissions des capitaux en décembre 155
" 21. Tööstustoodang detsembris	155	" 21. Production de quelques industries en décembre 155
" 22. Loomataudid detsembris	155	" 22. Epizooties en décembre 155
" 23. Tapamajade tegevus detsembris	155	" 23. Fonctionnement des abattoirs en décembre 155
" 24. Suurmlüügihinnad jaanuaris	156	" 24. Prix de gros en janvier 156
" 25. Toiduainete maksumus kalorilise sisalduse järelle 1925—28	153	" 25. Coût des denrées alimentaires à la base de leur valeur nutritive 1925—28 153
" 26. Turuhinnad jaanuaris	157	" 26. Prix de détail en janvier 157
" 27. Elumaksumusindeksid	62	" 27. Nombres-indices du coût de la vie 62
" 28. Suurmlüügiindeksid	62	" 28. Nombres-indices des prix de gros 62
" 29. Tööbörsid ja eravahetaituskontorid detsembris	158	" 29. Activité des bourses du travail et des agences d'affaires privées en décembre 158
" 30. Tööstusettevõtted ja nende tööjõud 1 jaanuariks	159	" 30. Entreprises industrielles et leur main d'oeuvre au 1 janvier 159
" 31. Tööõnnetused tööstusettevõtetes detsembris	160	" 31. Accidents du travail dans les entreprises industrielles en décembre 160
" 32. Tööstustööliste arvu liikumise indeksid	160	" 32. Nombres-indices du mouvement du nombre de la main d'oeuvre dans les entrepr. industr. 160
" 33. Nakkushaigused jaanuaris	160	" 33. Maladies contagieuses en janvier 160

STATISTIKA ISESEISVUSE AJAL. DÉVELOPPEMENT DES STATISTIQUES EN ESTONIE.

Sisu: 1) Keskbüroo asutamine, lhk. 65. 2) Demograafia. lhk. 65. 3) Majandusstatistika, lhk. 67. 4) Põllumajanduse statistika, lhk. 69. 5) Omavalitsuste ja ühiskondlike asutiste statistika, lhk. 71. 6) Andmete kirjastamine, lhk. 71.

1. Keskbüroo asutamine. Vene ajajärgust on Eesti pärinud võrdlemisi vähe statistilisi materjale. Needki puudulikud andmed sisaldavad kokkuvõtteid ainult kubermangude ulatuses ja kuna Eesti on moodustatud neljast kubermangu osast, on need andmed vähe kasutatavad. Iseisvaks saamiseks tekkis aga mõõdapääsemata vajadus täpsemate andmete järele, nii seadusandlikuks tööks, kui ka riigi valitsemise ja majandamise korras. Nii tekivad statistilised osakonnad üksikute ministeeriumite juure — põllutöö-, kaubandus-tööstus-, siseministeeriumi, hariduse- ja töö-hoolekande ministeeriumide juure. Ka mõned peavalitsused olid sunnitud statistilisi ametkondi looma.

Kõik need asutised, ellu tärganud vastavate ametkondade praktilistest nõuetest, toimisid peaaesjalikult jooksvate andmete kogumisel. Mitmete tähtsate alade kohta aga üldse statistika puudus.

Seepärast pole ka see ajajärk Eesti statistika arengusse suuremaid jälgi jätnud. Paratamatu vajaduseks osutus asutise loomine, mille ülesandeks oleks riikliku statistika korraldamine, nimelt andmete kogumine ja läbitöötamine kõigi tähtsamate riigielu ilmuvuste kohta. Selleks otsustati moodustada Riigi Statistika Keskbüroo, mis hakkas tegutsema 1921 aastal. Keskbüroo poolt alustatud järjekindel statistika tsentralisatsioon ei leidnud kaugeltki pooldamist teiste keskasutiste poolt, kuna eeldati, et vaevalt suudab Keskbüroo täita ka teiste asutiste nõudeid ja anda neile tarvilisel määral ja ajal materjale nende tööks. Tegelik elu on aga näidanud, et kõigi asutistega on saavutatud kõige parem töövahekord; kõik asutised on ülesnäidanud tarvillikku vastutulekut riikliku statistika korralduse elluviimisel, kuigi need ülesanded sagedasti ehk koormavatena on tundunud. Nähtavasti, on ka Keskbüroo suutnud rahuldada asutiste nõudeid, kuna senini asutiste poolt ühtki suuremat etteheidet pole kuulda olnud. Tagatiseks, et Keskbüroos asutiste tarvidused tähelepanu leiaks, on ettenähtud Riigi Statistika Nõukogu, millises kõikide ministeeriumite, linnade, maavalitsuste ja ülikooli esindus ettenähtud,

Kuna Eestis Keskbüroo, kui korraldav kesk-asutis, osutub statistika arengus mõõduandvaks teguriks, siis väljendub Keskbüroo tegevuse ülevaates ka täiel määral riikliku statistika ja suurel määral Eesti statistika areng.

Nagu tähendatud, moodustati Keskbüroo 1921 aastal. Ruumide puudusel oli võimalik alles aasta lõpu poole teostada teiste statistiliste asutiste ülevõtmist. Nii oli võimalik alles 1922 a. alata laiemas ulatuses organisatsioonilist tööd. Nagu allpool näeme, tuli Keskbürool küll üle võtta hulk nooremaid ametnikke, kuid peaaegu mingisuguseid põhipanevaid materjale; tuli asuda kõikide materjalide kogumissüsteemide ümberkorraldamisele uutele alustele, ning asuda uute alade korraldamisele, mis senini täiesti väljaspool ühegi asutise vaatepiiri. Ühes sellega tuli ka esimesel täielikul tegevusaastal kiires korras läbi viia eeltööd esimeseks üldrahvalugemiseks ja ka seda teostada sama aasta lõpul (28 dets.).

Järgmised — 1923 a. ja osa 1924 a. tuli pühendada veel rahvalugemisele — materjalide läbitöötamisele ja kirjastamisele. 1925 aastal tuli korraldada esimene põllumajanduslik üleskirjutamine, mis, kuigi võimalikult lühikavalisena ette võeti, siiski suuremaks erakorraliseks tööks osutus. Nii on tulnud suuremate erakorraliste tööde kõrval luua riiklikku statistika aparaati, mis vastaks praeguse aja teaduslike ja meetodilistele nõuetele, ühes sellega aga ka vastaks riigiaparaadi praktilistele nõuetele. Kui võrd on suudetud Keskbüroo tegevust arendada ja üksikuid alasid korraldada, näeme konkreetset üksikute alade kirjelduses.

2. Demograafia. Rahvastiku statistika. Kuna rahvaarvu ja rahva koosseisu kohta pea mingisuguseid andmeid ei olnud, tuli päevakorrale rahvalugemise korraldamine. See töö, milleta üldse võimata oli korraldada rahvastiku statistikat, tuli sellepärast läbi viia võimalikult kiires korras. Sealjuures osutus vajalikuks materjale läbitöötada võimalikult üksikasjaliselt, et täielikku pilti saada rahvaarvu, rahvuse, ühiskondliku kihituse ja tegevusalade, rähvahariduse ja riikkondluse

kohta. Kõik need andmed töötati läbi kõigi väiksemate administratiivüksuste (valdade, alevite) järele.

Rahvalugemine läks väga hästi korda ning andis rikkaliku põhimaterjali rahvastiku statistikale. Rahvastiku statistika tähtsamaks aladeks osutuvad:

1) looduslik ja mehaaniline rahvalikumine, 2) tervishoid, 3) haridus, 4) töö, 5) hoolekanne ja 6) moraal (kriminaalstatistika jne.). Kuigi nende alade kohta ka enne Keskbüroo loomist andmeid koguti, tuli siiski uuesti ümberkorraldada kõik alad.

Rahva loodusliku liikumise statistika — sündivuse, surevuse, abielluvuse ja abiellulahutuste alal saadi enne andmeid üks kord aastas koguduste aastaaruannete näol. Ent need teated olid sedavõrd puudulikud, et neid peaaegu kasutada ei saanud. Tuli sisseseada perekonnaseisu muutuste kohta teatelehed, millistel igat juhtumist eriti registreeritakse ja mis võimaldasid juba teateid saavutada ja kasutada teistes kultuurmaades väljakujunenud rahva loodusliku liikumise statistika nõuete kohaselt. Suuri raskusi tekitas aga nende andmete kättesaamine kogudustelt, ning nõudis Keskbüroolt väga palju jõukulu. Siiski saadi niikaugale, et juba 1924 a. 99% individuaallehti kohtadelt kätte saadi. Suurema muudatuse tõi rahva loodusliku liikumise statistika alal perekonnaseisu seadus, milliselega on ettenähtud andmete andmise kord Keskbüroole. Kuigi perekonnaseisu seadus ei võimalda veel selle statistika täiuslikku korraldamist, kindlustab ta siiski miinimumi, mis rahvusvaheline teadus ja kultuurelu nõuab.

Rahva mehaanilise liikumise alal on korraldatud andmete saamine — siseliikumise kohta — rahva arvu liikumine linnades ja alevites; immigratsiooni ja emigratsiooni kohta — andmed kõigi sissesõitnute ja väljasõitnute kohta. Väljasõitvate kohta on sisseseatud eriteatelehed, milliste alusel väljarändamist arvestatakse.

Kuna aga väljarändamine Eestis kitsendatud, on selle arvestamine suurimate raskustega seotud, kuna paljud valesi näitavad väljasõidu sihtmaad. Ka nõuab väljarändamise statistika võrdlemisel suurt töökulu, kuna kõik passivõtjate kohta saadavad individuaallehed tulevad piiripunktide andmetega kõrvutada, et tegelikult väljarändajaid kätte saada. Keskbüroo vähese koosseisu juures osutub see praegusel ajal võimataks, kuigi see statistika käesoleval ajal, nii siseriiklikult, kui ka rahvusvaheliselt (Rahvasteliidult alalisel nõudmised) tähtis on.

Rahvahariduse statistika alal viidi läbi juba 1923 a. põhjalik uurimus koolimajade ja õpetajate koosseisu kohta, täiendati haridusministeeriumi poolt ennem tarvitusel olnud koolide õppetgevuse aruanded, seati sisse koolide

majandusteatelehed, koguti teateid kultuurliste ühingute ja seltside ning raamatukogude tegevuse kohta. Samuti on loodud ühendus vaimlise kultuuri alal tegutsevate eriasutistega, mis võimaldavad teateid kooliealiseks saavate laste haridusest, vabaharidusest, kunsti- ja teadusastiste tegevusest, kirjanduse ja raamatuturust jne. 1924 a. ilmus põhjalikum monograafia „Haridus Eestis“, peale selle on igal aastal antud põhjalik ülevaade koolide tegevuse kohta. Kahjuks on Keskbüroo viimasel aastal siiski sunnitud olnud märksa haridusstatistika kava lühendamise; nii jäävad koolide tegevuse kohta mitmed nähtused läbitöötamata tööjõu puudusel.

Tööstatistika korraldamisele asus Keskbüroo 1923 a. Osutus vajalikuks täpsustada töötajate arvu, tööaja, töötasu kohta teadete saamist tööstusettevõttele. Käesoleval ajal saab Keskbüroo igakuilised andmed suur- ja kesktööstuse ettevõttele töölise arvulise liikumise kohta, kaks kord aastas andmeid tööaja, töötõingimuste ja töötasu kohta, üks kord aastas antakse andmeid kõikide tööliste teenistuse kohta. Väiketööstusettevõttele saadakse andmeid üks kord aastas lühema kava järele. Peale selle saadakse iga kolme kuu tagant andmeid ainult väljavahitud ettevõttele teenistustasu kohta, millised andmed vajalikud on õiendusteks Rahvasteliidule. Andmed on leidnud järjekindlat läbitöötamist ja kirjastamist.

Haigekassade statistika korralduseks on Keskbüroo kaasa aidanud aruannete tarvitusele võtmiseks, mis täiesti rahuldavad. Ühtlasi on Keskbüroo kasutanud haigekassade aruandeid tööliste tervishoidlikust seisukorrast pildi saavutamiseks.

Töötute statistika arendamiseks täiendati 1924 a. teadete saamist tööbörsidelt, 1925 a. on korraldatud teadete saamine ka eravahetalituskontoritelt. Töötute statistika osutub võrdlemise puudulikuks, kuid meie oludes ei näe Keskbüroo ühtegi teed, et seda statistikat soovilikule kõrgusele tõsta. Isegi kulukad töötute üleskirjutused ei võimaldaks täpseid andmeid.

Peale nimetatud teadete kogub Keskbüroo ka andmeid tööõnnetuste kohta, milliseid andmeid kinnitusühisused küllaldaselt täpselt annavad.

Tööliste töötasu, korteri ja teisi elutingimusi valgustab hästi kordaläänud büdžetilise uurimine, mis 1925 a. teostati Tervishoiu ja Hoolekande Näituse tolmkonna kaasabil.

Tervishoiu statistika alal koguti andmeid enne Keskbüroo tegevuse algust Siseministeeriumi statistikaosakonna poolt. Saadi andmeid tähtsamate nakkushaiguste ja suguhaiguste kohta praktiliseerivatelt arstidelt. Keskbüroo tegevuse ajal on andmeid mitmeti täiendatud. Nii saadakse 1925 a. andmeid tiisikus- ja vaimu-

haigete kohta eriteatelehtedel. On täiendatud ka mitmeti andmete andmise korda. Eriti tähtsad on andmed, mis saadakse surmapõhjuste kohta. Keskbüroos töötatakse kõik materjalid läbi mitmesugustes kombinatsioonides, surevuse, nakkushaiguste, suguhaiguste kohta jne. Osaliselt saadakse andmeid haigemajadest haigusjuhtumiste kohta. Peale selle saadakse aastaaruanded kõikidelt linnade- ja maavalitsuste tervishoiu osakondadelt: jaoskonna arstide tegevuse ning linnade ja maade tervisliku seisukorra kohta. Nimetatud aruanded töötatakse läbi Keskbüroos ja sisaldavad laialisi andmeid arstliku personali, haigemajade võrgu, praktiseerivate arstide kohta (haigete arv) ja apteekide tegevuse, koolide tervishoiu jne. kohta. 1927 a. töötati, koos Tervishoiu Valitsusega, välja uued aruande vormid jaoskondade arstidele mis mitmeid täiendusi ja paremusi pakkuvad.

Hoolekande statistika alal kogutakse andmeid 1924 a. saadik. Seati sisse andmeteandmise kord linnade ja maavalitsustele individuaal teatelehtede järele iga kinnise ja lahtise hoolekandealuse kohta. Need materjalid töötati läbi 1926 aastal. 1927 a. töötati koos Töö- ja hoolekandeministeeriumiga välja uus hoolekande statistika-süsteem, millise järele maa ja linnavalitsused hoolealuste kohta kartoteeki peavad. Kartoteek sisaldab kõiki vajalikke andmeid, mis eriti hoolekande seaduse teostamisel vajalikud. Neist andmetest saab Keskbüroo aasta-kokkuvõtet.

Kuritegevuse statistika võeti üle Keskbüroosse 1924 a. Enne seda korraldati andmete kogumist ja läbitöötamist Kriminaalpolitsei peavalitsuse juures. Keskbüroos asuti kõigepealt uue kuritegevuse nomenklatuuri väljatöötamisele, millise järele materjalid läbitöötati. Korraldati andmete saamist politseilt eriteadete lehe järele iga kuritegevuse juhtumise kohta. Samuti saadi 1924 ja 1925 a. andmeid kohtudelt iga süüdi- ja õigeksmõistetud kohta. Viimaste andmete andmine jäeti seisma 1926 a., kuna avaldati arvamist, et see koormav kohtutele. Praegusel ajal on kuritegevuse statistika aluseks jäänud andmed politseilt.

3. Majandusstatistika.

Statistique économique.

Majandusstatistika tervikuna, puudus enne Keskbürood täielikult, ning tuli selle tähtsa ala organiseerimisele asuda. Eeskätt tuli täielikult ümber korraldada väliskaubanduse statistika. Enne Keskbüroo tegevuse algust koguti võrdlemisi primitiivsed andmed sisse- ja väljaveokaupade kohta 14 rühma järele. Keskbürool tuli asuda üksikasjalise kaupade nomenklatuuri väljatöötamisele, millise järele kaubad arvestamist lelavad kaalu, väärtuse, siht- ja saatejasmade järele. Kaubad on liigitatud 22 pearühma

ja ligi 100 alrühma järele. Iga kuu kirjastatakse andmed nii pearühmade, kui ka tähtsamate kaupade kohta, kuna üksikasjalisemad andmed avaldatakse eriväljaandena.

1925 a. peale on hakatud läbitöötama ka tollitulusid tolliparagraafide läbi, kuigi koosseisude koonduse tõttu viimast tööd on Keskbüroo suutnud teostada ainult erikrediitide arvel (1926 a. Välisministeeriumi arvel).

Väliskaubanduse statistika on aast-aastalt täienenud, kuna eriti puudulikuna osutusid esimesil aastail andmed kaupade siht- ja saate-maade kohta, on need ka 1924 a. peale enam-vähem täpsed ja järgmisil aastail on veelgi täpsemaks muutunud. Tähtsamaks teguriks tuleb sellel alal nimetada tolliseadustiku, millesse Keskbüroo nõudel mitmed parandused on tehtud väliskaubanduse statistika otstarbeks. 1928 a. läheb Keskbüroo üle uue väliskaubanduse nomenklatuurile, mis kokku seatud Eesti-Läti vahelisel kokkuleppel. Uus nomenklatuur baseerub rahvusvahelisel nomenklatuuril. (Brüsseli 1913 a. koventsioon).

Väliskaubanduse statistika saavutused on võrdlemisi suured, kuid kaugel veel neist nõuetest, mida Keskbüroo on üles seadnud. Vaevalt on aga lähemal ajal siin suuri paremusi loota. Nii ei võimalda äärmiselt piiratud koosseis tarvilisel määral kõikide sisse- ja väljaveetavate kaupade väärtust kontrollida, kuna üldine saadetiste arv keskmiselt ainult Tallinna tolliametis kuu jooksul 10.000 ümber kuus. Ka tollikaupade spetsifitseerimine (üksikasjaline liigitus) jääb seni puudulikuks, kuigi tollitariifide nomenklatuur ei ole kokkukõlastatud statistilise nomenklatuuriga ehk kuni tollitariifid koostatakse esemete loetelu põhimõtteil. 1925 a. peale paigutati osa väliskaubanduse alal tegutsevaid ametnikke Tallinna tolliametisse, kus registreeritakse vastavaist dokumentidest tarvilised andmed, ühes sellega pidades kontakti ekspordööride ja importööridega kaupade väärtuse ja siht- ning saate-maakindlaksmääramisel. Väliskaubandusse kuulub ka andmete läbitöötamine transiidi kohta.

Tööstusstatistika alal kogub Keskbüroo iga aasta andmeid tööstusettevõtete arvu, tööstustoodangu, tarvitatud tooresainete, kütte, tööliste arvu ja paljaks väljamakstud summade kohta. Iga 2—3 aasta kohta on vaatlusele võetud tööstuse siseseaded, jõumasinaid ning arvestatakse kasutatud energiat.

1924 a. peale arvestatakse suur- ja kesktööstuse kohta nettotoodangut (1922 ja 1923 ainult suurtööstuse kohta). 1929 a. on kavatsus korraldada esimest tööstus-kaubanduslikku üleskirjutamist, mis põhjalikumaid ja täpsemaid andmeid peaks andma tööstuse seisukorra kohta. Üleskirjutamise läbi saaks selgitatud ka mitmed küsimused, mis teisel teel raske teha

(tööstuskapitalide, amortisatsiooni jne. kohta). Eriti aga võimaldaks üleskirjutamine andmeid väike tööstus-ettevõtteilt, milliste kohta teiste abinõudega võimata tarvilikke andmeid saada.

Tööstusstatistikat teostatakse aastaaruannete põhjal, milliseid ettevõtteid Keskbüroole saadavad. Kuna aga andmete saamise protsess väga pikaldane on, ei ole kõigi Keskbüroo püüete peale võimalik olnud andmeid avaldada enne aastast hilinemist, kuigi võrreldes teiste riikide andmete avaldamise tähtaegadega oleks see veel küllalt kiire.

Rahanduse statistikat hakkas Keskbüroo korraldama 1922 aastast. Seati sisse igakuuline teateleht pankadele, millisega saavutatakse andmeid pankade tegevuse kohta. Peale selle kogutakse andmeid valuuta kursside, liikvel oleva raha ja riigisissetulekute kohta, millised andmed järjekindlat avaldamist leiavad. 1927 a. töötati läbi aktsiaseltside ja ühistegeliste ettevõtete äriseisud, mis kokkuseatud kuldbilansside seaduse alusel. See suurem töö võimaldab ka alust luua igaastasele statistika korraldusele ettevõtete äriseisude kohta.

Ka omavalitsuste majandamise kohta on Keskbüroo andmeid kogunud, ning linnade ja alevite kohta vastavad andmed avaldanud. Kahjuks ei ole veel võimalik olnud maavalitsuste kohta sama põhjalikke andmeid saavutada, kuna arvepidamise mitteilhtlased nomenklatuurid senini ei võimaldanud andmete koostamist. Viimasel ajal on siiski ka selles suunas edu saavutatud ning on loota, et 1927 a. võimaldub ülevaadet saada ka maavalitsuste majandamise kohta.

Maksustamise statistikat suutis Keskbüroo ainult 1927 a. põhjalikumalt korraldada, kuna eelmiseil aastail Keskbüroo püüded tarvilist vastutulekut ei leidnud. Eriti vajalikuks osutuvad üksikasjalised andmed tulumaksu kohta. 1926 a. saab esmakordselt anda põhjalikku ülevaadet maksualuse tulust, tuluallike ja nimelt kinnisvarade, sellest eraldatud põllumajandusliste varade, kapitalide ja teenistuslike tulu kohta. Tulumaksu summa kohta omakord saab andmeid tulumaksjate tegevusalade järele: kaubandus-tööstus-, põllumajanduse- ja ühiskondliku tegevusala järele. Need andmed leiaksid liigitust tulumaksu suurusrühmade kohaselt.

Kindlustuse statistika korraldamisele asus Keskbüroo 1923 a., millisest aastast peale avaldatakse põhjalikud andmed tule-, vee-, elu, õnnetuste jne. kindlustuste kohta. 1924 a. seati sisse ka tulekahjude statistika, mis võimaldab võrdlemisi häid andmeid tulekahjude arvu, põhjuste ja kahjusummade kohta.

Hindade statistika alal kogutakse 1922 a. andmeid toidu- ja tarbeainete üksikmüügihindade kohta turult ja kauplusist, loomade hin-

dade üle laatadel, ehitusmaterjali hindade üle, suurmüügi hindade üle börsikomiteelt ja suuremalt ettevõtteilt. Toidu- ja tarbeainete nimes- tikus, mille üle hinde kogutakse, koosneb umbes 100 ainest. Umbes 50 aine kohta kogutakse andmeid iga nädal, teiste kohta kord kuus. Andmeid koguvad ja saadavad kohtadelt 16 linna- ja 18 alevivalitsust, milliste järele Keskbüroos hindade liikumist jälgitakse.

Hindade statistikale baseerub indekside statistika, nimelt elumaksumuse ja suurmüügihindade ning põllumajandussaaduste hindade indeksid. Elumaksumuse kohta on avaldatud Keskbüroo poolt suur eriteos ja 1925 a. avaldatakse igakuulised andmed elumaksumuse liikumise kohta. Ühes sellega osutus vajalikuks ettevõtta suuremat uuringut tööliste büdžeti kohta, et kindlaks määrata Eesti tööliste tarvitamist. Selline töö viidi läbi 1925 a. ning saadud andmete põhjal arvutati ümber ka elumaksumusindeks. 1927 a. arvutatakse ka suurmüügi hindade indekseid ja põllumajandussaaduste indekseid. Kõikide indekside arvutusmeetodid on ühtlustatud Eesti ja Läti vahel, mis võimaldab tulevikus nii elumaksumuse, kui ka turu konjunktuuride võrdlust naabrimaadega vahel.

Transpordi ja side statistika alal jälgitakse praegu raudteede tegevust, kaubalaevastiku koosseisu ja tegevust kaupade ja reisijate veo alal, sadamate tegevust, laevasõitu ja kaupade ning reisijate läbikäiku, laevasõitu Eesti vetes, posti, telegraafi ja telefoni tegevust, maanteid ja liikvel olevaid jõuvankreid. Nimetatud aladest teostatakse posti-telegraafi-telefoni ja raudteestatistika väljaspool Keskbürood, nimelt esimene postipeavaltisuses ning teine raudteevallitsuse statistika osakonna poolt. Nende alade korraldamisel on Keskbüroo abiks olnud, ning saab valmilt vastavad materjalid kirjastamiseks. Posti-telegraafi-telefoni statistikat peetakse soovitavas ulatuses 1922 a. peale.

Raudteede statistika kohta saavutatakse andmeid raudteevõrgu laienemise, veereva koosseisu muutmise, veerevkoosseisu kasutamise, reisijate, pagasi ja kaubaveo järele. Ühtlasi seatakse kokku aruanded raudteede tuludest ja kuludest. Osaliseks probleemiks raudteestatistika alal on jäänud kaupadeveo statistika, nimelt kaupade liikumine üksikute jaamade vahel. Kuna tähtsamate kaubaainete liikumise jälgimine lubaks tähtsaid ja tarvilikke tulemusi teha, nimelt väljendades produktsioon- ja tarvitusvaldkondi, tahaks loota, et sellel alal tulevikus rohkem saab ära teha. Siiaaani suudeti ainult 20 aine kohta sellaseid andmeid läbitöötada laiaroopalise raudteevõrgu kohta.

Sadamate tegevuse kohta kogub Keskbüroo andmeid 1922 a., kuna enne seda ainult Tallinna sadama kohta andmeid koguti. Käesoleval

ajal kogutakse andmeid 12 sadama kohta, nimelt sisse- ja väljaläinud liini- ja tramlaevade arvu ja tonnaži kohta, eritades rannaja kaugesõidus lippu, tuleku- ja mineku sadamat ning laevaliike. Samuti võetakse kokku kaugesõidust ja rannasõidust igasse sadamasse sisse- ja väljaveetud kaupade ja reisijate arv. Kaubalaevastiku koosseisu ja tonnaži liikumist jälgitakse 1922 a., nimelt laevade arvu, suurust, vanust, ehitusmaterjali, kodusadama ja tegevuse iseloomu järele. Korda ei ole läinud saada täpseid andmeid kaubalaevastiku teenistuse kohta. On aga loota, et Kaubanduskoja kaasabil ka see küsimus lahendamist leiab. Senini on Keskbüroo sunnitud olnud laevade teenistust teoreetiliselt kalkuleerima. Laevaõnnetuste kohta kogutakse andmeid 1923 a. saadik.

Maanteede pikkuse üle liikide järele koondatakse Keskbüroo andmeid vastavalt asutistelt ja ühes sellega kogudes andmeid liikumas olnud autode, mootorrattaste ja jalgrataste üle.

Majandusstatistika kavasse on Keskbüroo võtnud ka igaaastase Eesti rahvusvahelise maksubilansi arutamise, kuigi see töö peaaegu kõikides teistes maades mitte statistiliste vaid rahandus-majandusasutiste ülesandeks on. 1927 a. seati kokku esmakordselt kolme eelmise aasta maksubilanss. Kuigi selles kaugeltki kõikide arvete kohta ei olnud võimalik saada täpseid andmeid, näiteks kaubalaevastiku teenistuse, väliskapitalide investeerimise jne. kohta, võib loota et ka siin aast-aastalt üksikute arvude täpsustamist ettevõtta saab, koos üldise arvepidamise arenemisega asutiste ja ettevõtete majandamises. Teiseks võrdlemisi tähtsaks tööks, mida Keskbüroo majandusstatistika kavasse ülesse on võtnud, on rahvavarade ja elanikkude sisetulekute arvestamine. Ka see ülesanne ei kuulu otsekoheselt Keskbüroo töökavasse, vähemalt teistes riikides mitte. Kuid kuna ei ole ettenäha, et käesoleva töö mõni teine asutis enesele ülesandeks teeks, on Keskbüroo otsuseks teinud ka selle probleemi lahendamisele asuda käesoleval — 1928 aastal.

Kuigi peaaegu kõigi majandusstatistika aladele on Keskbüroo poolt alus pandud 1922-23 a. on aast-aastalt tulnud kava täiendada, meetodilisi võtteid uuendada, niipalju kui olukord on võimaldanud.

4. Põllumajanduse Enne Keskbüroo asutamist statistika.

Statistique agricole.

korraldas põllumajanduslikku statistikat põllutööstusteeri-umi statistika osakond. 1921 a. lõpul võeti põllutööstusteeri-umilt üle suurem osa statistilisi funktsioone, kuna jäeti ministeeriumi juure ainult maakorraldusstatistika.

Tähtsamaks tööks, mis põllutööstusteeri-umi poolt iga aasta korraldati, oli külvipindade, loo-

made arvu ja saakide statistika. Kõik see statistika põhjenes ainult vallavalitsuste teadetele ning andis nõrke tulemusi, nii saadi ainult 60—70 % külvipinde kätte. Kuna teised põllumajandusstatistika alad olid hoopis korraldamata, tuli välja töötada täielik uus põllumajandusstatistika kava ning selle teostamisele asuda.

Esimeseks suuremaks ülesandeks oli põllumajanduslikkude korrespondentide võrgu loomine, nagu see läbiviidud on teistes maades. Korrespondentvõrgu loomist alati kohe 1921 a. Oli tarvis leida kõikidest valdadest 4—5 tege-likku põllumeest, kes oma peale oleks võtnud vabatahtliku korrespondendi ameti. Samal aastal avaldasid selleks soovi 1 400 isikut, mis näitab, kui suurt huvi Keskbüroo algatuse vastu põllumehed üles näitasid. See huvi ei ole mitte raugenud, vaid aast-aastalt kasvanud. Vaatamata selle peale, et Keskbüroo iga aastaga valikut kõvendas ja suuremaid nõudeid võrgu vastu ülesse seadis, on käesoleval ajal korrespondentvõrgus ligi 2 000 isikut. Korrespondentvõrku tuli algusest peale süstemaatiliselt instrueerida ja seda iga aasta jätkata. Käesoleval ajal töötab korrespondentvõrk täitsa rahuldavate tagajärgedega ja suurima usaldusega Keskbüroo vastu.

Korrespondentvõrgu andmeil põhjeneb suur osa jooksvat (iga-aastast) põllumajandusstatistikat, millest tähtsamaks on viljade seisukorra, saakide ja põllutööliste pal-ka-de statistika. Erikorrespondentvõrk (600 isikut) annab andmeid mesilastepidamise tingimuste ja meetoodangu kohta.

Teiseks tähtsamaks ülesandeks oli Keskbürool põllumajandusliku üleskirjutuse korraldamine, kuna puudusid igasugused täpsemad andmed, millistele igaaastast statistikat rajada. Alles 1925 a. sai võimalikuks äärmiselt lühikese kava järele seda teostada. Oieti ei julgenud Keskbüroo, arvestades eelarve summaga (3 milj. marka) esmalt mõeldagi ka kõige lühemat üleskirjutust korraldada, vaid kavatses viia läbi ainult maadearvestamist, et saavutada andmeid põllumajandusliikide ja maadekasutamise kohta. Kuid suurem vastutulek maavalitsustelt lubas siiski esialgset kava täiendada ning maadearvestamisest, millise peale krediidit oli antud, kujunes põllumajandusline üleskirjutus, mis isegi väga heade tagajärgedega läbi viidi. Üleskirjutusel registreeriti 127 000 majapidamist ja 120 000 krunti, kusjuures eraldi lehtedel krundid ja majapidamised registreeriti. Esimesed sisaldasid andmeid põllumajandusliikude maa-delii- kide kohta ning seati kokku enne üleskirjutuse läbiviimist, neisse oli kantud ka kadastri andmed, mis tarvilise kontrollmaterjalina osutus. Majapidamislehele registreeriti andmed külvi-

pingade, loomade arvu, põllumajanduslise inventari ja viljapuude arvu kohta. Kõik see materjal leidis läbitöötamist 6 omandusliigi ja iga liik 7 suurusrühma järele.

Põllumajanduslik üleskirjutus andis ka jooksvale statistikale teise erikaalu: osutus võimalikuks arvutada põllumajanduslikku toodangu ja tarvitamist, ning teha tuletusi toodangu ja väärtuste juurekasvu kohta.

Iga-aastase põllumajandusstatistika kava on käesolevaks ajaks järgmisena välja kujunenud. On kavatsus kõikide majapidamiste külvipinde registreerida üleskirjutuse abil iga 5 aasta järele. Järgmine üleskirjutus korraldatakse 1929 a. koos üleilmliku põllumajandusliku üleskirjutusega.

Viljade külvipindade statistika. Kuna muutused üleskirjutuse ajast eriti suured ei või olla, korraldatakse vaheaastatel külvipindade üleskirjutus ainult osaliselt kuni 10% talundeid ja neis ettetulnud muudatused üldistatakse kogu talundite arvule.

Viljasaakide statistika. Andmeid viljasaakide kohta saavutatakse põllumajanduslike korrespondentide kaudu, kes oma ja ka naabritelude kohta andmeid saadavad. Nii saadakse Keskbüroos 4 000—5 000 konkreetseid teateid saagi suuruse kohta, — andmeid, milliseid täitsa usaldusväärilisteks võib pidada. Saakide kohta saavutatakse andmeid ka põllumajandus inspektoritelt ja kontrollassistentidelt, kes Keskbüroole alati on vastutulelikud olnud.

Üldse saadakse kuni 10 000 konkreetset teadet üksikute talundite saakide kohta, millised andmed Keskbüroos kontrollitakse ja läbitöötatakse. Andmed avaldatakse kihelkondade järele.

Viljade seisukorra statistika. Et kujuneva saagi kohta juba aegsasti teateid oleks, saadavad põllumajanduslikud korrespondendid iga kuu, alates 15 maist kuni 15 sept. andmeid viljade seisukorra kohta. Viljade seisukorra hindamine sünnib rahvusvahelise süsteemi järele, mis Rooma põllumajandusliku Instituudi poolt väljatöötatud ja paljudes riikides tarvitusele võetud. See süsteem, mis kahtlemata parim, nõuab aga korrespondentidelt head vilumust. Siiski harjusid korrespondendid võrdlemisi kiiresti ülalnimetatud hindamismeetodiga ja andmeid saadakse täiesti rahuldavaid. Täienduseks korrespondentide andmetele saadakse meteoroloogia võrgut andmeid iga kuulise õhuperematuuri ja sademete kohta, mis korrespondentandmetega kõrvutatakse, et pilti saada viljade seisukorra paranemise või halvenemise kohta, koos ilmastiku tingimustega.

Viljakahjude statistika. Viljakahjude statistika alal saavutatakse andmeid kahjulikkude putukate ja taimehaiguste tegevusest. See statistika

haru on korraldatud Tartu Ülikooli taimehaiguste ja entomoloogia katsejaamade juures. See ala korraldati 1922 aastast Keskbüroo kaastegevusel ja rahalisel toetusel. Selleks otstarbeks loodi eriline korrespondentvõrk (umbes 1 000 isikut), kes vastavaid andmeid otsekohe katsejaamale saadab.

Loomade arvu statistika. Ka loomade arvu kohta saadi esmakordselt täpseid andmeid 1925 aastal põllumajandusliku üleskirjutusega. Loomade arv üleskirjutustevahelisel ajajärgul arvutatakse osalise üleskirjutuse meetodil, nagu seda tehakse külvipindadega.

Loomatervishoiu statistika. Loomatervishoiu statistika on Keskbüroo töökavasse võetud 1925 aastal. Saadakse andmed kõikidelt loomatarvidelt (Loomatervishoiu valitsuse kaudu) igakuuliste aruannetena, millised läbitöötatakse kuu- ja aastakokkuvõtetenä.

Loomade tõuparanduse ja näituste statistika. Vastavad andmed saadakse Põllumajanduse peavalitsuselt, aruannetena loomade tõuseltsidelt ja näituste juhatustelt. Tõuparanduse kohta saavutatakse andmeid tõuseltsidelt tõuloomade märkimise, tõuloomade arvu ja koosseisu kohta ning sugupunktide tegevuse kohta. Näituste aruandeis antakse andmeid väljandud tõuloomade arvu ja näituste hinnangute kohta.

Kontrollkarjade statistika. Kõik kontrollühingud saadavad aruanded kontrollkarjade söötmise ja piimatoodangu kohta. Andmed tulevad lõpulikuks läbitöötamiseks Keskbüroole. Need andmed võimaldavad ülevaadet karjamajanduse arengust ja karjakasvatuse tingimustest.

Piimatalituste statistika. Kõik registreeritud piimatalitused on kohustatud piimasaaduste välja-veo kontrolljaamale andma igakuuliseid teateid oma tegevusest. Need materjalid on 1922 a. peale Keskbüroos läbitöötatud ja avaldatud aastaraamatus.

Tapamajade statistika. Kõik tapamajad annavad igakuulised aruanded Loomatervishoiu valitsusele. Need aruanded töötatakse Keskbüroos läbi.

Villa-, muna- ja meetoodangu statistika. Andmed saadakse korrespondentvõrgu kaudu 1924 a. saadik. Mesinduse statistika jaoks on korraldatud erikorrespondentvõrk, kuhu kuuluvad 600 tegelikku mesinikku, kes annavad andmeid oma mesilate kohta. Mesilaste korrespondentvõrk töötab 1924 a. alates väga heade tagajärgedega.

Maarendihindade statistika. Ka maarendihindade kohta saadakse andmed 1923 a. saadik põllumajanduslistelt korrespondentidelt, kes saadavad andmeid oma ümbruskonna rendiolude ja rendimäära kohta.

Põllutööliste palkade statistika. Andmed saadakse 1922 a. põllumajanduse korrespondentidelt. Nimelt saadavad korrespondendid teateid põllutööliste palgalepingute järele: aastatööliste, suvetööliste ja karjaste kohta. Need andmed töötatakse läbi soo- ja vanusrühmade järele ning avaldatakse põllumajandus aastaraamatus. Peale nimetatud tööde on Keskbüroo 1925 aastast peale arvutanud põllumajandus kogutoodangu väärtust, mis ülevaadet pakub põllumajanduse üldseisukorrast ja väärtuste juurekasvust.

Metsanduse statistika. On kogutud andmed 1922 a. peale metsanduse kohta. Käesoleval ajal on läbi töötatud kõik aastad kuni 1 aprill 1927. Materjalide läbitöötamine sünnib koos Metsade Peavalitsusega. Andmed pakuvad üksikasjalist ülevaadet metsade seisukorra, majandamise ja metsatööstuse kohta.

Kalanduse statistika. Kalanduse statistika korraldamisele suudeti asuda alles viimasel ajal, kuna selle ala kordamine senini suuremate raskustega seotud oli. Alles 1927 a. saavutati vastav kokkulepe kalameeste organisatsioonidega, mille järele kalanduse instruktorid oma peale võtsid kalanduse korrespondentivõrgu organiseerimise, instrueerimise ja edaspidise järelvalve kohtadel. Kuna põllutööstusminister korrespondentivõrgu loomist rahaliselt toetab, on loota lähemal ajal selle lõpulikku korraldamist. Siiani on juba 150 korresp. leitud. Vastuvõetud kava järele teatavad korrespondendid igal kuul saagi suuruse üksikute kala liikide järele ning õnnetuste ja kahjude kohta oma piirkonnas.

Üldiselt näeme põllumajanduse statistika võrdlemisi kiiret arengut; on püütud töökavasse võtta kõik olulisemad ilmutused, niipalju kui see võimalik jooksva statistika korras. Täielik põllumajanduslik üleskirjutus, mida korraldatakse 1929 a., võimaldab puuduvaid lülisid selles kavas täita. Nii, näiteks, saadakse üleskirjutusel põhjalikud andmed põllumajandusliku tööjõu, ehituste jne. kohta.

5. Omavalitsuste ja ühiskondlikkude asutiste statistika
Statistique des institutions autonomes et publiques

arengu juure ülemines, peab tähendama, et ka siin on aastate jooksul edusamme märgata. Nii on mitmel maavalitsusel statistilised ametkonnad, kuigi vahest ühe isiku näol, kes ka sagedasti veel teisi funktsioone täidavad. Kuid mis tähtis, arvestiku vajadusest on ka kohtadel küllalt arusaamist ning Keskbürool suuremate tööde läbiviimisel on see eriti tähtis. Nii on maavalitsused põllumajanduse statistika arengus palju kaasa aidanud ja eriliselt rahvalugemise ja põllumajandusliku üleskirjutuse korraldamisel kaasa töötanud. Ühes sellega on kohtade peal välja kujunenud kontingent jõudusid,

kelle abil ka tulevikus suuremaid erakorralisi töid läbiviia võimalik on. Mis puutub linnadesse, siis on siin statistika osakonnad ainult Tallinna, Tartu ja Narva linnadel. Teistel linnadel eriametkondi ei ole, kuna osa andmeid saadetakse otsekohe Keskbüroole (perekonnanseisuametnikkudelt ja tervishoiu osak.), osa Linnade Liidule (linna majandamis-aruanded). Eriti tuleks nimetada Tallinna linna statistika bürood, mis läbi töötab materjalid rahva loodusliku liikumise, tervishoiu ja koolide jne. kohta, ning mis viimasel paaril aastal oma töökava märksa on laiendanud, väljaandes suuremat aastaraamatut, ning korraldanud ka erilisi uurimistöid, näiteks, korteriolude kohta Tallinnas.

Ka Tartu linna statistika büroo, vaatamata vähese tööjõu peale, on energilist tegevust ülesenõidanud, töötades suurima teose „Tartu“ väljaandmisel, korraldades korterite ja majade uuringuid jne.

Ka ühiskondlikes asutis ja ettevõtteis võime näha statistilise ala korraldamispüüdu ja isegi suuremaid saavutusi. Nii on Eesti Ühistegelise Liit, ühistegelise statistika korraldamisel, võrdlemisi palju korda saanud.

6. Andmete kirjastamine.
Publication des données.

Käesolev ülevaade ei oleks täielik, kui käsitaksime statistika arengut ainult andmete kogumise ja läbitöötamise seisukohalt: statistilises arengus omab erilise tähtsuse andmete kättesaadavus, seega kõigepealt andmete kirjastamine. 1922 a. ilmub Riigi Statistika Keskbüroo väljaandel kuukiri „Eesti Statistika“. Selles väljaandes tuuakse andmeid kõigi tähtsamate majandus- ja ühiskondlikkude ilmutuste kohta. 1926 a. on kuukirjas antud rohkem ruumi artiklitele, mis ülevaatliku tekstiga arvusid käsitavad. On ettenähtud, et kuukiri peaks käsitama aastas umbes 120 teemi, et anda ülevaadet kõikide enamvähem tähtsamate ilmutuste kohta varustatult tekstilise analüüsiga. 1927 a. kuukiri sisaldab umbes 70 sarnast artiklit.

Peale kuukirja on Keskbüroo poolt väljaantud iga aasta väliskaubandusestatistika aastaraamat, mis kõikide sisse- ja väljaveetavate kaupade kohta annab ülevaadet kaalu, väärtuse ning sisse- ja väljaveomaade järele. Samas on andmed tollipunktidest läbikäinud kaupade kohta ning andmed trantsiitkaubandusest ja tollituledest üksikute paragraafide järele. Aastaraamatuna ilmuvad ka üksikasjalisemad andmed põllumajanduse kohta, millises tekstiga varustatud kõik andmed, mis põllumajandust iseloomustavad. Teisi väljaandeid on kavatsatud väljaanda ainult tähendatud ajajätkude järele. Nii ilmus põhjalikum uurimistö „Haridus Eestis“ 1924 a., sisaldades

üksikasjalist ülevaadet Eesti haridusolude kohta. 1925 a. ilmus samalaadiline töö tervishoiu kohta. Samal a. ilmus ka suurem ülevaade sündivuse, surevuse, abielluvuse ja rahvalikumise kohta, 1926 aastal tööstuse kohta „Tööstus Eestis“, 1924 a.; „Asundustalude majapidamiste“ kohta, 1925 a.; „Raudtee, post, telegraaf ja telefon Eestis“, 1925 a. „Eesti sadamad, veeteed, kaubalaevastik ja laevasõit“, 1926 a.; „Eesti töölise büdjet“, 1927 a. „Aksia seltside ja ühistegevuste asutuste äriseisud“. Kõik need tööd, käsitasid põhjalikult esmakordselt tähendatud ala. Kuigi kuukirjas saab avaldatud iga-aastalised ülevaatlised kokkuvõtted ja toodud ka võrdlusandmeid eelmistest aastatest, on soovilik, et tähendatud ajajärkude järele (loodetavasti iga 5 a. järele) üksikud alad leiaksid põhjalikku ja üksikasjalist käsitamist.

Peale kuukirja ja erialalise iseloomuga tööde on Keskbürool tulnud väljaanda rahvalugemise materjalid — 12 eriväljaandes, ning eriväljaanded põllumajandusliku üleskirjutuse, II ja III riigikogu valimiste kohta. Lõpuks tuleks nimetada veel mitmesuguseid töid, mis Keskbürool on tulnud kirjastada, saavutades selleks kas osaliselt ehk täiesti krediiti teistelt asutistelt, näiteks „Riigiraudteed“ 1924 ja 1925 a. ja „Sugemed vigaste laste kohta Eestis“.

Eriseeriana tuleb võtta statistilisi albumisi „Rahvas ja territoorium“, „Eesti majandus“ ja „Eesti Põllumajandus“. Need albumid, pakuvad piltlikku ülevaadet „kuivade“ arvude asemel. Mis puutub üldse statistilise graafika arengusse, siis on selles suunas Keskbüroo tegevus suurt mõju avaldanud. 1921 a. võis Tallinnas näitusele leida ainult mõningaid äärmiselt primitiivseid ja tehniliselt rohkem kui nõrke graafilisi jooniseid. Oli vajalik Keskbüroo väljaastumine üleriiklikel näitusel, et tõsta märksa huvi statistilise graafika vastu ja nende konstruktsioonilist ja esteetilist tasapinda. Albumite väljaandmisel on eriti ka koole silmas peetud. Nii leiame peaaegu igal koolil näitusel õpilaste poolt valmistatud graafikuid.

Statistiliste väljaannete arengut tuleb käsitada mitte üksi väljaannete sisulisest küljest, vaid ka trükitehnilisest. Aast-aastalt on väljaanded muutnud ka selles suunas paremaks, on saanud võimalikuks paigutada tabelisi väljaannetes igasuguseis kombinatsioonies, kuna trükikähte mahuavusus on märksa suurenenud. On võimalik olnud üle minna trükikirjadele, mis oma kompaktsuse poolest soovida ei jäta, kuid siiski hästi loetavad.

Peale Keskbüroo väljaannete suuremaid statistilisi iseloomuga teoseid on välja annud: Põllumajanduse peavalitsus „Põllumajanduspeavalitsuse aastaraamat“ 1927 a., Tallinna lina statistika büroo poolt — aastaraamatud 1925, 1926 ja 1927 aastate eest ning Tartu linna statistika büroo toimetusel suurim koguteos „Tartu“, millises peale geograafilise iseloomuga tööde ka võrdlemisi palju statistilist materjali. Samuti tuleks nimetada mitmeid maavalitsusi, mis oma tegevusaruandeist statistilisi materjale toovad, näiteks Pärnu ja Harju maavalitsused.

Lõpuks peatuksime veel statistika ja ühiskonna suhete arenemise juures, nimelt kui võrd ühiskond statistikat kasutab ja ühes sellega hindab. Ka selles suunas on lühikeste aastate jooksul võrdlemisi suurt arengut näha: nii kui riiklik aparaat, nii ka ühiskondlikud asutised ja ettevõtted ning eraettevõtted on ikka rohkem ja rohkem oma tegevust hakanud rajama statistilisele materjalile ja kalkultatsioonile. Eriti suureks on selle läbi kujunenud Keskbüroo majandusstatistiliste alade tegevus, kuna iga-päev tuleb anda, vaatamata asjaolule, et Keskbüroo võimalikult kiirelt oma materjale kirjastab, veel palju täiendavaid teateid ja õiendusi. Ühiskonna huvi arengust statistika vastu näitab ka ajakirjade sisu: tarvitseb ainult lehitseda suuremaid ajalehti, et leida juhtkirje ja artikleid, mis statistilistele materjalidele rajatud. Võib öelda, et ainult harukordselt ei tule päevalehtede veergudel ette sõna statistika, mis kümme aastat tagasi laiematele hulkadele täiesti tundmata oli.

RAHVA SUHTUMINE STATISTIKALE EESTIS.

RELATION de la POPULATION aux TRAVAUX STATISTIQUES en ESTONIE.

Sisu: 1) Rahva üldine suhtumine statistilisele andmele, lhk. 73. 2) Rahvalugemine — suurim näide rahva osavõtust statistikatööst, lhk. 74. 3) Rahva alalise koostöö vormid statistika töös, lhk. 75. 4) Rahva valmisolu ja oskus statistiliste andmete varustamiseks, lhk. 77. 5) Tasandatud Eesti vanusköber, lhk. 78. 6) Vanusarvude ümmardamisest 1922 a. rahvalugemisel, lhk. 79. Vanuskövera tasandamise vormelid lhk. 78.

1. Rahva üldine suhtumine statistilisele andmele.

Relation de la population aux données statistiques en général.

Kusagil suures poolpimedas toas, Toompeal, istus ka kuberneril ajal kubermangu statistika komitee sekretäär ühes oma abilisiga. Mõned sekretärid olid andekad mehed ja suutsid, peale kuberneril aruande kompileerimise ja Peterburi statistika keskkomitee juhiste täitmise ka ühte ja teist iseseisvat ja omapärast toime saata. Kuid paratamatu tühjuse tunne käis kaasas kogu sellel tööl. Kõik saavutatud andmed said maetud kuberneril aruandesse (Otõõt) ja kubermangu teatajasse, milliseid vaevalt keegi, väljaspool ligemat ametnikkonda, kunagi kasutas ja millele vastu saksa ega venegi seltskond mingit huvi ei tunnud. Üks töökamaist sekretärist konstateerib, et Komitee teaduslikke töid tuleb lugeda „nii teaduse kui seltskonna jaoks täiesti kadunuiks“ ja et „Komitee ei täitnud ka oma olulisemat ülesannet — töötada statistiliste andmete levitamiseks ja kodumaa tundmaõppimiseks isegi vene seltskonnas“*).

Teistsuguse- ja eriti eesti-seltskonna peale Šahhovskoi kaastööline muidugi ei mõelnudki. Ometi, vähemalt meile nüüd on selge, et lootusetu mõte oli siinses saksa või vene seltskonnas, kes Eestit Peterburi ja Berliini kõrval vaevalt kolgatagusenagi hindas, huvi äratada selle maa arengut väljendavate arvude vastu. See huvi võis leiduda ainult eestlaste oneste keskel ja vähesed katsed käsitada arve eesti vaatevinklist leidsid väärilist hinnangut. Näitena võiks võtta N. Kõstneri kirjutist rahvaarvu üle Eestimaal. See puht-statistiline ja kaunis pikk artikkel osutus huvitavaks küllalt, et teda paigutada ilukirjanduslikku kogumikku (Noor-Eesti V.) ja kahtlemata just sellisena aitas ta kaasa selle kogumiku eduks.

Igatahes oli iseseisvuse saamise ajaks nii seltskond kui ajakirjandus veel täiesti harjumata arvuliste materjalide käsitlemisega. Peaaegu täiesti tähelepanuta olid möödunud vähesed Kubermangu Statistikaakomitee väljaanded; ainult ametlikku kasutamist leidsid linnavalitsuse statistikabüroo poolt 1913—17 a. ilmunud kuukirjad (tabelitega meteoroloogia, hindade ja linnamajanduse üle). 1897 a. rahvalugemine,

1916 ja 1917 a. põllumajanduslikud üleskirjutused möödusid kroonutöödena, ilma suuremat vastukõla ja huvi leidmata.

Võib olla, väärilb sarnane olukord meie häätahtlikkugi hinnangut sellest küljest, et ta valmistas ette seda intensiivsema ja laiemana huvi ärkamist.

Igatahes, vaevalt võib mujal näiteid leida sarnase huvi iseloomustamiseks, milline avaldus esimesil iseseisvuse aastail, kui esimesed statistilised andmed hakkasid ilmuma. Nii algeised ja puudulikud kui nad ka olid, aga ometi käisid nad oma asja, iseenda kohta, andsid ülevaadet sellele, mida ennem ainult umbkaudu teati olevat. Otse neelati esimesed brošüürikesed väliskaubanduse, transiidi, tööstuse kohta; ajakirjanikud olid kokkuvõtete ajal tihti ise kaasa aitamas viimseid arve kokku lüüa ja „Päevalehes“ laupäiviti ilmuvaid esimesi diagramme lõiguti välja kollektsiooniks.

Kui ääretu kaugel oleme nüüd sellest ajast, kus esimesed andmed majandusel alalt ilmusid, kuid rahvaarvu kohta veel vaieldi, kas ta on 1500 või 1750 tuhat (venelased ise, v. o., sõjas saadud mulje tõttu, hindasid meie rahvastikku 5 miljoni peale) ning tööstustoodangu võrdlusil orienteeruti 1913 a. toodangu poole. Mitmed selle aja optimistlikud illusioonid on pidanud purunema ning kained tõelised arvud on kõikidel aladel esiplaanil.

*

Kui arvude praktilise kasutamise seisukohast väljaminees püüaksime statistika kasutamist igapäevases elus teatud järkudesse jaotada, minnes lihtsamast keerulisema poole, võiks ehk luua umbes järgmise skeemi:

I aste: arvude ettetoimine teatava uudishimu rahuldamiseks; mõne nähtuse arengu jälgimiseks, üldse kasutamine nii — „teadmiseks“. Siia kuuluks enamjagu nn. Ameerika statistikat, millised aegajalt lehti läbibistavad ja mille hülgavaimaks näideteks on mõned üldtuntud almanakid, kust hiiglahulga kõiksugu andmeid võib ammutada.

*) A1. Harusis, Vremennik Estl. gub. kn. I.

II aste: arvude analüüs nähtuste selgitamiseks, teatava olukorra konstateerimiseks.

III aste: arvestused arvude alusel kavatsuste rajamiseks; teatava konjunktuuri etteütlemiseks.

IV aste: mitmesuguste seaduspäraste leidmine matemaatilise, graafilise jne. analüüsi abil; kaugemaleulatavad uurimused.

Muidugi ei saa neid astmeid üksteisest täiesti eraldada, vaid nad põimuvad üksteisest läbi tihti ühes ja samas kirjutuses või käsitluses. Kuid võime kahtlemata väita, et üldjoonis esimesil iseseisvuse aastail meil peamiselt esimese ja vaid osalt teise astme kohase arvude kasutamise tegemist oli, kuna viimaseil aastail juba kõiki nelja astet leiame. Seda muidugi sedavõrd, kui võrd arvude käsitamist ühiskonna poolt võivad iseloomustada avalikud, kõigile nähtavad eluavaldused. Kuid need viimased on küllalt laiaulatuslikud, et iseloomulikud olla.

Ajakirjandus, nii üldine, kui erialade oma, kus iga number enam ehk vähem statistilisi andmeid sisaldab, küll üksikute teadete, märkuste, küll pikemate artiklite näol; kõned, küll Riigikogus, küll mujal avalikes esinemises, mis tuge omile väitele otsivad statistikas; koolid, kus peale otsese andmete kasutamise mitmel pool praktilised tööd statistiliste andmete alusel parima abinõuna maa geograafias jne. juba tarvitusel ja kus statistiline graafika üldse edaspidi suurt osa näib etendama (isegi algkoolides); näitused, kus statistilised joonised ja kujutised igasugusel kujul nüüdsest peale möödapääsmatu osana esinevad; ametiasutised, millised enamjaolt kaise omal alal mõnesuguseid kokkuvõtteid teostavad, kuid veel rohkem tehtud ametlikke kokkuvõtteid kasutavad; kohtud, kes mitmesuguseiks hindamiseks ja kalkulasiooniks vähehaaval kõikjal ametlikud andmed võtavad — kõik need eluavaldused näitavad, kui võrd suure haaravusega meil on tegemist nüüd. Kõikjal oldakse ka tabelmaterjali kasutamise enam-vähem vilunud ning üldse on andmete käsitamise laius ja tehnika võrratult edenenud. Igale tähtsamale ilmutusele otsitakse peegeldust ka arvudes ning iga ulatuslikum väide, eriti majandusalal, peab tugenema peale muu ka vastaval andmestikul.

Võiks isegi väita, et statistiliste materjalide kasutamine laiemals hulkes meil intensiivsem kui mitmel pool välisriikes. Võtame, näiteks, ajakirjanduse. Jälgides üldajakirjandust meil ja mõnes lääneriigis võiks leida enamjaolt, et meie ajakirjanduses suur osa väiteid enam põhjendatult, arvudel baseeruvat, üles seatakse ka neil aladel, millistel seal tihti üldiste lausetega piirduakse.

Üldiselt peab ütleva, püüab meie ajakirjandus arvmaterjali kasutamises olla põhjalikum.

See ei tähenda muidugi mitte, et ilmutuvad kirjutised alati oleks küllalt kaaluvad — tuleb ette ka kergemeelsusi ja tehnilisi komistamisi arvudega opereerimisel — kuid püüd sinna poole on kindel.

Sarnane mõne aasta kestel sündinud suur evolutsioon arvustiku täielikult ebaoleluselt (noneksistentsilt) intensiivsele ning enamjaolt õigele andmete kasutamisele lubab oletada mitte ainult meie rahva suurt huvi statistiliste andmete vastu, vaid ka väita, et arvustikuga opereerimine meie rahva hingelaadile omane. Võiks märkida, et sellega muuseas kooskõlas oleks ka tihtimärgitav rahva iseloomujoon: oma õigluse ja üleolu rõhutamine (kuni jonnini) sunnib ka vaielulis kõvemaid ja rabavamaid argumente otsima ning mis on kindlam, kui selge ja kategooriline statistiline arv!

2. Rahvalugemine — suurim näide rahva osavõttust statistikatööst.

Recensement comme démonstration de la participation volontaire de la population aux travaux statistiques.

Juba kogutud, valmis statistilisi andmeid kasutab ühiskond alati meelsalt suuremal ehk vähemal määral; nende kogumistööle ei suutu kaugeliki kõik häatahtlikult; kogumistööist osavõtt aga, eriti kui see osavõtt on vabatahtlik või tasuta — see on juba asjaolu, milles väljendub rahva arusaamine ja suhtumine statistilisele tööle.

Meie rahval tuli suurim ja otsustavaim proov sellel alal läbi teha juba sel ajal, kui veel sõna „statistika“ oli kaunis vähe tuntud ja Keskbüroo tähtsaim vabatahtlik kaastöölise pere — põllumajanduslik korrespondentvõrk — alles organiseeris ja kõvenes. See oli esimene üldrahvalugemine.

„Rahvalugemise muljed on kõigeparemad: inimesed väga vastutulelikud ja sõbralikud, asjalikud“ märkis omis muljeis kirjanik E. Peterson, kes tööst registreerijana osa võttis.

Sama mõte kordub tuhandeis varjundeis ligi 17 000 rahvalugemise kaastöölise muljeis; juhud, kus tõrkumisi ja vastuseismisi märgiti, on üksikud; politsei abi tuli ainult kahel juhul tarvitada; trahvide ei tulnud ühtegi.

Sarnase rahva enese vastutuleku peale olid töö organiseerijad lootnud. Polnud ju meie oludes kuigi palju karta tavalisemaid vene küla viirastusi viimsepäeva või vastkristuse üle; vaielda tuli mõnel pool selle vastu, et rahvalugemine uut maksustamist toob, „kuid sarnased mustad arvamisid kadusid kohe peale seletusi“ märgitakse tavaliselt.

Probleemi raskus seisis teisel ning veel rahvalugemise päevani olid kahtlused mõne valla

Kohta, kas seal mitte töö tegemata ei jää, sest, — 1,8% kogu rahvast üle terve maa ühel ja samal ajal, mitmeks päevaks tasuta tööle panna — see pole mitte igas riigis mõeldav. Mis oleks olnud, oleks meie esimene suurem töö osaliseltki äpardunud?

Kuid rahvas sooritas katse hiilgavalt: 17 tuhandene armee — ületav arvult meie tegelikku armeet — mobiliseerus täpselt ja tegi oma töö ootamatult hästi. Maksab meelde tuletada vast ainult ühte paljuist raskeist probleemest, millise rahvalugemine üles seadis: ajutiselt äraolijate ning ajutiselt kohalviibivate arvestamine pühadeaegse rahvalikumise juures *) mis erakordselt suur. Kuna siin ka vanul kultuurimail suured lahkiminekud, ühtusid meie arvud pea matemaatiliselt. **) Ühest kohast ärasõitnud registreeriti mujal: kõikjal — raudteel ja laevadel — leidis registreeritavaid see suurest tööst valmistatud hulk.

Ennem oli rahvagi hulgas kahtlusi kuulda, kuid registreerijale „avaldati kõikjal oma rahuldustunnet, et meilgi tarviline hulk inimesi on leidunud, kes rahvalugemistööd valmis on tasuta tegema“ (reg. J. S.) Sarnane kordaminek tõstis ka rahva enesetunnet.

Ning rahvalugejate pere moodustumine!

Kõikjal, igast kihist, kust neid oodata võis, tulid nad:

Registreerijate koossels elukutse järele 1922 a. rahvalugemisel.
Répartition des agents-enregistreurs du recensement de 1922
d'après la profession.

	Kokku Total	Linnad Villes	Maad Arrondis- sements
1.			
Põllutöö ja kalapüük—Agriculteurs	49,9	0,7	62,8
Keskkooliõpilased—Élèves de l'école secondaire	12,4	41,3	4,8
Üliõpilased— " " supérieure	2,2	5,0	1,5
Algkooliõpilased— " " primaire	0,7	1,4	0,5
Riigiametnikud—Employés d'État	8,4	20,5	5,2
Omavalitsuse ametn.— des institut. locales	3,4	5,8	2,3
Õpetajad—Instituteurs	9,9	6,9	10,7
Käsitöölised—Artisans	1,7	0,5	2,0
Arialal tegutsevad—Employés dans commerce	1,2	0,7	1,3
Sõjaväelased—Militaires	0,9	3,7	0,2
Vabakutselised—Professions libérales	0,2	0,5	0,1
Muud—Autres	5,1	7,5	4,5
Kutseta—Sans occupation	4,0	5,5	3,6

Poole registreerijaid andis põllumajanduses tegevate hulk ise oma keskelt — märgime, et nende proportsioon umbes võrdne on selle tööharu võrdkaalule ja meelestame, et seda kusagil mujal ette pole tulnud. Polnud muidugi oodata, et tööstuses ja äri alal tegevad elavat osavõttu näitavad, kuid selle eest oli meie haritlaskond küllalt elavalt esitatud: kooliõpilased toimisid 15,3%, ametnikud 11,8% ja õpetajad 9,9% tööst.

Samuti olid kõik rahvused esitatud; näiteks registreerijaid oli:

Eestlasi	92,6 %
Venelasi	4,7 %
Sakslasi	0,8 %
muid	1,9 %

Kuigi peamine hulk (41,7%) langes vanusele 20—29 a., siiski olid kõik vanused esitatud ning noorte kooliõpilaste kõrval reastusid tihti veteraanid, kes kaasa teinud mitte ainult 1897, vaid ka 1881 a. rahvalugemise.

„Endal mul juba kuuskümmend aastat turjal, karm saatuse käsi on ka näojumele vanaduse pitseri vajutanud, kuid usaldati ka mulle noortega ühes minna riiklikule tööle. Vaim läheb jälle nooreks pühade aeg. Igas talus tullakse lahkesti vastu, mõned küsivad: „kuis sinule see raskus peale on pandud“, ja ei mõista muud kosta, kui et olen ju riigi poeg ja täidan oma kohust“, kirjutab Juhan Sööt.

Sarnased faktid ei jäta kahtlust: selle töö oli rahvas täiel määral omaks võtnud— nii suur ja kõige külgnu oli osavõit.

3. Rahva alalise koostöö vormid statistikatöis.

Formes de la coopération permanente de la population avec les institutions statistiques.

Kuid see oli paraad, lühiajaline vaimustus, pealegi ajal, kus vaimustus omariikluse vastu oli elavam ja intensiivsem. Kuidas on aga lugu igapäevase tööga, läbi mitme aasta kestva andmete, tihti kuivade, kogumisega; on meil ka selleks püsvust küllalt?

Möödunud aastail on tekkinud organisatsioon organisatsiooni kõrvale; seadused ja määrused on jaotanud kohustuslikke ülesandeid ja kui me nüüd ringi vaatame, siis näeme juba meie statistika alalist elavat sidet kogu maaga. Ning tuhandeid on neid siduvaid niite.

Põllumajanduslik korrespondentvõrk, millise liikmeks olek on saanud tõesti otsitavaks aumetikus ning mille kahe ja poole tuhandeline pere end sedavõrd tihedas seotises Keskbürooga tunneb olevat, et ta tihti oma isiklikes muredes ja arusaamatusis Keskbüroo nõu küsib, on tähtsaim Keskbüroo vabatahtlik organisatsioon. Kuid tema kõrval on kerkinud rida erivõrke: mesinikud, kanapidajad, kalurid, põllumajanduskahjurite, põllumajandusliku raamatupidamise võrgud. Kuid peale nende on loodud ka teiste eluavalduste alal eriorganisatsioonid.

Kui me nüüd, anno 1928, püüaksime ligikaudselt kokku võtta statistiliste andmete perioodiliselt kokkuvõtjaid ja teatajaid, enamjaolt vaba-

*) Rahvalugemise aeg — 28 det. 1922 — oigugi pühadeaegne ebasooviliku suurendatud liiklemisega — oli paratamatu kahel põhjusel: eeltöödega ei saanud ennem valmis, kuna seadusega aeg aasta lõpu peale määratud, ning kuigi üldse registreerijaid oli küllalt, mitmes kohas, eriti Petserimaal, oli võimalik vajalikku arvu leida ainult koolivaheajal.

**) 84290 aj. äraolnud ja 33840 aj. kohalviibinud.

tahtlikke, kes seda tasuta ehk oma otsekoheste ametkohuste kõrval teevad, saaksime juba järgmise pildi:

LIGIKAUDNE KESKBÜROO ALALISTE KAASTÖÖLISTE ARV
(arvestatud ainult need, kes tasuta või oma otsekoheste amet-
töö kõrval, enamosas vabatahtlikult, oma kaastööd teevad)
ESTIMATION DU NOMBRE APPROXIMATIF DES COLLABORATEURS
du Bureau Central de Statistique (sont pris en considération
seulement les collaborateurs et correspondants fournissant
périodiquement des données sur les résultats de leurs observa-
tions ou tableaux sommaires et — pour la plupart — volontaires).

2.		Ca
Demograafia alal—Statistique démographique.		
Rahvastik } (perekonnaseisuaimeetrikud, rahukogud, Population } linnad, alevid, piirivalvepunktid)		720
Haridus } (koolid, haridusseltsid, raamatuko- Instruction publ. } gud, lasteaiaid)		2400
Tervishoid ja hoolekanne } (asutised, arstid, oma Hygiène publ. et assistance } osak. ja eraorganais.).		1000
Moraal } (poliitsei, kohtud, vangimajad)		160
Töö } (Tööstöbirsid, eravahetajatekontorid, haige- Travail } kassad, kindlustusseltsid, ettevõtted)		1800
Kokku—Total		6080
Majandusalal—Stat. économique.		
Väliskaubandus ja transiit }		40
Commerces extérieurs }		
Tööstus } (ettevõtted arvatud à 1)		5000
Industrie }		
Rahandus } (pangad, kindlustusseltsid, mak- Finances et crédit } susamine, omaval. majandus, pea- le selle tulekahjud)		1100
Hinnad } (väikemüügi, suurmüügi, ehitusmaterjalide Prix } ja laadahladade korrespondentvõrgud)		300
Transport ja side } (raudtee, post jne. sija Transports et communications } ei kuulu)		80
Kokku—Total		6520
Põllumajandusalal—Statistique agricole.		
Põllumajanduslik korrespondentvõrk }		2000
Réseau des correspondants agricoles }		
Erivõrgud } (Mesindus, kalandus, taimelai- Réseaux spéciaux } gu-te, raamatupidamise korres- des correspondants } pondendid, kontrollassistendid, põllum. instruktörid, piimatua- litised, kontroll-ühingud jne. *)		3000
Kokku—Total		5000
Üldse ca—Total ca		17600

Toodud arvud pole muidugi täielikud ega ka stabiilsed. On püütud arvestada ainult neid isikuid või asutisi (arvatud 1 isikuna) kes mingisuguseid kokkuvõtteid teevad või järjekindlalt registreerivad nähtusi ainult statistilise kokkuvõtte jaoks¹⁾ ning neid vahenditult Keskbüroole üle annavad. Arvestamata on need toimingud, mis ainult asutiste tegevuse kokkuvõtteks ehk rahaliste operatsioonide fikseerimiseks tehakse, olgugi, et ka nende kokkuvõtteid pärast statistiliste andmetena kasutatakse (näit. arvestik raudtee, posti, telegraafi, telefoni tegevusest). Mõlemad piirid on teataval määral liikuvad, tğatahes suure kalduvusega arvude suurendamise poole.

Kuid ka sellegi ligikaudse tabeli alusel näeb selgelt kui määratuks on kasvanud aastate keskel Keskbüroo alaliste kaastööliste pere, kes aitavad koguda seda lõpmatu suurt hulka alg-

andmeid, milliseid vaja riigielu igakülgeks valgustamiseks.

Milline määratu asutis tuleks luua, milliste osakondadega kohtadel, kui rahvas oleks ainult passiivseks pealtvaatajaks ja kas või ainult kõigevajalikumaid andmeid tuleks nõutada ametlikul teel.²⁾

See suur mitmekesiseimate huvidega pere, keda korda on läinud koostööle kaasa tõmmata, ja kellest enamosa oma tööd teeb vabatahtlikult ja tasuta või oma otseste ülesannete kõrval, see on vorm, millesse on sulanud terve meie rahva osavõtt statistilisist töist; nüdivõrk, mille abil iga kodumaa nurk põimitakse arvulisse üldpildi.

17500 isikut see pole mitte ainult 1,6% meie rahva üldarvust; mitte ainult 4,0% nende hulgast, kes andmete varustajaina üldse kõne alla võiks tulla³⁾, vaid midagi veel palju suurema võrdkaaluga, sest siia kuuluvad rahvalikmeist parimad ja ühiskondliikkude huvide vastu tunde-likumad.

Vaevalt leidub jällegi rahvast, keda meiega võiks võrrelda selle intensiivse koostöö suhtes.

Kuid ka lihtsa arvuna ületab see alaline kontingent ükskord esmakordselt nii ootamatu hästi rahvalugemiseks mobiliseerunud hulga — ühekordne vaimustus on asendunud püsiva ning järjekindla alalise tööga.

Kas ei nõrgene aga see kaastöö tulevikus, kas ei kao ta vastu huvi? Raske on midagi kindlat ennustada, kuid peab ütleva, et senini see koostöö on vaid kordkorralt süvenenud. Näitena võiks võtta põllumajandusliku korrespondentvõrgu. Korrespondent harjub üles-tähendusi tegema, milliseist tal endal varsti kasu on. Autasuna saades põllumajanduslikku aasta-raamatut, võrdleb ta omi tähelepanusid üldisiga ja saab mõnede teadmiste ja kogemuste poolest rikkamaks; järgmisel aastal on tal harilikult veel suurem huvi. Ja kui ta vanaduse pärast kohtu ära annab, paneb ta enda algatusel juba mitu kandidaati ette, kes kõik sooviks korrespondendiks hakata⁴⁾. Huvi läheb siin *crescendo*.

Nii korrespondendi töö, kui statistilise kirjanduse levitamine autasuna on pealegi kultuur-mõjurid: andmestikuga kokkupuutujad ja andmeid kogujad harjuvad praktilisemalt mõtlema,

*) Apiculteurs, pêcheurs, correspondants sur maladies de plantes, teneurs de livres, instructeurs, laiteries, sociétés de contrôle etc.

¹⁾ Sellele põhimõttele vastavad ka, näit. tolliandmed (saadakse ainult statistika jaoks väliskaubandusobjektide väärtus) ja perekonnaseisu toimingud (täidetakse erilised teatelehed).

²⁾ See pole ainult teooria: praeguses Venes, kus rahva vabatahtlik osavõtt muidugi vaevalt mõeldav, tuli selleni minna, et igasse valda palgaline statistik ametisse pandi. Rahva vastuseisu tõttu tuli neid enamjaolt jälle kaotada, kuid kõikjal on teada vene statistiliste äpardused, näit. viljasaagi andmeiga, kus kohalised andmed hädavajalikuud.

³⁾ See arv on 438 804. Oleme arvanud siia kõik, vähemalt algkooli haridusega isikud 20—60 a. vanuses.

⁴⁾ Tõepoolest on viimaseil aastal soovijaid korrespondendiks hakata alati rohkem, kui tegelikult vajalikuks arvatud.

omi tegevuskalkulatsioonid arvudele rajama. See mõjub kaasa meie majanduselu ratsionalistlikumale alusele panekule. Seda on märgata tööstusettevõtetele, millised nüüd järjekindlalt tähtsamaid andmeid oma tegevusest Keskbüroole lähetavad: kalkulatsioonilevib enam ja enam. Kuid see on *circus vitiosus* — ühes sellega kasvab muidugi ka huvi statistiliste andmete vastu, ja — järgnevalt süveneb ka koostöö.

4 Rahva valmisolu ja oskus statistiliste andmete varustamiseks.

Disposition de la population à fournir de données statistiques et la capacité dans cette direction.

Ka siis kui rahvas suurele statistilisele operatsioonile küllalt häätahtlikult suhtub ja andmeid kogujarahva

eliit eeskujulikumat hoolsust üles näitab, võivad tulemuseks osutuda väheväärtuslikud materjalid. Seda sarnasel puhul, kui nende andmete andmine rahval üle jõu käib, sest kultuurilise tasapinna madalusel teeb isikule sageli raskusi vastamine lihtsamale küsimisile tema enda kohta.

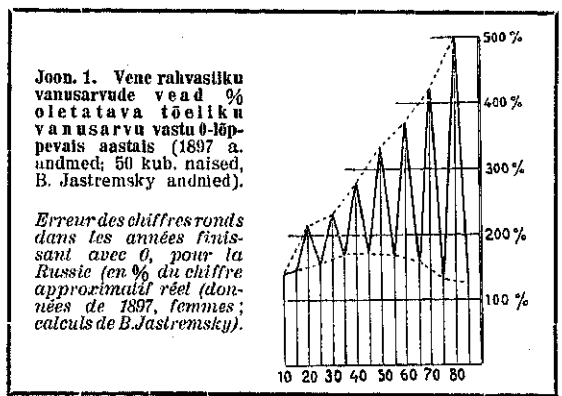
Kuivõrd täpseid andmeid annab meie rahvas?

Muidugi on üksikute materjalide alusel seda raske otsustada, seda enam, et ühed käivad liig väikse rahvaosa kohta, teised on mitmesugusel ajal kogutud. Kuid raskeim kõigest on leida õiget kontrollimisviisi. Kuidas teha kindlaks, et paljud, näiteks, sünnikoha ülesandmisel on ebatõelikke andmeid annud!

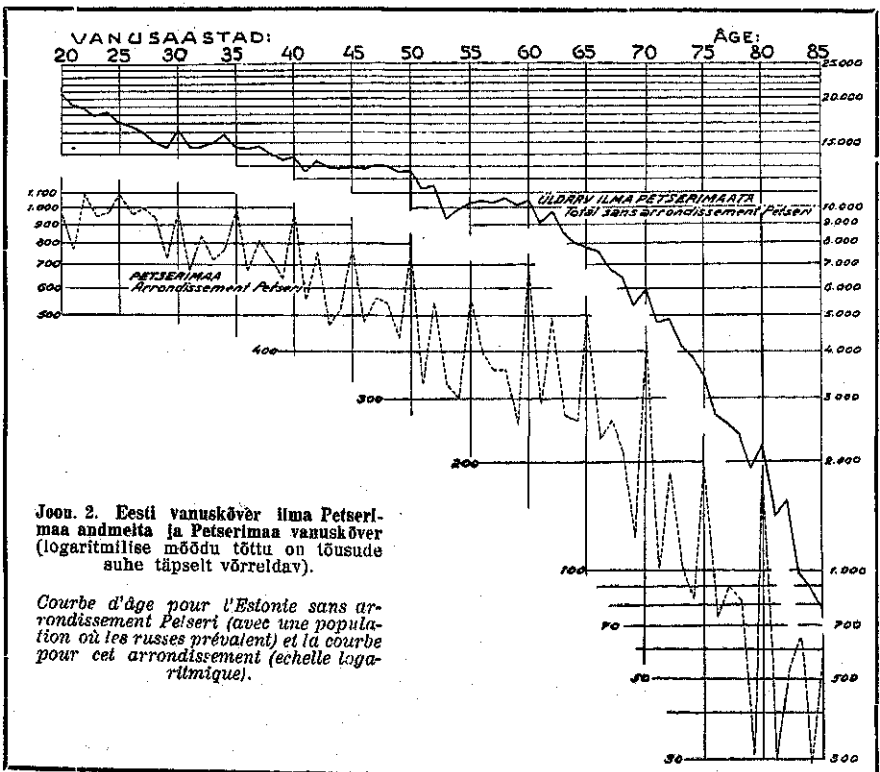
Siiski võime leida tunnuse, mis käib terve rahva kohta, ühel silmapilgul kogutud andmeil, ja mille kontrollimiseks matemaatika on teatud võtted loonud. See on vanusarvude ümmardamise määr. Suurimad ümmardamise vanusarves esinevad teatavasti 0 ja 5 lõpveavis aastais.

Nii oli rahvaarv Venes (1897 a. andmed.) mehed kogu Venes

	tuhandeis	tuhandeis	
29 a. van.	625,1	34 a. van.	549,7
30 " "	1494,5	35 " "	1109,8
31 " "	508,8	36 " "	724,8
59 " "	170,3	64 " "	155,0
60 " "	899,5	65 " "	425,1
61 " "	149,3	66 " "	178,2

Vahes, kõrvuti asuvate vanusaastade vahel, pole tegemist kümnete %-dega: sadadesse, mitmesadadesse %% ulatuvad need hüpped I, ümmarguste aastate kasuks.

Sarnase enamvähem üldise nähtuse põhjusina mainitakse mitmel pool muuseas ka isikute ükskõiksust (oma vanus ei huvita ja ei teagi seda; küsimisel võtavad umbes 0 või 5 lõppeva aasta, et umbkaudugi määrata); naiste soovi vanuse vähendamiseks; vanas eas suurendamist kõrge vanusega uhkustamiseks jne. Kuid ümberlükkamatuks jääb, et mida madalal-kultuursem rahvas, ehk mida pahatahtlikum on ta toimitava rahvalugemise vastu, seda hõpulisem on ta vanusköverjoon.

Järjekult, vanuskõverat võime väga suurel määral iseloomustavaks pidada kogu saadud materjali sisu kohta: mida vähem on isikuid, kes on osanud või tahtnud selle tähtsa küsimuse peale täpse vastuse anda, seda rohkem on eeldusi, et ka teised küsimised halvemini on vastatud. Pealegi on enamjagu küsimisist keerulisemad vanusest ja kui juba mingi rahvalugemise programmi küsimus igapäevases elus käsitamist leiab, siis sagedamini kõigist igatahes isiku vanus.

Selle mõõdupuu seisukohalt Eesti vanuskõverat vaadeldes, saame kõigiti rahuldava mulje. Kõveras tundub järjekindlalt ainult 0-aastate mõju, ühes vastavate vähendustega 9 ja 1 lõppevais aastais. Suuremad kõrgendused on 20, 70 ja 80, eriti viimased. Muud mõjusid kõveralt, pealiskaudselt vaadeldes ei näegi ning 0-aastate mõjutuskki on teiste riikega võrreldes lõpmata väike.

Seegi mõju on tunduvalt mõjutatud Petersimaa arvudelt, kus ümmardamised silmapaistvad kõigis 10 ja 5 a. arvudes, ühes vähendusiga 9 ja 1, 4 ja 6 lõppevail aastail.

Joonis 2 näitab, et Petersimaaal tõesti erakorraliselt halvasti oma vanust ja sünniaastat mäletati, kuna sealsed ümmardamised 10—20% ülejäänud riigi omi ületavad. Vääriliseks rekordiks neile on vaid ülevenemaalised arvud 1897 a.

5. Tasandatud Eesti vanuskõver.
Courbe d'âge corrigée pour l'Estonie.

Soovides täpsemini selgitada ümmardamiste iseloomu meie rahvustiku

vanusandmeis, oleme tasandanud terve arvude-rea 20—79 a. vanuste kohta (v. märkus all). Tasandatud arvud on toodud tab. 4; samas on ka välja arvatud tasandamata ja tasandatud arvu vahe %. Kõverad joonisel Nr. 3 näitavad, et vajalikud parandused võrdlemisi tähtsusetud.

Suuremad vahed suurendamise poole on: (‰ tasandatud arvust):

70 a. v.	11,79	30 a. v.	5,95
60 " "	10,49	20 " "	4,72
50 " "	8,55	40 " "	3,69
62 " "	7,85		

Suuremad vähendused esinevad järgnevais vanusaastais:

53 a. v.	14,41	54 a. v.	9,08
69 " "	12,69	41 " "	7,25
76 " "	12,29	71 " "	6,68

Täpsemalt ühtivad vanuste arvud, kus teoreetiline vigä alla 1%.

57 a. v.	0,03	38 a. v.	0,94
22 " "	0,16	35 " "	-0,18
55 " "	0,17	67 " "	-0,54
56 " "	0,19	26 " "	-0,58
65 " "	0,28	79 " "	-0,62
46 " "	0,53	73 " "	-0,83
45 " "	0,82	27 " "	-0,95
25 " "	0,89		

Vanuskõvera tasandamise vormelid.

Note sur les formules de correction pour la courbe d'âge.

Kõvera tasandamine (tõlkesime meelsamini „õgvendamine“ selle operatsiooni äratõendamiseks, mida inglased tabavalt „smoothing“ ja „smoothing“, venelased „võravnivanie“ nimetavad) tuleb ette võtta siis, kui saadud arvude järele kõvera joonistamisel, peate ordinaatide ühendamist, poligoon irregulaarsena kujuneb, samal ajal aga ilmuvuse iseloomu järele oletada võib, et kõlkumised nii suured pole. Tasandamise siht on ordinaate nii lühendada ehk pikendada, et kõlkumist vähendada.

Tuntuimad tasandamise vormelid on koostatud Woolhouse'i, Higham'i ja Spencer'i poolt. Venes on, eriti rahvalugemise arvudes, mitmesuguseid oma vormeleid loonud Novoselsky, Finleson ja Jastremsky. Üks viimasteist vormeleist on B. Jastremsky poolt ette pandud 1897 a. Vene rahvalugemise tulemuste tasandamiseks.

Kõik need vormelid baseeruvad arvutusil, mis ühe aasta arvu eelnevate ja järgnevate aastate omiga ühendavad, täieliselt osi vähendades vähendatute kasuks.

Meie tarvitame käesoleval juhul B. Jastremsky vormelit. See läheb välja eeldusest, et suurema perioodi — 10 aasta — keskel ümmardamised teataval määral vastastikku tasanduvad. Kuna vanuskõvera üksikuis osades üksikaastate tõeligi dasemaid arve saab määrata kolmanda järgu parabooli abil (madalama järgu ei saavuta eesmärki, kõrgem on liig kõrge) saame:

$$y_t = a_0 + a_1 t + a_2 t^2 + a_3 t^3.$$

Eeldusel, et näiteks, 20—29 vanusaastate vahekorid võrdub järgmiselt:

$$(y_{20} + \dots + y_{21}) + (y_{22} + \dots + y_{23}) = (W_{20} + \dots + W_{24}) + (W_{25} + \dots + W_{29})$$

ja arvates lühendatult:

$$W_{20} + W_{21} + W_{22} + W_{23} + W_{24} = S_{-2}$$

$$W_{25} + W_{26} + W_{27} + W_{28} + W_{29} = S_{-1}$$

$$W_{30} + W_{31} + W_{32} + W_{33} + W_{34} = S_0$$

$$W_{35} + W_{36} + W_{37} + W_{38} + W_{39} = S_1$$

$$W_{40} + W_{41} + W_{42} + W_{43} + W_{44} = S_2$$

saame peale võrrendite lahendamist:

$$y_{20} = -0,0177 S_{-2} + 0,1044 S_{-1} + 0,1210 S_0 - 0,0044 S_1 - 0,0093 S_2$$

$$y_{21} = -0,0175 S_{-2} + 0,0780 S_{-1} + 0,1270 S_0 + 0,0220 S_1 - 0,0095 S_2$$

$$y_{22} = -0,0145 S_{-2} + 0,0500 S_{-1} + 0,1290 S_0 + 0,0500 S_1 - 0,0145 S_2$$

$$y_{23} = -0,0095 S_{-2} + 0,0220 S_{-1} + 0,1270 S_0 + 0,0780 S_1 - 0,0175 S_2$$

$$y_{24} = -0,0093 S_{-2} + 0,0044 S_{-1} + 0,1210 S_0 + 0,1044 S_1 - 0,0177 S_2$$

Järgmise viie aasta jaoks säilivad samad vormelid ja ainult S liiguvad aastakümne võrra edasi.

Iga 5 aasta tasandatud arv on:

$$\Sigma = \frac{1}{16} (-S_{-2} + 4 S_{-1} + 10 S_0 + 4 S_1 - S_2)$$

Parima ülevaate annab järgnev tabel, kus tasandamata arvude % tasandatuist oleme koon-

danud vanusarvude ja sünniaastate lõpunumbrite järjekorras.

RAHVALUGEMISEL SAADUD VANUSARVUDE SUHE TASANDATUD ARVUDEGA (tasandatud arv = 100,00). — RAPPORT ENTRE LES DONNÉES DU RECENSEMENT SUR L'ÂGE ET LES CHIFFRES CORRIGÉS EN % (chiffre corrigé = 100,00).

Vanusarvu lõpunumber—Dernier chiffre du nombre d'âge		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
3.	Vastava sünniaasta lõpunumber — Dernier chiffre du nombre de l'année de naissance correspondante.	2	1	0	9	8	7	6	5	4	3
Vanusaastad	20—29 (Sünniaastad 1902—1893)	104,72	98,72	100,16	98,28	103,84	100,89	99,42	99,05	94,89	94,23
Age	30—39 (An de nats. 1882—1883)	105,95	95,43	97,97	99,71	105,91	99,82	100,14	103,43	100,94	97,61
"	40—49 (" 1882—1873)	103,69	92,75	100,84	98,76	97,74	100,52	100,53	104,51	106,34	102,31
"	50—59 (" 1872—1863)	103,55	97,49	102,69	85,59	90,92	100,17	100,19	100,03	104,90	98,69
"	60—69 (" 1862—1853)	110,49	95,82	107,85	97,13	96,35	100,28	101,67	99,46	98,57	87,31
"	70—79 (" 1852—1843)	111,79	93,32	106,12	99,17	96,31	102,57	87,71	97,98	105,88	99,38
	Keskmiselt 20—79 a.—Moyenne pour 20—79 a	106,62	96,03	101,55	96,06	99,84	100,54	99,64	101,29	101,01	96,88
	20—79 a. vanuses:										
	Aastate arv, milliste arvud suurendatud (+)	6	—	5	—	2	5	4	3	4	1
	" " " vähendatud (—)	—	6	1	6	4	1	2	3	2	5
	Suurendamise või vähendamise üle- või alakaal (+ või —)	+ 6	- 6	+ 4	- 6	- 2	+ 4	+ 2	=	+ 2	- 4

6. Vanusarvude ümmardamisest 1922 a. rahvalugemisel.

Chiffres ronds dans les données sur l'âge de recensement de 1922.

Tabelist on selgelt näha, et kuigi arvude ümmardamine võrdlemisi väike, siiski ka meie arvudes tegemist on kahe teguriga: ümmardamiseks on tõuget annud nii vanusarvu, kui ka sünniaasta viimne number (teatavasti märgiti rahvalugemisel üles sünniaasta number, kuu ja päev ja ainult nende mitteteadmised vanus aastates).

Nii on kõrgemal määral suurendatud, 0-lõppeva vanuse arvudes, kokku sattunud kaks mõju — vanusarvu 0 ja sünniaasta 2 (näit., 20 a. vanuste sünniaasta 1902). Teatavasti omab ka 2, esimese paarisnumbrina, teatud külgetõmbejõu. Selle tagajärjel on 0-vanused keskmiselt 6,82% tasandatud arvust kõrgemad. Huvitav, et 40 aastaste arv vähem suurendatud (3,89%) kui 20 ja 30 a. (4,72 ja 5,95%). 60 ja 70 a. suurendused on suurimad meil esinenuist (10,49 ja 11,79%).

Samade lõpunumbrite mõju avaldub 2-ga lõppevais vanusarves (2 vanuse-, 0 sünniaasta-

arv), muidugi aga palju nõrgemalt (keskmiselt 6 arvus 1,55%), mille juures 22 ja 42 a. vanuses suurendus vaevalt märgatav (alla 1%).

„5“ vanusarvu lõpuna (vastav sünniaasta lõpeb 7-ga) ei oma meil pea mingit tõmbejõudu (ainult 75 a. v. +2,57%, teisis arves alla 1%). Samuti tähtsusetu mõju on 5-el kui sünniaasta lõpunumbril — keskmiselt küll +1,29%, kuid kuuest arvust on kolm veidi suurendatud, teised kolm aga vähendatud. Igatahes põhjustavad paarisarvud 4 ja 8 (4 sünniaasta, 8 vanusarvu lõpp) umbes samase suurendamise (+1,01).

Nii on ainus tõsisem vanuse ümmardamine meil aset leidnud 0 ja 2 lõppevais arves. Selle loomulikuks järelduseks on muidugi vastav vahendus 9, 1 ja 3 lõppevais aastais. Tõepoolest ongi need ebasümpatiseeritavad arvud peaaegu ühtlasel määral vähendatud:

vanus lõpeb 1, sünniaasta ka 1	— 3,97%
" " 3, " "	9 — 3,91%
" " 9, " "	8 — 3,13%

(järg) B. Jastremsky vormelil näivad meie oludes mõned puudused olevat, eriti liig suures tasandamises 53—54 a. vanuses, kus meil, nagu ka mitmes teises Euroopa riigi vanuskõveras, teatav kindel auk näib olevat (selle juure tuleme kunagi tagasi). Kuid meie käesoleva arvutuse jaoks on ta küllalt kohane ja igatahes rahuldab ideaalselt tähtsaima tasandamisereegli: et tasandatud arvud annaks võimalikult täpselt sama kogusumma, mis tasandamata (Knibbs, *The mathem. theory etc. p. 117*).

Knibbs, ise suur matemaatik, pooldab tasandamiseks graafilist meetodit. See seisab selles, et üksikaastate arve kujutavate neljaurkade (ehk kõrguspunktide) vahel tõmmatakse ligikaudu tasandav joon, püüdes neid arve, mis ühel aastal üleliigsed, üle anda otsemas liigiduses seisvalle aastale. Parandades esialgset kõverjoont, viies mitmesuguste täiendavate arvutuste abil saada ka konkreetsed tasandatud arvud.

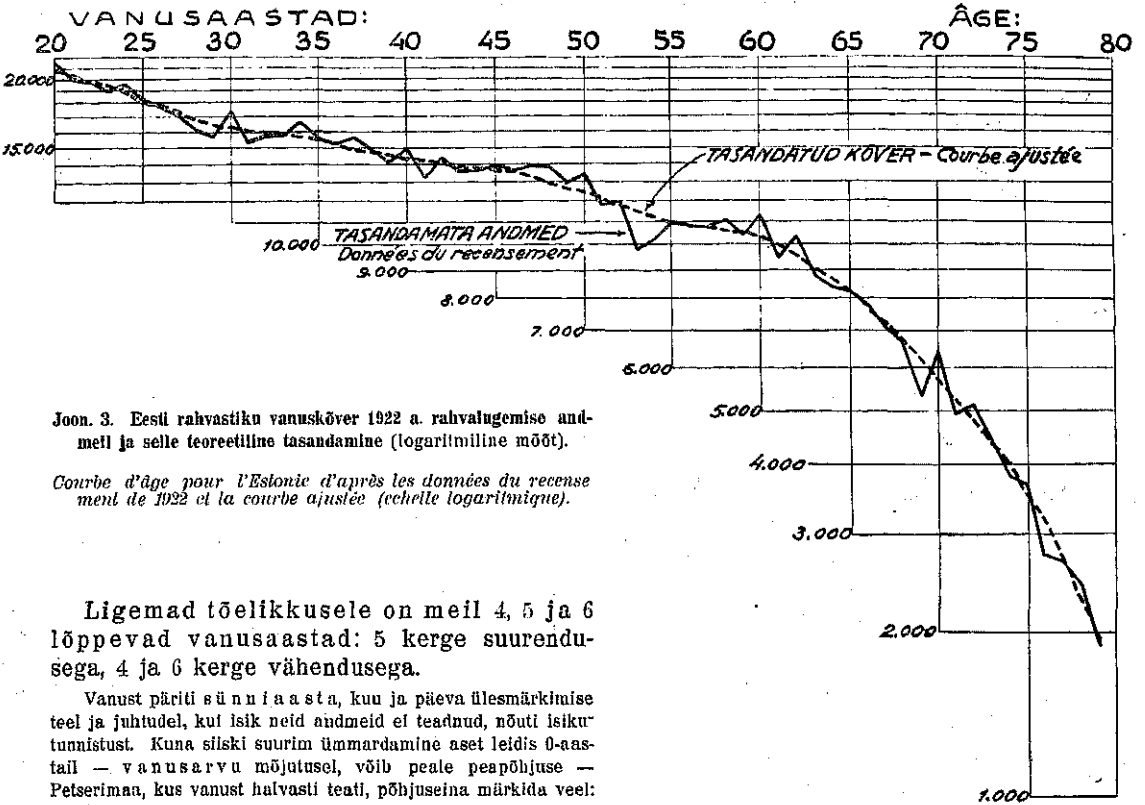
Sellel meetodil on, Knibbsi arvamisel, see paremus, et paremini säiluvad kõverjoone tegelikud, mitmesugusist põhjustist olenevad, võnkumised. Igatahes aga etendavad selle juures liig suurt osa tasandaja isiklik lähtekoht ja arvamisest. Meie ei saa täiel määral pooldada arvamisest, nagu kujutaks 1 g a sakilisi tulemusi õgvendaja joon tõelikkude olukorda paremini, kui algandmed, nagu mitmel korral rõhutab Knibbs ja mida eriti kujukalt väljendab Jastremsky.

(„Andmete kokkuvõtmisel pole mingit vajadust üksikaastate rühmes. Viieaasta rühmad on täiesti piisavad. Ühe aasta rühmade arve võib viie aasta rühmade järele alati kindlaks määrata. Ning arvutatud arvud peavad tõelikkusele ligemad olema, kui otseselt kokkuvõetud“ Вестн. Стат. 1920 №).

See võib ju õige olla Vene rahvalugemisele sarnlevate puhthüppeliste andmete kohta, sest algkujul ei oska neid küll kuidagi tarvitada. Kuid mitmel rahval ja eriti meil pole see hüppellus küll nii suur, et andmed tarvitamiseks ei kõlbaks.

Pealegi, iga tasandamine eeldab vähendamiste ja suurendamiste tasakaalu. Enamjaolt on aga vanuse ümmardamisel tegemist vähendamisega. Austraalia 1911 a. rahvalugemisel 1660 järelepärimisest ebatõenäoliku vanusarvu kohta selgus 95% vanusvähendusi ja ainult 5% suurendusi. Ja sarnane tendents on kõikjal. Tasandades aga eeldame 50% nii suurendusi kui ka vähendusi.

Väidame: kõrgema haridusliku tasapinnaga riikide rahvalugemise üksikaastate vanusandmeid ei ole vajadus asendada tasandatuiga; tasandamine on kasulik siis vaid analüüsi ja kõtkumiste mõõdupuna.

Joon. 3. Eesti rahvastiku vanusköör 1922 a. rahvalugemise andmetel ja selle teoreetiline tasandamine (logaritmiline mõõt).

Courbe d'âge pour l'Estonie d'après les données du recensement de 1922 et la courbe ajustée (échelle logarithmique).

Ligemad tõelikkusele on meil 4, 5 ja 6 lõppevad vanusaastad: 5 kerge suurendusega, 4 ja 6 kerge vähendusega.

Vanust päriti sünniaasta, kuu ja päeva ülesmärkimise teel ja juhtudel, kui isik neid andmeid ei teatnud, nõuti isikutunnistust. Kuna siiski suurim ümmardamine aset leidis 0-aastail — vanusarvu mõjutusel, võib peale peapõhjuste — Põhserimaa, kus vanust halvasti teati, põhjusteina märkida veel:

VANUSARVUDE ÜMMARDAMISE MÕJU 1922 A. RAHVALUGEMISE VANUSARVUDES.
INFLUENCE DES CHIFFRES RONDS DANS LES DONNÉES SUR ÂGE DU RECENSEMENT DE 1922.

4.	Rahvaarv		Tasandamata arvu %		Vanus — Age	Nombre de la population		% des chiffres corrigés aux chiffres fournis par la population	
	Tasandam.	Tasandatud *)	(Tasandatud = 100)	Tasandam. arvu % suurem ehk vähem (-)		Chiffre exact	Nombre corrigé *)	Chiffre corrigé = 100	Chiffre exact - ou - (en %)
20 a. van. (1902 a. süüd)	21 797	20 815	104,72	4,72	51 a. van. (1871 a. süüd)	11 631	11 930	97,49	- 2,51
21 " (1901 " " ")	20 030	20 299	98,72	- 1,28	52 " (1870 " " ")	11 942	11 629	102,69	- 2,69
22 " (1900 " " ")	19 779	19 748	100,16	0,16	53 " (1869 " " ")	9 567	11 334	85,59	- 14,41
23 " (1899 " " ")	18 816	19 179	98,26	- 1,74	54 " (1868 " " ")	10 048	11 051	90,92	- 9,08
24 " (1898 " " ")	19 322	18 607	103,84	3,84	55 " (1867 " " ")	10 871	10 859	100,17	0,17
25 " (1897 " " ")	18 249	18 085	109,89	0,89	56 " (1866 " " ")	10 756	10 736	100,19	0,19
26 " (1896 " " ")	17 522	17 625	99,42	- 0,58	57 " (1865 " " ")	10 624	10 621	100,03	0,03
27 " (1895 " " ")	17 026	17 190	99,05	- 0,95	58 " (1864 " " ")	11 010	10 496	104,90	- 4,90
28 " (1894 " " ")	15 928	16 785	94,89	- 5,11	59 " (1863 " " ")	10 214	10 350	98,69	- 1,31
29 " (1893 " " ")	15 468	16 414	94,23	- 5,77	60 " (1862 " " ")	11 164	10 164	110,49	- 10,49
30 " (1892 " " ")	17 102	16 143	105,95	5,95	61 " (1861 " " ")	9 949	9 757	95,82	- 4,18
31 " (1891 " " ")	15 237	15 967	95,43	- 4,57	62 " (1860 " " ")	10 112	9 376	107,55	- 7,55
32 " (1890 " " ")	15 498	15 819	97,97	- 2,03	63 " (1859 " " ")	8 710	8 967	97,13	- 2,87
33 " (1889 " " ")	15 641	15 687	99,71	- 0,29	64 " (1858 " " ")	8 222	8 533	96,35	- 3,65
34 " (1888 " " ")	16 484	15 564	105,91	5,91	65 " (1857 " " ")	8 099	8 076	100,28	0,28
35 " (1887 " " ")	15 354	15 381	99,82	- 0,18	66 " (1856 " " ")	7 727	7 600	101,67	- 1,67
36 " (1886 " " ")	15 158	15 137	100,14	0,14	67 " (1855 " " ")	7 076	7 114	99,46	- 0,54
37 " (1885 " " ")	15 403	14 892	103,43	3,43	68 " (1854 " " ")	6 527	6 622	98,57	- 1,43
38 " (1884 " " ")	14 788	14 651	100,94	0,94	69 " (1853 " " ")	5 351	6 129	87,31	- 12,89
39 " (1883 " " ")	14 073	14 117	97,61	- 2,99	70 " (1852 " " ")	6 324	5 657	111,79	- 11,79
40 " (1882 " " ")	14 765	14 240	103,69	3,69	71 " (1851 " " ")	4 361	5 209	93,32	- 6,68
41 " (1881 " " ")	13 005	14 118	92,75	- 7,25	72 " (1850 " " ")	5 061	4 769	106,12	- 6,12
42 " (1880 " " ")	14 119	14 001	100,84	0,84	73 " (1849 " " ")	4 302	4 338	99,17	- 0,83
43 " (1879 " " ")	13 431	13 820	96,76	- 3,24	74 " (1848 " " ")	3 793	3 918	96,81	- 3,19
44 " (1878 " " ")	13 441	13 751	97,74	- 3,26	75 " (1847 " " ")	3 586	3 496	102,57	- 2,57
45 " (1877 " " ")	13 078	13 567	100,82	0,82	76 " (1846 " " ")	2 898	3 076	97,71	- 12,29
46 " (1876 " " ")	13 397	13 326	100,58	0,53	77 " (1845 " " ")	2 617	2 673	97,88	- 2,12
47 " (1875 " " ")	13 660	13 071	104,51	4,51	78 " (1844 " " ")	2 426	2 291	105,89	- 5,89
48 " (1874 " " ")	13 615	12 803	106,34	6,34	79 " (1843 " " ")	1 924	1 936	99,38	- 0,82
49 " (1873 " " ")	12 815	12 526	102,31	2,31					
50 " (1872 " " ")	13 280	12 234	108,55	8,55	Kokku—Total	704 599	704 562	100,005	-

*) B. Jastremsky vormeli järelle (v. märkus) — D'après la formule de B. Jastremsky.

- 2) isikute olemasolu, kes oma vanust nii kindlalt soovisid 0 peale ümmardada, arvatavasti vähendamise poole, et nad vastava sünniaasta arvu välja olid arvanud ja seda deklareerisid;
- 3) osa olemasolevate isikutunnistuste ebatäpsust, eriti okupatsioonialal suusõnaliste andmete alusel väljaantute (mida ka mitmed registreerijad tähendavad);
- 4) väike osa vanust oli siiski märgitud vanusarvuga, juhtudel kus isiku sünniaega kuidagi ei saanud kindlaks teha.

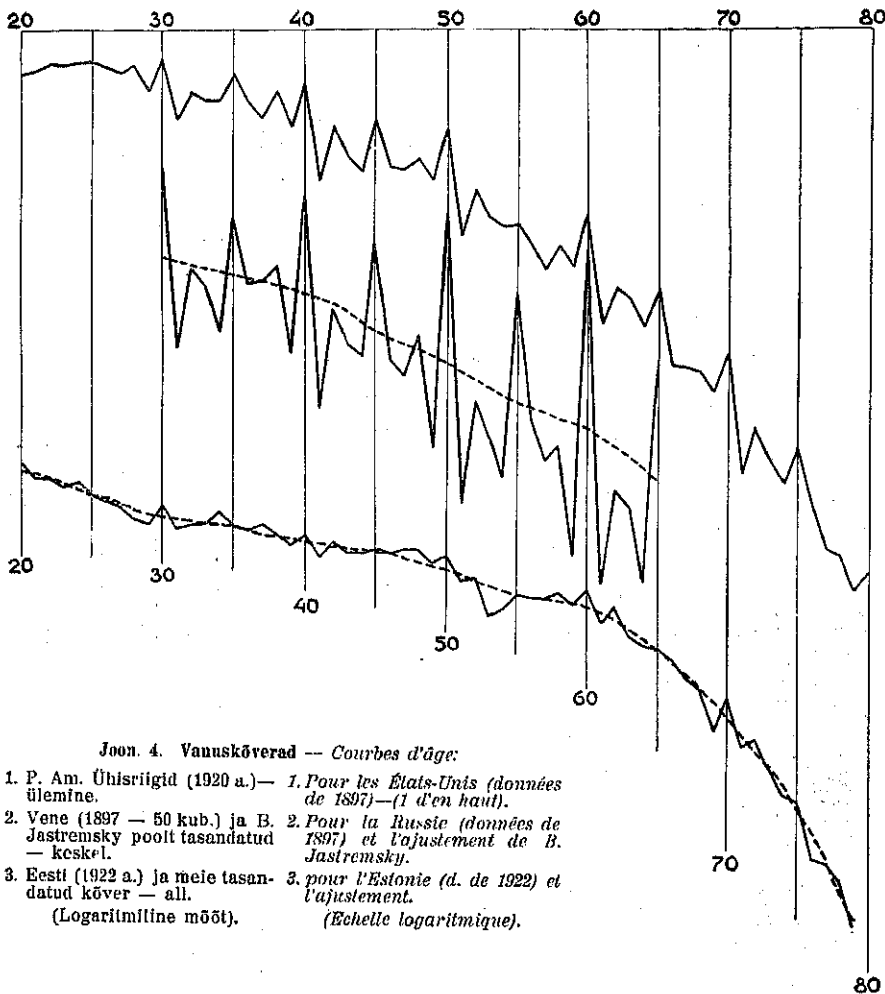
Peab ainult imestama, et kõigi nende põhjuste mõjutusel võrdlemisi nii väike viga tekkis — ainult 6,62%. 20—79 a. on 0-aastais üles antud 84 432 isikut, meie tasandamisel aga oleks võinud olla 79 192: teiste sõnadega, oleks ainult ligi 5 000 isikut oma vanust täpsemalt suetnud üles anda, oleks meie vanusandmed olnud ideaalsed.

Kuid ka praegusel kujul, ühes avaldunud võrdlemisi nõrkade ümmardamistendentsega, on meil küllalt põhjust nende üle uhke olla. Selleks pruugib ainult võrrelda meie kõveraga, näiteks, Vene 1897 a. vanuskõvera metsikuid hüppeid (v. joonis. 4). Vaevalt küll oli sarnaste materjalide läbitöötamisel mõtet eritada üksik-aastate arve, sest neid küll kuidagi kasutada ei saa.

Kuna meil maksmas olid suurel määral samad põhjused, mis Venes, ja isegi Vene rahvuse mõju (Petersimaa), siis peame saavutatud häid tulemusi küll seletama sellega, et peale väikse hulga (ligi 5 000*) kellel tõesti, v. o., võimalatu oli oma vanust kindlaks teha, ülejäänud rahvas oma vanusandmeid äärmiselt täpselt ja häätahtlikult andis, püüdes igapidi kaasa aidata rahvalugemise häaks kordaminekuks, ja ühtlasi näidates sellega oma kõrgemat kultuuritasapinda.

*

*) Siin hulgas enamjaolt ka vigased ja vaimuhaiged, keda isegi ligi 3 000.

Joon. 4. Vanuskõverad — Courbes d'âge:

1. P. Am. Ühisriigid (1920 a.) — 1. Pour les États-Unis (données de 1897) — (1 d'en haut).
 2. Vene (1897 — 50 kub.) ja B. 2. Pour la Russie (données de Jastremsky poolt tasandatud 1897) et l'ajustement de B. Jastremsky.
 3. Eesti (1922 a.) ja meie tasan- 3. pour l'Estonie (d. de 1922) et datused kõver — all. l'ajustement.
- (Logaritmiline mõõt). (Echelle logarithmique).

Analoogilisi järeldusi on tihti peale selle tulnud teha ka teiste suuremate tööde puhul, olgu see kas põllumajanduslikul üleskirjutusel, kus ülesantud põllupind peaaegu täpselt ühtib arvuga, mis juba ennem teisel teel teada, või muude suuremate andmekomplekside varustamisel, kus kontrollivõimalused olemas.

Lõpetame rahvalugemise registreerija (E. J-t) kirjelõusega, mis sarnast rahva suhtumist äärmiselt kujukalt, peaaegu sümboliseerib, kujutab:

„Vaevalt olin oma tööd kõigeäärsemas majas (saunas — kirjeldus käib ühe kodumaa vaesema nurga kohta T.) alanud, kui sealolev vanaeit minu sealolekust igalepoole teated viis. Astudes järgmistesse saunadesse nägin imekspanemiseväärt pilti: iga saunaomanik istub laua taga, lugedes ajalehte. Tema kõrval valmis-pandud hunik ristimistähti ja isikutunnistusi... H. H. andis täpselt kõik oma perekonna sünniaastad jne. ilma et ta kuhugi oleks vaa-danud (kas hea mälu, või oli ta nad enne pähe õppinud).

ARVULINE ÜLEVAADE ISESEISVUSAJAST. PÉRIODE DE L'INDÉPENDANCE EN CHIFFRES.

	1927 ¹⁾	1926	1925	1924	1923	1922	1921
VALISKAUBANDUS—COMMERCE EXTÉRIEUR.							
Väljavedu (milj. mk)— <i>Exportation (millions de mk)</i>	10578	9638	9664	7866	5712	4812	2286
Sissevedu " — <i>Importation</i>	9642	9557	9655	8204	9332	5589	4483
Üldtähtikait " — <i>Totalité de transactions (millions de mk)</i>	20220	19195 ¹⁾	19319	16070	15044	10401	6769
Sisseveo ülekaal (milj. mk)— <i>Excédent de l'importation (millions de mk.) (—)</i>	+ 936	+ 81	+ 10	— 338	— 3620	— 777	— 2197
Väljaveo ülekaal (milj. mk)— <i>„ de l'exportation (millions de mk.) (+)</i>							
Väljaveo % sisseveosti— <i>% de l'exportation à l'importation</i>	110	101	100	96	61	86	51
Väljavedu (1000 tn.)— <i>Exportation (1000 tonnes)</i>	525	438	375	376	279	308	116
Sissevedu (1000 tn.)— <i>Importation (1000 tonnes)</i>	369	393	366	352	352	315	154
Tähtsamad rühmad—Principaux groupes.							
Väljavedu (miljon mk)— <i>Exportation (millions de mk.)</i>	10578	9637	9665	7866	5712	4812	2287
Toiduained, joogid, tubak— <i>Denrées alimentaires, boissons, tabac</i>	3852	2983	2789	1469	908	1271	343
Toores ja poolvalmisained— <i>Matières brutes et demi-fabriqués</i>	3059	2908	2790	3532	2374	1696	669
Valmis- ja poolvalmisained— <i>Produits fabriqués et demi-fabriqués</i>	3524	3646	3943	2969	2301	1762	1275
Elusloomad— <i>Animaux vivants</i>	149	100	163	96	134	83	—
Sissevedu (miljon mk)— <i>Importation (millions de mk)</i>	9642	9557	9655	8204	9332	5589	4483
Toiduained, joogid, tubak— <i>Denrées alimentaires, boissons, tabac</i>	2817	3430	3295	3029	2368	1635	1441
Toores ja poolvalmisained— <i>Matières brutes et demi-fabriqués</i>	1770	2044	2542	1719	1941	366	573
Valmis- ja poolvalmisained— <i>Produits fabriqués et demi-fabriqués</i>	5051	4077	3817	3455	5121	3087	2469
Elusloomad— <i>Animaux vivants</i>	4	6	1	—	2	1	—
Tähtsamad väljaveoalned (milj. mk)—Articles principaux d'export. (mil. de mk).							
Või— <i>Beurre</i>	2766	2977	2130	979	553	212	...
Munad— <i>Oeufs</i>	161	92	151	110	37	23	...
Kartulid— <i>Pommes de terre</i>	234	51	170	141	58	136	...
Liha ja lihakaup— <i>Viandes</i>	471	303	195	95	70	119	...
Tooresnahad— <i>Cuir brut</i>	132	90	75	78	48	24	...
Puusaadused (ühes tikutraadiga)— <i>Produits de bois</i>	1410	1351	1217	1299	1075	591	...
Vineer (plaadid ja tootpõhjad)— <i>Bois de placage</i>	497	442	440	436	271	278	...
Ajalche- ja trükipaber— <i>Papier</i>	716	898	1024	539	514	575	...
Lina— <i>Lin</i>	1037	1171	1237	1691	1085	988	...
Takud— <i>Etoupe</i>	84	96	40	33	58	23	...
Puuvillalõng ja -niit— <i>Fil de coton</i>	450	368	696	365	157	53	...
Puuvillariie— <i>Tissus de coton</i>	672	379	982	726	700	407	...
Purjeriie— <i>Toile à voiles</i>	108	68	95	284	165	—	...
Tsement— <i>Ciment</i>	150	204	194	188	92	99	...
Tuletikud— <i>Allumettes</i>	95	112	117	70	29	10	...
Tähtsamad sisseveoalned (milj. mk)—Articles principaux d'import. (mil. de mk).							
Teravili— <i>Céréales</i>	1055	1480	1361	1252	692	146	...
Jahu— <i>Farines</i>	214	236	380	283	321	425	...
Heeringad— <i>Harengs</i>	214	332	327	221	202	113	...
Suhkur— <i>Sucre</i>	710	590	528	695	534	499	...
Tubak— <i>Tabac</i>	102	185	165	132	111	102	...
Puuvill— <i>Coton</i>	902	913	1448	836	1089	176	...
Puuvillariie— <i>Tissus de coton</i>	292	262	321	214	590	236	...
Villane riie— <i>Tissus de laine</i>	347	245	146	143	152	206	...
Raud— <i>Fer</i>	261	232	282	204	210	138	...
Kivisüsi ja koks— <i>Houille et coke</i>	208	246	238	309	308	250	...
Nafta— <i>Naphte</i>	28	27	29	26	39	14	...
Petrooleum— <i>Pétrole</i>	158	146	129	183	110	81	...
Väetisained— <i>Engrais</i>	203	187	242	131	80	44	...
Kummi ja kummisaadused— <i>Caoutchouc et articles en c.</i>	180	133	92	85	74	47	...
Tooresnahad— <i>Cuir brut</i>	153	267	241	106	112	52	...
Tähtsamad väljaveoalned (tonnides)—Articles princp. d'export. (tonnes)							
Lina— <i>Lin</i>	3794	10326	7574	10493	9327	9659	5227
Tsement— <i>Ciment</i>	38791	51267	41205	45253	20115	20751	6468
Või— <i>Beurre</i>	9906	8691	6445	3187	2347	999	128
Munad (üh. tk.)— <i>Oeufs (10⁰⁰) pièces</i>	16078	10605	13148	9399	4169	3730	1803
Kartulid— <i>Pommes de terre</i>	35653	10786	23161	21538	14618	48604	19570
Tähtsamad sisseveoalned (tonnides)—Articles principaux d'import. (tonnes)							
Teravili— <i>Céréales</i>	58180	85829	70080	78977	46738	11596	4417
Jahu— <i>Farines</i>	6257	6955	10503	9465	13494	14612	12322
Heeringad— <i>Harengs</i>	8047	11857	10415	7822	11843	6501	13501
Suhkur— <i>Sucre</i>	22125	20532	13341	15888	14537	14638	10463
Puuvill— <i>Coton</i>	5495	4646	6365	2336	4352	3134	1499
Kivisüsi, koks— <i>Houille, coke</i>	96339	91232	86989	99574	110753	92322	27065
Väliskaubandus riikide järele—Commerce extérieur d'après les pays							
Sissevedu (milj. mk)— <i>Importation (millions de mk.)</i>							
Saksa— <i>Allemagne</i>	2550	2784	2841	3003	4761	3059	...
Inglise— <i>Angleterre</i>	1376	1159	1184	1147	1841	830	...
Ühisriigid— <i>Etats-Unis</i>	1374	1146	9231	1029	341	131	...
N. S. V. L.— <i>E. R. S. S.</i>	878	712	426	1048	376	83	...

¹⁾ Eelkoostuvõte — *Données préliminaires.*

Arvuline ülevaade iseseisvusaajast (järg)—Période de l'indépendance en chiffres (suite).

	1927	1926	1925	1924	1923	1922	1921
Väljavedu (milj. mk)—Exportation (millions de mk)							
Inglise—Angleterre	3325	2769	2413	2633	1947	1072	—
Saksa—Allemagne	3148	2227	3013	1774	614	609	—
N. S. V. L.—U. R. S. S.	665	1238	1033	416	331	1235	—
Belgia—Belgique	567	586	411	517	513	347	—
Transiit (1000 ton.)—Transit (1000 ton)	...	78	62	161	95	345	195
TÖÖSTUSTOODANG—PRODUCTION.							
Tähtsamad tooted—Principaux produits fabriqués							
Põlevkivi—Schiste comb. (1000 tonni—1000 tonnes)	432	288	234	214	142
Tsement—Ciment (1000 tünni—1000 tonneaux)	447	380	338	363	192
Tuletikud—Allumettes (milj. toosi—millions de boîtes)	187	207	123	74	61
Linaõli ja värnits—Huile de lin et vernis (tn.—tonnes)	780	765	695	433	358
Nahad—Cuir (1000 tk.—1000 pièces)	...	295	274	352	414
selest suurtööstus—dont grandes entreprises	205	218	185	201	320
Jalanõud—Chaussures (1000 paari—1000 paires)	226	283	233	227	109
Puuvillariie—Tissus de coton (milj. mtr.—millions de mètres)	25	25	17	28	19
Linane riie— " " lin	1	1	1	1	1
Dzbuut riie— " " jute	1	1	—	—	—
kotid—Sacs en jute (1000 tk.—1000 pièces)	335	512	89	—	—
Kälev—Drap (1000 mtr.—1000 mètres)	364	285	333	442	297
Õmblusnõu—Fil à coudre (1000 grossi—1000 gross)	21	19	25	18	11
Tootipõhjad—Fonds de chaises (1000 tk.—1000 pièces)	5000	5635	4103	3704	2600
Vinaer—Bois de placage (1000 ruutmtr.—1000 mètres)	2970	2320	2360	2100	1440
Saetud materjalid—Produits de scierie (1000 std.—1000 étend)	...	65	63	58	34
selest suurtööstus—dont grandes entreprises (1000 std.—1000 étend)	52	45	44	44	23
Paber—Papier (1000 tn.—1000 tonnes)	38	39	30	26	26
Tselluloos—Cellulose (1000 tn.—1000 tonnes)	14	16	13	10	7
Puumass—Pâte de bois mécanique (1000 tn.—1000 tonnes)	18	19	16	9	11
Hülstid—Tubes à cigarettes (milj. tk.—millions pièces)	463	403	459	465	537
Kartulijahu—Fécule de pommes de terre (tn.—tonnes)	1720	1799	1248	1011	2060
Pärm—Levure (tn.—tonnes)	189	166	169	175	161
Õlu—Bière (1000 hl.—1000 hl.)	88	124	118	105	70
Faberossid—Cigarettes (milj. tk.—mill. pièces)	832	974	683	665	320
Pakitubak—Tabac en paquets (tn.—tonnes)	234	300	420	444	350
Võit—Alcool (milj. kraadi—mill. grades)	40	32	32	45	44
Või—Beurre (tn.—tonnes)	9721	7164	3629	2225
Elektri- ja gaasijaamad (suurtööstus)—Usines électriques et à gaz (plus de 20 tr.)							
Elektri vool—Energie électrique (1000 KWH)	15	13	10	8
Gaasivabrikud—Usines à gaz d'éclairage (1000 m³)	1170	1190	1250	1280	1250
RAUDTEED — CHEMINS DE FER.							
Raudteede pikkus—Longueur des chemins de fer: kitsaroop.—voies étroites	687	680	640	619
laiaroop.— " larges	1132	1139	1130	1083
Reisijate vedu—Transport des voyag.: üldarv (1000)—nombre de voyageurs (1000)	6008	6052	5757	5939	4457	3880	...
kilom. (milj.)—voyageurs km. (millions)	258	272	297	297	248	225	...
Kaubavedu—Transport des marchandises: 1000 tn.—tonnes transportées (1000)	1935	1780	1711	1259	1157	865	...
milj. tn.—kilom.—tonnes-km. (millions)	201	173	181	145	175	127	...
Kulude üldsumma (milj. mk) — Dépenses (millions de mk.)	1197	1134	1163	1093
Kitsarööpilisel (milj. mk)—à voies étroites (millions de mk.)	326	259	239	258
Laiarööpilisel " " larges " " "	871	875	924	835	711	679	...
Tulude üldsumma (milj. mk) — Recettes (millions de mk.)	1459	1357	1143	1087
Kitsarööp. (milj. mk)—à voies étroites (millions de mk.)	393	313	271	247
Laiarööp. " " " larges " " "	1066	1044	872	840	904	698	...
Mootorsõidukite arv — Nombre des véhicules à moteur.							
Sõiduaudod — Voitures automobiles	709	503	448	410	250
Veoaudod — Camions automobiles	370	364	302	320	195
POST—POSTES.							
Postisaadetiste üldarv (1000)—Total des envois postaux (1000)	50500	42863	42107	45985	36907	32836	...
Selest—Dont: Kirju ja postkaarte (1000)—Lettres et cartes postales (1000)	26720	22595	24843	19792	16638	15090	...
Ajalehti ja ajakirju (1000)—Journaux et périodiques (1000)	16190	14525	11949	10404	8691	7709	...
Sissetulekud (miljon mk)—Recettes (millions de mk)	227	205	144	115	87	60	...
TELEGRAAF—TÉLÉGRAPHES.							
Telegrammide üldarv (1000)—Nombre total de télégrammes (en 1000)	351	376	397	401	441	411	...
Selest—Dont: a) sisemaalisi—échange interne	139	147	157	159	159	157	...
b) välismaalisi tulnud—réception de l'étranger	110	119	124	120	142	123	...
d) välismaalisi läinud—échange avec l'étranger	102	110	118	122	140	121	...
Sissetulek (miljon mk)—Recettes (millions de mk)	45	48	50	51	70	71	...
TELEFON—TÉLÉPHONES.							
Telefoniparaatide arv—Nombre des appareils	11723	10984	9805	8476	6396	4738	...
Telefonühenduste kasutamine (1000)—Trafic téléphonique (1000)	13246	12121	11857	8835	6420	4504	...
Selest—Dont: Kohalikud kõned—Conversations locales	11766	10799	10833	7854	5730	4007	...
Kaugkõned—Conversations avec l'étranger	1480	1322	1224	981	690	497	...
Sissetulekud (miljon mk)—Recettes (millions de mk)	153,0	145,3	85,4	70,0	50,3	32,6	...

	1927	1926	1925	1924	1923	1922	1921
MERIKAUBALAEVASTIK — MARINE MARCHANDE.							
Arv — Nombre	...	419	465	472	466	426	...
Tonnaaz br. reg. tn — Tonnage brut	...	61415	66157	66978	63877	55807	...
MERISÖIT — NAVIGATION MARITIME.							
Sadamatesse sissetulnud laevade üldarv — Nombre des navires entrés en ports	8812	8171	8801	7750	9164	8201	8735
välissõidust — de grand cours	2672	2498	2566	2448	2741	2572	...
raunasõidust — de cabotage	6140	5673	6235	5302	6428	5629	...
Sadamatesse sissetulnud tonnaaz (1000) — Tonnage net. (1000) des navires entrés	1181	1050	1124	998	1116	1071	882
välissõidust — de grand cours	850	724	768	685	769	824	...
raunasõidust — de cabotage	331	326	356	313	358	247	...
Tähtsamad rahvuslipud laevasõidus (% sisset. üldmahust.) — Principaux pavillons nationaux en navigation (en % au tonnage total entré)							
Saksa — Allemagne	...	38,6	40,8	35,5	30,8	26,1	27,4
Soome — Finlande	...	14,6	18,1	17,6	15,6	17,2	18,0
Eesti — Estonie	...	16,0	12,9	13,7	17,7	11,8	19,4
Inglise — Angleterre	...	8,8	10,1	13,8	13,7	10,1	6,6
KAUBAVEDU MEREL (1000 tonni) — TRANSP. MARITIME DE MARCHAND. (1000 ton.)							
Kaubavedu välissõidus — Transp. maritime de marchand. de grand cours	...	953	834	915	895
" rannasõidus — " " " " cabotage	...	828	719	800	665	881	...
" " " " " " " "	...	125	115	115	210
TALLINNA SADAMA TEGEVUS — MOUVEMENT DU PORT DE TALLINN							
Sissetulnud laevad välissõidust — Grand cours — entrées	1504	1324	1571	1372	1650	1766	1709
Tonnaaz (1000 reg. ton.) — Tonnage (1000)	702	581	654	570	668	749	618
Sisse- ja välja veetud kaubad (1000 ton.) — Marchandis. entrées et sorties (en 1000 ton.)	595	593	528	587	548	774	...
reisijad — voyageurs	31491	21036	23175
Tallinna sadamasse rannasõidust — Cabotage (port de Tallinn)
Sissetulnud laevad — Entrées — nombre	1458	1522	1755	1819	2754	3263	2153
Tonnaaz (1000 reg. ton.) — Tonnage (1000)	78	86	92	98	126	99	71
RAHANDUS — FINANCES.							
Raha liikvel (milj. mk) — Circulation fiduciaire (mill. de mk.)	3547	3427	3422	3272	3662	3427	...
Sellest Eesti Panga tähed — Dont les billets de la Banque d'Estonie	2003	1888	1797	1717	1567	687	...
Paberraha katte % — Couverture (encaisse et débits étranger. en %)	43	36	34	33
Vahetusraha liikvel (milj. mk) — Change en circulation (millions de mk)	137	133	121	117	97	13	...
Börskursid Tallinnas (mk) — Cours du change à Tallinn (mk.)							
Dollar — \$	372	372	372	389	345	340	361
Ingl. nael — £	1809	1808	1798	1721	1579	1506	1363
Riigi sissetulekud (milj. mk) — Recettes de l'État (millions de mk.)	...	1) 8571	7751	7475	7640	7077	5468
Sellest: tollid — douanes	...	1848	1571	1362	1435	1540	626
Dont: piiritusmonopol — monopole d'alcool	...	1812	1062	1022	1064	1068	1197
tulumaks — impôt sur le revenu	...	278	274	270	287	342	177
äri- ja tulumaks — impôt sur les bénéfices ind. et comm.	...	276	291	312	315	285	152
Linnade sissetulekud (milj. mk.) — Recettes des villes (millions de mk.)	854	776	718	460	...
Maavalitsuste sissetulekud (milj. mk.) — Recettes des arrondissem. (millions de mk.)	402	342	331
PANGAD — BANQUES.							
Äriselused (keskm. kuus) — Situation financière (moyenne mens.)	17550	16287
Eesti pank (milj. mk.) — Banque d'Estonie (millions de mk.)	8122	8335	8338	8130	7055	3856	1061
21 erapanka — 21 banques privées	7828	6605	8251	7624	5228	4948	3773
19 suur. ühispanka (milj. mk.) — 19 princ. banques cooper. (millions de mk.)	1900	1287
Hoiusummad (milj. mk.) — Dépôts (millions de mk.)	4730	3631
Eesti pank (milj. mk.) — Banque d'Estonie (millions de mk.)	811	803	1004	1028	977	1189	467
21 erapanka (milj. mk.) — 21 banques privées (millions de mk.)	2829	2130	1749	1810	1573	1139	550
19 suur. ühispanka (milj. mk.) — 19 princ. banques cooper. (millions de mk.)	1090	698
Laenuid (milj. mk.) — Prêts (millions de mk.)	12127	10778
Eesti pank (milj. mk.) — Banque d'Estonie (millions de mk.)	5804	6049	5198	4806	3769	1802	826
21 erapanka (milj. mk.) — 21 banques privées (millions de mk.)	5030	3739	3278	2974	2698	1528	492
19 suur. ühispanka (milj. mk.) — 19 princ. banques cooper. (millions de mk.)	1293	990
Pankadevaheline arveldus — Chambre de la compensation
Tšekide arv — Nombre des chèques	71291	60385	53361	45012	37253	20792	...
summa (milj. mk.) — Montant (millions de mk.)	11523	10718	10269	8529	6921	4146	...
Kindlustus — Assurances							
Kindlustuseltside arv — N. des sociétés	...	18	17	17	17	16	16
Ärisels (milj. mk.) — Montant du bilan (millions de mk.)	...	343	293	262	193	118	68
Protestitud vekslid — Effets protestés							
Arv (1000) — Nombre (1000)	47159	40797	29488	25767	12456
Summa (milj. mk.) — Montant (millions de mk.)	1095	1025	1139	1194	544
MAKSUBILANS (milj. mk.) — BALANCE DES PAIEMENTS (mill. de mk.)							
Kreedid (saadud summad) — Mouvement des entrées ou du crédit (Export.)	...	+ 452,2	- 115,1	+ 168,4
Deebet (makstud summad) — Mouvement des sorties ou du débit (Importations)	...	11 460,8	11 121,9	9 511,8
Maksubilansi tulemus — Différence (balance des paiements)	...	- 11 008,6	11 237,0	9 343,4
Kreediti tähtsamad osad peale väljaveo — Principaux postes du crédit (autre l'exp.)	...	454	346	373
Laevade sissetulekud meretransp. ja välislaub. — Frêts réalisés par des navires nat.	...	450	500	590
Sissetulek reisijatest ja turistidest — Touristes et voyageurs étrangers
Deebet tähtsamad osad peale sisseveo — Principaux postes du débit (autre l'imp.)
Välisvõlgade tegelikult tasutud % — Intérêts aux emprunts émis par à l'étranger	...	137	36	47
Laevade kulutused võõra sadamais — Dépenses des navires nation. à l'étranger	...	182	138	149
Tasutud eraväliskapitali % — % versés pour les capitaux étrangers privés	...	300	275	250

Arvuline ülevaade iseseisvusaast (järg) -- Période de l'indépendance en chiffres (suite).

	1927	1926	1925	1924	1923	1922	1921
1) Juuli kuu -- juillet.							
ELUMAKSUMUS (1922 = 100) -- NOMBRES-INDICES DU COÛT DE LA VIE (1922 = 100)							
Üldindeks -- <i>N-indice général</i>	132	133	134	130 ¹⁾	117 ²⁾	100	113 ¹⁾
Toitlus -- <i>Alimentation</i>	128	135	135,4	134 ¹⁾	122 ²⁾	100	125 ¹⁾
Korter -- <i>Logement</i>	208	175	173	160 ¹⁾	149 ²⁾	100	51 ¹⁾
Valustus ja küte -- <i>Chauffage et éclairage</i>	98	93	103	113 ¹⁾	99 ²⁾	100	106 ¹⁾
Rifetus -- <i>Habillement</i>	117	118	119	112 ¹⁾	98 ²⁾	100	105 ¹⁾
SUURMÜÜGIHINNAD (1922 = 100) -- N-INDICES DES PRIX DE GROS (1922 = 100)							
Üldindeks -- <i>N-indice général</i>	109	109	118	116	101	100	...
Toiduained -- <i>Denrées alimentaires</i>	125	126	135	131	107	100	...
Tööstussaadus -- <i>Matières prem. et prod. industr.</i>	94	96	100	100	95	100	...
TAHTSAMATE AINETE HINNAD (mk) -- PRIX DES PRINCIPAUX ARTICLES (en mks. par poud)							
Rukis pd. -- <i>Seigle</i>	332	277	346	306	214	285	...
Kartulid pd. -- <i>Pommes de terre</i>	74	68	98	103	95	64	...
Või pd. -- <i>Beurre</i>	4410	4194	4937	4800	4052	3678	...
Suhkur pd. -- <i>Sucre</i>	755	680	732	1001	957	756	...
Sealiba pd. -- <i>V viande de porc</i>	1436	1870	1861	1574	1508	1108	...
Lina Liivi pd. -- <i>Lin de Livonie</i>	1984	1483	2289	2518	1665	1777	...
Lina Võru-Petsert pd. -- <i>Lin de Võru-Petsert</i>	2151	1673	2004	2898	2077	2122	...
Petrooleum pd. -- <i>Pétrole</i>	305	242	267	306	234	303	...
VILJADE KASVUPIND -- SUPERFICIE EMBLAVÉE							
	1023	1013	1010
Rukis -- <i>Seigle</i> 1000 ha	148	136	155	160	164	159	...
Talvenisu -- <i>Froment d'automne</i> "	13	10	11	8	10	9	...
Suvenisu -- <i>Froment de printemps</i> "	14	14	10	10	13	12	...
Tatar, hernes, uba, lääts -- <i>Sarrasin, pois, fèves, lentilles</i> "	7	6	6	4	7	8	...
Toiduvili -- <i>Cultures alimentaires</i> "	182	166	182	182	194	188	...
Oder -- <i>Orge</i> "	119	121	115	124	126	134	...
Kaer -- <i>Avoine</i> "	145	146	150	166	153	161	...
Segavili -- <i>Culture mixte</i> "	72	468	59	49	67	64	...
Söödavili -- <i>Cultures fourragères</i> "	336	335	324	339	356	359	...
Kartul -- <i>Pommes de terre</i> "	71	70	69	67	72	76	...
Loomasööda juurikad -- <i>Tubercules et racines fourragères</i> "	7	6	5	4	4	3	...
Lina -- <i>Lin</i> "	36	34	46	31	31	24	...
Põlluhein -- <i>Foin des prairies artificielles</i> "	139	141	130	134	120	110	...
PÖLLUSAAGID -- PRODUCTION DES CULTURES AGRICOLES							
Rukis -- <i>Seigle</i> 1000 ton. -- tonnes	171	114	183	138	167	147	187
Talvenisu -- <i>Froment d'automne</i> "	18	10	13	7	10	9	...
Suvenisu -- <i>Froment de printemps</i> "	12	14	9	8	10	11	...
Tatar, hernes, uba, lääts -- <i>Sarrasin, pois, fèves, lentilles</i> "	4	5	4	4	5	6	...
Toiduvili -- <i>Cultures alimentaires</i> "	205	143	209	157	192	173	...
Oder -- <i>Orge</i> "	94	131	115	121	89	145	...
Kaer -- <i>Avoine</i> "	98	133	127	140	115	146	192
Segavili -- <i>Culture mixte</i> "	60	74	60	48	55	70	...
Söödavili -- <i>Cultures fourragères</i> "	252	338	302	309	259	367	...
Kartul -- <i>Pommes de terre</i> "	742	926	650	675	633	718	782
Loomasööda juurikad -- <i>Tubercules et racines fourragères</i> "	114	124	114	73	42	59	56
Lina: seeme -- <i>Lin-graine</i> "	9	12	12	12	9	8	8
" kiud -- <i>-filasse</i> "	10	9	14	11	10	9	...
Põlluhein -- <i>Foin des prairies artificielles</i> "	373	375	438	420	319	343	...
Loomade arv (1000) -- Effectif du bétail (en 1000)							
Hobused -- <i>Espèce chevaline</i>	230	226	224	208	210	199	...
Veised -- <i>Espèce bovine</i>	634	599	555	502	513	527	...
Neist lõhmi -- <i>Vaches</i>	387	380	361	321	320	307	...
Lambad -- <i>Espèce ovine</i>	667	666	720	609	666	745	...
Sead -- <i>Espèce porcine</i>	354	333	339	238	338	272	...
Loomade tõuparandus ja karjakontroll -- Amélioration de race des animaux							
Suguhobuste arv -- <i>Nombre des chevaux</i>	...	2371	2159	1879	1335
Pullijaamade arv -- <i>Nombre des stations des taureaux</i>	...	390	365	295
Kuldijaamade arv -- <i>Nombre des stations de monte</i>	...	116	62	49
Märzitud pimalahmade arv -- <i>Nombre des bêtes inscrites</i>	...	27480	25397	23020
Kontrollühingute arv -- <i>Nombre des sociétés de contrôle</i>	182	161	115	72	45	26	14
Kontrolli all olevate lehmade arv -- <i>Nombre des vaches contrôlées</i>	34003	32544	25477	17095	12362	6826	4008
Piimandus -- Production des produits laitiers							
Piimatoliteist arv -- <i>Nombre des laiteries</i>	...	399	350	272	224
Piima läbikääk -- <i>Quantité du lait fourni</i> 1000 tonni -- tonnes	...	246	176	93
Võitoodang -- <i>Production de beurre</i> "	...	10	7	4

	1927	1926	1925	1924	1923	1922	1921
Põllumajandussaaduste hindade indeksid—N. indices pondérés des prix des prod. agricoles							
Sisseveoinete indeks—Nombre indice d'importation	116,5	113,5	124,4	118,2	85,7	100	—
Väljaveoainete indeks—Nombre indice d'exportation	114,7	103,9	131,9	135,6	107,0	100	—
Üldindeks—Nombre indice général	115,3	107,1	128,9	127,3	101,1	100	—
Põllumajanduslik väliskaubandus¹⁾ (milj. mk)—Commerce extérieur de prod. agric. (millions mk).							
Põllumajanduskaupade—Produits agricoles	2148	2850	2961	2419	1823	1055	—
Sissevedu—Importation	5208	4497	4542	3506	2276	2858	—
Väljavedu—Exportation	22,3	29,8	29,6	29,5	19,5	18,9	—
% üldisest sisseveost—Produits agricoles en % au total d'import.	49,2	46,7	44,9	44,6	25,1	49,0	—
% " " väljaveost—Produits agricoles en % au total d'export.							
	1926/27	1925/26	1924/25	1923/24	1922/23		
PÕLLUMAJANDUSTOODANGU VAARTUS—ESTIMATION DE LA PRODUCTION AGRICOLE.	23416	26875	24010	19181	16398		
Toodang maapidamisest (milj. mk)—Production du sol (millions mk)	9331	11879	11222	9346	8221		
Sellest: Teravili (milj. mk)—Dont des céréales (millions mk)	4563	5957	5843	4590	4273		
Kartul (milj. mk)— " Pommes de terre (millions mk)	2512	2746	2546	2278	1537		
Lina (milj. mk)— " Lin (millions mk)	1126	2028	2222	1494	1280		
Põlluheina seeme (milj. mk)—Graines des foin. artif. (millions mk)	322	226	228	130	218		
Aed (milj. mk)—Jardin (millions mk)	275	404	365	236	395		
Mets (talundelis) (milj. mk)—Forêts (exploitées) (millions mk)	533	518	519	518	518		
Toodang loomapidamisest (milj. mk)—Production de l'élevage du bétail (mil. mk)	14085	14996	12788	9835	8177		
Veised—Gros bétail (mil. mk—millions mk)	7215	7704	6578	4948	3243		
Sellest: Piimatoodang—Dont production du lait (milj. mk—millions mk)	5363	5970	5161	3155	2230		
Sead—Porcs (milj. mk—millions mk)	4351	4799	4072	3527	3044		
Lambad—Moutons (milj. mk—millions mk)	1058	1076	860	806	814		
Sulgotomad—Volaille (milj. mk—millions mk)	642	616	534	447	385		
Mesilased—Abeilles (milj. mk—millions mk)	68	47	27	10	21		
Hobused—Chevaux (milj. mk—millions mk)	751	784	722	697	670		
Põllumajandustoodangu tähtsamad osad (kaalu ja arvu järele) — Principaux produits (quantités)							
Toiduvili—Céréales alimentaires (1000 tn.—tonnes)	194	258	207	236	239		
Kartul—Pommes de terre (1000 tn.—tonnes)	523	443	427	447	512		
Lina: seeme—Lin: graines (1000 tn.—tonnes)	12	12	12	9	8		
kiud— " Filasse (1000 tn.—tonnes)	9	14	11	10	9		
Veiste lihatoodang—Production de la viande du bétail (1000 tn.—tonnes)	18	17	17	18	17		
piimatoodang— " du lait (1000 tn.—tonnes)	583	553	458	359	353,9		
Sealiha toodang—Production de la viande de porc (1000 tn.—tonnes)	43	43	42	39	37,8		
Lamba-lihatoodang—Production de la viande de mouton (1000 tn.—tonnes)	8	8	7	8	8,3		
villa toodang— " de la laine (1000 tn.—tonnes)	0,9	1,0	0,9	1	1		
Munatoodang (milj. tk.—Rendement des oeufs de poule (mil. pièces)	64	58	51	45	39,7		
Meeotoodang—Production du miel (tn.—tonnes)	362	39	139	49	107		
RAHVANARIDUS—INSTRUCTION PUBLIQUE.							
Koolide üldarv—Nombre total d'écoles	1534	1527	1546	1552	—		
Sellest—Dont: Algkoolid—Ecoles primaires	1387	1385	1413	1426	1449		
Keskkoolid—Ecoles secondaires	85	86	86	86	85		
Kutsekoolid—Ecoles professionnelles industrielles	60	54	45	38	—		
Kõrgemad koolid—Ecoles supérieures	2	2	2	2	2		
Õpilaste üldarv (1000)—Nombre total d'élèves (1000)	129	137	146	147	—		
Sellest—Dont: Algkooli õpilased—Élèves des écoles primaires	103	110	119	122	123		
Keskkooli õpilased—Élèves des écoles secondaires	17	18	19	18	17		
Kutsekooli õpilased—Élèves des écoles professionnelles	4,2	3,9	3,3	2,3	—		
Kõrgema kooli õpilased—Étudiants	5,2	5,1	4,9	4,5	3,7		
Õpilasi 10 000 elaniku kohta—Nombre des élèves par 10 000 habitants	116	123	131	132	—		
Sellest—Dont: Algkooli õpilased—Élèves des écoles primaires	92	99	107	109	111		
Keskkooli õpilased—Élèves des écoles secondaires	15	16	17	17	16		
Kutsekooli õpilased—Élèves des écoles professionnelles	4	3	3	2	—		
Kõrgema kooli õpilased—Étudiants	5	5	4	4	3		
	1926	1925	1924	1923	1922		
Koolikohustuse tähtne maal: Üldisest koolikohuslike laste arvust maal said õpetust (96-did) — Nombre des élèves en % au nombre total des enfants soumis à l'obligation scolaire (arrondissements)	96,9	—	95,7	94,9	—		
Eestis ilmunud eestikeelsed—Livres et brochures parus en estonien:							
a) raamatud—livres	447	418	473	—	—		
b) brošüürid—brochures	410	384	327	—	—		
Ilmunud ajalehed ja ajakirjad—Journaux et périodiques parus:							
a) ajalehed—journaux	56	39	42	—	—		
b) ajakirjad—périodiques	104	115	111	—	—		
Ühingute ja seltside üldarv 1/1—Unions et sociétés au 1. 1.	6320	6261	5630	5333	4573		
Sellest—Dont: Ühingu valimise kultuuri alal—Unions ayant un but de développement de culture	1024	959	860	804	646		

1) 1927 a. kohta esikokkuvõtte.

Arvuline ülevaade iseseisvusaajast (järg)—Période de l'indépendance en chiffres (suite).

	1927	1926	1925	1924	1923	1922	1921
RAHVASTIK—POPULATION.							
Rahvaarv 1. I (1000)—Nombre de la population au 1. I (en 1000)	1116	1117	1117	1114	1107	1098	1077
Üldarv (1000)—Nombre total (1000)	294	291	291	...	263
Linnad — Villes (1000)	822	826	826	...	844
Maad — Arrondissements (1000)
RAHVA LOODUSLIK LIIKUMINE—MOUVEMENT NATUREL.							
Sündimised—Naissances { arv—nombre	19739 ¹	19977	20445	21441	22347	22255	22067
{ % ₁₀	17,7 ¹	17,9	18,3	19,2	20,1	20,2	20,3
Surmad—Décès { arv—nombre	19237 ¹	18047	16680	16918	16680	16401	17143
{ % ₁₀	17,2 ¹	16,2	14,9	15,2	15,0	16,7	15,8
Abielumised—Mariages { arv—nombre	8827 ¹	8550	8207	8761	9494	9644	10719
{ % ₁₀₀	7,7 ¹	7,7	7,3	7,9	8,6	8,7	9,9
Abielulahutused—Divorces { arv—nombre	...	560	693	491	482	569	...
{ 1000 abielu kohta—par 1000 mariages	...	72,2	72,3	56,0	50,1	59,0	...
RAHVALIHKLEMINE (1000)—MOUVEMENT MÉCANIQUE (1000).							
Ülepiiri sõitnud — Passées la frontière { sisse—arrivées	193	127	38	35	40	36	47
{ välja—départs	194	130	39	36	38	30	30
Väljarändajad—Nombre des émigrants	2,5	2,4	2,6	1,2
Rahvalihklemine linnades { sissesõitnud—arrivés	125	113	127
{ väljasõitnud—départs	109	104	121
Mouvements dans les villes { teise korteri kolinud—chang. de logement	97	78	75
TÖÖLOUL — TRAVAIL.							
Töötajate arv (20 ja enam tööt. ettev.)—N. des travailleurs dans les entreprises employant plus de 20 travail.	30094	30837	29815	29000	30439
Haigekassalligete arv (aastakeskm.)—Nombres des membres des caisses de maladie	37057 ²	37064	34349	33665	33359	24634	19499
Sellest—Dont: mehi—hommes	24614 ²	24500	22958	22858	20982	15503	12536
naisi—femmes	12443 ²	12564	11391	10807	12377	9133	6963
Haigekassalligete perekonnaliigete arv—Memb. de fam. des assurés contre malad.	37123	39581	37259	29422	21137
Tööõnnetuste vastu kindlust. arv (keskm. aastas)—Assurés contre les accid. (moy. an)	45285	40495	33064	30688	23224
Tööõnnetuste arv — Nombre des accidents du travail	4787 ¹	...	4681	3769	4212	2804	...
Ettevõtete arv kus olnud streike—Nombre des entreprises affectées par de grèves	5	14	16	16	35	29	53
Keskmine töölise tööp. pikkus (tunde)—Durée moy. du jour de trav. d'ouv. (heures)	...	8,4	8,4	8,4	8,4
Keskmine töölise teenistus tunnis (mk)—Gain moyen d'ouvrier (mk. par heure)	...	27,5	27,9	26,7	25,9
I. l. h. reaaltööstus 8-tunnilise tööp. kohta (päevap. eest saadav „toidukorvide“ arv)—Gain réel moyen des journaliers (nombr. de paniers de provis. pour gain journ.)	3,15	2,35	3,0	3,18
Tööborsides—Bourses du travail; Tööotsija'e arv—N. de chercheurs du travail.	2977	2146	2406	2323	743	945	...
Vabade kohtade arv—N. de places vacantes	138	314	301	163	170	152	...
Töökaitse järelvalvele kuuluvate ettevõtete arv—Entrep. soumises à l'insp. du travail	3050	3082	2859	2148	1885	997	...
NAKKUSHAJGUSED (10 000 el. k.)—MALADIES CONTAGIEUSES (par 10 000 hab.)							
Kõhusoetõbi ja paratüüfus—Typhus abdom. et paratyphus	7,1	6,1	9,4	9,9	6,3	7,5	10,8
Verise kõhutõbi—Dysentaria	0,1	0,1	0,3	1,1	0,6	3,2	11,0
Sarkid—Scarlatina	47,9	28,9	6,9	4,0	6,1	5,9	13,2
Leetrid—Morbilli	27,0	42,4	0,7	1,8	17,4	25,5	16,4
Difteerit—Diphtheria	4,0	4,2	4,9	4,1	3,7	4,7	7,6
Lükkõha—Pertussis	...	0,1	2,0	0,5	8,8	12,8	2,0
ARSTIABI TARVITAMINE (1000)—TRAITEMENTS MÉDICAUX (1000)							
Haigemajades—A l'hôpital	701	753
Ambulatooriumis—A l'ambulance	37	37
Kodus arstide juures—Chez les médecins pratiquants	404	469
...	260	248
SURMAPÕHJUSED (10 000 el. kohta)—CAUSES DE DÉCÈS (par 10 000 habitants)							
Epidem. endem. nakkushaig.—Maladies épidémiques, endémiques et infectieuses	...	32,8	27,9	28,6	36,3
Sellest—Dont: tuberkuloos—tuberculose	...	22,4	22,9	23,7	25,6
Hingamisorg. haig.—Affections de l'appareil respiratoire	...	15,5	13,9	13,9	12,3
Seedimisorg. haig.—Affections de l'appareil digestif	...	7,8	7,7	9,1	7,7
Vereringevoolu org. haig.—Affections de l'appareil circulatoire	...	11,5	12,3	15,4	13,8
Närvisüst. ja meelte org. haig.—Affect. du système nerveux et des organes des sens	...	14,7	14,2	14,7	16,1
Rinnalaste surevus (100 s. k.)—Mort. d. enfants de moins d'un an, pour 100 enf. n. v.	...	10	10	11	11	13	...
Arstide arv—Üldse—Nombre total des médecins	800	...	668
10 000 elaniku kohta—Par 10 000 habitants	7,2	...	6,1

1) Eelkõikuvõtte arvud—Données préliminaires.

2) jaanuari—septembri keskmine—Moyenne de janvier—septembre.

3) 4 ettevõtte andmete puudumisel 1927 a. kohta on nende arvud ka 1923–26 a. välja jäetud—Par suite de manque des données pour 4 entreprises pour l'année 1927 les chiffres pour les années 1923–26 sont également calculés sans ces entreprises.

EESTI MAJANDUSELU ARENG 1918—28.

LE PROGRÈS ÉCONOMIQUE de L'ESTONIE de 1918—28.

Sisuu: 1) Majandusliku arengu üldjooned, lhk. 88. 2) Põllumajanduse areng, lhk. 89. 3) Tööstuse areng, lhk. 93. 4) Põlevkivi-tööstuse areng, lhk. 94. 5) Metsamajandus, lhk. 95. 6) Rahandus, lhk. 96. 7) Riigi tulud ja kulud, lhk. 97. 8) Kaubandus, lhk. 98. 9) Hinnad, palgad ja elumaksumus, lhk. 98.

1. Majandusliku arengu üldjooned.

Lignes principales du développement économique.

Eesti kümneaastase iseseisvuse kestel on saadud teha majanduslikku ülesehitavat tööd ligemalt ainult aastast seitse. Pikad ilmasõja aastad hävitasid juba suure osa Eesti rahvamajanduslikust jõukusest; ilmasõda lõhkus põhjalikult endise majandusorganisatsiooni, hävitas aastate jooksul kogutud ainelised tagavarad ning nõudis peale selle veel suure hulga paremat inimtööjõudu—noori tugevaid töömehi, neid ajutiselt ehk jäädavalt töölt kõrvaldades. Iseseisvuse algusaastail, millal kogu rahva jõud oli koondatud vabadusvõitlusele, tuli panna välja viimased varad ja jõud.

Vabadussõja lõppedes seisis Eesti täiesti lagunenud majandusliku organisatsiooni ees. Kõigil ettevõtetel põllumajanduses, tööstuses ning muudel aladel puudusid vajalikud abinõud korrallikuks töötamiseks. Järelejäädud varad moodustasid passiivse kapitali—maa, metsade, lagunenud hoonete ja enamuses kõlbmata ehk põhjalikku parandust vajavate tööabinõude kujul, mille tööle rakendamiseks oli vaja uusi suuri ainelisi varasid. Eesti majandus sarnanes haigele, kel möödunud raske kriisi ning kosumiseks vaja kõige mitmekesisemaid mahlu ja aineid.

Sarnast rasket kriisi põdes peale ilmasõja suuremosa Euroopa riikest, kuid Eestis takistas tervendamise protsessi kiiret läbiviimist suurel määral veel vajadus kogu majandust rajada uutele alustele. Mõõdapäsematu oli põllumajanduse põhjalik ümberkorraldamine—laiaulatusliku maareformi läbiviimine. Samuti tuli tööstuse organisatsiooni vastavalt muutunud oludele ümber korraldada. Suure Venemaa riigi vajaduste kohaselt organiseeritud suur-tööstus kaotas alguses igasuguse aluse edasitöötamiseks. Ka vähemad tööstusettevõtted olid asetatud perspektiivile toota ainult siseturule, sest polnud veel sidemeid välisuruga. Siseturg aga oli väike, rahva ostujõud oli äärmiselt madal, ning ei lubanud kuigi kindlat baasi ühelegi tööstusharule. Kaubanduse ebastabiilne olukord soodustas igasugustele ajutistele ettevõtetele laialdast spekulatsiooni, mis takistas soliidsete ettevõtete tegevust.

Sarnaseis oludes möödusid esimesed aastad peale iseseisvuse saavutamist; on arusaadav, et sarnaseis oludes polnud mingit võimalust kindlaid sihte üles seada ning järjekindlat ülesehitavat tööd teha, vaid tuli leppida ainult kõige hädalisemate paranduste ja kohendamistega seal, kus puudused kõige suuremad. Väljastpoolt polnud ka loota veel mingisugust toetust majanduse ülesehitamiseks, kõik maad olid ise oma sõjapäranduse korraldamisega seotud; ka oli Eesti veel Lääne-Euroopas tundmata.

Esimese tunduva kergenduse majanduslikku olukorda tõi 1921 a. hea põllusaak, mis rahuldasti täiesti siseturu nõudeid ning andis isegi suurema ülejäägi väljaveoks. Põllumajanduse seisukord hea põllusaagi tõttu paranes palju. Saadi muretseda inventari, asunikude talundeid, milliseid 1921 a. lõpuks oli juba üle 17 000, anduti hoonete ehitusele ja ka palju muid hädalisemaid vajadusi majapidamises suudeti katta. Ühtlasi tõstis korralik põllusaak siseturu ostujõudu, mis omakord tööstuse ja kaubanduse arengut soodustas. Sellest aastast võibki rääkida, kui Eesti majandusliku ülesehituse algusest.

Sellest aastast alates võib märkida ka majandust juhtivais ringkonnas kindlamate sihtide kujunemist majanduse organisatsiooniliste ülesannete teostamiseks.

1921 a. järgnevaid 1922 ja 1923 a. üldiselt iseloomustavad tööstusliku orientatsiooni poolest. Põllumajanduse toetamine piirdus peaaegselt ainult maareformi läbiviimise kiirendamisega. Maad võttis arvamine, et suudetakse elustada tööstust nende väheste ressursidega, mis Eestil siis oli; ühtlasi loodeti, et ka väliskapital siis suuremal määral Eestisse hakkab valguma.

Osalt õigustas sarnast orientatsiooni põllumajanduse ilmne kosumine ilma suuremate väliste toetusteta; kaks korralikku saagiaastat—1921 ja 1922—lubasid põllumajanduse tootangut tõsta niivõrd, et põllumajandussaaduste väliskaubandus andis 1922 a. juba ligi poolteise miljardilise väljaveo ülekaalu.

1922 ja 1923 a. tehtud katseid suurtööstuse, eriti metallitööstuse, elustamiseks põhjustas veel

asjaolu, et tuhandete töölise seisukord nende ettevõtete seismajäämisel äärmiselt raskeks võis kujuneda.

Tööstuse krediit Eesti Pangast tõusis 1923 a. lõpuks üle kahe miljardi, millest suurtööstusele läks umbes kaks kolmandiku. Kuid riigi ja Eesti panga ressursid osutusid siiski liiga nõrkadeks; samuti väliskapital oli vähe huvitatud Eesti tööstusest. Paar aastat kestnud tööstuslik orientatsioon majanduspoliitikas tuli võtta revideerimisele.

1923 a. lõpul tekivad majanduselus uued raskused. Inventari, ehituste ja muude suurenenud vajaduste tõttu andis väliskaubandus sel aastal 3,6 miljardilise sisseveo ülekaalu. Sissevedu soodustas osalt ka Eesti panga laenu poliitika, ning eriti odav Saksa turg, mis seal juures pakkus üsna soodsat kaubakrediiti. Kuid põllusaak oli sel aastal kehv, rahva ostujõud langes; ladudesse ostetud kaup jäi seisma, samuti vähenes ka tööstussaaduste nõudmine. Tekkis suurem krediidi nõudmine tööstuskaubandusliste ettevõtete poolt, kui ka põllumajanduse poolt seemnevilja, kunstväetise jne. ostuks.

Kõigil neil põhjusil Eesti rahaturu seisukord halvenes tunduvalt.

V. Valitsus (1924 a. märtsis) omas deklaratsioonis tunnistas, et „laenupoliitikas tuleb rohkem toetust anda põllumajandusliikudele huvidele ja rohkem raha toetuslaenude näol juhtida põllukultuuri ja kultuurtehniliste tööde. töstmiseks. Tuleb hoiduda spekulatiivsete ettevõtete finanseerimisest.“

Seda aega tuleb võtta teataval määral pöörde momendina laenupoliitikas kui ka majanduspoliitikas üldse. Tööstuse finanseerimine tõi tööstusse ainult ajutise paranemise; laenude piiramisel selgus, et suur osa laene on investeeritud ebaproduktiivselt ning suurel osal tööstusel eriti metallitööstusel puudub alus endises ulatuses restaureerimiseks.

Need pettumused sundisid suuremat tähelepanu pöörama põllumajandusele. Nii võib märkida aastail 1924 ja 1925 a. majanduspoliitikas põllumajandusliku orientatsiooni ülekaalu.

Põllumajandus oli end suutnud juba seda võrd uutele oludele kohandada, et oli võimalik välisurule saata tähelepanuvääriliselt suureneval hulgal karjasaadusi. 1924 a. kevadel antud riiklikud laenud seemnevilja, loomatoidu ja põllumajandusliikude masinate ostmiseks ning laenud põllumajandusliikudele ühistegevus asustele, eriti piimatootjatele, andsid väga kiirelt positiivseid tagajärgi. Karjasaaduste eksport suurenes kiiresti, ühtlasi elustus põllupidajate ostujõud. 1925 a. lõpuks tõusis põllumajandusele antud laenu summa üle kahe miljardi marga. Sellest oli umbes pool asunikkudele

antud laenusid; peale asunikkude laenude põllumajandusele antud 1 miljardist margast läks otsekohe põllupidajate käsutusse umbes 350 milj. mk, kuna muu osa oli antud põllupidajate kaubandusliikude vekslite diskonteerimiseks ehk tööstusele põllumajandusliikude tellimiste täitmiseks. Asunikkudele antud laenust suurem osa moodustus ehituslaenust. Ka suur osa põllupidajate omist sissetulekuist ning laenudest läks enamalt kapitali-investeeringuks, ehitustele, inventari ja muudeks uuendusteks, s. o. sarnaseks otstarveteks, mis kapitali tasub ainult pikema aja kestel. Talituskapitali vähesus andis aga endiselt teravalt tunda. Igatahes pööre majanduspoliitikas põllumajandusliku orientatsiooni poole osutus ajakohaseks ja viljakaks.

Ekslik oleks tõendada, et tööstuslik orientatsioon 1922—23 a. majanduspoliitikas rahvamajandusele täiesti kahjulik oli. Kuigi hulgas ettevõtteis laenudest tingitud elustumine kustus kohe, kui laenude andmist piirati, kaudsel teel suur osa neist kapitalidest läks üle teistele aladele, kus enam töövõimalusi oli. Ühtlasi aitas see ajajärk selgitada sihte, mis Eesti tööstusele siseturu seisukorra, kui ka rahvusvahelise turu konjunktuuri juures omaks võtta tuleb. Hakati enam rõhutama siseturu nõuete rahuldamist tööstussaadustega, mis omakord lubas välisurule konjunktuuri muutusist tingitud olukorra raskusile vastu panna.

Viimaseid aastaid — 1926 ja 1927 — juba võib võtta kui majanduslikult stabiilseid. Tootmisalasad on püütud saavutatud tasapinnal kindlustada, on suudetud võita tootmises teatav tasakaal, millelt pole karta enam sarnaseid suuri komistusi, millised varemil ebastabiilsetel aastail olid mõõdapääsematud. Ei saa veel kaugeitki väita, et juba välja on jõutud siledale teele, kus edasimineku võimalused avarad. Võib ainult konstateerida seisukorra tunduvalt paranemist, mis ka juba küllaltki suur, arvesse võttes lühikest ajavahet ja endist väga rasket olukorda.

Need oleks jämedais joones need majanduselu astmed, mida möödunud iseseisvuse ajal on käidud. Siin toome lühikese üldjoonelise ülevaate saavutusist tähtsamais majandusharudes ning rahanduse, kaubanduse ja muude tähtsamate majanduselu vahendite ja ilmuvuste liikumisest iseseisvuse kestel.

2. Põllumajanduse areng. Kõigis põllumajandusharudes võis peale sõda märkata suurt tagasiminekut sõjaeelsega võrreldes. Põlluharimine ning väetamine tööjõu ja loomade arvu vähenemise ning kunstväetise puuduse pärast oli väga palju lüüdnud tagasi. Suur osa põllumaast oli hoopis sõõdis; eriti palju ülesharimata põllumaad oli

suurpõllupidamistes. Põllutööriistad ja masinad olid vananenud ja lagunened, sest sõjaajal puudus igasugune võimalus neid mitte ainult uuendada, vaid ka hädavajalikke parandusi poelnud võimalik teha; okupatsiooni ajal oli seisukord sarnane, et adratrageri poelnud kuskilt saada. Seismas oli ka hooneite ehitus ja parandus. Seisukorda raskendas veel tunduvalt asjaolu, et põllupidajate sissetulekud olid äärmiselt piiratud ning tagavarasid poelnud peaaegu mingisuguseid. Varem kogutud kapitalid, mis olid rahasutistes ehk vene rahas põllupidajate käes, kaotasid oma väärtuse. Selle tagajärjel oli tegevuskapitali puudus äärmiselt terav. Seal juures olid põllumajandussaaduste hinnad (peale toiduvilja) väga madalad, võrreldes talumajapidamise vajalikkude ostuainete hindadega. Eesti rahakurss oli, võrreldes tema ostujõuga siseturul, sisseveokaupade muretsemiseks äärmiselt madal, mis raskendas põllumajanduse tervendamiseks vajalikkude ainete sissevedu. Sisa seltsis veel 1920 a. kehv põllusaak. Sarnaste olude tõttu oli põllumajanduse tootmisvõime üsna madal.

Samal ajal oli käimas maareformi teostamine intensiivsemas tempos. Maareform, mida mõnelt poolt püüti kujutada suurema takistusega põllumajanduse arengule, osutus aga üheks tähtsamaks teguriks põllumajanduse seisukorra tõstmisel. Suurmaapidamised olid sõjaajal langenud palju raskemasse seisukorda, kui seda olid väikemaapidamised. Juba enne sõda andsid suurmaapidamised suuremat puudujääki ja olid äärmiselt võlgadega koormatud. Pealvee hoidis neid veel halastamata metsade realiseerimine. Nende kordaseadmine seisukorrani, milles nad end oleks tasunud, oleks nõudnud äärmiselt suuri uusi kapitalite. Kui veel võita arvastes rahva meeleolu, kelle töötahe sõjaraaktesse oli vähenenud miinimumini, siis on arusaadav, miks endine põllumajanduslik kord kohe peale vabadussõja tuli kõrvale heita. Maareform aga kõrvaldas kaua kestnud maanälja ja üht-

lasi tõstis põllumajandusliku rahva töötahet mitmekordselt. See asjaolu üksi väärts enam, kui suured rahalised kapitalid. Kuigi maareform nõudis palju tööd ja raha kapitaal-investeerimiseks, saadi sellest siiski kaugelt vähem osa riigilaenudest. Ainult asundustalundite hobuste väärtus katab 1925 a. riigilt saadud laenu. Igatahes oli maareform üheks tähtsamaks teguriks, mis kutsus välja rahva töötahte; intensiivne töötamine, kuigi tihti puudulikkude vahenditega, ning ressurside kulutamine ainult kõige hädavajalikuiks otstarbeiks oli ainukeseks väljapääsuks tekkinud olukorras.

Kuigi iseseisvuse aeg on küllastatud enam looduslikult halvade, kui korralikkude saagiaastate poolest, võib selle aja kestel märgata põllumajanduse arengus tugevat tõusu.

Siin toome ainult mõned üldisemad näitajad põllumajanduse arengu kohta viimase kümne aasta jooksul.

Viljade all olev pind on kasvanud järjekindlalt. On suudetud üles harida sõjaajal sööti jäänud põllud ning ka teha juure uudismaid ja läbi viia laulatuslikke maaparandusi. Et üksikute aastate kõikumisi kõrvaldada, toome kasvupindade ja toodangu võrdluse keskmiste kujul selle perioodi esimese ja teise poole kohta.

Viljade kasvupind 1919—27 a. (ha)
Superficie des cultures agricoles en 1919—27 en ha.

	Toiduvili Céréales alimentaires	Söödavili Cultures fourragères	Juurvili Betteraves	Lina Lin	Põlluhein Foin des prairies artific.	Kokku Total
1919/23	179 177	320 734	70 277	22 678	140 335	733 201
1924/27	177 824	334 129	74 614	36 449	180 039	803 249
% (1919/23-100)	99,2	104,2	106,5	160,7	128,3	109,6

Viljade kasvupinnad näitavad tunduvalt tõusu. Eriti on kasvanud lina ja põlluheina kasvupind. Veidi on vähenenud ainult toiduvilja kasvupind. Üldine viljade all olev kasvupind on suurem teisel ajavahe pooltel ligi 10%. Tõusu võib märgata ka viljasaagis.

Viljade saak 1919—27 a. (tonnides) — Production des cultures agricoles 1919—27 (en tonnes).

2.	Toiduvili Céréales alimentaires	Söödavili Cultures fourragères	Juurvili Betteraves	Lina — Lin		Põlluhein Foin des prairies artific.	Kokku ilma liiasaagita milj. toiduliiks. Total sans lin en millions des unités aliment.
				Kiud Filsasse	Seeme Semences		
1919/23	180 907	296 279	747 974	7 834	7 620	330 877	1 766,6
1924/27	178 239	300 403	854 329	19 811	11 369	401 629	1 887,9
% (1919/23-100)	98,5	101,4	114,2	138,0	143,7	121,4	108,9

Üldiselt on toiduvilja- ja karjasööda saak tõusnud ajavahe teisel pooltel 6,9% võrra. Toiduvilja saak näitab väikest vähenemist, mis tingitud osalt kasvupinna vähenemisest ning peaaegu sellel perioodil olnud kahest rukki-saagi ikaldusaastast.

Kasvupindade ja saakide liikumisest paistab ka

see siht, mis põllumajanduses on omaks võetud—eriti rõhutada karjapidamise arengut ja selle arendamiseks suurendada karjasööda toodangut. Karjasööda toodang (ka juurvili) perioodi teisel pooltel on suurenenud 127,7 milj t./ü. ehk 9,6% võrra.

Loomade arvu on selle ajavahe jooksul suudetud tunduvalt suurendada.

Loomade arv 1920—27 a. — Effectif du bétail 1920—27.

3.	Hobused Espèce chevaine	Veised Espèce bovine	Neist lehm Dont vaches	Seed Espèce porcine	Lambad Espèce ovine
1920	167 550	465 100	249 795	266 646	551 536
1925	209 815	512 625	319 685	338 366	665 938
1925	225 747	555 322	360 861	388 648	710 785
1927	229 500	633 900	386 700	354 400	666 700
	% (1920=100)				
1925	125,2	110,2	128,0	126,9	120,7
1925	133,5	119,4	144,5	127,0	130,5
1927	136,8	136,3	154,8	132,9	120,9

Iseseisvuse aastate kestel on kõigi loomade arv tõusnud enam kui kolmandiku võrra, peale lammaste arvu, mis annab ainult 20%-lise tõusu. 1920 a. võrreldes on 1927 a. rohkem: hobuseid — 36,8%, veiseid — 36,3%, sigu — 32,9% ja lambaid — 20,9%. Loomade arv 1920 a. oli üldiselt sõjaeel- sest arvust väiksem. Kuid peale 1920 aastat loomapidamise areng on olnud sedavõrd inten- siivne, et nüüdne loomade arv ületab juba kaugelt sõjaeelset arvu. Nii 1914 a. loomade arvuga võrreldes oli 1927 a. rohkem: hobuseid — 30,9%, veiseid — 24,8%, lehmi — 45,5%, lambaid — 22,9%, sigu — 21,7%.

Eriti on suurendatud aga produktiivsemate loomade — lehmade arvu: seitsme aasta jooksul, mille kohta andmed toodud, 137 tuh. võrra (54,8%). Üldiselt veisekasvatuse on arenenud puhtpiima- karja pidamise sihis.

Diagr. 1. Velste arv 1914—27 a.—Effectif du bétail 1914—27.

1914	168 000	478,5
1920	249 815	465,1
1924	327 000	502,2
1925	360 861	555,3
1926	379 000	592,1
1927	466 700	633,9

Hobuste arvu suur tõus oli tingitud kahest põhjusest: sõjaajal vähenes hobuste arv alla vajadusnormi ning see puudujääk tuli katta, teiseks, ka vajadusnorm suurenes sõjaeelsetega võr- reldes, sest suur arv juurde tulnud väikema- pidamisi nõudis suuremat arvu hobuseid, kui samal pinnal varem neid suurmaapidamistes oli.

Suhteliselt veel enam, kui loomade arv, suure- nes nende toodang. 1922/23 a. p. m. toodanguga võrreldes suurenes loomapidamistoodang 1926/27 a. 5 908 milj. mk ehk 72,3% võrra. Võttes aga arvesse hindade muutusi ning nende muutuste mõju toodangu tõusust kõrvaldades, saame te- geliku loomasaaduste toodangu tõusu 1922/23 a. võrreldes 1925/26 a. 34,7%, 1926/27 a. — 35,4%.

Suurema osa loomapidamistoodangust annab piim, 1922/23 a. 27,3%, 1925/26 a. — 39,3%, 1926/27 a. 38,1%. Piimatoodangut on suudetud tõsta viie aasta jooksul 354 tuh. tonnilt 583 tuh. tonnile, mis annab suurenemise 65%.

Piimatoodangu jõudne suurenemine oleneb peaaesjalikult lehmade arvu juurekasvust, kuid ka tähtsal määral lehmade piimaanni tõusust. Keskmise piimatoodang lehma kohta on nelja aasta jooksul tõusnud 20,7%.

Kontrolli all olevate kogukarjade keskmine toodang (lehma kohta ni).
Production moyenne les vaches contrôlées (par vache en litres)

4.	Piima Lait	Võirasva Matière grasse	Rasva % % de matière grasse
1922/23	4 638	165,9	3,58
1923/24	4 566	164,6	3,60
1924/25	5 278	190,9	3,62
1925/26	5 600	203,2	3,63

Lehmade keskmise toodangu tõus on saa- vatatud sööda suurendamise ning tähtsamal määral ka otstarbekohasema söötmise arvel, mille tõttu on tõusnud söödatusvus.

Kontrollkarjade keskmine söödatusvus (%).
Rendement moyen par 100 unités de fourrage (%)

5.	Piima Lait	Võirasva Matière grasse
1921/22	100	100
1922/23	109,3	110,2
1923/24	111,8	113,2
1924/25	120,2	122,3
1925/26	122,6	125,1

Karjamajanduse igakülgne tõus on põhjus- tatud suuremal määral karjasaaduste väljaveo avarast võimalusist ning karjasaaduste turu soodsast konjunktuurist neil aastail. Viimasel kahel aastal turu konjunktuuri halvenemise tõttu piimanduse arengu tempo on muutunud aeglasemaks.

Põllumajanduse kogutoodang — Production agricole totale.

6.	Maapida- misest Exploita- tion du sol	Loomapida- misest Élevage du bétail	Kokku Total
	Milj. mk — En millions de mks		
1922/23	8 221	8 177	16 398
1923/24	9 346	9 835	19 181
1924/25	11 222	12 788	24 010
1925/26	11 879	14 096	26 875
1926/27	9 331	14 085	23 416
	Milj. kroonides En millions de couronnes		
1922/23	90,8	90,4	181,2
1923/24	97,3	102,3	199,6
1924/25	108,0	123,1	231,1
1925/26	118,0	150,0	268,0
1926/27	93,3	140,9	234,2

Põllumajandustoodangu väärtus viimase viie aasta jooksul on tõusnud 7 miljardi mk (42,8%). Kõige kõrgem põllumajandustoodang oli 1925/26 a. (26,9 miljardit). Järgneval aastal osalise ikalduse ning põllumajandussaaduste suure odavnemise tõttu vähenes põllumajandustoodangu väärtus 3,4 miljardi võrra. Põllumajandustoodangu hindade võrdkaalustatud indeks langes 1926/27 a. eel-

mise aastaga võrreldes 11,9 p. Võttes põllumajandustoodangut väärtkindlais rahaüksusis — kroonides, saame toodangu väärtuse summad, millest on kõrvaldatud rahakursi liikumisest mõjutatud muutused hindades. Põllumajandustoodangu väärtus kroonides on tõusnud viie aasta jooksul 29,3%, mis on toodangu tegelik turuväärtuse suurenemine.

Kuivõrd põllumajandusliku kogutoodangu väärtusesumma muutused on mõjutatud eraldi hindade ja rahakursi muutusist ning toodangu tegelikust tõusust, näeme selgemalt, kõrvutades vastavaid suhtarve.

Põllumajandustoodangu väärtuse ning hindade liikumine 1922/23—1926/27 a.

Valeur de la production agricole et l'influence du mouvement des prix 1922—27.

7.	Põllumajandustoodangu väärtus <i>Valeur de la production agricole</i>		Hindade liikumine (võrdkaal, keskmine) <i>Nombre indicé des prix effectif de la (pondéré)</i>	Põllumajandustoodangu tegelik tõus— <i>Accroissement effectif de la production</i>
	Emk. <i>En mks.</i>	Kroonides <i>En couron.</i>		
	1922/23 = 100			
1922/23	100	100	100	100
1923/24	117,0	110,2	116,3	100,7
1924/25	146,4	127,5	141,4	105,0
1925/26	163,9	146,3	139,9	124,0
1926/27	142,8	129,3	128,0	114,8

Rööbiti põllumajandustoodangu tõusule on arenenud põllumajandussaaduste väliskaubandus. Vaatamata, et iga aasta on tulnud vedada sisse suuremal hulgal toiduvilja, üldine põllumajandussaaduste väliskaubanduse bilanss, alates 1922 a., on olnud kõigil aastail aktiivne—põllumajandussaadusi on palju enam välja kui sisse veetud.

Põllumajandussaaduste väliskaubanduse bilansi paranemine sünnib loomasaaduste välja-

veo tugeva suurenemise arvel. Põllumajandustoodangu ja põllumajandussaaduste väljaveo vahekordi võime võrrelda ainult üldsünniliselt, sest arvestusaastad pole ühtlased.

Põllumajandustoodangust on veetud välja % des.
% de l'exportation des produits agricoles à la production totale.

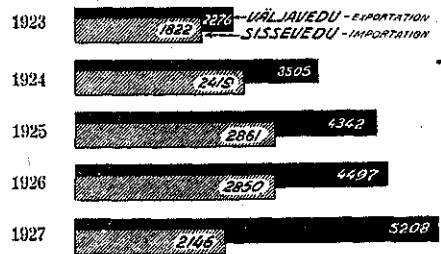
8.	Maapidamistoodangust— <i>Production agricole</i>	Loomapidamistoodangust— <i>Élevage du bétail</i>	Kogutoodangust <i>La production totale</i>
1923	17,1	10,4	13,9
1924	22,7	14,0	18,3
1925	14,1	21,5	18,1
1926	12,0	20,0	16,7
1927	16,3	26,2	22,2
Keskmiselt	16,2	19,5	18,0

Keskmiselt on viie aasta jooksul põllumajandustoodangust välja veetud 18,0%.

Põllumajandussaaduste väljaveo hoogne tõus kõige enam on aidanud kaasa väliskaubanduse bilansi kui ka üldise maksubilansi soodsale arengule.

Põllumajanduslike väljaveo kaupade tootmise suurendamiseks on Eestis veel avaraid võimalusi, kui ainult välisturu seisukord nende enam-vähem soodsat realiseerimist lubab.

Diagr. 2. Põllumajandussaaduste sisse- ja väljaveu.
Importation et exportation des produits agricoles.

Põllumajanduskaupade väliskaubanduse bilanss (milj. mk)—*Balance du commerce extérieur des produits agricoles (en millions de mks.)*

9.	1922	1923	1924	1925	1926	1927 a.)
Sissevedu — Importation						
Taimesaadused— <i>Produits végétaux</i>	695,6	1 197,6	1 915,1	2 083,9	2 040,1	1 527,7
Loomasaadused— <i>Produits animaux</i>	103,4	193,2	188,9	393,5	443,3	298,0
Väetisain, põllutööriist ja masinad— <i>Engrais, machines et outillage agricoles</i>	255,9	481,9	314,7	383,7	365,0	320,4
Kokku—Total	1 054,9	1 872,7	2 418,7	2 861,1	2 850,4	2 146,1
Väljaveu — Exportation						
Taimesaadused— <i>Produits végétaux</i>	1 866,0	1 404,2	2 118,5	1 582,0	1 493,5	1 517,0
Loomasaadused— <i>Produits animaux</i>	478,4	852,0	1 376,9	2 746,1	2 993,1	3 684,1
Väetisain, põllutööriist ja masinad— <i>Engrais, machines et outillage agricoles</i>	13,9	19,8	10,6	14,2	10,2	7,4
Kokku—Total	2 358,3	2 276,0	3 506,0	4 342,3	4 496,8	5 208,5
Ülekaal — Excédent						
(+) väljaveo— <i>de l'export.</i> , (—) sisseveo— <i>de l'import.</i>						
Taimesaadused— <i>Produits végétaux</i>	+1 170,4	+206,5	+203,4	—501,9	—546,6	—10,7
Loomasaadused— <i>Produits animaux</i>	+375,0	+658,8	+1 187,9	+2 352,6	+2 547,8	+3 386,1
Väetisain, põllutööriist ja masinad— <i>Engrais, machines et outillage agricoles</i>	—242,0	—412,1	—304,1	—389,5	—354,8	—313,0
Kokku—Total	+1 303,4	+453,2	+1 087,2	+1 481,2	+1 646,4	+3 062,4

) Eelkoostööte—*Données préliminaires.*

Iseseisvuseaja kestel on suudetud läbi viia põllumajanduses põhjalikke korraldusi ja parandusi. Nende aastate jooksul on viidud läbi laiaulatuslik maareform. On asutatud üle 33 000 uue talundi. Peaaegu kõik need talundid on suutnud end hoonete ja inventariga varustada, suurem osa täielikult, vähem osa sedavõrd, et see tootmist ei takista. Ka vanad talundid on suutnud kõrvaldada suuremad sõjaajal tekkinud puudused; on ehitatud palju uusi hooned, vanu remonteeritud ja inventari juure muretsetud. Põllutööriistu ja masinaid on muretsetud juure enam kui 1,5 miljardi *mk* eest.

Nii on põllumajanduslik areng, vaatamata viimaseil aastail halvenenud põllumajandussaaduste ilmaturu konjunktuurile, annud nähtavaid edusamme kõigil aladel. Väljajõudes raskemaist asutamise- ja uuendamisaastaist, millal kõik vabad ressursid, mis saadud oma sissetulekuist, kui ka laenude kujul, tuli mahutada suuremalt jaolt põhikapitali restaureerimiseks, võib hakata rõhutama põllumajandusliku tegevuskapitali suurendamist ning ühtlasi põllumajandusliku tootmise intensiivsuse tõstmist. Eesti põllumajandus on jõudnud seisukorrani, millest edasiarenguks kindlad eeldused olemas.

3. Tööstuse areng. Tööstuse seisukord iseseisvuse algusaastail oli väga raske. Metallisuurtööstus oli

peaaegu seisma; kuues suuremas metallitööstusettevõttes, kus sõjaeelne tööliste arv ulatas 16 000-ni, oli see arv vähenenud alla 2 000. Tekstiiltööstuse 5—6 suurettevõttes oli enne sõda üle 17 000 töölist, 1921 a. ei ulatanud see arv 6 000-ni. Vene suurriigi tellimiste kohaselt organiseeritud tööstus oli kaotanud turu. Samuti tekkis raskusi turu leidmisel ka teistel tööstusharudel. Pealegi puudus tööstusel vajaline tegevuskapital. Väliskapital hoidis end Eestist kõrvale, sest Eesti seisukord rahandusringkondades polnud võitnud veel usaldust. Eestis neil aastail tekkiv kapital oli väike ning pealegi omas ta enamuses spekulatiivse iseloomu, püüdes tegutseda enam kaubanduslikel alal lühiajaliste tehingutega. Kapitaal-investeeringuks ja tegevuskapitaliks vajalised ressursid puudusid.

1922 a. hakati Eesti Panga poolt tööstusele laenu andma (peaasjalikult riikliku kullatagavara arvel.) See tõi teatava elustumise hoo tööstusse, kuid mitte niipalju endistes ettevõtete tegevuses kui uute asutamises. 1920 a. võrreldes kasvas suurtööstusettevõtete arv 122-lt 246-le 1923 a., kesktööstusettevõtete arv vastavalt 950-lt 1957-le.

Uuesti asutatud ettevõtteid oli aga suur osa kergel käel nõrkadel kalkulasioonidel asutatud ning laenude piiramisel sattusid raskustesse. Enam elujõulistena ja edenemisevõimelistena

osutusid ettevõtteid, mis suurele osale oma toodangust siseturul mahutamist leidsid. Raskustesse sattunud ettevõtteid tuli mitmeid likvideerida, millest tingitud ka tööstusettevõtete arvu üldine vähenemine viimaseil aastail.

Tööstusettevõtete arv 1920—25 a.
Nombre des entreprises industrielles 1920—25.

10.	Suur Grandes entreprises	Kesk Moyennes entreprises	Väike Petites entreprises
	1920	122	950
1921	163	1 034	2 025
1922	198	1 826	1 858
1923	246	1 957	1 884
1924	279	2 121	1 338
1925	252	2 145	1 100

Tööstustööliste arvu tõus suuremat tõusu viimaseil aastail ei näita. Võrreldes 1923 aastaga, on nende arv üksikuil aastail isegi tagasi läinud.

Tööliste arv suurtööstuses ja töötanutele makstud palgasumma.
Nombre des ouvriers dans les grandes entreprises et le montant des paiements aux salariés.

11.	Tööliste arv (1 juul.) Nombre des ouvriers	Töötanutele makstud palgad (ettevõtteis, mille kohta toodang arvestatud) milj. <i>mk</i> Montant des paiements aux salariés dans les entreprises dont la product. est établie
	1923	28 994
1924	28 446	1 547,8
1925	28 573	1 621,4
1926	28 794	1 622,3
1927	28 822	...

Tööjõu nõudmise suurenemine tööstuses on liiga väike, et ära kasutada neid jõude, mis ka praeguse olukorra juures maalt linnadesse valguv, suurendades seal töötavate töölise ridu. Viimasel ajal on ka selles küsimuses väikest paranemist loota põlevkivitööstuse laienemise arvel.

Tööstuse toodang näitab aasta-aastalt tähelepanuväärt tõusu. (V. diagr. art. lhk. 110.) Toodangu kohta on täielikumad andmed ümber-töötamistööstusest — suurtööstuses viie ja kesktööstuses kahe viimase aasta kohta. Ümber-töötamistööstuse toodangus arvestatud osa annab töötanute üldarvu järele suurtööstuses umbes 85 %, kesktööstuses 75 %.

Ümber-töötamistööstuse nettotoodang 1922—26 a.
Production nette des industries de transformation de 1922—26.

12.	Milj. <i>mk</i> Millions <i>mk</i>		Milj. kroonides Millions couron.	
	Suurtööstus	Kesktööstus	Grandes entreprises	Moyennes entreprises
1922	2 715	...	30,0	...
1923	3 356	...	36,3	...
1924	3 840	490	37,7	4,7
1925	4 280	516	42,8	5,2
1926	4 357	...	43,6	...

Kõigevähem on tööstuse nettotoodang tõusnud 1926 a. See oleneb suurel määral üldiselt tööstussaaduste hindade langusest sel aastal.

Eesti tööstuse tagasihoidliku tõusu põhjuseks on loomulikult ebasoodus turu konjunktuur ja ka kapitali vähesus. Kuid peale selle tuleb märkida veel Eesti tööstuse senist võrdlemisi madalat tasuvust, mis peaaesjalikult põhjustatud toodete kõrge oma hinnaga, vaatamata, et tööliste palgad meil tunduvalt madalamad kui paljudes teistes maades.

Tööstusettevõtteid aktsia-seltsid 1926 a. bilansside järele omasid kapitale 7 248,1 milj. mk; kasu said nad 142,5 milj. mk, mis annab 2% -lise kasu kapitalist. Tähelepanav on veel, et üheski tööstusharus see ei ulata 5% -ni. See aasta oli küll erakorraliselt madala kapitali tasuvusega kõigil aladel, kuid ka üldiselt on Eesti tööstuse senine tasuvus olnud üsna madal. Suurelt jaolt põhjustab seda ka paljude suurettevõtete mittetäieliku koormatusega töötamine.

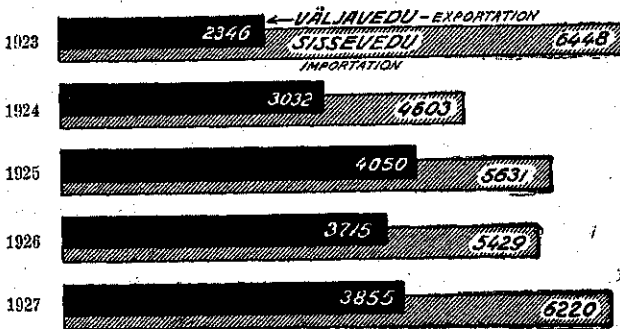
Kuid madala kasu peale vaatamata on Eestisse iseseisvuse ajal üsna suur hulk väliskapitali tegevusse rakendatud. Suuremat väliskrediiti on saanud üksikud suuremad tööstusettevõtted peamiselt need, millesse varem suuremal hulgal väliskapitale oli investeeritud. Scheel ja Co, panga andmete järele on Eestisse sisse tulnud kõige enam Inglise kapitali, üle 1 700 000 Ingl. n. See krediit on olnud loomulikult tähtsaks teguriks Eesti tööstuse toodangu tõusus.

Tööstussaaduste väljaveedu on tunduvalt edenenud, kuigi mitte sarnases tempos ja sarnase järjekindlusega, nagu seda põllumajandussaaduste väljaveos võis näha.

Tööstusainete sisse- ja väljaveedu 1922–27 a. (milj. mk).
Importation et exportation des produits industriels de 1922-27
(en millions de mks.)

	Sissevedu <i>Importation</i>	Väljaveedu <i>Exportation</i>	Sisseveo üle- kaat <i>Excédent de</i> <i>l'importation</i>
1923	6 449	2 346	— 4 103
1924	4 603	3 032	— 1 571
1925	5 031	4 050	— 1 581
1926	5 429	3 715	— 1 714
1927 ¹⁾	6 220	3 855	— 2 365

Diagr. 3. Tööstusainete sisse- ja väljaveedu
Importation et exportation des produits industriels.

Sisseveetavaist tööstusainetest on olnud keskmiselt 40% toores- ja poolvalmisaadused, mis

¹⁾ Eelkokkuvõtte—Données préliminaires.

enamuses omamaatööstuses ümbertöötamisele tuleb; muu osa (60%) moodustub valmis- ja poolvalmis saadusist, millest suurem osa sarnasena ka tarvitusele läheb. Üksikuid aastail on nende rühmade vahekorrad tunduvalt lahkuminevad.

On selge, et veel väga palju kaupe sisse veetakse, mida meie omamaa tööstused võiksid valmistada. Omamaa tööstus siseturu varustamises viimaseil aastail on teinud tunduvald edusamme ning veelgi on üsna laialdasi võimalusi edenemiseks selles sihis; kuid sel arenemise teel on takistavaks piduriks Eesti siseturu äärmiselt väike maht. Sellest on tingitud, et siseturu varustuse sihiga ettevõtteid tootmises varsi oma loomuliku piiri saavutavad, kust edasiminek ainult välisuru arvel võimalik. Sarnase väikese turu sisevarustuseks on vaja palju mitmekesiseid väikesi ettevõtteid, mis aga oma tootmise odavuses suurettevõtetele võistelda ei suuda. Siiski peab ütleva, et selles suunas on veel avaraid arenemise võimalusi tööstusele, kuigi see arenemissihit ei tööta saada laiemaks baasiks Eesti tööstuse arengule.

Kahtlemata mõjub toetus kesktööstusele terendavalt, kuid erilist tööstuse toodangu tõusu see välja ei saa kutsuda, sest nende tööstusettevõtete toodang, mis selle erilise kaitse osaliseks võiks saada, mida viimasel ajal valitsuste deklaratsioonides rõhutati, ei ulata 20% üldisest tööstuse toodangust.

Ilma laiemal siseturuta tööstuslik areng on alati takistatud, eriti kui ei ole suuremaid loodusvarasid ning ollakse ümbritsetud tugevaist tööstuslikeist maist, nagu Eesti. Sarnases olukorras võivad areneda enam ainult need tööstusharud, mis valmistavad toores- ja poolvalmisaadusi ning millele tootmiseks on suurem osa tooresaineid omal maal saadaval. Valmisaaduste tootmine tuleb rajada ikkagi enam siseturu tarvitusele.

Raskete tingimuste peale vaatamata on Eesti tööstus siiski näidanud elujõudu ning tunduvalt arengut, kuigi mitte sedavõrd, et ta arenemistemposuudaks ärakasutada vaba inimtööjõu linnades, mille töötaolek ehk liig madal teenistus põhjustabki seda üldist majandusliku surutise tunnet, mis viimaseil aastail nähtava majandusliku edu peale vaatamata on maad võtnud.

4. Põlevkivitöös- Suuremaks Eestuse areng.
Schiste combustible.
 raks on põlev-

kivi. Põlevkivi lademeid arvatakse 5,6 miljardi tonnile. Esimesed katsed põlevkivi tootmise ja tarvitamise alal alati sõjaajal. Ka esimesed iseseisvuse aastad tulevad sel alal veel katsete

ajajärku arvata. Hoogsamaks muutus põlevkivi-tootmine alates 1921 a., millal põlevkivi tööstuses ja raudteedel laiemalt hakati tarvitama. Viimasel aastail on põlevkivi Eesti kütteinete turul juba mõõduandev.

Põlevkivitoodang (tonnides).
Production de schiste combustible (en tonnes).

14.	Riiklikud kaevandused Carrières de schiste combustible d'Etat	Erakaevandused Carrières de schiste combustible privées	Kokku Total
1918-19 . . .	9 648	—	9 648
1920	46 125	—	46 125
1921	95 527	—	95 527
1922	138 932	3 200	142 132
1923	204 680	9 419	214 099
1924	231 205	2 426	233 631
1925	258 658	49 446	308 104
1926	394 141	97 568	431 709

Põlevkivitoodang on kasvanud 1920 aastaga võrreldes kümnekordseks. Rööbiti põlevkivi toodangule on kasvanud ka tarvitus. Põlevkivi toodangust on tarvitanud tööstus umbes kaks kolmandikku, raudteed — ühe kolmandiku.

Põlevkivi tarvitus (tonnides).
Consommation de schiste combustible (en tonnes).

15.	Tööstus Industrie	Raudteed Chemins de fer	Kokku Total	% üldisest kütteinete tarvitusest tööstuses % du schiste combustible à la consommation totale des combustibles dans l'industrie
1920	11 616	—	—	3,3
1921	41 576	7 504	49 080	10,1
1922	58 371	14 969	73 340	11,5
1923	121 550	31 925	153 475	20,9
1924	147 413	39 446	186 859	25,9
1925	216 768	97 204	313 972	36,2

Ümbertöötamata on põlevkivi kasutusvõimused siiski piiratud, sest suure tuha ja jätiste hulga tõttu, mis tema kütteväärtust suhteliselt kaalule madaldavad, on tema transporteerimise ja kasutamise kulud kõrged. Põlevkivi tulevik on tema ümbertöötamises õliaineiks. Selle õnnestumisel laiemas ulatuses võib põlevkivi omada määrava tähtsuse Eesti majanduses.

5. Metsamajandus. Mets on Eesti suurem hõlpsamini realiseeritav tagavara, mille tõttu ka iseseisvuse ajal suuremate sissetulekute saamiseks ning suurenenud tarvituse kattteks seda tagavara üsna palju kasutati. Üldine metsa pindala Eestis viimaste kokkuvõtete järele ulatab 945 tuh. hektaarini, millest on riigimetsa 755 tuh. ha. Juba mõõdunud aastasaja viimasel ja käesoleva aastasaja esimesel kümnel, oli käimas suur metsa realiseerimise hoog. Suured tselluloosi- ja paberivabrikud ning hulk saeveskeid oli raketatud metsa suureviisilise ümbertöötamisele.

Juba sel ajal võis arvata, et metsade kasutusnorm ei vasta metsa juurekasvule. Neil aastail vähenesid Eesti metsad silmnähtavalt, eriti ühendusteedele lähemais pirkonnis. Sõjaajal tarvitasid Vene sõjaväed kindluste ehitamiseks hulga paremaid metsi. Eesti iseseisvuse ajal oli samuti metsa tarvitus normaalsest suurem. Alguasaastail oli kogu vabrikute, raudteede jne. kütte tarvitus rajatud puudele; asunikkuude hoonete ehitused nõudsid hulga metsa; riigi raske majanduslik seisukord sundis sissetulekuid metsa eksploateerimisest suurendama. Kõik need asjaolud mõjusid, et majanduskavade järele lubatud raienormist ei jatkunud ning tuli ettevõtta metsa raiumise üle normi. Palju ärakasutatud raienorm ületab metsa tegeliku juurekasvu, pole võimalik täpsemalt ära määrata.

Riigimetsade kasutamise 1922—26 a. (lk. s.)
Exploitation des forêts de l'Etat en 1922—26 (en tonnes).

16.	Üldine kasutamise Exploitation totale	Kasutamise planeeritud metsadest Exploitation de forêts planés	Kokku Total
1922	279 244,0	41 147,0	320 391,0
1923	302 309,0	47 411,0	349 720,0
1924	361 659,1	46 116,6	407 775,7
1925	382 587,3	37 134,2	419 722,0
1926 (I-III)	98 959,7	24 499,8	123 459,5
1920/27	304 634,4	44 665,3	349 299,7
Kokku—Total	1 729 394,0	240 973,9	1 970 367,9
Keskmine aastas Moyenne	329 408,4	45 900,0	375 308,4

Enam on kasutatud väärtuslikku okasmetsa. P. Reimi kokkuvõtte järele on 1922 — 25 a. jooksul üle normi ära kasutatud 3,18 praegust riigimetsade heakasvulise okasmetsa raielanki. Samal andmel üldine enamkasutus arvatakse olevat 1,7 aasta raielanki. Sarnane metsade kasutamise väljaspool majandusplaani oli loomulikult tingitud erakorraliselt suure tarvitusega rasketel ülemineku aegadel. Peab tähendama, et otsekohe riigi sissetulekute suurendamiseks ette võetud ülenormi raiumised siiski ainult umbes ühe kolmandiku üle normi raiumistest annavad.

Metsasaaduste väljavedu ei näita mitte eriti suuri kõikumisi aastate järele. Metsasaaduste väljaveost saadud summa on liikunud nelja aasta jooksul ümmarguselt võttes 1100 — 1400 miljoni mk piires. Peale selle on suur hulk metsa läinud tooresaineiks tselluloosi, vineeri ja muudele tööstusettevõtetele.

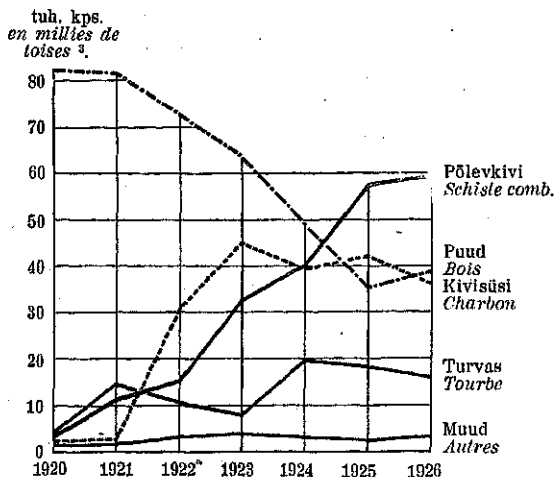
Metsasaaduste väljavedu—Exportation des produits forestiers.

17.	Milj. mk En millions de mks	Milj. Krooni En millions de couronnes
1923	1 073,7	11,6
1924	1 296,4	12,4
1925	1 211,7	12,1
1926	1 332,0	13,3
1927 ¹⁾	1 409,6	14,1

¹⁾ Eelkokkuvõtte — Données préliminaires.

Erakorralised aastad metsakasutamises on juba möödumas. Küttepuude tarvitus on viimasel aastal tunduvalt vähenenud. 1920 a. andsid puud tööstuses tarvitatud küttest 87,9%, 1925 a. — 22,4%. Puud on asetatud põlevkiviga; 1920 a. andis põlevkivi 3,3% üldisest kütetarvitusest. 1925 a. — 36,2%, 1926 a. — 38,0%.

Diagr. 4. Küteteenete tarvitus tööstuses 1920/26 (Tuhanded puude kuupsüüdates).
Consommation des combustibles dans les industries en 1920/26 (en milliers de toises³ de bois).

Asundusehituste suur hooaeg on samuti möödumas, mis omakord metsatarvitust tunduvalt piirab. Nii on olemas kõik eeldused, et võib algada metsade kasutamises noormaalaeg — kus kasutatakse ära ainult metsade iga-aastane juurekasv, mis annab aastas rahvamajanduslikku sisetulekut umbes 15—20 milj. krooni.

6. Rahandus. Eesti rahanduse areng iseloomustab kõige paremini üleulatud raskusi ja saavutatud majanduslisi tagajärgi iseseisvuse ajal. Vabadussõja ajal ja esimesil aastal peale vabadussõda Eesti rahanduse seisukord oli väga raske. Kogu rahandus baseerus emisjonil. Rahamärkisi oli liikvel 1 dets. 1919 a. 528,7 milj. mk, 1920 a. detsembris juba 1 890,1 milj. mk ulatuses. Seal juures oli paberraha kullakate äärmiselt madal. Järgneval aastal paranes seisukord rahulepingu alusel Venelt 15 milj. kuldrubla väärtuses saadud kulla arvel, mis toleaege liikvel oleva paberraha väärtuse peaaegu täielikult kattis. 31 dets. 1921 a. oli Riigikassal ja Eesti Pangal kullas ja välisvaluutas väärtusi 2 952,8 milj. mk eest; samal ajal oli liikvel paberraha 3 107,2 milj. mk väärtuses. Järgnevad arvud iseloomustavad emisjoni ja kindlustusvarade käiku 1921 a. alates.

Emisjoni ja kattevarade liikumine 1921—27 a. (milj. mk) — Circulation fiduciaire et couverture en 1921/27 (millions de mks)

18.	Puhastagavara kullas ja välisvaluutas Couverture nette en or et devises étrangères			Eesti Pangale riigikassast avaneeritud kuld ja välisvaluuta Avances de l'État pour la Banque d'Estonie	Liikvel olev paberraha hulk Billets en circulation	Katte % raha ringvoolust % de couverture
	Riigikassa Trésor	Eesti Pank Banque d'Estonie	Kokku Total			
31 detsembriks 31 decembre						
1921	2 831,3	121,5	2 952,8	110,9	3 107,2	95,08
1922	1 363,6	717,0	2 100,6	1 109,9	3 726,4	56,10
1923	759,7	608,7	1 368,4	1 743,6	3 441,7	39,75
1924	545,1	760,1	1 305,2	2 150,0	3 562,8	36,64
1925	533,1	804,4	1 337,5	2 348,1	3 457,4	38,71
1926	536,7	814,4	1 351,1	2 391,6	3 355,4	40,27
1927	2 094,0	...	3 929,0	52,9

Kattevarade seis 1921 a. oli väga hea; 95% liikvel olevaist rahamärkidest oli kaetud, toleaege kursi järele võttes, kulla ja välisvaluuta tagavaradega. Kuid selle peale vaatamata, rahaturu seisukord oli raske; polnud vabaid summasid kõige vajalikumate laenude andmiseks. Pääseteeks oli — kas anda laenusid emisjoni arvel ehk jälle realiseerida osa kattevaradest. Mõlemate abinõude tagajärjeks oleks olnud ringvoolus oleva raha kateprotsendi alanemine. Nagu eeltoodud tabelarvudest näha, võeti omaks teine abinõu — laenusid hakati andma kattevarade arvel. Loodeti, et ka madalama kateprotsendi juures marga kurssi võib hoida kindlana. 1922 a. riigikassa avaneeris Eesti pangale üle poole oma puhastagavarast — kullast ja välisvaluutast. Suur osa sellest anti Eesti pangale poolt välja laenudena veel samal aastal.

1922 a. lõpuks alanese emisjoni kateprotsent 95-lt — 56-le. Margakurss kattevarade vähenemise all ei kannatanud — 1921 a. dets. maksis dollar 353,8 mk 1922 a. dets. — 342,0 mk.

Järgneval — 1923 a. jätkati veelgi laenuandmist kattedagavarade arvel. Kolmveerand aasta jooksul vähenesid kattevarad 1 280 milj. mk peale (katte % oli 35) 1923 a. septembris oli Eesti panga käsutuses kattevarasid veel ainult 70,3 milj. mk väärtuses. Sel ajal hakkas margakurss juba kõikumama. Et margakurssi hoida, tuli uuesti avaneerida Eesti panga riigikassa tagavaradest. Riigikassa kattevarad vähenesid 1922 ja 1923 aasta jooksul üle 2 miljardi mk, Eesti panga tagavarad aga suurenesid sama aja jooksul ainult 487 milj. mk võrra. Vahe — üle 1,5 miljardi mk oli läinud kattevaradest laenudeks ja margakurssi kaitseks.

Kõigeraskemaks momendiks Eesti rahaturul osutus aga 1924 aasta. Kattetagavarad jäid nõrgaks ning margakursi hoidmine hakkas tekitama raskusi. Oli vaja laenude andmist piirata ning osa laenusid tagasi tõmmata. Eesti pangast antud laenude summa ulatus 1923 a. lõpuks 4,7 miljardi margani. Kui see suur portfell oleks olnud likviidne, poleks võinud tekkida takistusi ajutistest raskustest ülesaamisel. Kuid esimesil katseil laene kokku tõmmata selgus, et Eesti panga portfell ebalikviidsete laenudega on koormatud.

Osalt oli see põhjustatud varemast laenupoliitikast, kuid suuremal määral küll raskest majanduslikust seisukorrast. Eelmise aasta kehva põllusaagi tõttu oli rahva ostujõud madal, mis omakord tõi tagasimineku kaubanduses ja tööstuses. 1923 a. erakorraliselt suure puudujäägiga lõppenud väliskaubanduse bilanss andis end just 1924 a. teravalt tunda — lühiajaline kaubanduslik ja tööstuslik väliskrediit tuli tasumisele, suur osa ostetud kaupadest aga jäi ladudesse seisma. Põllumajandusele tuli anda krediiti seemnevilja ja kunstväetiste ostmiseks. Selle asemele, et krediite piirata, tuli neid häda sunnil veelgi suurendada. 1923 a. lõpul alanud margakursi langus (dets. \$—389) kestis edasi ka 1924 a. esimesel poolel ning jõudis augustis miinimumi juba \$—460 mk (tegelik).

Sel hädaohlikumal momendil võeti ette laenude valoriseerimine. Seadusega 20 juunist 1924 a. määrati kiadlaks seaduslikuks rahaüksuseks Eesti kroon, sisaldav 0,403226 gr. puhast kulda ja võrdne 100 Eesti margale. Ühtlasi hakati ka varem antud laene kindla kursiga arvestama. See abinõu vähendas spekulatsiooni ja rahaturg muutus rahulikumaks. Samal ajal paranes väliskaubanduse bilanss. Hoogsalt suurenes põllumajandussaaduste väljavedu; ka tööstussaaduste toodang tõusis ning ühtlasi suurenes tööstussaaduste väljavedu. 1924 a. lõpuks jõudis marga kurss

Eesti panga laenude seis 1921—26 a. (milj. mk) (aasta 31 detsembriks).
Montant des prêts de la Banque d'Estonie 1921—26 (en millions de mks) (au 31. XII).

	1921	1922	1923	1924	1925	1926
Tööstus—Industrie	502	1277	2034	2107	2420	2525
Sellest suurtööstus—Dont les grandes entreprises	402	843	1335	1535	1756	2038
Kaubandus—Entrepr. commerciales	424	785	1035	1079	1366	1171
Rahaasutised—financières	88	310	538	623	713	702
Põllumajandus—Agriculture	17	68	236	255	348	416
Omavalitsusasutised—Adm. autonomes	170	140	178	213	305	488
Ehtused—Construction	201	219	203	173
Laevandus ja õhusõit—Navigation et lignes aériennes	74	83	84	75
Kirjastus—Entreprises d'édition	25	44	56	48	48	64
Eraisikutele—Personnes privées	41	39	54	94
Seltskondl. ettevõtt.—Entreprises culturelles	29	36	23	24
Üldse—Total	1355	2810	4425	4702	5564	5732

7. Riigi tulud ja kulud.
Recettes et dépenses de l'Etat.

Riigi majandamises võib kons-
tateerida juba aastaid püsivad
tasakaalu. Esimesil iseseisvuse
aastail tuli töötada ilma kindla
eelarveta. Väljaminekud olid erakorralised

määratud tasapinnale (\$—375 mk) Eesti pank oli määratud 20 juuni seadusega seda kurssi hoidma stabiilsena kuni lõpuliku rahandusreformi teostuseni.

Kursihoidmisel ei tekkinud ka järgnevat aastail suuremaid raskusi. Tunduvalt aitasid kaasa kursi kindlustamisel välisvaluuta sissetoomine Tallinna linna laenu ja Rootsi kaubakrediidi näol. Järgnevat kolmel aastal püsib margakurss kindlana. Samuti suurenevad ka kattetarvad, kuigi võrdlemisi vähe, aga siiski järjekindlalt.

1927 aastaks oli rahanduse seisukord niiväärt kindel, et võidi teostada rahareform. Rahareformi läbiviimiseks tehti Rahvastellidu toetusel suurem välislaen (£ 1 350 000). Rahareformiga muudeti Eesti pank puht emisjonpangaks, kellele ka üle antakse kõik riigikassa puhastagavarad ja välislaenust 1 milj. Ing. n. See loob juba küllalt suure kattevara, mis 1928 a. esimesest jaanuarist maksma hakanud kroonile kindlaks aluseks.

Pankadest antud laenud on kasvanud aast-aastalt ning 1927 a. ületavad 10 miljardi mk.

Laenud pankadest (kuu keskm. milj. mk).
Prêts des banques (moyen. du mois en millions de mks).

19.	Eesti Pank Banque d'Estonie	Erapangad Banques privées	Üldse Total
1921	826	492	1 318
1922	1 802	1 528	3 330
1923	3 789	2 698	6 487
1924	4 606	2 974	7 580
1925	5 198	3 278	8 476
1926	6 049	3 739	9 788

Eesti panga laenudest suur osa läheb üle 1927 a. asutatud Pikalaenu pangale. Maapanga ja Pikalaenu panga tegevuse arenemisega on loota ka riigi laenupoliitikas järjekindlamat ning stabiilsemat olukorda.

Eesti panga laenude arengust annavad ülevaate järgnevad arvud:

ning ületasid kaugelt sissetulekuid. Aastail 1918 kuni 1921 a. riigi büdžet lõppes igal aastal suurema kulude ülekaaluga; üldsummas sellel ajavahel ületasid kulud tulusid 2 828,6 milj. mk võrra. Pööre tuli 1922 aastal, millal tulud and-

sid üle miljardilise ülekaalu kuludest. Ka kõigil järgnevatel aastail eelarve täitmine lõppes tunduva tulude ülekaaluga.

Riigi eelarve täitmine (milj. mk).
Recettes et dépenses de l'État.

21.	Tulud Recettes	Kulud Dépenses	+ -
1918-19 . . .	227,3	1 049,8	- 822,5
1920	2 610,5	3 241,4	- 630,9
1921	5 226,0	6 601,2	- 1 375,2
1922	6 806,1	5 517,2	+ 1 288,9
1923	7 131,6	6 794,0	+ 337,6
1924	7 339,8	7 272,1	+ 67,7
1925	7 750,7	7 417,2	+ 333,5
1926 (I-III) . . .	1 895,9	1 872,3	+ 23,1
1926/27	8 571,2	8 307,1	+ 264,1

Peale harilikude jooksvate kulude riigil tuli määrata iga aasta suuremaid summasid operatsiooni fondideks ja laenuudeks. Üheksa aasta jooksul eelarve korras on antud välja neiks otstarbeiks 4 755,1 milj. mk; nende arvel samal ajal on tagasi makstud 1 834,6 milj. mk. Nii on nende aastate kestel riigi poolt ligi kolm miljardit mk määratud kapitaal-investeeringuks.

S. Kaubandus. Sõja järelaastail oli desorganiseeritud kogu kaubanduslik tegevus. Väliskaubanduse alal

tuli hakata töötama hoopis uut tingimustel ning sidemeid luua Eestile uute turgudega. Varem oli Eesti kaubandus juhitud Vene suurriigi kaubanduslikest huvidest. Suur osa Eesti välja- ja sisseveost suundus idasse. Piimasaaduste, piirituse, liha, kartuli ja muude põllumajandussaaduste väljaveost oli juhitud peamiselt Peeterburki; samuti ka sisseveos vili, petrooleum ning paljud muud massilised tarvitused idast.

Eesti iseseisvuse saavutamiseks tuli aga kogu kaubanduslik tegevus lääneturgede kohaselt ümber korraldada. Tuli luua laialdasi kaubanduslisi sidemeid, tutvuneda nende turgude nõuetega ning nende nõuete kohaselt organiseerida väljaveokaupade tootmist. Ja seda tuli teha ajal, millal puudus stabiilsus siseturul ning millal ka välisturu seisukord äärmiselt kõikumine oli.

Väliskaubanduse alal on iseseisvuse ajal saavutatud tähelepanuväärt tagajärgi. Juba kolmat aastat on väliskaubanduse bilanss aktiivne, kuigi väljaveo ülekaal pole suur. (v. diagr. lhk. 106).

Väliskaubanduse tasakaal on saavutatud peaaegu alikult väljaveo suurendamisega, kuna sisseveos viimastel aastail ei olnud suuremaid muutusi. Väliskaubanduse soodsa arengu tõttu on ka üldine maksubilanss viimastel aastail aktiivne — 1926 a. ligi poole miljardi võrra.

Sisekaubanduse arengu kohta on raske saada täpsemaid arvuksid; kaudselt sisekaubanduse läbikäigu näitajaks on andmed raudteede vedude kohta. Need andmed näitavad, et kaupade liikumine siseturul on, võrreldes 1921 a., tõusnud enam kui kahekordseks. Laiarööpaliisil tee-

del on kaupade läbikäigu tõus, suhteliselt 1921 a., järgmine: 100:123:165:167:192:202; 1926/27 a. ulatub kaupade läbikäik raudteel 1 829 tuh. tonnini, ületades väliskaubanduse läbikäigu enam kui kahekordseks.

Sisse- ja väljaveo 1920—27 a. (milj. mk).
Importation et exportation de 1920—27 (en millions de mks).

22.	Sissevedu Importation	Väljaveo Exportation	+ väljaveo ülekaal — sisseveo ülekaal Excédent de l'export. + de l'import. —
1920	1 395	1 229	- 166
1921	4 483	2 287	- 2 196
1922	5 589	4 812	- 777
1923	9 332	5 712	- 3 620
1924	8 204	7 868	- 338
1925	9 655	9 665	+ 10
1926	9 557	9 698	+ 81
1927 ¹⁾	9 643	10 578	+ 935
Milj. dollareis—En millions de \$			
1920	6,0	5,3	- 0,7
1921	12,4	6,3	- 6,1
1922	16,4	14,1	- 2,3
1923	27,1	16,6	- 10,5
1924	21,1	20,2	- 0,9
1925	26,0	26,0	+ 0,03
1926	25,5	25,7	+ 0,2
1927	25,7	28,2	+ 2,5

Sisekaubanduse ilme üksikuil aastail määrab ära kõige enam põllusaak, sest suurem tarvitaja on põllumajanduses tegev rahvas, kelle ostujõud peamiselt põllusaagist oleneb. Iseseisvuse ajal on olnud põllusaagi poolest kehvu aastaid enam, kui häid, mis ka kaubanduse arengut on pidurdanud.

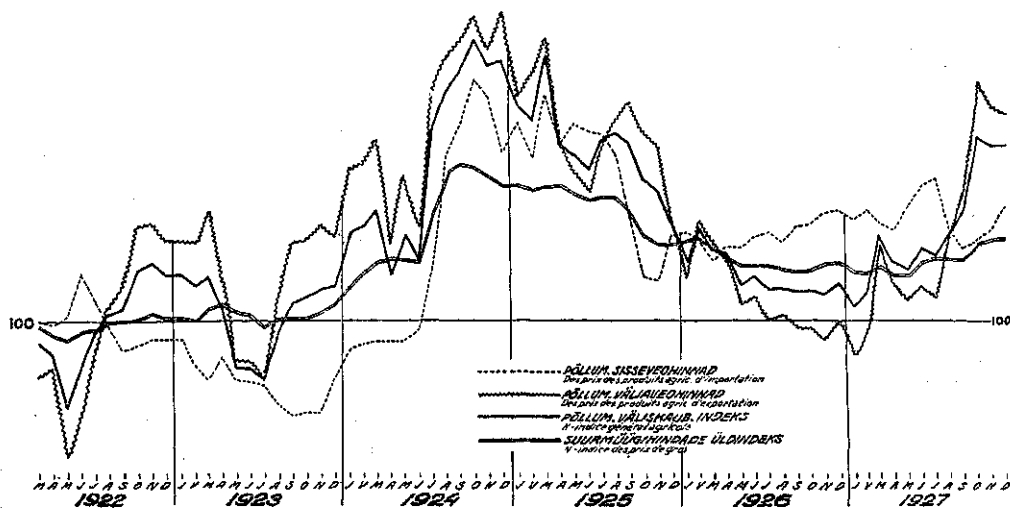
9. Hinnad, palgad ja elumaksusum. Hinnade üldine käik Eesti turul viimase viie aasta jooksul kujutab lookjoont

— alates 1922 a. kerkivad hinnad aeglaselt kuni 1924 a. keskeni, mil nad teevad järsu hüppe ülesse; see on hindade lookjoone tõusu periood. Alates 1924 a. keskelt võtab hindade käik alaneva suuna ning 1927 a. algul on hinnad jällegi lähedal 1922 a. seisule. 1927 a. jooksul hinnad kerkivad jälle vähe, kuid üldiselt on see aasta hindade suhtes üks stabiilsemaid. Sarnast hindade käiku näitab suurmüügihindade üldindeks. Eksport- ja importainete hinnad üldjoonis on liikunud rööbiti; suuremaid erinevusi nende hindade käigus võis panna tähele 1922—23 a. ning 1926—27 a. Rahvamajanduslikult soodsam turukonjunktuur oli 1922 a. lõpust kuni 1924 a. keskele. Eksportainete hindade seis oli sel ajavahel tunduvalt kõrgem importainete hindade seisust. Alates 1924 a. keskelt oli import- ja eksportainete hindade seis üsna ligidane ning sarnane seis püsis kuni 1926 a. alguseni.

1926 a. aprillist alates halveneb turu konjunktuur, importained kalinevad ning eksportained odavnevad tunduvalt. 1927 a. teisel poolel paraneb seisukord uuesti, võib jällegi tähele panna eksportainete hindade veidi kõrgemat seisust importainete hindadest.

¹⁾ Eelkõikuvõte—Données préliminaires.

Diagr. 5. Suurmüügi ja põllumajandussaaduste hinnad 1922—27 a. — Mouvement des prix de gros et des prix des produits agricoles 1922—27.

Üldjoonis sama käiku näitavad ka põllumajandussaaduste hinnad.

Püüame siin lühidalt iseloomustada hindade käigu tähtsamaid põhjusi.

Suurimaks hindade üldise tõusu ning pärast osalt ka languse põhjuseks oli rahaväärtuse muutumine. Kõrvutades kullaalusel koostatud hindade indeksi ning tegelikkude hindade indeksi, näeme, et 1923 a. alanud hindade tegelik tõus kulla alusele viies annab languse; tähendab, raha odavnes sel perioodil isegi rohkem kui hinnad tõusid, ehk hindade tõus ei suutnud pidada sammu rahaväärtuse langusega. Lühike seisak hindades 1924 a. tähendab õieti rahakursi tõusu. Suur hindade tõus 1924 a. keskel näitab jällegi hindade langust kulla alusel. Sellele järgnev hindade seisak 1924 a. teisel poolel kulla väärtuse järele võttes, näitab tugevat hindade ning samuti rahaväärtuse tõusu. Siin jällegi kordus veel suuremas ulatuses nähtus, et rahaväärtuse tõusu tõttu hinnad jäid tõusust küll seisma, kuid tagasi endisele tasapinnale ei langenud. 1925—1927 a. jooksul tegelikkude hindade ning kulla alusel koostatud indeksid lähevad rööbastikku, sest rahaväärtust ei muutunud.

Teiseks tähtsamaks hindade tõusu põhjuseks 1922 ja 1923 a. jooksul oli meie karjasaaduste hindade tasakaalustamine vällisturu hindade tasapinnaga. Selle murrangu algust võib võtta täpsemalt 1922 a. viimasest veerandist. Varem oli meie põllumajandussaaduste tarvitajaks ainult siseturg; kuid meie karjatoodangule on siseturg liiga kitsas ning selle tõttu olid karjasaadused siseturul tunduvalt odavamad vällisturust. Ühes nende ainete väljaveo suurenemisega tõusid ka hinnad ning 1923 a. jõuavad või- ja liha-hinnad vällisturu hindade vahekorrisse.

Peale nimetatud põhjuste avaldusid hindade liikumises ka vähemad turukonjunktuuri muutused, eriti vällisturu mõjul.

Kui võrrelda Eesti suurmüügi indeksi käiku tähtsamate vällisturgude omadega, nagu Inglise ja Saksa, näeme et 1925 ja 1927 a., mil meil stabiilne raha, indeksite käik üsna rööbastikku sünnib; see tõendab, et Eesti turul mõjunud samad põhjused, mis vällisturgudel ning veel rohkem. Eesti turg jälgib vällisturu seisust, ning omamaa toodangu suurus esineb järjest väheneva mõjurina hindade käigus.

Elumaksumus on liikunud üldjoonis sama rada, mida võis tähelepanna hindade liikumises.

Elumaksumusindeksite käik 1921—27 a. (1922—100) — Mouvement des nombres-indices du coût de la vie en 1921—27.

	1921 ¹⁾	1922	1923 ¹⁾	1924 ²⁾	1925 ²⁾	1926 ²⁾	1927 ²⁾
23.							
1. Toitlus— <i>Alimentation</i>	125	100	122	134	135,4	135	128
2. Korter— <i>Logement</i>	51	100	149	160	173	175	208
3. Kütte ja valgustus— <i>Chauffage et éclairage</i>	106	100	99	113	103	93	98
4. Riietus— <i>Habillement</i>	105	100	98	112	119	118	117
5. Puhastus— <i>Hygiène et nettoyage</i>	99	100	97	118	118	117	112
6. Reisid, liikumine, post— <i>Voyages etc.</i>	100	100	106	125	155	160	162
7. Haridus— <i>Instruction</i>	100	100	132	132	160	160	160
8. Lõbusus— <i>Divertissements</i>	142	100	100	119	144	147	147
9. Muud kulud— <i>Autres dépenses</i>	103	100	113	126	138	138	141
Üldindeks—N. ind. général	113	100	117	130	134	133	132

¹⁾ juuli, ²⁾ aasta keskmine.

Ülevaate elumaksumusindeksi üldisest käigust iseseisvuse ajal annab A. Toomsi poolt tabeli kujul tehtud kokkuvõtte (Eesti Statistika nr. 61, lhk. 16) mille siin ära toome.

Elumaksumuse liikumise ajajärgud			
I. 1921 a. algusest— s. a. juulini	relatiivselt- hindade järele eesti markades	absoluutselt: hindasid kullas arvates	
	Elumaksumuse langus		
	sõjaaegse kalliduse vähendamiseks	rahuaegse tasa- pinna saavuta- miseks	
Madalsels			
II. 1921 a. juulist— 1922 a. oktoobrini	odavaim aeg iseisvusajal	enamasa kulusid allpool rahuaja tasapinda	
Tõus			
III. 1922 a. oktoob- rist—1923 a. märtsi- sini	majandusliku töu- su tagajärjel	Ilma turu hinda- dega tasakaalus- tamiseks	
IV. 1923 a. märtsist— 1924 a. novembrini	tõus eesti marga langemise taga- järjel	sisuliselt püsib elu- maksumus samal tasapinnal paiguti langedes	
Stabiilsus			
V. 1924 a. novem- brist alates	Elumaksumus liigub tasapinnal, mis 1922 a. keskmist ületab 30—38% 20—25% kõikumiste suurus ühtlane nii emk-des kui ka kulla järele arvates		

Elumaksumus on Eestis madalam paljude maade omast. Kuid suhteliselt veelgi vähemad on palgaliste tasunormid, mille tõttu reaalteenistuse tasapind üldiselt madal.

Tööstustööliste palgad on muutunud võrdlemisi vähe; 1923 a. võrreldes tõusid nad 1926 a. esimesel poolel ainult 6,8%.

Keskmine rahaline töötaasu tööliste tunnis suurtootmises.
Gains moyennes à l'heure des ouvriers dans grandes entreprises.

	1926	1925	1924	1923
	I pool			II pool
Metallit.— <i>Ind. des métaux</i>	37,7	36,0	34,6	33,9
Tekstiilit.— „ <i>textile</i>	20,0	20,2	19,0	18,3
Puut.— „ <i>du bois</i>	28,1	28,2	26,5	25,4
Paberit.— „ <i>du papier</i>	29,6	30,1	26,3	25,2
Toidu- ja maitseaine ja jookide.— <i>Ind. de l'alimentation et des boissons</i>	25,7	24,7	24,4	23,0
Üldine keskmine.— <i>Moyenne</i>	27,5	27,9	26,7	25,8

Põllutööliste palgad on enam tõusnud ning on enamvähem tasakaalustunud üldise hindade tasapinnaga. Kui põllutööliste palkade üldise tasapinna iseloomustuseks võtame keskmised määrad meeste ja naiste palkadest, saame 1923 a. võrreldes palkade tõusu: 1924—10%, 1925—18,8%, 1926—22,8%.

Elumaksumusindeks 1923 a. võrreldes on tõusnud: 1924 a.—11,1%, 1925 a.—17,9%, —1926 a.—15,8%.

Meestööliste palkade suhteline tõus on väga ligidane elumaksumusindeksi käigule; enam on tõusnud naistöölite palgad. Toodud võrdlusest näeme, et absoluutselt üsna tunduval määral tõusnud põllutööliste palgad oma sisulise ostujõu poolest vähe on muutunud.

Tööstustööliste palgatõus on aga tunduvalt alla jäänud elumaksumuse tõusust, mille tõttu tööstustööliste üldiselt madal reaalteenistus veelgi on alanenud.

Toodud lühikesest ülevaatest selgub, et Eestil on tulnud omas majanduslikus elus võita suuri raskusi; kuid nende peale vaatamata, on jõutud sel lühikesel ajavahel enamvähem stabiilsele olukorrale. Ja seda peaaesjalikult omal jõul. Majandusharude areng on küllalt suur. Väheste ressursidega on suudetud tootmist organiseerida ja tõsta ning kõik tunnused näitavad, et rahvamajanduse bilansi aktiivteet on tõusmas. Rahvamajandusliku põhivara juurekasv pole küll suur, kuid märgatav on tema aktiivsemaks muutumine ja produktiivsuse tõus. Kapitali juurekasv Eestis, kui põllumajanduslikus riigis, pole kiire. Rikastumine võib sündida ikkagi ainult omal kulul—oma töö tulemusist saadud kokkuhoiust.

Eesti, nagu ka iga teise maa majandusarengu sihi peamiselt dikteerib tema asend, looduslikud varad ja poliitiline seisukoht. Läbielatud kogemustest paistab, et tootmise baasiks jääb põllumajandus; tööstus ja kaubandus arenevad seda võrd, mil kasvab põllumajandusliku rahva tarvitajad ning mil määral suudetakse ära kasutada soodsat rahvusvahelist asendit. Eesti ei saa täiel määral jälgida Taani eeskujul, veel vähem on tal eeldusi sarnaneda Belgiale. Eesti võib kujuneda majanduslikult nende maade vaheliseks tüübiks — arenenud karjapidamise ja peamiselt oma looduslike varasid ümbertöötava tööstusega. Lisatooresainete saamise suhtes kaugemas tulevikus on Eestil vajalik silmas pidada idaturgu, milleks Eesti asend pakub suuremaid soodustusi.

Eesti majanduslik areng möödunud aastakümnel ei peaks põhjustama seda massiliselt avalduvat rõhutustunnet, mis Eesti siseelus viimastel aastatel üsna teravalt märgatav. Siin on tegemist peamiselt rahva nõudlikkuse eapportsionaalse suurenemisega, mille rahulduseks majanduslik arenemise tempo liig aeglane.

VÄLISKAUBANDUS 1919—27 a. COMMERCE EXTÉRIEUR de 1919—27.

Sis: 1) Väliskaubanduse bilanss, sisse-, väljaveo ning üldlääbikäigu areng, lhk. 101. 2) Sisseveo koosseis, lhk. 102. 3) Väljaveo koosseis, lhk. 105. 4) Sissevedu riikide järele, lhk. 107. 5) Väljavedu riikide järele, lhk. 109.

1. Väliskaubanduse bilanss, sisse-, väljaveo ja üldlääbikäigu areng.

Développement du commerce extérieur et la balance commerciale.

Vabariigi kümnenda aastapäeva puhul võime tagasi vaadata üheksa aasta väliskaubanduse peale, milles kujukait

peegelduvad majandussuhete arenemine välisriikidega ning meie tootmisvõime edenemine.

Parimaks majandusliku vahekorra näitajaks välisriikidega on iga-aastased väliskaubanduse bilansid. Neid möödunud aja eest kõrvutades, võib teha rõõmustavaid järeldusi:

1927 a., jõudis ta 935 milj. *mk*. Kuni 1925 a. oli seisukord vastupidine: 1919—1924 a. s. o. 5 aasta jooksul ostsime välisriikidelt rohkem, kui meil neile müüa oli. Iga aasta näitas bilanss sisseveo ülekaalu, mõnel aastal rohkem, teisel vähem. Eriti suur oli sisseveo ülekaal nii suhteliselt kui absoluutselt 1923 ja 1921 a. ulatudes esimesel 3 620 milj. *mk*, ning teisel 2 196 milj. *mk*, ehk piltlikumalt väljavedu ulatus 1923 a. 61,2% ning 1921 a. 51,0% sisseveost. Ülejäänud aastatel püüdis väljavedu sisseveoga enam vähem sammu pidada, alla jäädes viimasest vähema arvudega, 1924 a. 338, 1922 a. 777, 1920 a. 166, 1919 a. 394 milj. *mk*, ehk teiste sõnadega väljaveo % sisseveost kõikus neil aastatel (peale 1919) 86—95% vahel. 1919 a. moodustas väljavedu sisseveost kõigest 49,7%. Kirjeldatud sisse- ja väljaveo vahekorrad tekkis järjest suureneva sisse- ja väljaveo juures, kusjuures sisseveo suurem kasvu hoog algaastatel passiivse bilansi põhjustas ning väljaveo ettejäudmine sisseveost viimastel aastatel aktiivse bilansi andis. Kuna nii sisse- kui väljavedu kasvasid viimasel aastal, olgugi esimene vähemal määral, oleme soodsas bilansini jõudnud peaaesjalikult väljaveo hoogsa arengu tõttu.

Kuidas sisse- ja väljavedu ning üldlääbikäik möödunud aastatel arenes, näeme järgnevatest arvudest:

1.	Sisseveo ülekaal — väljaveo ülekaal + milj. <i>mk</i> <i>Excédent de l'importation (-) ou de l'exportation (+)</i>	Väljaveo % sisseveost % d'exportation de l'importation
1927	+ 935	109,7
1926	+ 81	100,8
1925	+ 10	100,1
1924	- 338	95,9
1923	- 3620	61,2
1922	- 777	86,1
1921	- 2196	51,0
1920	- 166	88,1
1919	- 394	49,7

Juba 1925 a. alates, seega juba 3 aastat ületab väljavedu sisseveo, meie anname välisriikidele kaupu suuremas väärtuses kui ise neilt tarvitame. Väljaveo ülekaal oli algul küll väike: 1925 a. ainult 10 milj. *mk*, ning 1926 a. 81 milj. *mk*, kuid viimasel, äsja möödunud

Väliskaubanduse üldarvud—*Totaux généraux pour le commerce extérieur.*

2.	Sissevedu <i>Importation</i>	Väljavedu <i>Exportation</i>	Üldlääbikäik <i>Mouvement général</i>	Sissevedu <i>Importation</i>	Väljavedu <i>Exportation</i>	Üldlääbikäik <i>Mouvement général</i>
	Milj. markades— <i>Millions de mk</i>			1000 dollareis— <i>En 1000 dollars</i>		
1927	9 643	10 578	20 221	25 713	28 207	53 920
1926	9 557	9 638	19 195	25 485	25 700	51 185
1925	9 655	9 665	19 320	25 953	25 980	51 933
1924	8 204	7 866	16 070	21 091	20 220	41 311
1923	9 332	5 712	15 044	27 050	16 556	43 606
1922	5 589	4 812	10 401	16 439	14 152	30 591
1921	4 433	2 237	6 770	12 417	6 334	18 751
1920	1 395	1 229	2 624	6 014	5 295	11 309
1919	783	389	1 172	—	—	—

Sissevedu algas 1919 a. 783 milj. *mk* ning jõudis 1927 a. 9 643 milj. *mk*; väljavedu tõusis samal ajal 389 milj. *mk*. 10 578 milj. *mk*, seega esimene 12 teine 28 kordseks. Sisseveo hoogne kasv kestis 1919—1923 a. 1923 a. juba tõusis sissevedu 1919 a. võrreldes 12 kordseks. Peale selle näeme isegi tagasiminekut 1924 a.

kuid järgmistel aastatel jõuab sissevedu, vähemate aastavaheliste kõikumistega, 311 milj. *mk* võrra kaugemale 1923 aastast. Väljavedu kasvas kõigil aastail, (väljaarvatud 1926 a.) hoogsamalt küll esimesil, nagu sissevedugi, kuid väljaveo kasvu hoog kestis kauem, nimelt 1926 a., siis jõudis väljavedu 1919 a. võrreldes

25 kordseks. 1926 a. oli väljaveo kasvus seisak eelmise aastaga võrreldes, ning 1927 a. näeme, jälle suurenemist ligi 1 miljardi *mk* võrra, ehk väljaveo kasvumist 28 kordseks võrreldes 1919 a.

Üldlääbikääk kasvas 1927 a. võrreldes 1919 a., 17 kordseks. Üldlääbikäägu kasvu aastate järele vaadates ei saa 1919 ja 1920 a. väliskaubanduse arenemisest täiel määral kõnelda, sest siis oli nii sisse kui väljavedu piiratud lubadega (liitsentsidega). Selle tõttu ei saanud väliskaubanduse lääbikäägu arvud esimesel kahel aastal kuigi suured olla. 1919 üldlääbikääk ulatus ainult ühe miljardini ning 1920 a. jõudis ta 2,5 miljardini, kasvades, olgugi surve all 2,5 kordseks.

Järgmisil aastail 1921—27 a. väliskaubanduse vaba arenemise ajajärgul kasvab üldlääbikääk hoogsalt kolmel esimesel aastal (1921—23), suurenedes iga aasta eelmisega võrreldes: 1921 a. 2½ ning 1922 ja 1923 a. 1½ korda, jõudis 1923 a. 1919 a. võrreldes 13 kordseks. Järgmistel aastatel liikus üldlääbikääk edasi vähema hooga, ainult veel 1925 a. oli suurem tõus. Üldlääbikääk muutus sel aastal 1919 a. võrreldes 16 kordseks ning alles viimasel 1927 a. jõudis ta 17 kordseks.

2. Sisseveo koosseis. Sisseveo koosseisu üle, *Composition de l'importation.* Sisseveo koosseisu üle, moodunud aastatel, annavad ülevaate järgnevad arvud:

Sissevedu — *Importation.*

	1927 ¹⁾	1926	1925	1924	1923	1922	1921	1920	1919 ¹⁾
3.									
Tonniides— <i>En tonnes</i>									
Toiduained, joogid, tubak— <i>Denrées alimentaires, boissons, tabac</i>	128 631	169 360	149 735	151 886	120 955	78 433	67 504	33 646	(43 526)
Toores ja poolvalmisained — <i>Matières brutes et demi-fabriqués</i>	135 138	127 130	120 101	122 956	134 001	143 610	68 655	21 843	(1 211)
Valmis- ja poolvalmisained — <i>Produits fabriqués et demi-fabriqués</i>	105 250	96 514	96 304	76 737	97 124	92 914	17 490	33 210	(2 052)
Elusloomad (arv)— <i>Animaux vivants (nombre)</i>	928	514	139	270	234	48	5	—	—
Kokku—Total	369 019	393 004	366 140	351 579	352 080	314 957	153 649	88 699	(46 789)
<i>Miljon mk. — En millions mk.</i>									
Toiduained, joogid, tubak— <i>Denrées alimentaires, boissons, tabac</i>	2 817,5	3 429,8	3 294,8	3 029,2	2 268,4	1 635,3	1 441,2
Toores ja poolvalmisained — <i>Matières brutes et demi-fabriqués</i>	1 770,3	2 043,8	2 541,6	1 719,3	1 940,7	866,1	572,4
Valmis- ja poolvalmisained — <i>Produits fabriqués et demi-fabriqués</i>	5 051,1	4 077,2	3 816,7	3 455,1	5 121,2	3 037,2	2 468,7
Elusloomad— <i>Animaux vivants</i>	3,6	6,2	1,5	0,6	1,9	0,8	0,3
Kokku—Total	9 642,5	9 557,0	9 654,6	8 204,2	9 332,2	5 589,4	4 482,6	1 395,2	782,5
<i>% väärtuse järele — % de valeur.</i>									
Toiduained, joogid, tubak— <i>Denrées alimentaires, boissons, tabac</i>	29,2	35,9	34,1	36,9	24,3	29,3	32,1
Toores ja poolvalmisained — <i>Matières brutes et demi-fabriqués</i>	18,4	21,4	26,3	21,0	20,7	15,5	12,8
Valmis- ja poolvalmisained — <i>Produits fabriqués et demi-fabriqués</i>	52,4	42,7	39,6	42,1	54,8	55,2	55,1
Elusloomad— <i>Animaux vivants</i>	—	—	—	—	0,2	—	—
Kokku—Total	100	100	100	100	100	100	100

Sissevedu nelja pearühma jagades, nimelt: elusloomad, toiduained, toores- ja poolvalmisained ja valmisained, näeme, et kogu sissevedu ainult kolme viimasesse koondub; elusloomade sissevedu on tähtsusetu, ei ulatu isegi 1% ni üldsisseveost.

Kuna algaastatel (1919 ja 1920), s. o. väliskaubanduse piiramise ajajärgul, kaupade sissevedu väärtuse järele ei arvestatud, saame neil aastatel sisseveo koosseisu kohta ainult ligikaudseid oletusi teha kaalu andmete järele. Nii võib 1919 a. sisseveo kohta öelda, et ta peaaugalt toiduainetest koosneski. Ainult vähesel määral osteti ka esimese järgu tarbaineid, nagu petrooleumi ja kivisütt. Ka 1920 a. püüsid toiduained tähtsal kohal, kuid valmis- ja poolvalmisained jäid kogu aeg kolmandale kohale, omades 1923 a. peale ülejäänud 1/3 kogu sisseveost; 1921 ja 1922 a.

tooresainete sissevedu, mis 1919 a. peaaegu puudus (ainult kivisüsi), nimetamisväärt suuruse. Ühe sõnaga 1920 a. omas sisseveo koosseis ilme, mis muutlikult rühmade vahekorral mõttes senini püsib.

Järgmistel aastatel, vabakaubanduse ajajärgul, s. o. 1921 a. peale kuni senini lasus pearõhk sisseveos valmissaadustel: 1921—23 a. tugevmini, ulatudes üle poole kogu sisseveost, 1924—26 a. nõrgemalt, piirdudes 40—42% osatähtsusega ning 1927 a. jälle tõustes üle poole kogu sisseveost. Järgmisel kohal püüsid järjekindlalt toiduained kuni 1924 a. muutlikuma, hiljem järjekindlana osatähtsusega üldsisseveost, moodustades enamjaolt kolmandiku kogu sisseveost. Toores- ja poolvalmisained jäid kogu aeg kolmandale kohale, omades 1923 a. peale ülejäänud 1/3 kogu sisseveost; 1921 ja 1922 a.

¹⁾ Ligikaudsed andmed — *Données approximatives.*

oli selle rühma osatähtsus ainult 13 ja 15% üldsisseveost.

Üldiselt võib sisseveo koosseisus, kogu vaba-kaubanduse ajajärgul, s. o. 1921 kuni seni, märkida kolme üksteisest erinevat perioodi, nimelt 1921—23, 1924—26 ja 1927 a.

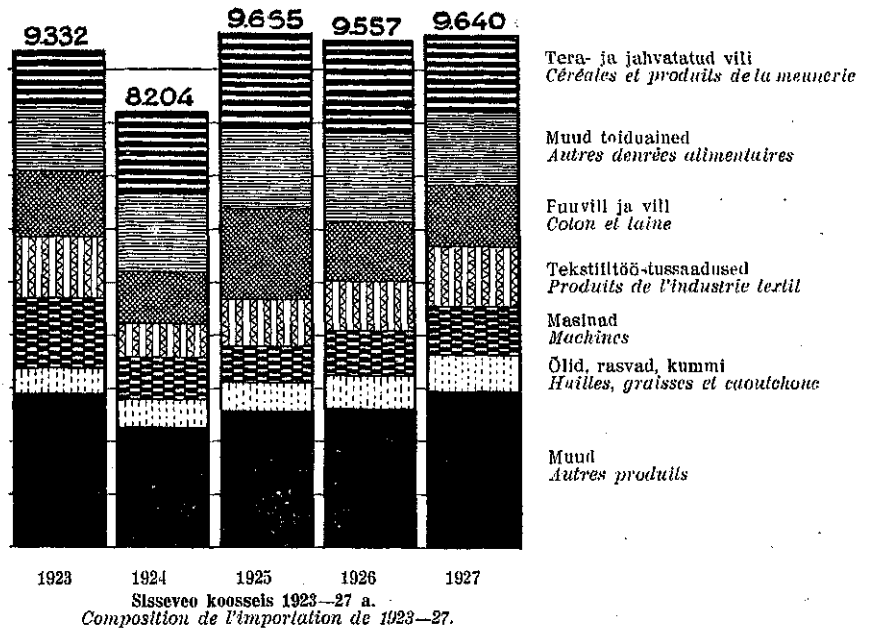
Esimese perioodi iseloomu jooneks on kõrge valmissaaduste rühma osatähtsus, mis järjekindlalt üle poole üldsisseveost endale pärib ning toidu- ja toores- ning poolvalmisainete osatähtsuse muutlikus aast-aastalt; esimene väheneb järjest, teine suureneb vastavalt.

Kui meelestada, et 1921—23 a. oli ühtlasi sisseveo kasvu hooaeg, võib seda perioodi ta koosseisu poolest enda varustamise ning sisseveo ajaks lugeda. Suur, kuni 55% ulatuv valmisainete sissevedu 1921—23 a. oli tingitud peaauglikult järgmistest põhjustest. Pikaajalise ilmasõja ning 1919—20 a. kestnud kitsenduste tõttu oli turg tühi mitmesugustest tarbeainetest, mille valmistamiseks omal tööstusettevõtteid veel polnud; nimetatud tarbe aineid tuli tuua sisse väljastpoolt. Samal ajal asutati tööstusettevõtteid, täiendati ning seati korda olemasolevaid, milleks sisse veeti mitmesuguseid masinaid ja tööriistu.

Nii tõusis tähtsamate valmisainete, nagu tekstiiltööstussaaduste, keemiaainete, jõu ja tööstusmasinate ning põllutöömashinate sissevedu kõrgeimale, nii väärtuse kui kaalu järele, just 1921—23 a. perioodil, nagu allpool üksikasjalises valmisainete tabelis näeme. Tööstuse varustamist ning tööle rakendamist näitab ka tooresainete rühma liikumine sel perioodil, mis 12,8% 1921 a. 1923 a. 20% üldsisseveost jõudis. Toiduainete osatähtsus vähenes järjest, mida soodustas hea viljasaak.

Järgmisel kolmeaastasel perioodil, 1924—26, on sisseveo üldarv vähem muutlik ning ka koosseisus on teatud stabiilsust märgata. Eriti sarnased on üksteisele 1924 ja 26 a. kuna 1925 a. neist veidi erineb suurema tooresainete osatähtsusega. 1924—26 a. periood läheneb lahku eelmisest madalama valmissaaduste ning kõrgema toiduainete osatähtsuse poolest üldsisseveost, mõlemad rühmad püsivad vähema muutusega, esimene 40—43%, teine 34—37% vahel, jättes samal ajal tooresainetele 21—26% üld-

sisseveost. Kuna eelmist 1921—23 a. perioodi võiks nimetada sisseveo ajajärguks, võib käesoleva perioodi sisseveo koosseisust väljalugeda tööstuse tööle asumist ning arengut ja ühtlasi suurt toiduainete tarvitamist, mis tingitud osalt viljalkaldusest. Esimest näitavad järsk valmissaaduste osatähtsuse langus (55% 1921—23 ja 42% 1924—26) ning tooresainete püsiv, 1925 a. isegi kasvav, osatähtsus üldsisseveost. Kuid valmissaaduste sisseveo vähenemist ei või ainult oma tööstuse arenemise arvele panna. Vähenemist soodustasid ka asutamisaja lõppimine ja tungiva tarviduse rahuldamine eelmistel aastatel ning sisseveo kitsendus tolli-

määrade tõstmise näol. Asutamisaja lõppemist võib oletada masinate ja põllutööriistade sisseveo tunduva vähenemise põhjal 1924 a. võrreldes eelmisega, mis mõlemil kokku 4 941 milj. mk ulatus. Tollimäärade kitsendav mõju avaldub tekstiilsaaduste ja keemiakaupade vähenemises, misuguseid niivõrd omamaa saadustega ei asetatud. Tekstiilsaadusi veeti sisse 1924 a. poole (522,5 milj. mk eest) vähem, kui 1923 a. Suur, kuni 37% üldsisseveost küüniv, toiduainete osatähtsus on tingitud peaauglikult vilja sisseveo suurenemisest ikalduse tõttu, kuid ka tarvitamine kasvas neil aastatel nii vilja kui ka muude toiduainete alal.

1927 a. sisseveo koosseis läheneb tunduvalt lahku viimaste 1924—26 aastate omast, lähenedes 1921—23 perioodile. 1927 a. näeme jälle toiduainete ja tooresainete rühmade osatähtsuse alanemist üldsisseveost, esimest 29,2%-ni ning teist 18,4%-ni, kuna valmissaaduste rühma osatähtsus üle poole (52,4%) kogu sisseveost endale võtab. Valmissaaduste sisseveo suurene-

mise 1927 a. põhjustas raudtee ehitus ning tarbeainete, nagu tekstiiltööstussaaduste, keemia metall- ning nahakauba suurem sissevedu. Tooresained vähenesid peasjalikult naha- ja

paberitööstuse tooresainete arvel. Toiduainetest tõime vähem sisse teravilja (rukist) heeringaid ning ka muid. Kuid rukis andis eriti tunduva vähenemise.

Sisseveo tähtsamad ained — Produits les plus importants de l'importation.

4.	1927	1928	1925	1924	1923	1922	1927	1928	1925	1924	1923	1922
	Miljon mk—En millions mk						%—En %					
Toiduained, joogid, tubak—Denrées alimentaires, boissons, tabac	2817,5	3429,8	3294,9	3029,2	2268,4	1635,3	100	100	100	100	100	100
Rukis—Seigle	499,9	860,9	993,4	655,0	326,3	193,6	17,7	25,3	27,4	21,6	14,4	8,3
Nisu ja nisuajahu—Froment et farine de from.	621,7	651,1	700,7	465,9	618,7	422,2	22,1	19,0	21,3	15,4	27,2	25,8
Muu teravili—Autres céréales	146,2	178,3	135,9	413,8	65,7	5,3	5,2	5,2	4,1	13,7	2,9	0,3
Heeringad—Harengs	213,6	332,2	326,5	221,0	202,4	112,5	7,6	9,7	9,9	7,3	8,9	6,9
Suhkur—Sucre	710,4	590,4	528,1	695,2	583,5	499,3	25,2	17,2	16,0	22,9	23,5	33,5
Tubak—Tabac	102,0	184,8	165,4	182,0	111,0	102,3	3,6	5,4	5,0	4,4	4,9	6,2
Loomatoit—Fourrage	117,2	177,2	140,9	118,1	33,2	0,1	4,1	5,2	4,3	3,9	1,5	—
Muud—Autres	406,5	448,9	394,0	328,2	377,6	355,0	14,5	13,0	12,0	10,8	16,7	21,8
Toores ja poolvalmisained—Matières brutes et demi-fabriquées	1779,3	2043,8	2541,6	1719,3	1940,7	866,1	100	100	100	100	100	100
Puuvill—Coton	902,1	913,0	1448,1	835,9	1089,2	175,6	51,0	44,7	57,0	48,6	56,1	20,3
Vill—Laine	118,7	103,5	103,2	57,8	60,8	44,2	6,7	5,1	4,1	3,4	3,1	5,1
Muud tekstiiltoiduained—Autres matières textiles	145,8	91,1	141,0	53,3	69,4	13,2	8,2	4,4	5,5	3,1	3,6	1,5
Kivisüsi—Houille	198,3	236,9	231,7	303,3	296,1	240,1	11,2	11,6	9,1	17,6	15,3	27,7
Tooresnahad—Cuirs brut	153,4	267,0	240,5	105,9	112,0	51,7	8,7	13,1	9,5	6,2	5,8	6,0
Nalga—Naphle	28,0	27,3	22,5	28,4	39,3	13,8	1,6	1,3	0,9	1,6	2,0	1,6
Muud—Autres	224,0	405,0	354,6	334,7	273,9	327,5	12,6	19,8	13,9	19,5	14,1	37,8
Valmis ja poolvalmisained—Produits fabriqués et demi-fabriqués	5051,1	4077,2	3816,7	3455,1	5121,2	3087,2	100	100	100	100	100	100
Textiiltööstussaadused—Produits de l'industrie textile	1101,5	980,5	886,4	650,0	1172,5	708,8	21,8	22,8	23,2	18,8	22,9	23,0
Jõu- ja tööstusmasinad—Machines motrices et opératrices	392,2	436,3	375,6	339,8	465,7	256,1	7,8	10,7	9,8	9,8	9,1	8,3
Põllutööstusmasinad—Machines agricoles	112,9	129,6	96,0	154,3	330,4	206,8	2,2	3,2	2,5	4,5	6,5	6,7
Metallid—Métaux	461,7	305,2	359,5	263,4	232,2	258,0	9,2	7,5	9,5	7,6	5,5	3,4
Metallkaup—Ouvrages en métaux	547,9	432,2	405,7	381,4	487,7	416,3	10,8	10,6	10,6	11,0	9,5	13,5
Keemikaup—Produits chimiques	405,7	317,2	299,8	348,2	585,7	225,0	8,0	7,3	7,9	10,1	11,4	7,3
Väetisained—Engrais	207,6	186,9	242,0	181,4	80,3	43,5	4,1	4,6	6,3	3,8	1,6	1,1
Nahk- ja nahkkaup—Peaux, cuirs et autres matières animales	253,8	153,6	127,3	78,8	177,6	112,1	5,0	3,8	3,3	2,3	3,5	3,6
Paber ja paberkaup—Papier et imprimés	189,3	112,4	110,1	102,5	148,2	109,0	2,8	2,7	2,9	3,0	2,9	3,5
Muud—Autres	1429,4	1073,3	914,3	1005,3	1390,9	751,6	28,3	26,3	24,0	20,1	27,1	24,3

Peaosa toiduainetest moodustab villi ja nimelt rukis ning nisu, võttes enda alla enamail aastail poole kogu toiduainetest. Sealjuures oli nisu sissevedu 1922, 1923 ja 1927 a., see on toiduainete madalama osatähtsuse ajajärgul üldsisseveost, suurem rukki sisseveost. Toiduainete kõrgema osatähtsuse ajajärgul 1924—26 a. oli rukis esiplaanil ning ka muu teravilja, peasjalikult kaera ja odra sissevedu tõsis tähelepanuväär arvuni.

Üldiselt oli rukki, kui omamaa viljakasvatuse peaaaine, sissevedu aast-aastalt kõikumine, olnedes saagist, kuna nisu sissevedu enamvähem ühel kõrgusel püsis. Peale vilja omab toiduainetes järgmise koha suhkur, moodustades enamasti $\frac{1}{5}$ kogu toiduainete sisseveost. Suhkru sissevedu kaalu järele suurenes järjekindlalt aast-aastalt (suhkru sissevedu tonnides 1927—21 a. aastate järjekorras: 1927 — 22 125, 20 852, 18 341, 15 868, 14 537, 14 638, 10 463). Suhkru sissevedu väärtuse järele näitab kahanemist 1925 a., mis tingitud hindade alanemisest. Ülejäänud toidu- ja maitseainete sisseveos on nimetamisväärt veel oma osatähtsuse suuruse poolest heeringad, tubak ja loomatoit. Esimene moodus-

tab 7—9%, teised kaks igatüki 4—5% üldsisseveost. Loomatoidu sissevedu jõudis alles 1924 a. 4%, varem oli ta tähtsuseta. Nimetatud 5 ainet moodustasid $\frac{1}{5}$ kogu sisseveost.

1927 a. on toiduainete rühma koosseis sarnane eelmistele aastatele; tähtsamate ainete järjekord on sama, kuid nende sissevedu absoluutarvudes läheb laihu 1926 a. Vähenenud on eriti tunduvalt rukis 367 milj. mk ehk 42,3% võrra, heeringad 118,6 milj. mk 35,7% võrra, tubak 82,8 milj. mk 44,8% ning loomatoit 60 milj. mk 33,9% võrra. Nimetatud ainete arvele tulebki panna kogu toiduainete sisseveo vähenemist. Suurenes ainult suhkru sissevedu.

$\frac{1}{5}$ kogu tooresainetest moodustavad tekstiil- ja nahatööstus tooresained ning kivisüsi, kusjuures esimene pärib vähemate aastavaheliste kõikumistega $\frac{3}{5}$ kogu tooresainetest, kuna ülejäänud $\frac{1}{5}$ kivisüsi ja tooresnahkade vahel jaguneb viimasel 3 aastal enamvähem ühetaoliselt, ennem seda suurema ülekaaluga kivisüsi kasuks. Tekstiiltoiduainetes on mõõduandvaks puuvill (50% ulatuva osatähtsusega kogu tooresainetest), mille sisseveo kõikumine mitte üksinda tekstiil, vaid ka kogu tooresainete

rühma muutumise põhjustab. 1927 a. võrreldes 1926 a., võib tähtsamate tootesainete sisseveos tähelepanna ainult tooresnakkade vähenemist 114 milj. *mk* ehk 42,7% võrra ning samuti vähemtähtsamate kogusumma alanemist 181 milj. *mk* ehk 44,7% võrra puumassi ja tselluloosi arvel.

Valmissaaduste rühm on mitmekesine. Siin näeme tekstiiltööstussaadusi, jõe-, tööstus- ja põllutöömehhanismid, metallkaupu, metalle, keemiakaupu, nahka ja nahkaupu, väetisaineid ning muid eraldi nimetatuid kogusummana. Viimased moodustavad läbistikkuna 24–30% kogu valmissaadustest. Suurem hulk nimetatud valmissaadustest on oma osatähtsuse poolest sarnased üksteisele. Ainult tekstiilsaadused erinevad märksa suurema osatähtsusega, mis ulatub 1925 a. kõigekõrgemale ja nimelt 23,2% kogu valmissaadustest. 7–10% osatähtsuse omavad metallkaup, jõe- ja tööstusmasinad, metallid ja keemiakaup, ülejäänud tabelis nimetatud valmissaaduste osatähtsus omast rühmast kõigub 3–5% vahel. Suuremaid muutusi võib tähele panna 1923 ja 1924 a. ning 1926 ja 1927 a. vahel, osalt ühede ja samade ainete rühmade juures. 1924 a. võrreldes 1923 a. kahanesid teatud rühmad ning püsisid vähema muutustega kuni 1927 a., et 1927 a. jälle suurened. Nii vähenes 1924 a. võrreldes 1923 a. tekstiiltööstussaaduste rühm 522,5 milj. *mk* ehk 44,5% võrra ning kasvas jälle 1927 a.

eelmisega võrreldes 171,0 milj. *mk* ehk 18,2%, jäädes taha 1923 a. tekstiiltööstussaaduste sisseveost, mis oli 1172,5 milj. *mk*, ainult 72,0 mil. *mk* ehk 6,1% võrra. Vähematest rühmadest:

Kahanesid 1924 a. 1923 a. võrreldes metallkaup 106,3 milj. *mk* ehk 21,9% keemiakaup 237,5 „ 40,5 nahk ja nahkaup 98,8 „ 55,6 ning kasvasid 1927 a. 1926 a. võrreldes metallkaup 114,8 milj. *mk* ehk 12,9% keemiakaup 88,5 „ 27,9 nahk ja nahkaup 100,2 „ 65,2

Peale selle vähenesid tunduvalt 1924 a. 1923 a. võrreldes, kuid ei suurenenud 1927 a., jõe- ja tööstusmasinate ning põllutöömehhanismide rühmad, esimene 125,9 milj. *mk* ehk 27,0%, teine 176,1 milj. *mk* ehk 53,3% võrra. 1927 a. muutusist, mis ei ühti 1924 a. omiga, on tähelepanuväärt veel metallide rühma suurenemine 156,5 milj. *mk* ehk 51,2% võrra, raudtee ehitusmaterjali sisseveo tõttu.

3. Väljaveo koosseis. Väljaveo koosseisu vaatamisel tuleb märkida, et selle lüüsi koosseis on lüüsi samuti nagu sissevedu, kahes järgus ja nimelt: väliskaubanduse kitsenduse ajajärgul 1919–20 a. ning vabakaubanduse perioodil 1921–27 a. Väljaveo koosseisu näitab järgnev tabel:

Väljavedu — Exportation.

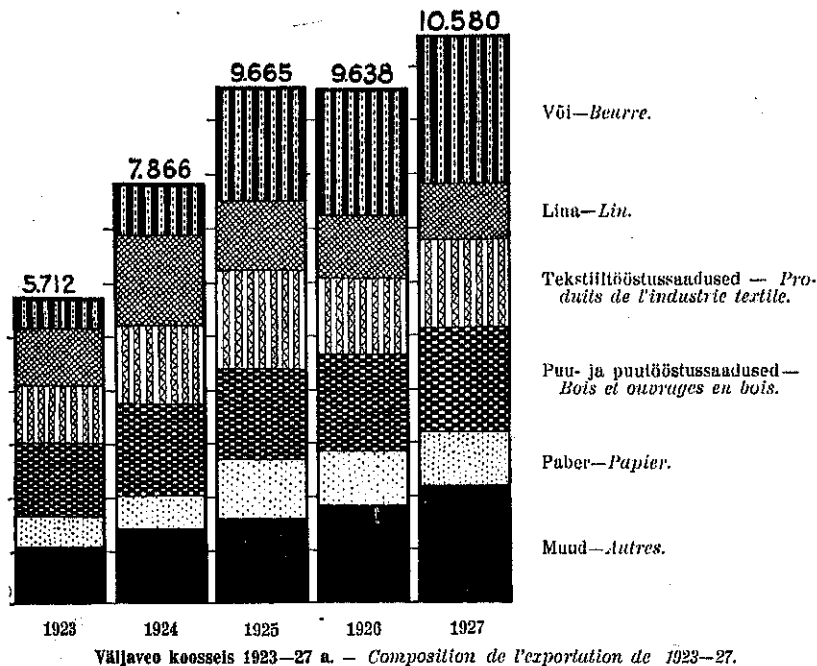
5.	1927 ¹⁾	1926	1925	1924	1923	1922	1921	1920	1919 ¹⁾
Tonnides — En tonnes.									
Toiduained, joogid, tubak — <i>Dépendes alimentaires, boissons, tabac</i>	46 608	25 588	35 280	30 220	21 999	84 941	29 705	27974	(15 478)
Toores ja poolvalmisained — <i>Matières brutes et demi-fabriqués</i>	328 573	274 858	232 274	247 654	198 972	168 895	64 128	79030	(17 967)
Valmis- ja poolvalmisained — <i>Produits fabriqués et demi-fabriqués</i>	150 006	137 801	107 332	98 499	58 197	53 870	23 664	30787	(1 447)
Elusloomad (arv) — <i>Animaux vivants (nombre)</i>	11 513	6 508	10 794	11 686	14 096	12 699	12	6	—
Kokku — Total	525 187	433 250	374 936	376 373	279 168	307 706	117 497	137791	(34 902)
Miljon mk. — En millions mk.									
Toiduained, joogid, tubak — <i>Dépendes alimentaires, boissons, tabac</i>	3 851,8	2 983,1	2 769,1	1 469,4	903,2	1 270,6	342,8
Toores ja poolvalmisained — <i>Matières brutes et demi-fabriqués</i>	3 053,5	2 907,7	2 790,0	3 331,7	2 373,5	1 695,8	660,0
Valmis- ja poolvalmisained — <i>Produits fabriqués et demi-fabriqués</i>	3 522,9	3 646,3	3 942,4	2 968,9	2 300,9	1 782,0	1274,6
Elusloomad — <i>Animaux vivants</i>	149,4	100,5	163,1	95,8	134,4	83,1	0,2
Kokku — Total	10 577,6	9 637,6	9 664,6	7 865,8	5 712,0	4 811,5	2 286,6	1228,4	369,4
% väärtuse järele — % d'après la valeur.									
Toiduained, joogid, tubak — <i>Dépendes alimentaires, boissons, tabac</i>	36,4	30,9	28,6	18,7	15,8	26,4	15,0
Toores ja poolvalmisained — <i>Matières brutes et demi-fabriqués</i>	28,9	30,2	28,9	42,4	41,5	35,3	29,3
Valmis- ja poolvalmisained — <i>Produits fabriqués et demi-fabriqués</i>	33,3	37,8	40,8	37,7	40,8	36,6	55,7
Elusloomad — <i>Animaux vivants</i>	1,4	1,1	1,7	1,2	2,4	1,7	—
Kokku — Total	100	100	100	100	100	100	100

Ka väljavedu jaguneb peaaegu kolme rühma, nimelt: toidu-, toores- ja poolvalmisainete ning valmissaadusteks. Neljas rühm, elus-

loomad, omab küll väljaveos suurema osatähtsuse, kui sisseveos, kuid ei küüni siiski kaaluva osani, jäädes kogu aeg 1–2% üldväljaveost.

¹⁾ Ligikaudsed andmed — *Données approximatives.*

1919 a. väljaveo koosseis on erilaadiline, valmissaaduste peaaegu puudumise, ning suure tooresainete osatähtsuse poolest, sest toiduained, mis küll võrdlemisi suurt kaalu näitavad, ei anna väärtuse järele palju, kuna nad odavaist aineist nagu kartul, kartulijahu ja piiritus koosnevad. 1920 a. väljaveo koosseis kaalu järele läheneb 1921 a. Seega lasub pearõhk juba valmissaadustel, isegi tugevamini kui 1921 a., kuna sel aastal hinna poolest väärtuslikke kaupu, nagu vineeri, paberit, tekstiilkaupu välja vedasime isegi suuremal määral kui 1921 a. Valmissaaduste osatähtsust 1920 a. võiks ligikaudu 65% ning tooresainete oma 25% peale arvata, kuna toiduainetele jääks ainult 10% üldväljaveost.

Üle minnes vabakaubanduse ajajärgu väljaveo koosseisu vaatlusele, ei saa, nii kui sisseveos, märkida teatud rühma ülekaalu teistest kogu aja. Ülekaal on kõige kolme rühma käes olnud alates valmissaadustest ning lõpetades toiduainetega. Üldjoonena võib märkida ainult, et 1921–24 a. esimese koha pärast väljaveos võistlesid toores- ja poolvalmisainete ning valmisainete rühmad vaheldamisi üksteisest vähees olles ning enda alla võttes 80–85% üldväljaveost, kuna 1925 a. alates toiduainete rühm viimasega järjekindlalt võistleb ning 1927 a. võidab esimesele kohale jõudes. Eriti näib 4 esimesel aastal s. o. 1921 kuni 1924 a. (viimane kaasaarvatud) järjekindlus puuduma väljaveo koosseisus. Neil aastatel oli meil müüa ning otsisime ja leidsime müügi võimalusi, kord enam valmissaadustele siis tooresainetele ning ka toiduainetele. Nii vedasime välja 1921 a. peaaesjalikult (55,7% üldväljaveost) valmissaa-

dusi; tooresaineid moodustasid kõlgist 29% ning toiduainete väljavedu ulatus ainult 15%-ni. 1922 a. erineb eelmisest märksa suurema (26%) toidu ning vähem suurema tooresainete osatähtsuse poolest, kusjuures valmissaadused vastavalt vähenesid. 1923 ja 1924 a. väljaveo koosseis oli enamvähem sarnanev ning läks lahku 1922 a. madala toiduainete osatähtsuse (15–18%) ning selle võrra suurema toores- ja poolvalmisainete ning valmissaaduste % poolest üldväljaveost. 1925 a. erineb jälle tunduvalt eelmisest tooresainete vähenemise ning toiduainete suurenemise läbi. Mõlemad moodustavad 1925 a. 29% üldväljaveost, kuna valmissaaduste protsent 41 ulatab.

1925 a. alates on väljaveo koosseisu liikumises teatud järjekindlust märgata, ja nimelt, suureneb aast-aastalt toiduainete ning väheneb valmissaaduste väljavedu, kuna tooresained peaaegu muutmata püsivad.

1927 a. väljaveo koosseisus esinevad toiduained esimesel kohal 36,4%, valmissaadused teisel 33,9% ning 28,9% pärivad toores- ning poolvalmisained. Eelmise aastaga võrreldes kasvatoiduainete, vähenes valmissaaduste ning tooresainete rühmade osatähtsus üldväljaveost. Kuna üldväljavedu ka kasvab, on muutused absoluutarvudes järgmised: kasvasid toidu- ja

ka tooresainete rühmad, esimene 882,7 milj. mk ehk 29,7% võrra, teine 145,3 milj. mk ehk 5,0% võrra, — vähenes valmissaaduste rühm 128,4 milj. mk ehk 3,4% võrra.

Üksikute rühmade koosseisust näeme, misuguste saaduste arvele kirjeldatud väljaveo koosseisu muutumisi panna (v. tab. 6).

1923 a. alates on toiduainete rühma kujundajaks peaaesjalikult karjasaadused, moodustades 75–95% kogu rühmast. 1922 a. olid esiplaanil taimekasvatuse saadused vilja, kartuli ning ta saaduste näol. Karjasaadused ulatusid sel aastal ainult 25%-ni kogu rühmast. Karjasaadustes esinevad või, liha ja munad nendest on peaaesjalikult või, ulatudes moodunud aastatel 61–80% kogu toiduainete rühmast, liha ja munad kokku aga kõlgist 11–16%. Peaaesjalikult või arvele tulebki panna kogu toiduainete rühma väljaveo kasvamisest ni 1927, kui ka eelmistel aastatel, nagu järgnevad arvud näitavad:

%/0 1922 — 100

	1927	1926	1925	1924	1923	1922
Või väljavedu	1306	1123	1006	462	261	100
Kogu toiduainete rühma väljavedu	803	284	218	114	71	100
Või väljavedu kasvas 1927 a. 1922 a. võrreldes	13	kordseks,	suurenedes	hoogsamalt	kuni	

1925 a. ning siis jälle 1927 a. Ka liha ning munade väljavedu suurenes 1927 a., esimene 168 milj. *mk* ehk 55,5% võrra, teine 68,6 milj. *mk* ehk 74,3% võrra. Toiduainete kasvu suurenemisele 1927 a. eelmisega võrreldes, aitas kaasa veel kartuli väljavedu, mis kogu toiduainetest 6,1% jõudis, suurenedes 183,6 milj. *mk* ehk 3,5 korda.

Väljaveo tähtsamad alained — *Produits les plus importants de l'exportation.*

6.	1927	1926	1925	1924	1923	1922	1927	1926	1925	1924	1923	1922
	Miljon <i>mk</i> —En millions <i>mk</i>						%—En %					
Toiduained, joogid, tubak — <i>Dentrées, alimentaires, boissons, tabac</i>	3 851,8	2 983,1	2 769,1	1 469,4	903,2	1 270,6	100	100	100	100	100	100
Või— <i>Beurre</i>	2 766,8	2 377,0	2 129,7	979,4	553,1	2 117,7	71,8	80,1	76,9	66,7	61,2	16,7
Lihakaup— <i>Vitandes</i>	470,8	302,3	195,0	94,6	70,2	119,2	12,2	10,2	7,0	6,4	7,8	9,4
Kartul— <i>Pommes de terre</i>	234,1	50,5	169,7	141,2	58,0	136,1	6,1	1,7	6,1	9,6	6,4	10,7
Munad— <i>Oeufs</i>	160,9	92,3	151,1	109,8	37,5	23,5	4,2	3,1	5,5	7,5	4,2	1,8
Muud— <i>Autres</i>	219,7	160,5	123,6	144,4	184,4	780,1	5,7	4,9	4,5	9,8	20,4	61,4
Toores ja poolvalmisained—<i>Matières brutes et demi-fabriquées</i>	3 053,5	2 907,7	2 790,0	3 331,7	2 373,5	1 695,8	100	100	100	100	100	100
Lina— <i>Lin</i>	1 037,1	1 171,2	1 286,8	1 690,5	1 084,8	987,9	34,0	40,3	46,1	50,7	45,7	58,3
Metsamaterjal— <i>Bois</i>	1 409,6	1 330,9	1 211,3	1 296,0	1 073,1	589,5	46,2	45,8	43,4	38,9	45,2	34,8
Raud vana— <i>Vilux fer</i>	63,0	11,4	27,1	36,9	33,9	21,8	2,1	0,4	1,0	1,1	1,4	1,3
Paberitooresained— <i>Matières de papier</i>	211,5	20,3	11,8	17,1	5,2	7,8	6,9	0,7	0,4	0,5	0,2	0,4
Tooresnahad— <i>Cuiris verts</i>	131,6	89,6	75,3	78,4	48,4	28,5	4,3	3,1	2,7	2,4	2,1	1,4
Linaseemned— <i>Craines de lin</i>	49,4	112,0	28,3	91,6	12,3	61,4	1,6	3,8	1,0	2,8	0,5	3,6
Muud— <i>Autres</i>	151,3	172,3	149,4	121,2	115,8	3,9	4,9	5,9	5,4	3,6	4,9	0,2
Valmis ja poolvalmisained — <i>Produits, fabriqués et demi-fabriqués</i>	3 522,9	3 646,3	3 942,4	2 968,9	2 300,9	1 762,0	100	100	100	100	100	100
Tekstiiltootussaadused— <i>Produits de l'industrie textile</i>	1 626,4	1 435,8	1 875,3	1 457,7	1 065,7	565,8	46,2	39,3	47,6	49,1	46,3	32,1
Paber igasugune— <i>Papier</i>	802,9	988,7	1 123,0	629,0	555,1	538,3	22,8	27,1	28,5	21,2	25,4	33,4
Puutööstussaad.— <i>Ouvrages en bois</i>	553,5	501,9	477,6	456,4	333,9	302,5	15,7	13,8	12,1	15,4	14,5	17,1
Tsement— <i>Ciment</i>	149,9	203,5	193,9	187,7	92,1	98,5	4,2	5,6	4,9	6,3	4,0	5,6
Tuletikud— <i>Altumettes</i>	95,0	111,7	117,3	69,9	29,4	10,4	2,7	3,1	3,0	2,3	1,3	0,6
Muud— <i>Autres</i>	295,2	407,2	154,7	168,2	194,7	197,0	8,4	11,1	3,9	5,7	8,5	11,2

Tooresainetest moodustavad 4/5 lina ja metsamaterjal, omades mõlemad üksteisest suuremjaolt vähe erineva osatähtsuse. 1927 a. on metsamaterjal linast tunduvalt ees. Metsamaterjali väljavedu ulatus 1 409,6 milj. *mk* ehk 46,2% ning lina 1 037,1 milj. *mk* ehk 34,0% tooresainetest, oma des samal ajal üldväljaveost esimene 14,0%, teine 10,8%. Peale selle kerkib tooresainetes 1927 a. esile suurem paberitooresainete — puumassi ja tselluloosi väljavedu, mis annab 6,9% tooresainetest ning 2,1% üldväljaveost. Muudest vähematest muutustest tooresainetes on nimetamisväär 1927 a. eelmisega võrreldes

suurenem. metsamaterjali väljaveos	78,7	milj. <i>mk</i> ehk	5,9%	võrra
„ tooresnahkade „	42,0	„ „	46,8	„
„ vanaraua „	51,6	„ „	450,8	„
vähenev. lina	134,1	„ „	11,4	„
„ linaseemnete	62,6	„ „	55,9	„

Poole kogu valmis saaduste väljaveost moodustavad järjekindlalt tekstiilsaadused. Järgmisel kohal on paber, mis möödunud aastatel 23—33%, valmissaadustest päris, ning kolmandale kohale jäävad puutööstussaadused 15—17%-ga. Need kolm kokku, oma 80—90% osatähtsusega, annavad valmissaaduste rühmale iga-aastase ilme. Peale nimetatute esinevad vähema arvudega, kuid järjekindlalt tsement ja tuletikud. Nagu valmissaaduste üldarv, nii ka koosseis ei lähe 1927 a. palju lahku eelmisest. Nimetamisväär on suurenenud tekstiilsaadused, nimelt 193,1 milj. *mk* ehk 13,5% võrra, vä-

henenud paber 185,6 milj. *mk* ehk 18,8%, tsement 53,6 milj. *mk* ehk 26,8%, eraldi nimetatata valmissaaduste rühm 112,0 milj. *mk* ehk 28,0%, viimase põhjustas valmisnaha väljaveo lakkamine 1927 a. Paberi väljaveo vähenemine on tasakaalustatud paberi tooresainete väljaveoga.

4. Sissevedu riikide järele. *Importation d'après les pays.* Missuguste riikidega meie kaubanduslises läbikäimises olime, näeme sisse- ja väljaveo vaatlusest riikide järele. Ka riikide järele pole kogu möödunud aja eest ühtlast andmeid ning 1919 a. kohta puuduvad nad hoopis. Nii on 1920 ja 1921 a. sisse- ja väljavedu ainult kaalu järele arvestatud, kuna hilisematel aastatel andmed ka väärtuse järele olemas. Andmete puudulikkus ei takista aga üldjooni märkimast.

Sissevedu 1920—1927 a. jagunes riikide järele järgmiselt: (v. tab. 7).

1920 a. näeme 16 riiki sisseveos esinevat ning 1927 a. ulatub nende arv juba 50-ni. Riikide arv on kasvanud, kuid mitte niivõrd, kui arvud näitavad, osa kasvust langeb riikide arvestamise põhimõtte muutumise arvele. Kuni 1924 a. tuli algandmete puudulikkuse tõttu kaupu tihti arvestada kaubasaaja ning paremal juhtumisel kaubamüüja riigi järele; 1924 a. osutus võimalikuks vastava seaduse maksmahakkamise läbi kaupu järjekindlamalt päritolu järele arves-

tada. Õeldu põhjendaski riikide arvu järsu tõusu 1924 a. 18 võrra 1923 a. võrreldes. Ennem ja pärast 1924 a. suureneb riikide arv iga aas-

taga 2—4 haaval. Seega võiks tõelikku riikide juurekasvu 1920 kuni 1927 a. arvata umbes 16—18 ümber.

Riikide osatähtsus sisseveos—Importance des pays de provenance de 1920—27.

7.	1927	1926	1925	1924	1923	1922	1921	1920
	% väärtuse järel—% d'après la valeur						% kaalu järel % d'après le poids	
Saksa—Allemagne	26,4	29,1	29,5	36,6	51,0	54,7	40,2	29,6
Inglise—Angleterre	14,3	12,1	12,2	14,0	19,7	14,9	27,9	26,2
Ühisriigid—États Unis	14,2	12,0	23,6	12,5	8,7	2,3	2,5	10,0
N. S. V. L.—U. R. S. S.	9,1	7,5	4,4	12,8	4,0	1,5	1,3	—
Rootsi—Suède	5,2	4,6	4,0	4,0	3,2	2,7	4,9	10,2
Poola—Pologne	4,3	10,4	1,6	1,0	0,1	—	—	—
Prantsuse—France	3,5	2,8	1,4	1,1	0,6	0,2	—	—
Läti—Lettonie	3,1	3,3	4,1	3,8	3,8	4,5	—	—
Soome—Finlande	2,1	3,2	3,2	2,4	3,2	6,4	—	—
Muud—Autres	17,8	15,0	16,0	11,8	10,7	12,8	23,2	24,0
Sisseveos esinevate riikide üldarv—Nombre total des pays représentés	50	46	42	42	24	20	19	16

Riikide suure arvu tõttu on enamail neist väike osatähtsus üldsisseveost. Nimetamisväärt osutused ainult 9 riiki, mis 82—89% üldsisseveost endale pärivad. Neist on kaaluvamaks Saksa, Inglise, Ühisriigid, N. S. V. L., mis juba kokku 2/3 kogu sisseveost moodustavad. Esikohal sisseveos püsib järjekindlalt Saksa, teisel ja kolmandal on vaheldamisi olnud väikeste lahkumineku- tega üksteisest Ühisriigid ning Inglise. Neljanda koha pärib N. S. V. L. Kõigeenam on muutunud möödunud aja jooksul Saksa osatähtsuse protsent, vähenedes tugevasti 1924 a., eelmise ajaga võrreldes. Seda vähenemist tuleb samuti, kui riikide arvu muutumist, arvestamisviisi muutmise arvele panna. Saksast ostime ja ostame, kuid veel rohkem tuli ja tuleb Saksa sadamate kaudu meile teiste riikide kaupu, mis 1924 a. peale mitte enam Saksa kaupadeks ei loeta, vaid tõeliku päritolu järele arvestatakse. Saksa osatähtsus ulatus 1922 ja 1923 a. üle poole kogu sisseveost, vähenes tunduvalt 1924 ja 1925 a. eelmisega võrreldes ning jõudis hiljem vähema muutusega 1927 a. 26,4% üldsisseveost. Vähem kõikumine oli Inglise osatähtsus möödunud aastatel; ta püsis enamail aastail 12—14% vahel (ainult 1923 a. oli 19%) ning 1927 a. oli ta 14,3%

üldsisseveost. Ka Ühisriigid moodustavad 1927 a. 14% üldsisseveost ning ka mitmel eelmisel aastal sarnanevad Ühisriigid Inglisele osatähtsuse poolest. Kuid Inglise püsib teisel kohal juba 1920 a. alates, Ühisriigid aga jõudsid nii kaugele alles 1924 a. omades varem aastatel päris väikese osatähtsuse. Tegelikult aga oleme ka Ühisriikide kaupu varem suuremal määral ostnud, kuid need said otseühenduse puudumisel saatesadama järele Saksa kaupadeks loetud. Inglise ja Ühisriikide osatähtsuse vähem muutlikus näitab, et mõlemad riigid meid kaupadega varustavad, mille tarvitamises teatud järjekindlus. Selleks on nisu, puuvill, suhkur, naftasaadused, need ained ongi tähtsaimaks nimetatud riikide sisseveos.

Väga muutlik on aast-aastalt N. S. V. L. osatähtsus üldsisseveost. 1924 a. tõusis ta kõige kõrgemale ja nimelt 12,5% ning 1927 a. on ta 9,1%. Ülejäänud, tabelis nimetatud riigid omavad 2—4% osatähtsuse üldsisseveost, nende hulgas on kalähemad naaberriigid, nagu Soome ja Läti, esimene moodustab 1927 a. 2,1%, teine 3,1% üldsisseveost. Palju ei lähe lahku 1927 a. arvudest naaberriikide osatähtsus ka eelmistel aastatel.

Riikide osatähtsus väljaveos — Importance des pays de destination de 1920—27.

8.	1927	1926	1925	1924	1923	1922	1921	1920
	% väärtusest—d'après % la valeur						% kaalu järel % d'après le poids	
Inglise—Angleterre	31,5	28,8	25,0	33,5	34,1	22,2	39,1	45,2
Saksa—Allemagne	29,8	23,1	31,2	22,5	10,8	12,7	4,0	3,9
N. S. V. L.—U. R. S. S.	6,3	12,9	10,7	5,3	6,7	25,7	28,6	15,4
Belgia—Belgique	5,5	6,1	4,3	8,6	9,0	7,2	0,7	—
Läti—Lettonie	5,2	6,2	6,6	7,5	8,0	6,5	1,3	1,9
Soome—Finlande	4,5	3,6	3,9	6,6	8,5	6,8	5,6	11,2
Rootsi—Suède	4,4	3,3	5,9	5,2	10,0	6,6	5,8	7,3
Taani—Danemark	3,5	4,8	4,7	6,4	6,2	4,2	2,2	4,1
Muud—Autres	9,3	11,2	7,7	6,4	6,7	8,1	12,7	11,0
Väljaveos esinevate riikide üldarv—Nombre total des pays représentés	32	37	22	22	22	18	14	12

Üldiselt võib sisseveo jagunemises riikide järele 1924 a. peale, mil suuremad puudused arvestamises kõrvaldatud, vähem aastavahelisi kõikumisi märgata, mis näitab, et tähtsamate ainetega varustamine järjekindlalt samade riikide käes.

1927 a. sisseveos riikide järele erineb tunduvalt eelmisest ainult Poola osatähtsus, vähenedes üle poole võrra (10% 1926 a., 4,8% 1927 a.) mille arvel Inglise ning N. S. V. L. osatähtsus kokku sama võrra kasvasid.

5. Väljavedu riikide järele.

Exportation d'après les pays.

Väljavedu jaguneb vähema arvu riikide vahel, kui sissevedu, nimelt oleme 1927 a. oma kaupu 32 riigile müünud, kuna ostsime samal ajal 50-lt. Riikide arv väljaveos kasvas jõudvasti 1920—1923 a., püsis paigal 1923—1925 a., ning kasvas jälle 1926 a. peale, 1926 a. oli isegi riikide arv suurem 1927 aastast, kuid see oli tingitud riikide täpsema arvestamisega. Üldse tuleb väljaveos, samuti nagu sisseveos, riikide juurekasvust osa arvestamise täienemise arvele panna. Sisseveo tähtsamad riigid on enamasti ka väljaveos esikohtadel. Nii moodustavad, 1924 a. peale, Inglise ja Saksa koos üle poole kogu väljaveost, ainult väljaveos on nende järjekord teine kui sisseveos. Inglise on esikohal temast veidi vähema protsendiga jääb teisele kohale Saksa. Inglise püsib väljaveos esikohal kõigil aastatel, moodustades 22 kuni 33,5% üldväljaveost. Saksa jõuab oma osatähtsuse poolest teisele, ning Inglisele lähedale kohale alles 1924 a. peale. Kolmandal kohal on

N. S. V. Liit aast-aastalt väga kõikuva osatähtsusega. Eriti suur oli N. S. V. Liidu osatähtsus 1922 ning ka 1921 a., mil meie N. S. V. Liidule vilja ning muid sisseveetud toiduaineid, nagu heeringaid, suhkurt, riisi, müüsimet. Hiljem püsis N. S. V. Liidu osatähtsus üldväljaveost 5—6% ümber, tõustes 1925 ja 1926 a. veel 11—13% meie tööstussaaduste, nagu naha ja riide hoogsama müügi tõttu N. S. V. Liitu. Neljas sisseveos tähtsam riik—Ühisriigid—ei esine nimeamisväärt osatähtsusega väljaveos. Naaberriigid—Läti ja Soome—ostsid meilt kõigil möödunud aastatel kaupu, esimene 5—8%, teine 4,5—8,5% võrra üldväljaveost. Mõlemi riigi osatähtsus oli suurem algaastatel, vähenedes viimastel aastatel. Ülejäänud tabelis nimetatud riigid, nagu Belgia, Rootsi, Taani osatähtsus liikus samuti 8—4% ümber, olles suurem kuni 1925 a. ning vähenedes sellest peale Saksa osatähtsuse jõudsa kasvu tõttu. Riikide osatähtsuse muutumise väljaveos aastate järele tingib tähtsamate kaupadele uute turgude leidmine ehk nende mahutamise mitmekesisemalt olemas olevate vahel, mille kõrval aga tähtsaks teguriks ka mõne aine suur ettejuudmine teisist. Nii võib osalt või väljaveo suurenemise arvele panna riikide osatähtsuse muutumise alates 1924 a. kuni seni. 1927 a. esinevad väljaveos Inglise 31,5, Saksa 29,8 ning N. S. V. L. 6,5%-ga, kuna Belgia, Läti, Rootsi, Soome, Taani 4—5% üldväljaveost omavad. 1927 a. eelmisega võrreldes on tunduvalt muutnud: Saksa kasvavalt, ning N. S. V. L. vähenevalt. Ka teiste riikide osatähtsuses on muutusi, kuid nad on väiksemad.

Väliskaubanduse kohta enne Keskbüroo väljaandeks ilmunud artiklid ja andmed:

Eriväljaanded: Väliskaubandus 1921—22; seesama 1923 a., seesama 1924 a., seesama 1925 a., seesama 1926 a. (seeria Eesti Majandus v. v. I, IV, VII ja VIII).

Väliskaubandus ja tollimaksud tollitariifi §§ järele 1926 a. Eesti Statistika 1927 a., lhk. 503—512.

Eesti tööstussaaduste turud 1923—1926 a. R. Renning, Eesti Statistika 1927 a., lhk. 498—503.

Põllumajandus- ja tööstusainete väliskaubandus, J. Janusson, Eesti Statistika 1927 a., lhk. 322—331.

Eesti makeublianss 1924—26 a., A. Tooms, Eesti Statistika 1927 a., lhk. 239—257.

Põllumajandus- ja tööstusainete väliskaubanduse bilanss, J. Janusson, Eesti Statistika nr. 49 (4), 1926 a., lhk. 3—9.

Eesti väliskaubandus 1919—1921 a., H. Kukk, Eesti Statistika nr. 5, 1922 a., lhk. 35—68.

TÖÖJÕUD ja TOODANG SUURTÖÖSTUSES 1926 a.

(ettevõtted 20 ja rohkem töötajaga).

PRODUCTION et MAIN D'OEUVRE DANS LES GRANDES ENTREPRISES (employant plus de 20 travailleurs) en 1926.

Sis u: 1) Suurtööstuse areng 1918—26, lhk. 110. 2) Ettevõtete arv, lhk. 112. 3) Töötavate isikute arv, lhk. 112. 4) Murdude ja kaevanduste toodang, lhk. 115. 5) Ümbertöötamistööstuse toodang, lhk. 116. 6) Märkused üksikute tööstusharude järele, lhk. 118. 7) Elektri- ja gaasijaamade toodang, lhk. 119.

1926 a. pole kesk- ega väiketööstust arvestatud, kuid selle osatähtsus on võrdlemisi väike, ka tuleb seal aastate järele ette vähem kõikumisi. Võiksime lugeda, et üksikute suur- liikide osatähtsus samasugusena püsis, kui eelmiselgi aastal, tugeles suurtööstuse kahe aasta arvude stabiilsusele. Selle järele suhtusid töötavate isikute arvud suur-, kesk- ja väiketööstuses omavahel nagu 81,6:14,6:3,3, kusjuures arvesse on võetud ainult tööstusliku patendiga töötanud ettevõtted. Toodangu suuruse seisukohalt vaadatuna on kesk- ja väike- tööstuse osatähtsus loomulikult veelgi vähem.

1. Suurtööstuse areng 1918—26.

Développement de l'industrie de 1918—26.

Suurtööstuse viimaste aastate arengut võib üldjoonelisemalt iseloomustada järgmiselt: pealesõjaaegne ülesehituse ja tööstuse ümberkorraldamise

ajajärk ulatas 1924 a. sisse. Uute ettevõtete juure- asutamist ümbertöötamisalal näitavad arvud *):

1918—	3	1922—	18
1919—	6	1923—	18
1920—	26	1924—	9
1921—	26		

1924 a. tulevad ilmsiks kriisi tundemärgid: juba aasta esimesel poolel muutub töötavate isiku- te arvu liikumine ebakorrapäraseks ning sama aasta suvel ja sügisel langeb töötavate arvu kõverjoon harilikust pikemaks ajaks sügavale

alla (diagr. 1). Sellest ajajärgust saab alguse ka riiklik hädaabiitööde korraldamine. Ettevõ- tete juureasutamine jääb sellest peale seisma ja 1924 a. netto-toodangu koguarv suureneb eelmise aastaga võrreldes ainult 1 protsendi võrra, kui arvud dollarites võtta (markade järele küll 11,4%). Oma hariliku kõrguse saavu- tab töötavate isikute arv 1925 a. keskel ning liigub siit peale jälle reeglipäraselt edasi. Üles- ehitamise ajajärgu tunnused on nüüd kadunud ning suurtööstus näib jõudnud olevat sellesse enam-vähem tasakaalustatud seisukorda, kus üksikult tööstusharudelt on oodata rahulikumat arenemist saavutatud suunas ehk vähemaid üles-alla kõikumisi ümber juba leitud tasapinna. 1926 a. arvud on ligidalt sarnased eelmise aasta omadele; nii tõusis keskmine töötavate arv 29 295 pealt 29 542 peale, s. o. 247 isiku, ehk vähem kui 1% võrra; ümbertöötava tööstuse netto-toodang kasvas 4 280 milj. marga pealt 4 357 milj. marga peale, ehk 2% võrra. Ette- võtete arvu kahanemine kestis aga veel edasi, kuigi nõrgemalt, kui eelmisel aastal. Ettevõtete arvu muutumine ei pea muude sündmustega sammu, osalt ka arvestuspõhjuseil.

Suurtööstusettevõtete arv 1920—26.—*Nombre des grandes entreprises industrielles 1920—26.*

1.	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926		
							Üldse	Sellest-Dont	
								Rühm A) (Groupe A)	Rühm B) (Groupe B)
I. Murrud ja kaevandused— <i>Industries extractives</i>	3	3	18	17	17	14	19	13	6
II. Kivide ja muldade ümbertööt.— <i>Industrie des pierres et des terres</i>	13	13	16	23	25	21	16	8	8
III. Metallitööstus— <i>Industrie des métaux</i>	19	26	28	38	41	40	34	14	20
IV. Keemiatööstus— <i>Industrie chimique</i>	8	8	8	10	13	14	12	7	5
V. Nahatööstus— <i>Industrie des cuirs et peaux</i>	8	12	11	14	11	10	11	3	8
VI. Tekstiilitööstus— <i>Industrie textile</i>	14	16	22	22	26	22	24	13	11
VII. Puutööstus— <i>Industrie du bois</i>	24	29	29	45	59	49	52	23	29
VIII. Pabertööstus— <i>Industrie du papier</i>	13	18	14	15	15	13	10	7	3
IX. Poligraafiatööstus— <i>Industrie polygraphique</i>	7	13	13	17	21	20	18	5	13
X. Toidu- ja maitseainete ümbertöötamine— <i>Ind. de l'alimentation</i>	5	21	27	33	36	34	29	11	18
XI. Kehakatte ja pudukaupade tööstus— <i>Confect. de vêtements</i>	2	2	4	4	7	7	7	5	2
XIII. Elektri- ja gaasijaamad— <i>Usines électriques et à gaz</i>	6	7	8	8	8	8	8	3	5
Kokku— <i>Total</i>	122	163	198	246	279	252	240	112	128

*) Need arvud, peale viimase, saadi 1923 a.

1) Rühm A.—Ettevõtted 50 ja rohkem töötajaga—*Entreprises ayant 50 et plus travailleurs.*

2) „ B.— „ 20—49 töötajaga— „ „ de 20—49 „

Suurtööstusettevõtted, nende töäjõud ja makstud palk 1926 a. (1000 mk).

Grandes entreprises industrielles, leur main d'oeuvre et montant des salaires payées en 1926 (en 1000 mk).

2.

Rühmitusaluseks on Eesti-Läti tööstusharude ühtlane nomenklatuur (I E.-L. Statistika konv. otsus)

La nomenclature adoptée est celle unifiée pour l'Estonie et Lettonie (décision de la I confér. stat.)

	Ettevõtete arv Nombre des entreprises			Töötav. isik arv (keskm. aast.)-N des travailleurs (moyennes pour l'année)			Aasta jooksul makstud töötasu—Salaires payés pendant l'année		
	Sellest			Dont			Sellest		
	Suurtööstus üldise	Rühm A (ettev. 50 ja rohkem töötajaga)	Rühm B (ettev. 20—49 töötajaga)	Ettevõtte, ayant 20 et plus travailleurs	Gr. A. Du nombre total les entrepr. ayant 50 et plus travailleurs	Gr. B. Du nombre total les entrepr. ayant 20—49 travailleurs	Suurtööstus üldise	Rühm A	Rühm B
I. MURRUD JA KAEVANDUSED—INDUSTR. EXTRACTIVES	19	13	6	3 130	3 022	108	195 640	189 143	6 497
Põlevkivikaevandused—Carrières de schiste combustible	6	6	—	2 468	2 468	—	158 221	158 221	—
Turbatööstus—Tourbières	11	7	4	617	544	63	34 677	30 922	3 955
Fosforiidikaevandused—Carrières de phosphate	1	—	1	30	—	30	1 976	—	1 976
Marmorikaevandused—Carrières de marbre	1	—	1	15	—	15	566	—	566
II. KIVIDE JA MULDADE ÜMBERTÖÖTAMINE—INDUSTRIES DES PIERRES ET DES TERRES	16	8	8	1 467	1 273	194	100 952	88 100	12 852
Tsemendi vabrikud—Fab. de ciment	2	2	—	815	815	—	57 725	57 725	—
Telliiskivi- ja savitööstus—Fab. de briques	8	3	5	285	192	93	16 420	11 200	5 220
Klaasivabrikud—Fab. de verre	4	3	1	304	266	38	23 238	19 175	4 063
Lubjatööstus—Fab. de chaux grasse	1	—	1	34	—	34	2 195	—	2 195
Kipsitööstus—Fab. de plâtre	1	—	1	29	—	29	1 371	—	1 371
III. METALLITÖÖSTUS—INDUSTRIE DES MÉTAUX	34	14	20	3 829	3 253	546	372 319	325 886	46 433
Laevatehased—Chantiers de construction navale	3	1	2	658	612	46	67 907	62 789	4 518
Raudteetöökodjad—Construction et réparat. du matériel de chem. de fer	5	5	—	1 538	1 538	—	171 727	171 727	—
Masinaehitus- ja metallitehased—Usines de travail de métaux et de construction mécanique	13	5	8	1 025	779	246	81 995	62 837	19 158
Elektrimasinate tehased—Construct. de machin. et appar. électr.	1	1	—	81	81	—	7 020	7 020	—
Telefonivabrikud—Fab. d'appareils téléphoniques	1	1	—	131	131	—	10 541	10 541	—
Kaalutööstus—Fab. de balances et bascules	1	—	1	26	—	26	2 428	—	2 428
Vooditööstus—Fab. de lits en fer	1	—	1	28	—	28	1 859	—	1 859
Naelatööstus—Fab. de clous	2	—	2	52	—	52	5 374	—	5 374
Plekk-karbi ja staansmistööstus—Fab. de boîtes en fer-blanc et estampage de tôle	2	—	2	65	—	65	4 857	—	4 857
Muud—Autres	5	1	4	225	142	83	19 211	10 972	8 239
IV. KEEMIA TÖÖSTUS—INDUSTRIE CHIMIQUE	12	7	5	864	733	131	50 177	40 979	9 198
Tehno-keemiatehased—Ateliers chimiques	2	—	2	59	—	59	4 322	—	4 322
Seebivabrikud—Fab. de savon	1	—	1	15	—	15	655	—	655
Tuletikuvabrikud—Fab. d'allumettes	5	5	—	631	631	—	35 212	35 212	—
Liimi ja kondiitööstus—Fab. de colle et de poudre d'os	1	—	1	28	—	28	2 275	—	2 275
Linaõli- ja värnitsatööstus—Fab. d'huile de lin et de vernis	1	1	—	102	102	—	5 767	5 767	—
Põlevkiviõli vabrikud—Fab. d'huile de schiste combustible	1	1	—	—	—	—	—	—	—
Pudretivabrikud—Fab. de poudre	1	—	1	20	—	20	1 946	—	1 946
V. NAHATÖÖSTUS—INDUSTRIE DE CUIRS ET PEAUX	11	3	8	430	199	231	38 493	20 552	17 941
Tooresnaha ümbertöötamine—Tanneries	9	3	6	376	199	177	34 823	20 552	14 271
Nahkesemete valmistus—Fab. d'articles en cuir	2	—	2	54	—	54	3 670	—	3 670
VI. TEKSTIILTÖÖSTUS—INDUSTRIE TEXTILE	24	13	11	8 919	8 631	288	440 772	423 575	17 197
Puu villavabrikud—Filature et tissage de coton	2	2	—	5 046	5 046	—	229 711	229 711	—
Puuvillariide kudumisvabrikud—Fab. de cotonnades	2	1	1	196	160	36	11 849	9 660	2 189
Puuvillariide ümbertöötamine—Apprêt de cotonnades	1	—	1	191	191	—	9 969	9 969	—
Kalevivabrikud—Fab. de draps	3	3	—	1 615	1 615	—	92 378	92 378	—
Niidivabrikud—Fab. de fils à coudre	1	1	—	61	61	—	3 718	3 718	—
Tooreslina ümbertöötamine—Travail de lin brut	5	—	5	117	—	117	6 903	—	6 903
Lina ketrus- ja kudumistööstus—Filature et tissage de lin	5	5	—	1 497	1 497	—	74 327	74 327	—
Kõie- ja nõõritööstus—Corderies	1	1	—	61	61	—	3 817	3 817	—
Masinarhmsade ja veevoolikutööstus—Fab. de courroies pour machines et de tuyaux d'arrosage	1	—	1	41	—	41	2 489	—	2 489
Riidevärvmistööstus—Ateliers de teinture	2	—	2	47	—	47	3 257	—	3 257
Villatööstus—Cardage et filature de laine	2	—	2	47	—	47	2 359	—	2 359
VII. PUUTÖÖSTUS—INDUSTRIE DU BOIS	52	23	29	4 387	3 770	617	317 164	278 395	38 769
Vineeri- ja vineerkaupade tööstus—Fab. du bois de placage	1	1	—	1 027	1 027	—	140 080	140 080	—
Mööbli- ja puutööstus vabrikud—Fabrique de meubles et de charpenterie	3	1	2	103	48	55	9 876	5 375	4 503
Lauavabrikud—Scieries	43	19	24	2 475	1 939	486	155 926	127 302	28 624
Tikutraaditööstus—Fab. de bois d'allumettes	1	1	—	59	59	—	2 763	2 763	—
Kõrgivabrikud—Fab. d'articles en liège	2	—	2	43	—	43	1 793	—	1 793
Niidipoolivabrikud—Fab. de bobines	1	1	—	47	47	—	2 875	2 875	—
Liipriteimbutustööstus—Inject. de traverses de chemins de fer	1	—	1	33	—	33	3 849	—	3 849
VIII. PAPERITÖÖSTUS—INDUSTRIE DU PAPIER	10	7	3	2 277	2 216	61	195 177	189 031	6 146
Paberivabrikud—Fab. de papier	8	6	2	2 194	2 155	39	189 712	186 119	3 593
Puupapivabrikud—Fab. de pâte de bois	2	1	1	83	61	22	5 465	2 912	2 553
Paberi- ja pappkaupade tööstus—Fab. d'articles en papier et carton	2	1	1	83	61	22	5 465	2 912	2 553
IX. POLIGRAAFIATÖÖSTUS—INDUSTRIE POLYGRAPHIQUE	18	5	13	1 022	607	415	107 413	68 169	39 244

Rühm—Groupe A.—Ettevõtted 50 ja rohkem töötajaga—Entreprises ayant 50 et plus travailleurs.

B.—Ettevõtted 20—49 töötajaga—Entreprises ayant de 20—49 travailleurs.

Suurtööstusettevõtted, nende tööjõud ja makstud palk 1926 a. (järg).
Grandes entreprises industrielles, leur main d'oeuvre et montant der salaires payées en 1926. (suite).

	Ettevõtete arv <i>Nombre des entreprises</i>			Töötav. isik. arv (keskm. aast.)— <i>Ndes travailleurs (moyen. pour l'année)</i>			Aasta jooksul makstud töötasu— <i>Salaires payés pendant l'année</i>		
	Sellest			Dont			Sellest		
	Suurtööstus üldise	Rühm A (ettev. 50 ja rohkema töötajaga)	Rühm B (ettev. 20–49 töötajaga)	Ettev. ajant 20 et piis. töötajad	Gr. A. Du nombre total des entrepr. ayant 50 et plus travailleurs	Gr. B. Du nombre total des entrepr. ayant 20–49 travailleurs	Suurtööstus üldise	Rühm A	Rühm B
X. TOIDU- JA MAITSEAINETE ÜMBERTÖÖTAMINE—INDUSTRIE DE L'ALIMENTATION	29	11	18	1916	1326	590	133 015	94 602	38 413
Jahuveskid— <i>Fab. de farine</i>	1	1	—	275	275	—	23 336	23 336	—
Leivatööstus— <i>Fab. de pain</i>	10	3	7	444	207	237	25 068	13 911	11 157
Shokolaadi- ja kompekkitööstus— <i>Fab. de chocolat et de bonbons</i>	1	1	—	42	42	—	3 289	3 289	—
Taimevõi- ja õlitööstus— <i>Fab. de beurre végétal</i>	2	—	2	44	—	44	3 088	—	3 088
Tärglitsetööstus— <i>Fab. d'amidon</i>	2	—	2	75	—	75	7 611	—	7 611
Pärmivabrikud— <i>Fab. de levure</i>	5	2	3	264	161	103	20 674	12 976	7 698
Piiritusepuhastus— <i>Raffinerie d'alcool</i>	1	—	1	26	—	26	1 681	—	1 681
Õllevabrikud— <i>Fab. de bière</i>	7	4	3	746	641	105	48 268	41 090	7 178
Siguri- ja viljakohvitööstus— <i>Fab. de chicorée et de succéd. de café</i>									
Tubakavabrikud— <i>Fab. de tabac</i>									
XI. KEHAKATTE- JA PUDUKAUPADE TÖÖSTUS—CONFECT. DE VÊTEMENTS ET FABR. DE MERC.	7	5	2	738	695	43	60 923	58 755	2 168
Riiet valmistus— <i>Fab. de vêtements</i>	5	3	2	328	285	43	24 154	21 986	2 168
Jalanõude valmistus— <i>Fab. de chaussures</i>	2	2	—	410	410	—	36 769	36 769	—
XIII. ELEKTRI- JA GAASIJAAMAD—USINES ÉLECTR. ET À GAZ	8	3	5	563	416	147	54 323	40 610	13 713
Elektrijaamad— <i>Usines électriques</i>	6	2	4	410	302	108	37 038	26 604	10 434
Gaasivabrikud— <i>Usines à gaz d'éclairage</i>	2	1	1	153	114	39	17 285	14 006	3 279
Üldse— <i>Total</i>	240	112	128	29 542	26 171	3 371	2 066 368	1 817 797	248 571

2. Ettevõtete arv.
Nombre des entreprises.

Tööstusettevõtete arv vähenes 252 pealt 1925 a. 240 peale. Seisma jäid mõned suuremad tööstusettevõtted (Vene-Balti laevatehas, Peetri laevatehas, Dvigateli vagunitehas, Jõhvi õlletehas) ning osas vähemais ettevõtteis langes töötavate isikute arv sedavõrd, et need enam arvestusele ei tulnud suurtööstusettevõtteina. Vähenenud on ettevõtete arv pea pooles tööstusrühmadest; ettevõtete arvu liikumise kõverjooned aastate järele kannavad enamikus looga kaju, maksimaalse ordinaadiga 1924 a. kohal; kõigepüsivamad on olnud elektri- ja gaasijaamade rühma arvud; murdude ja kaevanduste rühma arvud on seni kasvanud.

1926 a. peale tehakse vastava kokkuleppe põhjal Lätiga tähtsamad kokkuvõtted kahes osas: ettevõtete kohta, milleles 50 ja rohkem töötavat isikut (rühm A) ja ettevõtete kohta, milleles alla 50 töötava isiku (rühm B). Esimesse rühma kuulus 1926 aastal 112 ja teise — 128 ettevõtet.

3. Töötavate isikute arv.
Main d'oeuvre.

Töötavate isikute arvu liikumist 1924–26 a. kuude järele kujutab diagr. 1. Sellelt on eestkätt näha hooaegade mõju suurus töötavate isikute arvu kohta. Suuremat ja kauem kestnud arvu langemist 1924/25 a. talvisel hooajal tuleb erakorralisena võtta: seda lubavad oletada kõver-

joone alguse ja lõpupunkti kõrgus ja liikumine 1925/26 a. talvisel hooajal.

Eraldi vaadeldes murdude ja kaevanduste ning ümbertöötava tööstuse kõverjooni, selgub, et hooajaline iseloom küllalt selgesti mõlemi juures avaldub; esimeste juures annavad suvekuude tõusu üksinda turbatööstused, viimaste juures peamiselt puutööstused; põlevkivitööstuste juures ei ole hooajalist iseloomu pea sugugi olemas.

Selgitame paari juhuslikku hüpset, mille põhjused muidu ei ole teada: kõverjoone järsu hüppe allapoole märtsist aprillini 1924 a. andis Kreenholmi puuvillavabrik, kus vallandati 1548 töötavat isikut. Hüppe põhjuseks ülespoole järgmisel kuul oli osalt sama Kreenholmi vabrik (+1144) ja mõned tööstusharud, kus töölisi juure võeti (telliskivitehased + 329, puutööstused + 297 ja keemiatööstus + 281). Hüppe allapoole sama aasta juulis andsid Balti puuvillavabrik (—1697) ja mõned toorelina ümbertöötamise ettevõtted (—107). Hüpe 1925 a. detsembrist 1926 a. jaanuarini tuli peamiselt arvestusviisist: 1926 andmete läbitöötamisel jäeti mõned suuremad ettevõtted ära, milleles nii detsembris kui jaanuaris veel tegevuses oli mõnesaja isiku ümber. Neid ettevõtteid ei võinud 1926 a. enam arvestada, kuna nad omal alal enam peaaegu midagi ei valmistanud.

Töötavate isikute arvu aasta keskmine on murrude ja kaevanduste rühmas suurenenud 591 ja ümbertöötamistööstuse rühmas vähenenud 339 isiku võrra, eelmise 1925 a. võrreldes; üldarvud erinevad teineteisest ainult 247 isiku

võrra, 1926 a. kasuks. Üldse on kolme aasta jooksul töötavate isikute üldarv kasvanud nelja, ning makstud palgasummad — kaheksa protsendi võrra.

3.	Keskmine töötanud isikute arv—Moyenne nombre des occupés			Makstud palgad Salaires payés		
	1924	1925	1926	1924	1925	1926
				tuh. mk—en milliers mk		
Murrud ja kaevandused—Industries extractives	2 487	2 539	3 130	143 695	152 321	195 640
Ümbertöötamistööstus—Industries de transformation	25 294	26 188	25 349	1 712 420	1 793 934	1 816 405
Elektri- ja gaasijaamad—Usines électriques et à gaz	587	568	563	52 251	40 997	54 323
Kokku—Total	28 368	29 295	29 542	1 908 366	1 987 252	2 066 368
	100%	103%	104%	100%	104%	108%

Töötavate isikute arvu, makstud palku ja tehtud töötundide arvu näeme tab. 4. Sellelt selgub ka rühma A (ettev. 50 ja rohkema

töötavaga) ja rühma B (ettevõtted 20—49 töötavaga) suuruse vahekord:

Töötavate isikute koosseis, makstud palgad ja tehtud töötundide arv suurtoöstuses 1926 a. (Ettevõtted üle 20 töötajaga).
Personnel salaires payés et nombre des heures du travail (entreprises ayant plus de 20 travailleurs).

4.	Töötavate isikute arv Nombre des travailleurs				Makstud palgad Salaires payés			Tehtud töötundide arv Nom. d. heures du travail						
	Üldse—Total	Sellest töölised Dont ouvriers			Üldse—Total	Sellest töölised Dont ouvriers	Muile Autres	Üldine—Total	Töölised Ouvriers	Tehnil. person. Person. techniq.	Ametnik. Employés	Teenijad Service		
		Üldse—Total	Mehed—H.	Naised—F.									Tuhandis En milliers de marks	Tuhandis En milliers
Murrud ja kaevandused—Industries extractives	3 130	2 865	2 250	615	195 640	168 630	27 010	6 884	6 246	284	161	193		
Ümbertöötamistööstus—Ind. de transform.	25 849	22 786	12 766	10 020	1 816 405	1 434 799	381 586	58 964	51 566	1 964	3 007	2 427		
Kivide ja muldade ümbertöötamine—Industrie des pierres et des terres	1 467	1 217	1 037	180	100 952	84 015	16 957	3 369	2 935	108	146	160		
Metallitööstus—Industrie du métal	3 829	3 260	3 102	158	372 319	297 340	74 979	8 708	7 441	389	485	394		
Keemiatööstus—Industrie chimique	864	754	231	523	50 377	36 633	13 544	1 986	1 679	73	108	76		
Nahatööstus—Industrie des cuirs et peaux	430	363	297	71	38 493	30 691	7 802	1 019	872	51	43	53		
Tekstiilitööstus—Industrie textile	8 919	8 101	2 383	5 718	440 772	361 535	79 237	19 673	17 741	287	817	828		
Puutööstus—Industrie du bois	4 387	3 859	2 592	1 267	317 164	251 426	65 738	10 016	8 687	467	477	385		
Paberitööstus—Industrie du papier	2 277	1 997	1 616	381	195 177	157 101	38 076	5 931	5 330	192	261	129		
Poligraafiatööstus—Industrie polygraphique	1 022	806	556	250	107 413	77 567	29 846	2 381	1 892	181	223	85		
Toidu- ja maltseainete ümbertöötamine—Industrie de l'alimentation	1 916	1 759	732	1 027	133 015	88 378	44 637	4 305	3 514	157	344	290		
Kehakatte ja pudukaupade tööstus—Confec. de vêtements	738	665	220	445	60 923	50 133	10 790	1 626	1 456	60	83	27		
Elektri- ja gaasijaamad—Usines électr. et à gaz	563	473	374	99	54 323	36 288	18 035	1 352	970	101	213	68		
Üldse—Total	29 542	26 124	15 390	10 734	2 066 368	1 639 737	426 631	67 200	58 782	2 349	3 361	2 688		
Sellest: Rühm—groupe A	26 171	23 332	13 542	9 790	1 817 795	1 451 585	366 230	59 546	52 329	1 965	2 857	2 395		
" " B	3 371	2 792	1 848	944	248 573	188 172	60 401	7 654	6 453	384	524	293		

Rühma B osatähtsus kogu suurtoöstusest on 11—12%. Töötavate isikute üldarvu (29 542) hulgas oli 26 124 töölise, mis välja teeb 88,6%.

Töötavate isikute koosseis on 1924 a. saadik, kus see % 85-le võrdus, kiiresti muutunud.

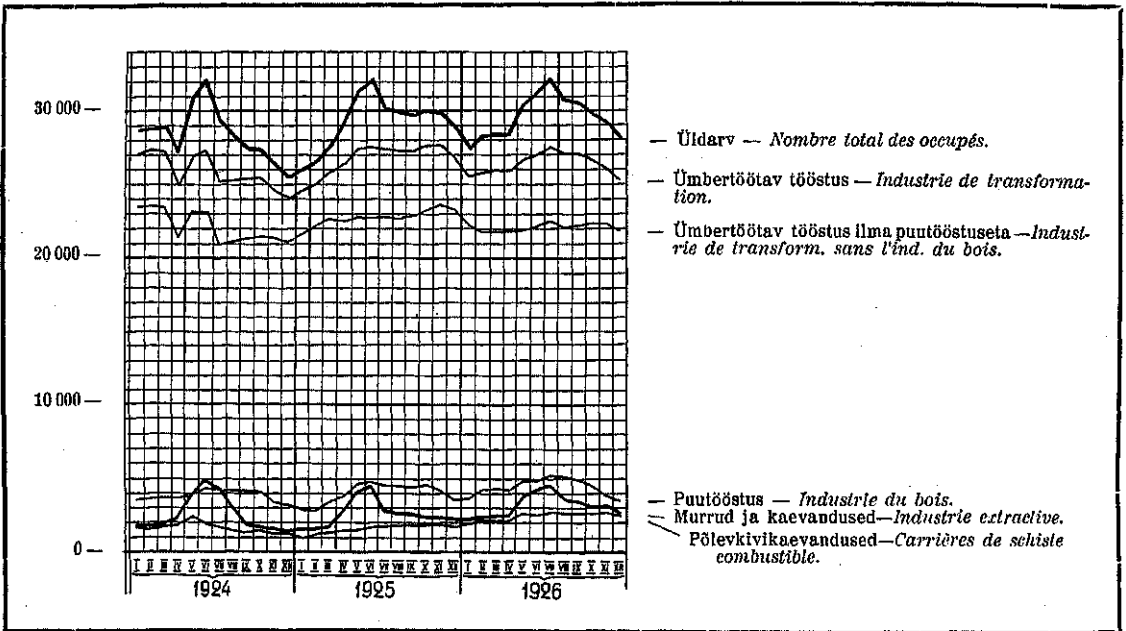
5.	Tööt isikute arv Nombre des travailleurs		Makstud palgad Salaires payés		Tehtud töötundide arv Nombre des heures du travail	
	arv nombre	%	tuhandis mk milliers marks	%	arv (tuhandis) nombre (milliers)	%
Suurtoöstus üldse—Grandes entreprises	29 542	100	2 066 370	100	67 200	100
Sellest—Dont: rühm A—groupe A.*)	26 171	88,6	1 817 797	88,0	59 546	8,6
" " rühm B— " B.*)	3 371	11,4	248 573	12,2	7 654	11,4

*.) Rühm A. Ettevõtted 50 ja rohkem töötajaga—Entreprises ayant 50 et plus travailleurs.
" B. Ettevõtted 20—49 töötajaga—Entreprises ayant de 20—49 travailleurs.

Selle põhjuseks on ühest küljest administraatiivpersonaa li vähendamine, mida juba 1925 a. tähelepanna võis, osalt aga ka asjaolud, et töötavate isikute arv just neis rühmes kõigeroh-

kem kasvas, kus tööliste % kõrgem (tekstiiltööstuse ja murrude ja kaevanduste rühm) ja et ettevõtete arv vähenes.

Diagr. 1. Töötanud palgaliste isikute arv suurtööstuses 1924—1926 a. kuude järele.
Nombre des travailleurs dans la grande industrie en 1924—1926 par les mois.

Tööliste hulgas oli 41,1% naistöölisi, sellest enam kui pool tekstiiltööstuses. Naistöötajate tarvi-

tamise suurust üksikuis tööstusrühmades näeme järgnevalt tabelist:

6.	Tööliste üldarv Nombre des ouvriers	Sellest—Dont			
		Mehed—Hommes		Naised—Femmes	
		arv nombre	%	arv nombre	%
Murrud ja kaevandused—Industries extractives	2 365	2 250	78,6	615	21,4
Klvide ja muldade ümbertöötamine—Industrie des pierres et des terres	1 217	1 037	85,2	180	14,8
Metallitööstus—Industrie des métaux	3 280	3 102	95,2	158	4,8
Keemiatööstus—Industrie chimique	754	231	30,6	523	69,4
Nahatööstus—Industrie des cuirs et peaux	388	297	80,7	71	19,3
Tekstiiltööstus—Industrie textile	8 101	2 383	29,4	5 718	70,6
Puutööstus—Industrie du bois	3 659	2 592	67,0	1 267	33,0
Paberitööstus—Industrie du papier	1 997	1 816	80,9	331	19,1
Poliigraafia tööstus—Industrie polygraphique	306	556	69,0	250	31,0
Toidu- ja maitseainete ümbertöötamine—Industrie de l'alimentation	1 759	732	41,6	1 027	58,4
Kehakatte- ja püdukaup. tööstus—Confection de vêtements et fab. de mercerie	665	200	55,0	445	45,0
Elektri- ja gaasijaamad—Usines électriques et à gaz	473	374	79,5	99	20,4
Üldse—Grand total	26 124	15 390	59,9	10 734	41,1
Sellest—Dont: rühm A—groupe A *)	23 332	13 542	58,1	9 790	41,9
" B— " B *)	2 792	1 848	66,2	944	33,8

Aastateenistus ühe töötava isiku kohta oli 1926 a. 70,0 tuh. mk., 1925 a. — 67,3 tuh. mk ja 1924 a. 67,3 tuh. mk. Ühe töölise keskmine aastateenistus aastail: 1924, 1925 ja 1926 oli vastavalt: 60,5 tuh. mk, 62,5 tuh. mk ja 63,1 tuh. mk. Tähtendatud perioodil on ühe isiku aastane tee-

nistus kahe kuni kolme tuhande marga võrra suurenenud¹⁾.

Kuna meil teada on tehtud töötundide arv 1926 a., saame nende varal kätte arvud tööliste tunnis maksetud tasu üle mitmesugustes rühmades.

*) Rühm. A. Ettevõtted 50 ja rohkem töötajaga—Entreprises ayant 50 et plus travailleurs.
" B. Ettevõtted 20—49 töötajaga—Entreprises ayant de 20—49 travailleurs.

¹⁾ Täpsemaid arvutusi ei saa siin teha, sest keskmised töötajate arvud, mis meil kasutada, on kokku seatud ainult kahelehekümne läbilõike arvu põhjal (tööt. arvude põhjal iga kuu viimasel päeval).

Töölitele 1 töötunni eest makstud tasu 1926 a.

Murrud ja kaevandused	27,0 mk
Kivide ja muldade ümbert.	28,5 „
Metallitööstus	40,0 „
Keemiatööstus	21,9 „
Nahatööstus	35,2 „
Tekstiilitööstus	20,3 „
Puutööstus	28,0 „
Paberitööstus	29,5 „
Poligraafiatööstus	41,0 „

Toidu- ja maitseaine, ümbertööt. 25,2 „
 Kehakatte- ja pudukaup. t. 34,4 „
 Elektri- ja gaasijaamad 37,4 „
 Üldse 27,9 „

Keskmiselt on töölistele ühe töötunni eest makstud 27,9 mk. Kõigekõrgemat tasu tunnits maksti poligraafia — 41,0 ja metallitööstus (40,0), kõigemadalamat — keemia — (21,9) ja tekstiilitööstuse rühmas (20,3 mk).

Töötavate isikute arv suurte tööstustes ja makstud palk 1926 a. (kuude järele)
 Nombre des travailleurs dans les grandes entreprises en 1926 (par les mois) et montant des salaires.

7.	Ettevõtete arv N.d.entreprises	Jaaneuar	Veebruar	Märts	Aprill	Mai	Juuni	Juuli	August	September	Oktoober	November	Detsember	Aasta keskmine	Aasta jooksul makstud töötasu Salaires payés pendant l'année mk.
		Janvier	Fevrier	Mars	Avril	Mai	Juin	Juillet	Août	Septembre	Octobre	Novembre	Décembre	Moyen annuelle	
MURRUD JA KAEVANDU- SED		Suurte tööstuste ettevõtted 20 ja rohkem töötajaga — Entreprises ayant 20 et plus travailleurs.													
UMBERTOOTAMISTÖÖ- TUS	19	2076	2241	2291	2380	3761	4132	4564	3663	3494	3038	3098	2827	3130	195 640 539
Kivide ja muldade ümber- töötamine	213	24853	25367	25381	25376	26165	26475	27070	26525	26454	26230	25544	24744	25849	1 816 406 149
Metallitööstus	16	1148	1177	1204	1318	1466	1671	1732	1563	1585	1715	1598	1435	1467	100 952 152
Keemiatööstus	34	3567	3584	3596	3635	3760	3819	4095	4121	4081	4026	3861	3802	3829	372 318 862
Nahatööstus	12	936	923	830	879	865	799	874	833	867	866	890	872	864	50 177 580
Tekstiilitööstus	11	462	441	432	430	403	393	435	418	434	438	439	437	430	38 492 543
Puutööstus	24	9027	9113	9123	9070	9071	9114	8971	8659	8618	8708	8843	8701	8919	440 771 858
Paberitööstus	52	3668	4109	4196	4128	4790	4948	5077	5053	4923	4458	3832	3452	4387	317 186 800
Poligraafiatööstus	10	2258	2241	2240	2252	2270	2300	2268	2274	2283	2289	2328	2321	2277	195 177 085
Toidu- ja maitseainete ümbertöötamine	18	1022	995	999	972	1001	1021	1030	1038	1016	1037	1061	1061	1022	107 413 692
Kehakatte ja pudukaupade tööstus	29	1922	1945	1936	1894	1901	1947	1898	1852	1912	1937	1935	1906	1916	133 014 929
ELEKTRI- JA GAASIJAAM.	7	841	899	825	798	633	523	690	714	785	756	757	757	738	60 928 642
Üldse	8	538	584	613	578	520	533	533	557	572	578	554	544	563	54 323 072
INDUSTRIES EXTRACTI- VES	240	27517	28192	28285	28334	30446	31140	32167	30745	30510	29846	29196	28115	29542	2 066 369 754
INDUSTRIES DE TRANS- FORMATION	A.	Üldarvust ettevõtted 50 ja rohkem töötajaga — Du nombre total les entreprises ayant 50 et plus travailleurs.													
Industrie des pierres et des terres	13	2009	2181	2239	2310	3659	3934	4342	3539	3872	2928	2994	2749	3022	189 143 217
Industrie du métal	96	21999	22456	22479	22537	23066	23254	23603	23086	23155	22947	22456	21763	22733	1 588 043 950
Industrie chimique	8	996	999	1019	1128	1267	1447	1509	1340	1388	1524	1405	1258	1273	88 099 781
Indust. des cuirs et peaux	14	3091	3108	3117	3153	3274	3341	3500	3504	3469	3415	3240	3187	3283	325 885 723
Industrie textile	7	827	814	722	769	742	611	720	680	720	726	741	781	738	40 979 465
Industrie du bois	3	227	231	235	229	211	197	193	171	180	175	172	171	199	20 551 888
Industrie du papier	13	8683	8789	8821	8826	8838	8856	8756	8400	8329	8360	8525	8385	8631	423 574 956
Industrie polygraphique	23	3229	3575	3668	3608	4098	4139	4148	4194	4220	3853	3434	3123	3770	378 394 454
Industrie de l'alimentation	7	2198	2177	2176	2191	2208	2289	2207	2215	2224	2281	2289	2261	2216	189 090 968
Confect. de vêtements	5	610	587	591	571	596	603	608	614	621	616	630	630	607	68 169 433
USINES ELECTR. ET A GAZ	11	1361	1396	1364	1310	1298	1335	1306	1289	1304	1326	1318	1295	1326	94 601 361
	5	772	780	766	752	594	486	506	679	700	721	722	722	695	58 755 956
Total	3	441	436	464	429	381	390	401	405	418	427	400	399	416	40 609 560
MURRUD JA KAEVANDU- SED	112	24439	25073	25182	25276	27106	27578	28346	27030	26945	26302	25850	24911	26171	1 817 796 727
UMBERTOOTAMISTÖÖ- TUS	B.	Üldarvust ettevõtted 20—49 töötajaga — Du nombre total les entreprises ayant 20—49 travailleurs.													
Kivide ja muldade ümber- töötamine	6	67	60	52	70	102	196	222	124	112	110	104	78	108	6 497 322
Metallitööstus	117	2864	2911	2902	2839	3099	3221	3467	3439	3299	3283	3088	2981	3116	228 362 193
Keemiatööstus	8	152	178	185	190	199	224	223	223	197	191	193	177	194	12 852 371
Nahatööstus	20	476	476	479	482	486	478	595	617	612	611	621	615	546	46 433 139
Tekstiilitööstus	5	111	109	108	110	123	128	154	153	147	140	149	141	131	9 198 115
Puutööstus	8	235	210	197	201	197	196	242	247	254	263	267	260	231	17 940 685
Paberitööstus	11	344	324	302	244	233	258	215	259	289	348	318	316	283	17 196 902
Poligraafiatööstus	29	489	534	528	520	752	809	929	859	708	605	398	329	617	38 769 346
Toidu- ja maitseainete ümbertöötamine	3	65	64	64	61	62	61	61	59	59	59	59	60	61	6 146 122
Kehakatte ja pudukaup. t.	13	412	408	408	401	405	418	422	424	395	421	431	431	415	39 244 259
ELEKTRI- JA GAASIJAAM.	18	561	549	572	584	603	612	592	563	608	611	617	611	590	38 413 568
	2	69	59	59	46	39	37	34	35	35	35	35	35	43	2 187 686
Kokku	5	147	148	149	149	139	143	132	152	154	151	154	145	147	13 713 512
4 Murdude ja kaevan- duste toodang	128	3078	3119	3103	3058	3340	3562	3821	3715	3565	3544	3436	3204	3371	248 573 027

4 Murdude ja kaevan-
duste toodang
Production des carrières

on üldiselt kasvanud,
peale turbatööstuste, mil-
lede üldine toodang

20 000 kantsilla pealt 1925 a. (ümmarguselt arva-
tud) alla tuli 14 500 kantsilla peale. Produktsiooni
vähenemise põhjusena tähendatakse kõigeroh-

kem sellele, et töödega hilja pihta hakata sai, kuna rabad kevadel harilikust kauem külmanud olid; ka takistanud tööd vastavate tööliste vähesus.

Põlevkivitööstuste kogutoodang on pea täpselt 50% eelmise aasta omast suurem. 1926 a. on ka eratööstuste produktsioon, mis seni esines võrdlemisi väikeste arvudega, juba tõusnud tähtsa arvuni — 100 000 tonnini ümmarguselt. Erakaevandusi töötas 1926 a. 4: A./s. Eesti Kiviõli, A./s. Küttejõud, Estonian Oil Devel. Synd. L-ti ja A./s. Port-Kunda; neist olid suuremaiks kaks esimest.

Põlevkivitööstuste toodang aastate järele:

S.	Riiklikud kaevandused <i>Carrières d'Etat</i>	Erakaevandused <i>Carrières privées</i>	Kokku <i>Total</i>
	tonnides — en tonnes		
1920	46 125	—	46 125
1921	95 527	—	95 527
1922	138 932	3 200	142 132
1923	204 680	19 419	214 099
1924	231 205	2 426	233 631
1925	238 058	49 448	287 506
1926	334 141	97 568	431 709

Riikliku „Kohtla“ kaevanduse juures asuv õlivabrik töötas 1926 a. ümber 35 000 tn. põlevkivi (1925 a. — 22 700 tn.), saades 5 800 tn. põlevkivi toorestõli (1925 a. — 3 100 tn.).

Destillatsioonist saadusi valmistati põlevkiviõlist järgmiselt:

Mootornaftat	23 227 pd.
Gudrooni	5 371 „
Määrdeõli	319 „
Pigi	13 896 „
Bensiini	1 267 „

Ümbertöötamistööstuse toodang ja tooresainete tarvitamine suuritööstuses väliturse järele 1926 a. (ettevõtted 20 ja rohkem töötajaga, tuh. mk.)
Industries de transformation d'après la valeur de leur production et des matières premières employées en 1926 (1000 mks, entreprises ayant 20 et plus travailleurs).

9.	Ettevõtete arv, millele kohta andmeid <i>Nombre des entreprises ayant fourni des données</i>	Töötanud isikute arv <i>Nombre des occupés dans les entreprises</i>	Valmistatud kaupade väärtus <i>Valeur brute des marchandises fabriquées</i>	Võõraste materjalide umbertöötamise eest saadud tootusanu 1)	Tarvitatud materjalide väärtus <i>Valeur des matières premières employées</i>	Materjalide väärtuse juurekask (netto toodang) <i>Augmentation de la valeur (production nette)</i>	Töötanud isikute maksud palgast <i>Gains de la main-d'oeuvre</i>
	1	2	3	4	5	6	7
Kivide ja muldade umbertöötamine— <i>Industrie des terres et des pierres</i>	16	1 467	418 718	193	78 225	340 686	100 952
Metallitööstus— <i>Industrie des métaux</i>	23	2 043	367 316	129 910	135 132	362 094	179 148
Keemiatööstus— <i>Industrie chimique</i>	10	835	150 521	11 680	88 223	79 958	48 281
Nahatööstus— <i>Industrie des cuirs et peaux</i>	10	396	601 867	2 839	444 223	160 525	36 064
Tekstiilitööstus— <i>Industrie textile</i>	24	8 919	2 245 802	106 720	1 416 439	936 083	440 773
Puutööstus— <i>Industrie du bois</i>	49	4 289	996 624	79 707	539 207	537 124	310 162
Paberitööstus— <i>Industrie du papier</i>	10	2 277	1 532 355	—	797 105	735 250	195 177
Poliigraafiatööstus— <i>Industrie polygraphique</i>	18	1 022	248 616	—	58 904	189 712	107 413
Toidu- ja maitseainete umbertöötamine— <i>Industrie de l'alimentation</i>	29	1 916	2 598 199 ²⁾	9 278	1 739 694	867 783	133 015
Kehakatte ja pudukaupade tööstus— <i>Confect. de vêtements</i>	6	690	370 630	146	222 813	147 967	56 444
Kokku—Total¹⁾	105	23 854²⁾	9 877 169³⁾		5 519 975	4 357 185	1 607 378
Arvestamata osa— <i>Renseignements manquents</i>	18	1 935 ²⁾	209 027
Üldse—Grand total	213	25 849	1 816 405

¹⁾ Somme totale gagnée pour la transformation des matières premières non appartenant aux entreprises.

²⁾ Üldse 195 ettevõtet — Total pour 195 entreprises.

³⁾ Puuduvad andmed 18 ettevõtte kohta, millest töötajate arv oli 7,7% üle 20 töötajaga ettevõtete üldarvust — Données manquents pour 18 entreprises dont la main d'oeuvre représente 7,7% au nombre total des entreprises employant plus de 20 travailleurs.

Asfalt	2 965 „
Asfalt-lakki	143 „
Fenolaati	43 606 „
Katuse lakki	785 „

Põlevkivi tootmisel tarvitati 1926 a. 65 638 kg. mitmesuguseid lõhkeaineid; peale selle 164 558 mtr. süütenööri ning 258 656 tk. lõhkekapsleid.

Fosforiidi kaevanduses saadi 247 294 pd. fosforiiti (1925 a. 124 806 pd.) kaevanduse vabrikus valmistati 40 693 pd. rikastatud ja jahvatatud ning 8455 pd. rikastatud ja jahvatamata fosforiiti.

Tulekindelt savi kaevati välja 13 747 pd. (1925 a. — 6 222 pd.) ning marmorit (Jaagu-Rahu kaevanduses, Saaremaal) — 134 000 pd.

5. Ümbertöötamistööstuse toodang.
Production des industries de transformation.

Toodangu suuruse mõõdupuuk on siin nagu varemaltki, võetud netto-toodangu arvud. Viimased saadakse sel teel, et valmistatud kaupade väärtusest arvatakse tarvitatud materjalide väärtus maha. Saadud arvud näitavad, kuipalju materjalid umbertöötamise läbi väärtuslikumaks muutust, ehk teiste sõnadega, kuipalju tööstus juba olemasolevate väärtustele uusi väärtusi omalt poolt juure lisas.

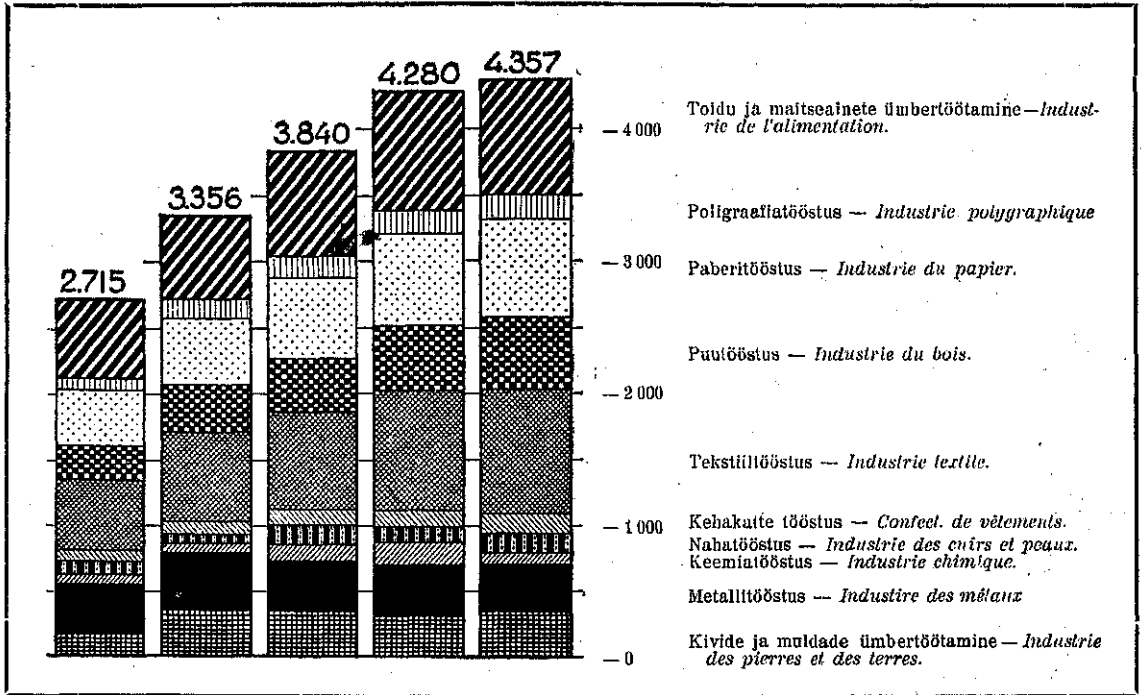
Kogu umbertöötamistööstuse toodangust tuli arvestusele ümmarguselt 90%, nagu eelmiselgi aastail (töötanud isikute arvu ja palgasummade järele osustades). Arvestamata jäid sõjaministeeriumi töökojad, raudteetehased, postipeavalituse parandustöökodad ja mõned eraisikute ettevõtted. Edasijärgnevalis tabelis toodud arvud nii toodangu, töötavate arvu ja palkade üle käivad ainult arvestatud osa kohta ning on kogusummas sellepärast 10% ümber tõelistest vähemad.

1926 a. tabelis on ettevõtete rühmitus, senisega võrreldes, muudetud Eesti-Läti statistika konverentsi otsuste kohaselt, et võrdlusi mõlema riigi kohta täpsem võimaldada. Riietusesemete, pudukaupade ja jalanõude valmistamise ettevõtted on tekstiili- ja nahatööstuse rühmast ära viidud omaette rühma; peale selle on taimevõi- ja õlitööstus, mis seni ühendatud oli liinaõli- ja värnitööstusega, nüüd vaadeldud toidu- ja maitseainete umbertöötamise rühmas. Kõik siin toodud andmed eelmiste aastate kohta on tarviliselt ümberarvatud, et arvud oleksid võrreldavad.

Ümberütamistööstuse nettotoodang (ettevõtted 20 ja rohkem töötajaga) 1922–26 a.
Production nette des industries de transformation (entreprises ayant 20 et plus travailleurs) de 1922–26.

10.	1000 mk					%								
	1922	1923	1924	1925	1926	Sellest—Dont		1922	1923	1924	1925	1926	Sellest—Dont	
						Rühm Groupe A	Rühm Groupe B						Rühm Groupe A	Rühm Groupe B
Kivide ja muldade ümberüt.	170 650	361 290	335 639	307 959	340 686	288 190	52 496	6,3	10,8	8,8	7,2	7,8	7,6	9,2
Ind. des terres et des pierres	373 067	432 575	390 974	336 118	362 094	273 278	88 816	13,7	12,9	10,2	9,0	8,3	7,2	15,7
Metallitööstus—Ind. des métaux	74 631	73 832	122 096	164 020	79 958	61 000	18 958	2,8	2,2	3,2	3,8	1,8	1,6	3,4
Keemiatööstus—Ind. chimique	107 137	70 446	148 964	127 817	160 528	121 541	38 987	3,9	2,1	3,9	3,0	3,7	3,2	6,9
Nahatööstus—Ind. des cuirs et peaux	563 321	680 539	787 117	908 249	936 083	897 919	38 164	20,8	20,3	19,2	21,2	21,5	23,6	6,7
Tekstiilitööstus—Ind. textile	258 287	360 059	399 796	493 960	537 124	480 894	56 290	9,5	10,7	10,4	11,6	12,4	12,7	10,0
Puutööstus—Ind. du bois	421 113	497 499	611 486	699 366	735 250	715 074	20 176	15,5	14,8	15,9	16,3	16,9	18,9	3,6
Paberitööstus—Ind. du papier	83 280	153 311	170 865	168 998	189 712	117 273	72 439	3,1	4,6	4,4	3,9	4,3	3,1	12,9
Toidu- ja maitseainete ümberüt.	605 266	626 181	804 281	903 548	867 783	695 120	172 663	22,3	18,6	20,9	21,2	19,9	18,3	30,6
Ind. de l'alimentation	57 798	100 238	118 515	120 101	147 967	142 927	5 040	2,1	3,0	3,1	2,3	3,4	3,8	1,0
Kehakatte ja pudukaup. tööst.— Confect. de vêtements														
Kokku—Total	2 714 550	3 356 020	3 839 732	4 280 135	4 357 185	3 793 156	564 029	100	100	100	100	100	100	100

Diagr. 2. Suurtööstuse nettotoodang 1922–1926 a. (miljoneis markades).
Production nette des grandes entreprises en 1922–1926 (en millions de marks).

Ümberütamistööstuse toodang ja makstud palk suurtööstuses (20 ja rohkem töötajaga) 1922–26 a. (tuh. mk).
Industries de transformation d'après de leur production et salaires payés 1922–26. (Entreprises ayant 20 et plus travailleurs, en milliers de mks).

11.	Valmistatud kaupade väärtus ja võõraste materjalide ümberütamise eest saadud töötasu Valeur brute des marchand. fabriquées et somme totale gagnée pour la transformation des matières premières non appartenant aux entreprises	Tarvitatud materjalide väärtus Valeur des matières premières employées	Materjalide väärtuse juurekasv (nettotoodang)—Augmentatsioon de la väärtus (production nette)	Sellest töötanud isikutele makstud palgad De ce nombre salaires de la main d'oeuvre	Palkade % nettotoodangust Montant des salaires (en %) à la production nette
1922	5 225 634	2 511 084	2 714 550	1 114 370	41,0
1923	7 816 767	4 460 747	3 356 020	1 463 230	43,6
1924	8 632 650	4 792 918	3 839 732	1 547 339	40,4
1925	10 046 964	5 766 829	4 280 135	1 621 439	37,7
1926*)	9 877 160*)	5 619 975*)	4 357 185*)	1 607 378*)	36,9
Sellest — Dont:					
Rühm. A. 50 ja rohkem töötajaga	8 875 429	5 082 273	3 793 156	1 400 866	
Rühm. B. 20–49 töötajaga	1 001 731	437 702	564 029	206 512	

*) Prouduvad andmed 18 ettevõtte kohta, millest töötajate arv oli 7,7% üle 20 töötajaga ettevõtete üldarvust. Eelmiste aastate kohta vaata vastav % tab. . . . — *Données manquant pour 18 entreprises dont la main d'oeuvre représente 7,7% au nombre total des entreprises employant plus de 20 travailleurs.*

Ümbertöötamistööstuse nettotoodang, võrreldes eelmise aastaga, on tõusnud 4280 milj. marga pealt 4357 milj. margani, ja on seega lahkuminev eelmise aasta omast ainult kahe protsendi võrra. Üksikute rühmade juures, peale keemiatööstuse, pole arvud muutunud palju; vähenenud on too-

dang keemia-, metalli-, toidu- ja maitseainete ümbertöötamise rühmas ning suurenenud ülejäänud seitsmes rühmas; üldpilt on peaaegu endiseks jäänud, sellepärast peatume siin ainult lühidalt mõne tähtsama arvu juures.

Ümbertöötamistööstuse toodang dollaris ja nettotoodangu arvatav täielik suurus 1922—26 a.
Production de l'industrie de transformation et l'estimation de la production nette totale de 1922—26.

12.	Nettotoodang—Production nette			Arvestatud osa suurus %-%-des (töötav. isikute arvu alusel) % de la main d'oeuvre des entreprises dont la production est établie, au nombre total de main d'oeuvre dans toutes les entreprises	Nettotoodangu arvatav täielik suurus (miljar- deis mk) oletades too- dangu proportsionaalsust töötanud isikute arvule Production nette approxi- mative pour toutes les entreprises calculée proportionnellement au nombre de la main d'oeuvre	
	Tuh. mk Milliers de mk	Dollaris Dollars	%			
Suurtööstus — Grandes entreprises:	1922	2 714 500	7 934 000	100	91,0	2,98
	1923	3 353 020	9 711 540	122	91,0	3,09
	1924	3 839 732	9 800 480	123	92,6	4,14
	1925	4 280 135	11 413 700	144	92,6	4,62
	1926	4 357 185	11 619 200	146	91,3	4,73

Viiete aasta jooksul on ümbertöötamistööstuse netto-toodang dollaris arvatult suurenenud 46%. Palkade % netto-toodangust on selgelt avaldanud vähenemise tendentsi.

Nagu eelpool öeldud, on nettotoodangu üldarvud, mis siin toodud, ümmarguselt 10% võrra tõelistest arvudest vähemad, sest ühel osal ettevõttest tuli toodang arvestamata jätta. Tab. 12 toome ka arvud arvatava täieliku toodangu üle, millised väljaarvatud ligikaudselt, töölisarvu vähekorra alusel. Neid tuleb muudugi suure ettevaatusega võtta.

6. Märkused üksikute tööstusharude järele.
Observations sur diverses industries.

Keemiatööstuse netto-toodang tuli 164 milj. marga pealt eelmisel 1925 a. alla 80 milj. marga peale. Selle andis osalt Rich. Mayeri keemiatehase seismajäämine ja linaõli- ja värnitsavabrikute produktsiooni vähenemine suurtööstuses, peaaesjalikult aga tuletiku vabrikute toodangu vähenemine ning tuletikkude hinna langus. Tikutööstuses vähenes aasta keskmine töötavate isikute arv 1050 pealt 681 peale, ja nettotoodang 135 milj. marga pealt 49,3 milj. marga peale. Tikutööstus on üks neist hästi edenunud tööstusharudest, mille toodang kaugelt ületada on jõudnud ennesõjaaegse.

Tikuvabrikute toodang aastate järele:

Enne sõda = 66 milj. toosi

1921	38	"	"
1922	61,4	"	"
1923	73,7	"	"
1924	122,9	"	"
1925	207,0	"	"
1926	166,7	"	"

Kivide ja muldade rühmas on tsemendivabrikute toodang kasvanud 379 777 tünni pealt 446 701 tünni peale. Kui tsemendivabrikute ennesõjaaegist toodangut 700 000 tünni peale ligikaudselt hinnata, siis on 1926 a. toodang juba ligi kaks kolmandikku ennesõjaaegsest. Arvu suurenemine 1926 aastal paistab küllalt tähelepanuvääriliseks, kui vaadelda tsemendivabrikute toodangut üksikute aastate järele.

Tsemendivabrikute toodang 1921—1926:

1921	—	82 018	tünni
1922	—	191 600	"
1923	—	362 326	"
1924	—	337 772	"
1925	—	379 777	"
1926	—	446 701	"

Klaasivabrikute toodangus on akn klaasi valmistamine tõusnud 6 687 kasti pealt 8 635 kasti peale, kuna pudelite ja klaasnõude valmistamine peaaegu eelmise aasta arvu — 60 000 pd. juures on püsinud. Kumbagi aastal olid klaaspudelite ja -nõude vabrikud varustatud Aktsiisi Peavalitsuse suuremate tellimistega, sellepärast tuleks nende aastate toodangut harilikust kõrgemaks lugeda.

Metallitööstuse rühma tegevus väheneb järjekindlalt juba 1923 a. 1926 a. toodangu vähenemise põhjuseks oli kahe suurema laevatehase seismajäämine; teiste metallitööstuse harude toodang ei ole vähenenud võrreldes eelmise aastaga.

Metallitööstuse netto-toodang 1925 ja 1926 a.

13.	1925		1926	
	tuhand. mk			
Laevatehased—Chantiers de construction navale	152 643		114 384	
Muud—Autres	233 475		247 710	
Kokku—Total	386 118		362 094	

Tööstuse suuremas rühmas — tekstiil- tööstuses on tähele panna 27,3 milj. marga suurst produktsiooni tõusu.

Selle rühma tähtsamate harude toodang on aastate järele järgnevalt arenenud:

Puuvillavabrikute toodang 1921—1926 a.

1921	—	16 361 515	arss.
1922	—	26 240 347	"
1923	—	39 308 402	"
1924	—	24 444 897	"
1925	—	35 306 188	"
1926	—	35 505 909	"

Kalevivabrikute toodang 1921—1926 a.

1922	—	417 853	arss.
1923	—	620 755	"
1924	—	468 626	"
1925	—	405 568	"
1926	—	511 320	"

Linaketrus- ja kudumsvabrikute toodang 1923—1926 a.

14.	Linane rite		
	Linane rite	Dzhuut rite	Dzhuudist kotid
1922	1 845 000 arss.	—	—
1923	1 725 703 "	—	—
1924	1 718 496 "	—	83 000 tk.
1925	1 132 565 "	1 289 043 arss.	512 000 "
1926	1 894 284 "	2 075 450 "	335 000 "

Puutööstuse rühmas on lauavabrikute tegevus senisest elavam olnud. Nende toodang (ainult suurtööstus arvatud), mis eelmisel kolmel aastal püsivalt 44 500 standardi juures seisis, on nüüd tõusnud 52 275 standardi peale. Mõne % võrra suurenes ka vineerivabrikute tegevus.

Paberivabrikute toodangu juures ei ole suhteliselt olnud suuremaid muutusi; siin näib aastase toodangu suurus üldjoontes juba väljakujunenud olevat.

Toidu- ja maitseainete rühmas tuli ette kõikumisi. Märkiksime siin vast ainult, et õllevabrikute toodang, mis seni ühe miljoni pange peale aastas välja kujunenud oli, nüüd 715 000 pangenä vähenes.

Järjekindlat suurenemist näitavad kehakatte- ja pudukaupade rühma arvud. Viimasel aastal on suurenenud iseäranis pesu-

trikoo- ja paelavabrikute toodang, kuna nahkjalatööstuse valmistamise arvud eelmise aasta suuruseks jäid.

7. Elektri- ja gaasijaamade toodang.
Production d'usines électriques et à gaz.

Suurtööstusesse kuuluvaid elektri jaamu oli 1926 a. tegevuses 6. Nende tegevust aastate järele näitavad kõige paremini järgmised arvud:

Elektrijaamade toodang 1923—1926 (kilowatt-tundides).
Production de l'énergie électrique (kw heures)

15.	1926				1925				1924				1923					
	Tallinna linna elektrij.	8 657 800	7 078 400	6 210 390	5 861 270	1 229 430	1 799 844	1 719 559	1 479 788	1 470 000	—	98 500	—	—	—	—	—	—
Tartu linna	—	—	—	—	718 147	645 129	578 900	577 962	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ulla	—	—	—	—	379 569	305 598	252 500	190 000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Pärnu linna	—	—	—	—	2 813 350	2 340 150	1 474 735	250 000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Valga linna	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ellamaa	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kokku—Total	15 266 296	12 709 121	10 334 584	7 859 020	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Nii on voolutarvitus 1923—1926 a. kahekordselt kasvanud. Elekter võidab kord-korralt suurema poolehoiu, mis muu seas silma paistab ka tööstuses tarvitusel olevate elektri-mootorite arvu suurenemisest: nii kasvas viimaste arv kogu tööstuses (ilma kesktööstusesse kuuluvate jahuveskiteta) 1922—1925 a. 555 pealt 1217 peale, ehk 662 elektri mootori võrra, kuna samal ajal jõumasinate üldine arv samas tööstuse osas üldse suurenes 691 masina võrra (1189 masina pealt 1880 masina peale).

Mis puutab gaasivabrikuisse, siis on nende tegevuses küll vaevalt oodata elavnemist. Viimaste aastate arvude järele püsis Tartu gaasivabriku toodang ühesuurusena, kuna Tallinna linna oma väikest tagasiminekut näitab.

Gaasivabrikute toodang 1922—1926 (tuu. kuupjalgades).
Production de gaz

16.	Tallinna linna gaasivabrik		Tartu linna gaasivabrik	
	1926	29 558	—	11 627
1925	30 016	—	11 943	—
1924	32 436	—	11 748	—
1923	33 141	—	11 952	—
1922	32 436	—	11 748	—

Tööjõu ja toodangu kohta suurtööstuses ennem Keskbüroo väljaandels ilmunud artiklid ja andmed:

Eriväljaanne: Tööstus Eestis, 1924 a. (Seeria „Eesti Majandus“, v. V).	
Tööjõud ja toodang tööstuses 1925 a. P. Semper.	Eesti Statistika 1927 a., lhk. 37—57
Põllumajandus- ja tööstusainete väliskaubandus. J. Janusson.	" " " " 322—331
Kütteainete tarvitus tööstuses 1925 a. P. Semper.	" " " " 347—349
Jõumasinad ja mehaanilise jõu tarvitus tööstuses 1925 a. P. Semper.	" " " " 446—453
Eesti tööstussaaduste turud 1923—26 a. R. Renning.	" " " " 498—503
Tööstusettevõtete arv tööstusalade ja suuruse järele 1922 a. Eesti Statistika Nr. 6—8, lhk. 98—99; Nr. 6—8, lhk. 88—97; Nr. 12, lhk. 41—71.	
Põlevkivi Eestis, Eesti Statistika Nr. 1—2, lhk. 200—202.	

Ümberlootamistõustuse toodang ja tooresainete tarvitamine väärtuse järel 1926 a. (tuhandis markades). Industries de transformation d'après la valeur de leur production et des matières prem. employées en 1926 (en milliers de marks).

Rühmitaluseks on Eesti-Läti tööstusarude ühtlane nomenklatuur (I E. L. Statistika komis. otsus). La nomenclature adoptée est celle unifiée pour l'Estonie et Lettonie (décision de la I. confér. stat.)	Kogu suurtõustus (ettev. 20 ja rohkem tööt.) Total pour les grandes entreprises (20 et plus travailleurs)					Sellest rühm A (ettev. 50 ja r. töötajaga). Dont groupe A (entreprises ayant 50 et plus travailleurs)					Gains de la main d'oeuvre		
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5			
Elitevõtte arv Milledel kohal aundmised	Tõttuand ist- kuue arv	Vahistatud kaupade väärtus	Võetaste ma- terjalide üm- berlootamise tõttuand	Tarvitatud ma- terjalide väärtus	Materjalide väärtuse juu- reksav	Tõttuand ist- kuue maksitud päälad	N. des entre- prises ayant prises des ren- seignements	Nombre des tra- vailleurs dans ces entreprises	Väärtus brutu des marchan- disés fabriquées	Somme tot. gag- n. à transpor- t. d. matières pre- m. non ap- partenant aux entreprises	Väärtus prima- rises employées	Augmentat- ion de la valeur (production)	
16	1 467	418 718	193	73 225	340 686	100 952	8	1 273	363 565	—	75 375	288 190	88 100
2	815	250 170	—	61 413	197 757	57 725	2	815	250 170	—	61 413	197 757	57 725
3	285	45 690	193	938	16 490	16 490	3	182	30 694	—	321	11 200	11 200
4	804	89 737	—	15 874	73 863	23 238	3	266	73 701	—	13 041	60 060	19 175
1	34	11 454	—	—	11 454	2 198	—	—	—	—	—	—	—
1	29	12 667	—	—	12 667	1 371	—	—	—	—	—	—	—
23	2 043	867 316	129 910	135 132	362 094	179 148	8	1 693	237 009	112 469	76 200	273 278	143 187
2	635	18 081	105 470	7 167	114 384	65 074	1	612	15 681	98 870	6 098	108 453	62 789
13	1 025	204 988	20 626	60 834	158 790	91 995	5	779	162 211	10 225	46 760	125 676	62 887
1	81	40 000	1 500	11 786	8 714	7 020	1	81	19 000	1 500	11 788	8 714	7 020
1	131	40 817	1 574	11 556	30 485	10 541	1	131	40 817	1 574	11 556	30 485	10 541
1	26	4 360	440	1 200	3 600	2 428	—	—	—	—	—	—	—
1	1	1 869	—	—	1 869	1 859	—	—	—	—	—	—	—
1	28	5 498	—	—	5 498	5 374	—	—	—	—	—	—	—
2	52	55 084	—	24 368	30 716	5 374	—	—	—	—	—	—	—
2	65	22 193	—	10 282	11 911	4 857	—	—	—	—	—	—	—
10	885	156 521	11 660	88 223	79 938	48 231	6	733	117 693	11 660	68 353	61 000	40 979
2	59	21 977	—	13 105	11 872	4 322	—	—	—	—	—	—	—
1	15	3 475	—	2 500	1 245	855	—	—	—	—	—	—	—
1	102	470	11 660	433	11 697	5 787	1	102	470	11 660	433	11 697	5 787
1	28	10 106	—	4 265	5 841	2 375	—	—	—	—	—	—	—
5	631	117 223	—	67 920	49 303	33 212	5	631	117 223	—	67 920	49 303	35 212
10	396	601 867	2 859	444 226	160 528	36 064	3	199	483 249	—	361 708	121 541	20 552
9	376	598 650	2 889	442 033	159 506	34 823	3	199	483 249	—	361 708	121 541	20 552
1	20	3 217	—	2 185	1 022	1 241	—	—	—	—	—	—	—
24	8 919	2 245 802	106 720	1 416 439	936 053	440 772	13	8 631	2 198 554	86 745	1 387 380	897 919	423 575
2	5 046	1 411 264	3 029	951 214	463 079	229 711	2	5 046	1 411 264	3 029	951 214	463 079	229 711
2	196	5 1790	34 482	26 281	11 849	—	1	160	41 780	8 983	28 482	9 660	9 660
3	1 806	362 768	50 119	189 492	249 395	102 842	3	1 806	362 768	50 119	189 492	249 395	102 842
1	61	44 257	—	35 108	9 149	3 718	1	61	44 257	—	35 108	9 149	3 718
5	117	20 085	8 963	14 202	14 246	6 903	1	61	44 257	—	35 108	9 149	3 718

II. KIVIDE JA MULDARDE ÜMBERTÖÖTAMINE — INDUSTRIE
DES PIERRES ET DES TERRES

Tsemendivabrikud—Fab. de ciment.
Telliskivi- ja savitõustus—Fab. de briques et de poterie.
Klaasivabrikud—Fab. de verre.
Lubjatõustus—Fab. de chaux grasse.
Kipsitõustus—Fab. de plâtre.

III. METALLTÖÖSTUS—INDUSTRIE DES MÉTAUX

Laevatehased—Chantiers de construction navale.
Vagunitehased—Construction de wagons.
Masinatehased ja metallitehased—Usines de travail de métaux et de construction mécanique.
Elektrimaginate tehased—Construction de machines et appareils électriques.
Telefonivabrikud—Fab. d'appareils téléphoniques.
Kaalutõustus—Fab. de balances et bascules.
Vooditõustus—Fab. de lits en fer.
Naelatõustus—Fab. de clous.
Plekkaabi- ja stammitõustus—Fab. de boîtes en fer blanc et estampage de tôle.

IV. KEEMIA TÖÖSTUS—INDUSTRIE CHIMIQUE

Tehno-keemia tehased ja laboratooriumid—Ateliers chimiques et laboratoires.
Seebivabrikud—Fab. de savon.
Linaõli- ja värvimistõustus—Fab. d'huile de lin et de vernis.
Lihari- ja kondajaintõustus—Fab. de colle et de poudre d'os.
Tulekuubõustus—Fab. d'allumettes.

V. NAHATÖÖSTUS—INDUSTRIE DES CUIRS ET PEAUX

Tooresnaha ümberlootamine—Tanneries.
Nahkesemete valmistus—Fab. d'articles en cuir.

VI. TEKSTIILITÖÖSTUS—INDUSTRIE TEXTILE

Puuviljavabrikud—Filiature et tissage de coton.
Puuviljalõike kudumivabrikud—Fab. de cotonnades.
Puuviljalõike ümberlootamine—Apprêt de cotonnades.
Kõrviljavabrikud—Fab. de draps.
Niiduvabrikud—Fab. de filés et couards.
Tooresnaha ümberlootamine—Filiature de lin brut.

Ümber töötamisloostuse toodang ja tooresainete tarvitamine väärtuse järel 1926 a. (tuhandeis markades) (järg).

Industries de transformation d'après la valeur de leur production et des matières prem. employées en 1926 (en milliers de marks) (suite).	Kogu suurtootlus (eütev. 20 ja rohkem tööt.)					Seisest rühma A (eütev. 50 ja r. 1926)									
	Ettevõtte arv	Ettevõtte arv millega kohita andmeid	Töötajate ist.	Valmistatud kaupade väärt.	Võrstaite ma-terjalide im-ber tootamisel eest saadud tootlus	Tarvitatud ma-terjalide väärt.	Materjalide väärtus juu-pekasv	Töötanud ist-kuute maksetud	N. des entre-prises ayant fourni des ren-seignements	Nombre des travail-les dans ces entreprises	Valeur brute des marchan-dises fabri-quées	Somme tot.gag-née p. la transfor-m. d. matières prem. et par le partem. au par-tenant aux entreprises	Valeur des matières pre-mières emp-loyées	Augmentation (production) en valeur	Gains de la main d'oeuvre
VII. PUUTÖÖSTUS—INDUSTRIE DU BOIS	5	1	1 497	296 785	24 118	174 558	146 365	74 827	5	1 497	296 785	24 118	174 538	146 365	74 827
Linaketrus- ja kudumisvabrikud—Filiature et tissage de lin	1	1	61	21 700	496	14 546	7 650	3 817	1	61	21 700	496	14 538	7 650	3 817
Mõõsli- ja nõõritööstus—Corderies	1	1	41	10 865	615	7 783	9 217	2 488	—	—	—	—	—	—	—
Masinarbaste ja veeyoolikute vabrikud—Fab. de courroies pour machines et de luyaux d'arrosage	2	2	47	778	4 281	324	4 785	2 359	—	—	—	—	—	—	—
Villakraasimis- ja -testamistööstus—Cardage et filature de laine	2	2	47	—	6 716	750	5 960	3 257	—	—	—	—	—	—	—
Elidevõlvimis- ja -vanuustöökojad—Ateliers de teinture et de foulonnerie	2	2	47	—	6 716	750	5 960	3 257	—	—	—	—	—	—	—
VIII. PABERITÖÖSTUS—INDUSTRIE DU PAPIER	49	4	4 289	996 624	79 707	539 207	537 124	310 162	23	3 770	886 907	54 766	470 839	480 834	278 396
Vineer- ja vineerkaupade vabrikud—Fab. de bois de placage	3	3	1 627	514 685	892	221 960	299 507	149 956	1	1 627	505 276	—	218 088	287 298	145 455
Mõõsli- ja nõõritööstusvabrikud—Fab. de meubles et de charp.	41	41	2 410	440 280	78 815	298 244	220 851	152 773	19	1 989	364 856	54 766	244 088	175 564	127 302
Tükuravimistööstus—Fab. de bois d'allumettes	2	2	59	14 563	—	5 049	9 504	2 768	1	59	14 563	—	5 049	9 504	2 768
Kõrgvabrikud—Fab. d'articles en liège	1	1	43	14 914	—	10 240	4 674	1 793	—	—	—	—	—	—	—
Niidipoolivabrikud—Fab. de bobines	1	1	47	12 242	—	3 714	8 528	2 875	—	—	—	—	—	—	—
IX. PABERITÖÖSTUS—INDUSTRIE DU PAPIER	10	10	2 271	1 532 355	—	797 405	735 250	195 177	7	2 246	1 505 416	—	790 342	715 074	189 081
Paberivabrikud—Fab. de papier	5	5	2 194	1 188 731	—	617 820	565 911	189 712	5	2 155	1 188 731	—	617 820	565 911	189 119
Fuunasi- ja tselluloosivabrikud—Fab. de pâte de bois et de cellulose	3	3	83	331 224	—	173 110	158 114	189 712	1	83	310 655	—	168 347	142 338	2 912
Paber- ja pappkaupade tööstus—Fab. d'articles en papier et carton	2	2	83	17 400	—	0 175	11 225	5 465	1	83	17 400	—	4 175	6 825	2 912
X. TOIDU- JA MAITSEAINETE ÜMBERTÖÖTAMINE — INDUSTRIE DE L'ALIMENTATION	18	18	1 022	—	248 616	58 904	189 712	107 413	5	607	—	130 005	32 732	117 273	68 169
Jahvestid—Fab. de farine	29	29	1 916	598 199	9 278	1 789 694	867 783	133 015	11	1 326	2 297 769	—	1 602 639	695 130	94 602
Leivatööstus—Fab. de pain	1	1	275	1 129 978	—	1 048 434	74 544	23 336	1	—	1 129 978	—	1 048 434	74 544	23 336
Suolalaadi- ja kompekistööstus—Fab. de chocolat et de bonb.	10	10	444	128 367	—	109 865	27 526	25 068	3	—	137 391	—	109 865	27 526	23 336
Tähtsööstus—Fab. d'amatton	2	2	44	49 500	—	66 825	57 042	35 068	3	207	75 918	—	37 100	38 818	13 911
Färnivabrikud—Fab. de levure	1	1	75	45 098	9 278	8 675	45 701	7 611	—	—	—	—	—	—	—
Purineepunastamise vabrikud—Raffinerie d'alcool	1	1	264	186 780	—	82 894	108 866	20 674	2	161	139 824	—	66 511	73 013	12 976
Õllevabrikud—Fab. de bière	1	1	26	6 520	—	4 902	1 616	1 681	—	—	—	—	—	—	—
Siguri- ja viljakohvitööstus—Fab. de chicorée et de succédanés de café	5	5	746	847 765	—	346 022	501 743	48 288	—	—	—	—	298 991	439 857	41 099
Tubakavabrikud—Fab. de tabac	1	1	42	82 800	—	41 438	41 362	3 289	1	42	82 800	—	41 438	41 362	3 289
Taimenovit- ja õllevabrikud—Fab. de beurre végétale	1	1	42	82 800	—	41 438	41 362	3 289	1	42	82 800	—	41 438	41 362	3 289
XI. KEHAKATTE TÖÖSTUS—CONFECT. DE VÊTEMENTS	6	6	680	370 639	146	222 818	147 967	56 444	4	647	359 632	—	216 705	142 927	54 276
Kindainest—de matières filament	4	4	280	116 680	146	52 718	64 113	19 675	2	297	105 673	—	46 600	59 079	17 507
Nahast—de cuir	2	2	410	253 959	—	170 105	38 854	36 769	2	410	253 959	—	170 105	38 854	36 769
Üldse *)—Gr. total *)	195	195	23 854	9 577 160	5 519 975	4 357 185	1 607 378	1 607 378	88	21 065	8 875 429	—	5 052 273	3 793 156	1 400 865

*) Üldse 195 ettevõtet — Total pour 195 entreprises. Põuavad andmed 18 ettevõtte kohta, millest töötajate arv oli 7796. Üle 20 töötajaga ettevõtteid üldarvust — Données manquant pour 18 entreprises dont la main d'oeuvre représentée 7,7% au nombre total des entreprises employant plus de 20 travailleurs.

METSAMAJANDUS 1920—27. a. FORÊTS ET LEUR EXPLOITATION de 1920—27.

Sisu: 1) Metsa pindala, lhk. 126. 2) Riigimetsad, lhk. 126, a) koosseis, lhk. 126, b) kasutus, lhk. 127, c) müük, lhk. 128, d) kultuurilised, lhk. 129, e) majandamise tulud ja kulud, lhk. 129. 3) Talundite metsad, lhk. 130. 4) Metsatööstus, lhk. 131. 5) Metsamaterjalide väliskaubandus, lhk. 132.

1. Metsa pindala. Eesti on võrdlemisi rikas metsade poolest. Maade kadastri järele, mis toimepandud Põhja-Eestis 1896—1902 a. ja Lõuna-Eestis 1904—1912 a., võrdub metsamaa pindala 898 279 ha, mis on Vabariigi üldpinnast 20,5%. Riigimetsade valitsuse esialgse kokkuvõtte järele 1925—27 a., on Eestis metsamaad 945 882 ha. Viimase kokkuvõtte järele metsamaa laienemine on suurel määral tulnud sellest, et maareformi teostamisel ka metsastunud rohumaad metsamaa alla arvati. Metsad üldiselt rohkem on levinud Eesti idapoolel, kuna läänepool ja saartel neid vähem on. Metsarikkaimaks on kirde-Eesti, kus asuvad Alutaguse metsad. Nad võtavad oma alla üle poole Virumaast, ulatudes ka naabermaadesse. Siin leidub terve rida valdu, kus metsamaa kaugelt üle 80% (Iisaku 86%, Maidla 86%, Jõhvi 43%, Kohtla 89%, Narva 45%, Palmi 50%, Tudulinna 40% etc) ja mõnes vallas isegi üle 50% tõuseb (Mustajõe 53%, Vaivara 52%, Venevere 59%). Selle järele metsarikkamaks on edela-Eesti, kus asuvad suured Pärnu-Viljandi metsad. Ka siin leidub hulk valdu, kus metsamaa pindala samuti üle 80% tõuseb (Reiu 89%, Uulu 84%, Voltveti 47%, Holstre 50%, Taagepera 40% etc.)

Vähemaid metsakomplekse leidub pea üle Eesti, suuremal määral siiski lõuna-piiriäärseil alul ja kesk-Eestis.

2. RIIGIMETSAD — FORÊTS d'ÉTAT.

a) koosseis 1927 a. arvestuse järele riigimetsa Valitsuse valdamisele kuulub 748 469 ha. Sellest on metsaga kaetud 678 252 ha (90,6%), metsastamata raiestikke 53 223 ha (7,1%), lagendikke ja harvendikke 16 994 ha (2,3%). Administratiivselt riigimetsad on jaotatud 106 metskonda, millised omakord 9 revidendi ringkonda moodustavad. Metskondade keskmine suurus on 10 738 ha, maksimum 24 600 ha ja miinimum 2 435 ha. Metskonnad on jaotatud 289 metsniku jaoskonda ja viimased 1 549 metsa vahtkonda (keskm. suurus 735 ha). Metsaga kaetud pinnast on okasmetsa 477 107 ha

Metsamaa pindala (estlaine kokkuvõtte 1925—27 a.).
Superficie des forêts (d'après les données de 1925—27).

I.	Ha	%
1. Riigimetsad — <i>Forêts d'État</i> {		
a) Riigimetsade valitsuse valdamisel	748 469	79,1
b) Muude ametkondade valdamisel	6 308	0,7
2. Linnade metsad — <i>Forêts des villes</i>	13 014	1,4
3. Talundite " — <i>des exploitations agricoles</i>	148 028	15,6
4. Tööstusettevõtete ja muud erametsad — <i>F. des entreprises industrielles et autres</i>	30 064	3,2
Kokku — Total . . .	945 883	100

Eesti metsamaast $\frac{1}{3}$ kuulub riigile (79,8%) ja eramajandada on vähem, kui $\frac{1}{5}$ (18,8%). Eramajandada olevad metsamaad enamikus kuuluvad talundele, vähemal arvul ka mitmesugustele tööstusettevõtetele (paberivabrikud jt.) ja „negotiorum gestores“ alusel ka välisriikide kodanikkudele (15 467 ha).

Linnadest kõige rikkam metsamaa poolest on Pärnu — 5 448 ha, selle järele Tallinn — 2 878 ha, Tartu 2 815 ha ja Narva — 1 270 ha. Teised linnad on väiksemad ja neil on ka metsa vähem: Haapsalu — 270 ha, Valga — 184 ha, Kuressaare — 84 ha, Rakvere — 66 ha.

Metsapuudest kõige enam levinud on männad (Pinus silvestris), mis moodustavad puude koosseisust umbes 40%, selle järele kuused (Picea excelsa) — 31% ja lehtpuudest — kask (Betula verrucosa ja B. pubescens) — 15%, haab (Populus tremula) — 10% ja teised lehtpuud — 4%.

ehk 70,3% ja lehtpuumetsa 201 145 ha (29,7%), seega ligemale $\frac{3}{4}$ metsamaast on väärtuslikuma — okasmetsa all. Okas- ja lehtmetsa vahetõde järele on kaunis erinev. Okasmetsal suurim ülekaal on kogu põhja-Eesti maades (peale Viru) ja lõuna-Eestis kagupoelses osas — Valga-, Võru- ja Põhja-Põlva maakondades, mille piirid asuvad suuremal määral metsamassiivid on lehtmetsa juba rohkem, moodustades metsa koosseisust 34%. Kõige suurem osa lehtmetsal on aga Viljandi- ja Tartumaal keskmiselt 41%.

Mets jaotatult vanusklasside järele—Répartition des forêts d'après les classes d'âge.

2.	I	II	III	IV	V	VI	Kokku—Total
A. Okasmets— Forêts à co- nifères . . .	1—20 a.	21—40 a.	41—60 a.	61—80 a.	81—100 a.	üle 100 a.	
Ha . . .	75 667	84 412	80 629	101 712	90 449	44 238	477 107
% . . .	15,9	17,7	16,9	21,3	18,9	9,3	100
B. Lehtmets— Forêts à feuil- les . . .	1—10 a.	11—20 a.	21—30 a.	31—40 a.	41—50 a.	üle 50 a.	
Ha . . .	31 995	35 107	27 985	25 240	51 533	29 285	201 145
% . . .	15,9	17,4	13,9	12,6	25,6	14,6	100

Nagu andmed näitavad, on küpsi ja poolküpsi metsi kaunis rohkesti, eriti lehtpuiestikkudes. Nii okasmetsast on üle 80 a. — 28,2% ja lehtmetsast üle 40 a. — 40,2%. Vanade metsade pooldest enamikus rikkamad on need maad, kus asuvad suuremad metsad. Ses suhtes esikohal seisab Pärnumaa, sellele järgnevad Viljandi-, Tartu- ja Virumaa.

b) kasutus. Arvesse võttes puistu väärtust, ühtlasi ka maapinna boniteeti, riigimetsades määratakse raie- ringi: okaspuul 80—120 a. ja lehtpuul 50—70 a. vanuspiires. Selle juures metsa raienormid peamiselt määratakse pinna järele. Aastaseks

raienormiks on määratud okasmetsa 4 425 ha ja lehtmetsa 3 160 ha, mis on okasmetsast 0,93% ja lehtmetsast — 1,57% (pindala järele).

Raiumiseks esimeses järjekorras on seni hariikult määratud rohkem rikutud puiestikke. Nimelt sõja ajal ja juba ka enne seda, kui metsad olid eramaandada, paljudest metsadest piiramata valiku teel raiuti paremad sordimendid välja. Selle tõttu, seni raiutud lankidest, on saadud keskmiselt ha kohta ainult 170 tihtmeetrit massi. Kui sarnaste rikutud puiestikkude raie- ring läbi saab, asutakse normaalse puiestik- kude kasutamisele, millest arvatakse saada okas- metsast 340—400 ja lehtmetsast 230—270 tiht- meetrit massi hektariilt.

Riigimetsa kasutus (tuh. m³) — Exploitation des forêts d'État (en mill. de m³).

3.	Arveaasta eelarvest Budget de l'année	Ülejääk endiste aastate eelarvest Reste des budgets des années précédentes	Etteraiumised Coupes d'avance	Vahekasutus Broutilles, ramilles etc.	Surnud mets Forêts mortes	Kokku riigimetsade kasutus Exploitation totale des forêts	Rendi-, palga-, planeeritud- ja teistelt maadelt Terrains arrentés et autres	Üldine kasutus Toutes les exploitations
1922	1 268	979	—	—	465	2 712	400	3 112
1923	1 278	1 222	—	—	436	2 936	461	3 397
1924	1 275	1 023	239	—	376	3 513	448	3 961
1925	1 096	663	1 276	27	744	3 716	361	4 077
1926 (3 kuud) . . .	131	372	313	43	102	961	233	1 199
1926—27 m. a. . .	1 336	578	456	165	424	2 959	434	3 393

Viie aasta (1922—27) kestel võeti riigimaadelt keskm. aasta kohta metsamassi 3 586 tuh. m³ (kantmeetrit) ja see kõikus üksikute aastate järele 3 112—4 077 tuh. m³ vahel. Siia on arvatud kaasa ka kõik rendi-, palga-, planeeritud- ja teiste riigimaade metsa kasutus. Riigimetsa nime all olevate maade aasta kasutus oli keskmiselt 3 167 tuh. m³. Aasta kasutuse peaos moodustab metsamass arveaasta eelarvest ja endiste aastate eelarvete ülejäägist, peale selle veel surnud mets. Arveaasta eelarve osa kasutus enamik aastail on püsinud 1,2—1,3 milj. m³ ümber, seega on kaunis ühtlane olnud. Selle vastu endiste aastate eelarve ülejääkide, samuti surnud metsa kasutused üksikute aastate järele, olid tunduvalt lahkuminevad. Nende kõikumised ulatuvad 100 ja enam %.

Neil aastail oli ka metsa etteraiumisi, mis peaaegjalikult olenes suurest metsamaterjalide nõudmisest. Sõjale järgnevail aastail avaldus erakordselt suur ehituste parandamine ja uute püstitamise. Eriti suure arvu uute hoonete ehi-

tamise tõi kaasa maareform, 30 tuhandele uuele põllumajapidamisele oli vaja uusi hooned. Selle tagajärjel oli metsamaterjalide järele nõudmine erakordselt suur ja suuremosa hoonete püstitamise nüg, võib arvata, et sisemaaline metsanõudmine peaks vähenema. 1926—27 m.-a. metsakasutus ongi tunduvalt vähem 1925 a. ja ka 1924 a. kasutusest, mis tuli küll peaaegjalikult sellest, et raielanki vähendati umbes 1 100 ha võrra. Raielangi vähendamise püütakse likvideerida eelmiste aastate etteraiumised. Suurem metsa etekasutus sündis 1925 a., mil Valitsuse poolt oli määratud erakorraliselt raiumisele umbes 6,5 tuh ha metsa. Erakorralise raielangi tõttu, mis koosnes paremast metsast, vähenes aga sama aasta eelarve ja endiste aastate eelarve ülejääkide kasutus. 1924 a. surnud metsa suur kasutus on sel aastal valitsenud tugevatest tuultest, mis erakordselt palju metsa maha murdis.

Metsakasutusel on tarvitusel peaaegjalikult paljaksraie, kuna aegjärkline- ja valikraie õige

vähesel määral. Nii viie aasta kohta (1922—27) paljaksraie mass moodustab üldarvust 93% ja ainult 7% massist saadi muul raleviisil.

Kasutatud mets keskmiselt on välja annud 35% palke, 15% tugi- ja paberipuid ja 50% küttepuid. Selle juures väikse lehtpuu seguga ja paremad raleküpsed okaspuistud annavad aga palke 70—75%, tugi- ja paberipuid 20—25% ja küttepuid 5—10%.

e) müük. Riigimetsa müüakse 1) metsatükki-
Ventes. dena, mille ralelangid harilikult on 0,5 — 3 ha suurused, 2) üksikute puudena ja 3) valmis materjalina, mis on riigi kulul raiutud. Mets müüakse oksjoni ja võistluspakkumise teel, peale selle kindla hinnaga ja alandatud hinnaga. Oksjonitelt võivad osa võtta kõik metsa-ostjad, kuna võistluspakkumiselt ainult kohalikud elanikud.

Riigimetsa müük — Vente de forêts de l'Etat.

4.	Oksjonit Aux enchères	Võistluspakkumist-Offres de concours	Kindla hinnaga A prix fixe	Alandatud hinnaga A prix abaisssé	Hinnata Gratuitement	Riigi kulul üles- töötamiseks Pour l'exploitation au compte de l'Etat	Kokku Total
Mass tuh. m ³ — Masse en mill. m ³							
1922 a.	880	—	1 312	311	116	493	3 112
1923 a.	1 288	—	1 155	419	103	482	3 397
1924 a.	965	352	1 015	654	108	867	3 961
1925 a.	1 493	195	894	594	129	771	4 078
1926 a. (3 k.)	307	77	286	364	69	96	1 199
1926—27 m. a.	771	210	757	741	161	753	3 303
96%							
1922 a.	28,3	—	42,2	10,0	3,7	15,8	100
1923 a.	36,5	—	34,0	12,3	3,0	14,2	100
1924 a.	24,4	8,9	25,6	16,5	2,7	21,0	100
1925 a.	36,6	4,8	21,9	14,6	3,2	18,9	100
1926 a. (3 k.)	25,6	6,4	23,9	30,3	5,7	8,1	100
1926—27 m. a.	22,7	6,2	22,3	21,8	4,8	22,2	100

Kindla hinnaga on metsa müüdud kohalikele rahvale, laevaehitajatele, riigi- ja omavalitsusutistele, seltsidele, ühingule ja ka puuümbertöötamise ettevõttele. Alandatud hinnaga on antud peaauglikult asunikke ja vähemal määral ka muule kohalikele rahvale.

Riigimetsast väljaantud massist on umbes 1/4 oksjoni teel müüdud ja 1/6 läinud riigi kulul üles-
töötamiseks, kuna muu osa enamikus kõik on läinud kindla ja alandatud hinnaga peaauglikult

kohaliku rahva nõuete rahuldamiseks. Peab arvama, et ehitustööde kordaseadmisega kohaliku rahva nõuded edaspidi vähenevad. Seda kõige rohkem asunikude arvel, keda erakord-
selt tuli varustada ehitusmaterjaliga. Järgnevad andmed näitavad, kui palju asunikele on metsa-
materjale antud.

Asunikudele müüdud metsamaterjalid—Vente de bois pour les exploitations nouvellement fondées.

5.	Asunikude arv, ke- lele metsa anti— Nombre des exploita- tions ayant acheté de produits forestiers	Üksikute puudena käänuloa järele— Bois sur pied		Valmismaterjalina—Bois coupé et travaillé					Metsa paigas rale tuh. m ³ Coupe totale	Kokku metsa- mater- jalil tuh. m ³ Total de pro- duits forestiers (1000m ³)	Materjalide hind milj. m. Valeur des prod. vendus (mil. de mk.)			
		Puude arv (tuh.) N. d'arb- res	Mass (tuh.) m ³ Masse (1000 m ³)	Palgid arv (tuh.) Poutres (1000)	Litprid arv (tuh.) Traverses (1000)	Telbad arv (tuh.) Pieux	Sindli-laastu pilpapakud (tuh.) m ² Bâles pour le matériel de toiture	Kokku (tuh. m ³) Total (1000 m ³)			Taksi- hind prix de taxe	Asunik- kudele müügi- hind prix pour expl. nouv. f.	Turu- hind prix de détail	
1920 a.	240	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1921 "	1 480	106,3	73,1	9,9	2,0	—	—	5,2	18,2	96,5	18,3	9,1	18,3	
1922 "	4 486	365,9	251,3	8,8	16,1	—	—	10,1	49,4	310,8	61,4	35,9	122,9	
1923 "	6 446	529,1	364,0	10,7	21,6	0,8	0,5	8,6	46,0	418,6	86,8	45,4	147,5	
1924 "	8 971	685,8	475,6	30,6	7,8	0,2	1,4	13,4	61,9	550,9	145,6	62,9	181,2	
1925 "	8 355	542,4	413,7	35,9	4,7	0,8	0,4	15,2	26,8	455,7	125,2	52,7	141,9	
1926 "	10 840	639,8	495,1	17,6	3,5	0,8	0,2	8,9	28,5	551,9	141,7	60,5	167,1	
1927 " (3 k.)	8 386	443,1	350,4	23,5	1,4	—	0,1	9,8	10,1	376,3	100,0	44,7	117,5	
Kokku-Total	—	3 291,8	2 429,2	137,0	57,1	2,1	2,6	70,6	240,9	2 740,7	679,6	311,2	896,4	

Hinnata mets on peaauglikult läinud riigi-
metsa administratsiooni nõuete jaoks, siis ava-
likkude teede ja sildade korrashoiuks.

Metsamüügi hinnad on olnud väga mitmesu-
gused, oleneb peale turu konjunktuuri, suurel
määral ka sellest, mis liiki müük kuulus. Nii
oksjoni ja võistluspakkumise teel müüdud metsa
hinnad peegeldavad turuhindu ja aastast aas-

tasse näitavad metsaturu konjunktuuri kõiku-
misi. Samuti kindla hinnaga müüdud metsa
väärtus, mis turuhinnast küll kogu aeg märksa
madalam, kuid käib rööbiti sellega. Sellevastu
alandatud hinnaga mets on müüdud aastast aas-
tasse pea ühesuguse hinnaga suurem vahe —
oli aasta keskmiselt ainult 12 mk m³.

Metsamaterjali keskmised hinnad riigimetsades (aasta keskm. hind markades m³ eest) — *Prix moyens dans les forêts de l'État (en mk. pour m³).*

6.	Oksjonilt— <i>Aux enchères</i>		Võistluspakkumistelt— <i>Offres de concours</i>		Kindla hinnaga— <i>Prix fixe</i>		Alandatud hinnaga— <i>Prix abaissé</i>		Riigi kulul üles- töötamiseks— <i>Pour l'exploitation au compte de l'État</i>	Keskmiselt— <i>Moyenne</i>	
	Taksi hind <i>Prix de taxe</i>	Müügi hind <i>Prix de vente</i>	Taksi hind <i>Prix de taxe</i>	Müügi hind <i>Prix de vente</i>	Taksi hind <i>Prix de taxe</i>	Müügi hind <i>Prix de vente</i>	Taksi hind <i>Prix de taxe</i>	Müügi hind <i>Prix de vente</i>		Taksi hind <i>Prix de taxe</i>	Müügi hind <i>Prix de vente</i>
	1922 a.	143	214	—	—	107	120	198		115	147
1923 "	157	258	—	—	126	136	207	108	185	156	189
1924 "	198	266	193	229	140	164	246	115	203	189	196
1925 "	205	296	185	207	160	185	253	120	205	200	222
1926 " (3 k.)	229	267	171	183	163	173	250	109	185	210	180
1926-27 m.a.	178	208	173	185	128	151	249	115	185	183	166
^{0/0}											
1922 a.	100	100	—	—	74,8	56,1	138,5	53,7	102,8	93,0	71,0
1923 "	100	100	—	—	80,2	52,7	131,8	41,9	117,8	99,4	73,3
1924 "	100	100	102,7	86,1	74,5	61,7	130,9	42,3	108,0	100,5	73,7
1925 "	100	100	90,2	70,0	78,0	62,5	123,4	40,5	100,0	97,6	75,0
1926 " (3 k.)	100	100	74,7	68,5	71,2	64,8	109,2	40,8	80,8	91,7	67,4
1926-27 m.a.	100	100	97,2	88,9	71,9	72,6	139,9	55,3	103,9	102,8	80,0

Hinna järele otsustades soodsamaks metsamüügi aastaks oli 1925, kuna hinnad olid kõige kõrgemad. Müügi hinda dollari peale arvates, oksjonilt müües saadi m³: 1922 a. \$ 0,68, 1923 a. — 0,75, 1924 a. — 0,68, 1925 a. — 0,79 ja 1926 a. — 0,66. Muidugi metsa hinda, peale konjunktuuri, mõjutab ka aasta raielangi väärtus. Selles suhtes 1925 a. müügi kohta võib arvata, et siis erakorraliselt müügile lastud parema raielangi hind harilikust kõrgem oli ja see aasta keskmist m³ hinda tõstis. Üksikute müügi liikide järele m³ müüghinnad pole täitsa võrreldavad, sest nende iga tühe metsamassi koosseis võib

isesugune olla. Taksihinna järele otsustades, väärtuslikumaks on alandatud hinnaga mets, mis peaausjalikult on läinud asunikudele ehitusmaterjaliks.

d) Kultuuritööd. Ühel ajal metsa kasutusega *Travaux de culture.* käivad ka metsa uuendamise tööd. Metsa uuenedmine sünnib osalt loomulikult, kuid suurel määral ka külvamise ja istutamise, s. o. kultiveerimise teel. Kui palju metsa külvatud ja istutatud on, seda näitavad järgnevad andmed.

Kultuuritööd riigimetsades — *Travaux de culture dans les forêts d'État.*

7.	Uusi kultuure tehtud ha <i>Superficie ensemencée et plantée (cultures nouvelles)</i>	Vanu kultuure parandatud ha <i>Amélioration des cultures existantes</i>	Kokku ha <i>Total ha</i>	Kulud tuh. mk — <i>Frais de travail (1000 mk) pour les</i>			
				Uute kultuuri- tegemine <i>cultures nouvelles</i>	Vanade paran- damine <i>cultures améliorées et complétées</i>	Muud kultuur- tööd *) <i>Autres travaux de culture</i>	Kokku <i>Total</i>
				1920	174,2	97,5	271,7
1921	1 101,7	218,7	1 320,4	2 251	296	120	2 667
1922	2 131,6	342,7	2 474,3	3 941	238	1 710	5 889
1923	4 182,4	622,5	4 804,9	8 838	797	3 650	13 285
1924	4 289,7	974,7	5 264,4	10 085	827	3 543	14 455
1925	4 175,4	1 570,4	5 745,8	12 328	1 684	487	14 499
1926	3 247,7	1 539,4	4 787,1	9 074	2 201	10 024	22 199
1927	3 948,7	2 364,5	6 313,2	11 928	3 160	2 880	17 966

Kultiveerimist on teostatud peaausjalikult külvamise teel, kuna istutamist on tarvitatud märksa vähem.

Üksikuist kultuurest kõige rohkem on tehtud männikultuure, mis annavad häid tagajärgi. Kuuse kultuure on tehtud vähem, samuti lehtpuu kultuure. Viimased uuenevad küllalt hästi ka loomulikult teel.

e) Majandamise tulud ja kulud. *Recettes et frais de l'exploitation.* Riigimetsa majandamise tulu peaosas (95,8%) moodustab metsa- ja metsa-

materjalide müük, mille juure on arvatud ka riigi sissetulekud metsatööstusest.

Metsa kõrvalkasutus annab kogutulust 1,3%. Selle alla on arvatud karjatamised, heinakorjamised, marja- ja seente korjamised ja mitm. muud vähemad metsakasutused. Tuluks on ka rendimaksud metsadest, maadest ja vetest, siis hoonete üürid ja tööstusettevõtete rendid, mis kokku annavad 1,0%. Peale nende on veel muid tulusid (2,1%), mille moodustavad peaausjalikult mitmesugused trahvirahad.

*) Taimeadade ja puukoolide asutamine ja korrashoidmine, maapinna ettevalmistamine, seemnete ostmine, seemnekulvatiste ehitamine j. t. metsakultuuriga ühenduses olevad toimingud.

Riigimetsast saadud tulud (tuh. mk) — *Recettes des forêts d'État.*

8.	Metsa ja metsa- materjalide müük— <i>Vente de bois et des pro- duits forestiers</i>	Metsa kõrva- kutused <i>Exploitation auxiliaire</i>	Mitmesugused rendid <i>Rentes de fer- mage</i>	Muud tulud <i>Autres recettes</i>	Kokku <i>Total</i>
1918 a.	53	1	54
1919 a.	3 265	77	96	83	3 521
1920 a.	100 546	1 848	1 053	842	104 289
1921 a.	262 270	4 242	5 332	6 843	278 187
1922 a.	521 966	8 274	4 462	8 561	543 263
1923 a.	623 452	8 915	6 473	10 726	649 586
1924 a.	628 832	9 710	7 714	18 642	664 898
1925 a.	804 061	9 467	8 854	18 064	841 346
1926 a. (3 kuud)	250 948	434	1 120	4 822	257 324
1926—27 m. a.	757 961	9 200	7 395	19 446	794 011

Metsast saadud tulu metsamaa *ha*-le on viimaste aastate kohta olnud keskm. 1000—1125 *mk*. Metsa tegelikud tulud on küll suuremad olnud, kui arvesse võtta ka selle metsa tegeik väärus mis müüdü kindla ja alandatud hinnaga. Kui kindla ja alandatud hinnaga müüdü metsa turuhinnaks arvata nende taksihind, millele lisatud protsent (%), mis oksjonitel ja võistluspakumistel taksihinnale on juurde pakutud, siis viie aasta (1922—27) kohta teeb kindla hin-

naga müüdü metsa andmise soodustus 18,3% ja alandatud hinnaga — 65,3% (nende keskmiselt 42,4%).

Selle juures alandatud hinnaga müüdü metsast Riigimetsavalitsuse tegelikuks tuluks läheb ainult umbes 25%, kuna asunikudele alandatud hinnaga ehitusmaterjaliks antud puumassi hinnast umbes 75% pikaajalisele võlakohustusele jääb ja seega ka hiljem metsavalitsuse tuluks ei kanta.

Riigimetsa majandamise kulud (tuh. mk)—*Frais de l'exploitation des forêts d'État (1000 mk).*

9.	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926 (3 kuud 3 mois)	1926/27 (1. IV. 26. 31. III. 27.)
1) Adminratsiooni kulud— <i>Frais d'administration</i>	1 234	28 080	85 689	98 007	121 689	128 986	133 435	32 001	149 041
2) Kinnisvara soetamine ja korrashoid— <i>Immeubles et leur entretien</i>	45	1 179	6 570	11 110	7 786	12 847	14 760	1 520	13 601
3) Liikuva vara soetamine— <i>Mobilier</i>	129	1 035	2 011	972	1 180	1 213	2 060	77	907
4) Metsakorrashoidmine— <i>Travaux forestiers</i>	32	1 610	5 412	8 199	19 621	29 102	28 620	1 950	40 944
5) Teede tegemine ja korrashoid— <i>Construction des routes et entretien</i>	2	117	478	1 101	974	1 218	2 216	174	1 393
6) Metsarajamine ja vedu— <i>Coupe des forêts et transportation</i>	308	16 027	89 478	—	—	—	—	—	—
7) Maksud ja kindlustused— <i>Impôts et assurances</i>	239	2 840	16 561	18 130	17 521	19 298	23 809	773	21 519
8) Metsaadamiste levitamine— <i>Propagation des semences forestières</i>	—	12	100	197	80	59	834	25	384
9) Muud kulud— <i>Autres dépenses</i>	4	270	30	15	15	146	136	94	298
Kokku—Total . . .	2 083	51 170	205 329	137 731	168 872	192 874	205 870	36 614	228 087

Riigimetsa majandamise kulud moodustavad tuludest keskmiselt 29%. Kulude peaosaks on administratsiooni kulud, keskmiselt umbes 63% kogu kuludest. Teistest kuludest suuremad on metsa korrashoidu kulud, mille alla on arvatud üldised metsa korraldamistööd, lankide ajamine, kultuurtööd, ravitsemine, valgustamine jne. Metsa korrashoidu kulud kogukulust on umbes 11%. Peale selle suuremaks kuluks on metsarajamine ja veokulud, siis maksud ja kinnitused.

Kui tuludest kulud maha arvata, näitab see riigi metsamajandamise ülejääki, mis üksikute aastate järele milj. *mk* oli järgmine: 1919 — 1,4; 1920 — 53,1; 1921 — 72,0; 1922 — 405,0; 1923 — 480,7; 1924 — 472,0; 1925 — 635,4; 1926 (3 kuud) — 220,7 ja 1926-27 m. a. — 565,0.

3. Talundite metsad.

Forêts des exploitations rurales.

Eramajandada olevaist metsadest enamik kuulub talunditele, 1925 a. üles-

kirjutuse järele talundite metsamaa võrdub 148 028 *ha*, mis teeb Eesti metsamaast 15,6%.

Talundite metsamaast ligikaudu pool kuulub ostutalunditele, kuna teine pool jaotatud teiste talundliikide vahel. Kolmest tähtsamast — osturiigirendi ja asundus talundliikest metsaga varustatud kõige enam nii absoluutselt, kui ka suhteliselt on ostutalundid. Viimastel on metsamaad keskm. talundi kohta 1,52 *ha* ehk 4,61% nende maapidamisest, riigirenditalundite 0,84 *ha* (2,76%) ja asundustalundite 0,56 *ha* (3,33%) vastu. Kõigerikkamad metsamaa poolest on aga talundid, mis talundite metsamaa tabelis on näidatud „muude talundite“ all. Sila on arvatud mitm. palgamaad, nagu metsaametnikkude ja metsatöölise maad, koolikrundid, kirikumaa eriotstarbekohad ja mõisad, (peale pärisomanduseks ostetud karjamõisate). Suhteliselt on nende metsamaa osa üle poole suurem, kui ostutalunditel.

Talundite metsamaa 1925 a. üleskirjutuse järele — Forêts appartenant aux exploitations privées (recens. de 1925).

10.	Talundite arv Nombre des exploitations	Neil metsamaad Superf. forestière		Metsamaa %üldpinnast Superficie forestière en % à la sup. totale	
		Kokku ha Total ha	Keskm. ha Moyenne ha		
A. Talundliikide järele:					
1. Ostutalundid—peremeeste käes pidada	50 677	76 830	1,52	4,61	1. Propriétés (expl. achetées avant l'an 1919) exploité par le propriét. lui-même
2. Renditalundid { a) raharendi leping b) pooletera- ja se- ostutalumaaadel } garendilepinguga	7 898	4 849	0,66	4,53	2. Expl. arren- (a) fermage pour arg. tées sur le ter. b) ferm. mixte et pour des propriét. récolte partagée
3. Riigi (end. mõisa) renditalundid	1 977	1 374	0,69	3,66	3. Expl. arrentées de l'État
4. Asundustalundid	17 679	11 310	0,64	2,78	4. Expl. nouvellem. fondées
5. Muud talundid	29 860	16 582	0,56	3,33	5. Autres exploitations
	18 970	37 083	1,95	10,64	
B. Suurusrühmade järele:					
0,5— 5 ha	21 883	6 610	0,30	8,93	0,5— 5 ha
5— 10 "	19 420	12 428	0,64	7,13	5— 10 "
10— 20 "	32 025	28 237	0,88	5,14	10— 20 "
20— 30 "	23 497	25 612	1,09	3,94	20— 30 "
30— 60 "	26 170	41 281	1,58	3,44	30— 60 "
60—120 "	3 220	13 936	4,33	5,13	60—120 "
120 ja enam ha	346	19 924	57,58	13,40	120 etc. ha
Kokku	126 561	148 028	1,17	4,83	Total

Talundite suurenes absoluutselt suureneb ka nende metsamaa, suhteliselt aga metsamaa poolest rikkamad on väiksed ja suured talundid. Väiketalundite juures metsamaa % suurel määral tõstab see, et nende seas (ostutalundite juures) on suur osa kohte, millest põllumajapidamine on rendile antud ja peremehe käes on ainult väike osa ühes metsaga.

Talundite metsatoodangu kohta võimaldavad

ülevaadet põllumajandusliku raamatupidamise andmed. Neis metsa kogusaagi alla on arvatud aastane metsa juurekasv, sissetulek kassa järele metsa müügist, siis puude väärtus, mis tarvitatud ühises kodumajanduses, kõrvaltööstuses, eratarvituses ja mis antud teenijaile palgaks ja tarvitatud omamajapidamises, kas maaparanduste, ehituste ehk masin-riistade juureehitamiseks ehk nende põhjalikuks parandamiseks.

Metsa kogusaak ja sissetulek 1925/26 p.a.—Production totale et revenus des forêts en 1925/26.

11.	Kogusaak — Production totale				Sissetulek — Revenus		
	Talundi kohta mk Par exploitation en mk.	Talundus- maa ha mk Par ha de superficie exploitée en mk.	Metsamaa ha mk Par ha de superficie forestière	Talundi kogusaagist % Au total de la production des expl. en %	Talundi kohta mk Par exploitation en mk.	Metsamaa ha mk Par ha de superficie forestière	Talundi käit- tississetul. % Aux reve- nus proven- ant de l'exploita- tion %
Väiketalundid — Petites exploitations	8 146	416	16 548	2,02	238	640	0,19
Normaal- " — Exploitations normal	10 395	416	7 983	3,10	3 018	2 319	2,08
Täis- " — Exploitations entières	14 872	361	5 249	3,15	6 816	2 404	3,11
Suur- " — Grandes exploitations	45 181	433	3 109	4,49	14 148	973	2,76
Keskmiselt—Moyenne	16 264	392	4 606	3,05	5 914	1 673	2,64

Raamatupidamise andmetel 1925/26 p. a. metsa kogusaak moodustas talundite kogusaagist 3,05 % ja oli keskmiselt nende metsamaa ha kohta 4,6 tuh. mk. Väiketalundis on metsamaa annud suuremat saaki, kui suuremais, mis nähtavasti on sellest, et neis on paremad metsamaad, kuna suuremais talundis tihti on palju raba- ja soometsi, mis vähe produktiivsed.

Rahalised sissetulekud talundis metsamüügist on võrdlemisi väikesed, keskmiselt 1,7 tuh. mk metsamaa ha kohta, mis näitab, et suurem osa talundite metsa kulub neil omatarvituseks.

4. Metsatööstus. Metsatööstuse hooajaks on talvine periood — harilikult algab sügisel, peale põllutööde lõppu (oktoobris) ja kestab kevadeni (aprilli kuuni). Kevadel jõgede lahtiminekuuga algab parvetamine, mis paiguti kestab suve läbi. 1925 a. andmetel metsa ülestöötamise alal töötas

Eestis 233 lauavabrikut ja saeveskit ning peale selle veel 73 ettevõtet, kus lausaagimine kõrvalharuks oli. Lauavabrikutest ja saeveskitest on 39 suurtööstust, milles töötab 2 130 töölisi.

Lauavabrikute ja saeveskite toodang (standartides)
Production des scieries (en standards)

12.	Suurtööstus Grandes entreprises	Kesk- tööstus Entrepr. moyennes	Kõrval- tööstus Entrepr. auxil.	Kokku Total
1921 a.	19 713
1922 "	23 170
1923 "	44 330	11 155	2 800	58 285
1924 "	44 356	15 020	3 400	62 776
1925 "	44 637	17 113	3 700	65 450
1926 "	52 275

Metsaülestöötamise ettevõtete toodang on iga aastaga kasvanud ja ulatub 60—70 tuh. standartini ehk 180—210 tuh. m³ aastas.

Metsa ülestöötamise alal peale eraettevõtete töötab „riigi metsatööstus“, kelle peamiseks ülesandeks on riigi- ja omavalitsusasutiste va-

rustamine metsamaterjalidega. Riigi metsatööstus on viie aasta (1922—27) kestel üles töötanud riigi metsakasutusest umbes 18 %.

5. Metsamaterjalide väliskaubandus

Commerce extérieur des produits forestiers.

Metsamaterjalide väliskaubanduse läbikäik on iga aastaga elavamaks muutunud ja seda väljaveo arvel, mis järjest on kasvanud. Metsamaterjalide sissevedu on õige väike ja moodustab üldmassi läbikäigust viie aasta (1922-27) keskmiselt ainult 2,8%. Sisse on veetud peamiselt vineertööstuse jaoks kasepakke.

Metsamaterjalide väliskaubandus—*Commerce extérieur des produits forestiers.*

13.	Propsid États		Liitriid Traverses		Palgid ja pakud Poutres et blocs		Laud ja plangud Planches et planches épais.		Muu materjal Autres produits		Kokku Total	
	Standardite arv	Väärtus tuh. mk	Nombre des standards	Valeur (1000)	Standardite arv	Väärtus tuh. mk	Standardite arv	Väärtus tuh. mk	Standardite arv	Väärtus tuh. mk	Standardite arv	Väärtus tuh. mk
Sissevedu—Importation												
1921	—	—	—	—	1 161,7	—	8,4	—	—	—	1 170,1	—
1922	—	—	—	—	7 116,5	—	28,9	—	—	—	7 145,4	—
1923	—	—	—	—	110,2	1 704	18,9	555	13,2	113	142,3	2 372
1924	—	—	—	—	271,0	3 174	247,5	7 320	4,5	25	523,6	10 519
1925	—	—	—	—	1 077,2	9 643	51,6	3 093	12,9	113	1 141,7	12 854
1926	—	—	—	—	1 417,6	18 606	59,9	3 064	—	—	1 477,5	21 670
1927	95,7	336	—	—	120,9	2 697	44,8	4 266	68,9	186	330,3	7 479
Väljavedu—Exportation:												
1921	3 322,1	—	1 922,2	—	3 395,5	—	11 273,2	—	—	—	19 903,0	—
1922	13 180,8	—	888,5	—	5 404,8	—	30 735,0	—	—	—	50 289,1	—
1923	22 507,7	260 281	1 971,0	32 561	1 506,0	12 105	38 727,7	767 837	66,6	330	64 779,0	1 073 114
1924	33 635,1	275 498	951,6	11 963	250,4	2 139	46 858,2	1 005 958	22,7	478	81 743,0	1 296 038
1925	19 711,2	165 777	2 291,5	33 693	458,6	6 672	56 563,9	1 003 618	139,5	1 512	79 164,7	1 211 277
1926	18 540,9	187 358	1 207,1	17 637	1 210,9	16 409	68 423,2	1 129 025	27,2	517	89 409,3	1 330 946
1927	27 071,8	538 394	1 965,2	21 305	1 939,1	34 019	63 353,3	1 071 584	2 152,0	34 554	95 881,4	1 699 916

Metsamaterjali väljaveol on Eesti väliskaubanduses küllalt tähtis osa — ta moodustab viie aasta (1922-27) keskmiselt kogu väljaveo väärtusest 15%, s. o. ligemale 1/6 osa. Kui metsamaterjalile juure arvata ka mehaaniliselt ümbertöötatud metsatööstuse teise astme saadused, millest tähtsamaks on vineer, siis suureneb välja-

veo osa veel tunduvalt ja moodustab väljaveo koguväärtusest keskmiselt ligemale 1/5 osa.

Väljaveos, niihästi standartite kui ka väärtuse järele, esikohal seisavad laud ja plangud, teisel kohal — propsid. Laudade ja plankude väljavedu 1921-26 a. järjekindlalt iga aastaga kasvas, ainult 1927 a. langes vähe.

Tähtsamate metsasaaduste väljavedu riikide järele—*Exportation des produits forestiers d'après les pays de destination.*

14.	1926	1925	1924	1923	1922
Miljon markades— <i>millions mk</i>					
Laud ja plangud—Planches et planches épaisses	1 129,0	1 003,6	1 006,0	767,8	417,6
sellest: Belgia— <i>Dont: Belgique</i>	21,8	28,1	27,3	23,6	34,9
Hollandi— <i>Pays-Bas</i>	243,1	176,0	50,4	31,7	25,1
Inglise— <i>Angleterre</i>	813,0	753,8	856,4	684,6	337,5
Propsid—États	167,4	165,8	275,5	260,3	91,9
sellest: Belgia— <i>Dont: Belgique</i>	17,4	18,8	27,5	10,9	—
Hollandi— <i>Pays-Bas</i>	9,9	2,9	—	—	0,3
Inglise— <i>Angleterre</i>	123,2	139,0	212,9	240,4	90,5
Prantsuse— <i>France</i>	16,2	4,3	34,4	—	—
Vineer ja vineertoollpõhjad—Bois de placage et fonds de chaises en bois de placage	441,5	440,3	436,2	271,0	259,9
sellest: Belgia— <i>Dont: Belgique</i>	22,2	27,4	13,1	5,8	—
Hollandi— <i>Pays-Bas</i>	6,4	5,4	4,2	1,8	—
Inglise— <i>Angleterre</i>	361,6	347,7	353,3	239,3	238,2
Prantsuse— <i>France</i>	17,3	24,4	23,4	13,9	11,0
Saksa— <i>Allemagne</i>	20,4	26,3	28,9	7,9	9,1
Soome— <i>Finlande</i>	7,8	5,1	10,3	0,1	—
Taani— <i>Danemark</i>	3,8	2,5	0,9	1,3	0,9
Lät— <i>Lettonie</i>	—	—	0,1	—	—
N. S. V. L.— <i>U. R. S. S.</i>	—	—	0,5	—	—

Eesti metsamaterjalide peaturuks on olnud Inglismaa, kuhu on läinud kogu metsamaterjalide väärtusest 3/4 osa. Nii viie aasta keskmiselt (1922-26) on Inglise turule müüdud laudadest ja plankudest ümmarguselt 80% ja propsidest 85%. Laudade ja plankude teiseks suuremaks turuks on olnud Hollandi, mille osatähtsus viimastel aastatel on suuresti tõusnud. Peale selle kaunis hulk laudu ja planku on müüdnud

ka Belgiasse. Propside peaturuks on olnud Inglise ja märksa vähemal määral ka Belgia ja Prantsuse. Teise astme Eesti tähtsama saaduse — vineeri peaturuks on olnud samuti Inglise, kuid selle kõrval on teiste turgude arv märksa laiem kui laudadest ja propsidest juures. Vineeri on veetud peale Inglise, Hollandi, Belgia ja Prantsuse, suuremal hulgal ka Saksa, Soome ja Taani turgudele.

Riigimetsade pindala ja koosseis 1927 a. (hektaarides).
Superficie et composition des forêts d'État en 1927 (ha).

(Kokkuvõtted tehtud koos R. St. Keskbüroo põllumajandusosak. ja Riigimetsavalitsuse metsandusosakonna poolt).

15.	Okasmets (Vanusklasside järele) <i>Forêt d'arbres à conifères Classes d'âge</i>					Lehtmets (Vanusklasside järele) <i>Forêt d'arbres à feuilles Classes d'âge</i>					Kokku Total		Seemendamata raiestikud <i>Taillis non ensemencés</i>		Lagendikud ja harvendikud <i>Vides et éclaircies</i>		Kokku metsamaad <i>Superficie totale des Forêts</i>				
	1-20 a.	21-40 a.	41-60 a.	61-80 a.	Üle 80 a.	1-10 a.	11-20 a.	21-30 a.	31-40 a.	Üle 40 a.	Okasmetsa Forêt d'arbres à conifères	Lehtmetsa Forêt d'arbres à feuilles	Võimalik possible	Võimata impossible	Lehtmetsa alt Arbr. raietlus	Okasmetsa Forêt d'arbres à conifères	Lehtmetsa Forêt d'arbres à feuilles	Metsaga kaetud Couvert d'arbres	Raiestikud Taillis	Lagendikud ja harvendikud 9)	Üldse—Total
Viru	12580	10267	18651	22913	21147	7507	8888	7611	5931	22084	91598	51951	3160	5346	4427	2253	616	143549	12933	2889	159351
Järva	6031	7317	7269	10881	9407	1682	2120	2148	1047	3753	40905	10748	1476	1123	639	553	51	51653	3238	804	55495
Harju	8898	11887	10722	10178	7650	1052	1107	1370	927	1804	49923	6260	3204	2888	554	3924	206	55583	6641	4190	66354
Lääne	6671	7836	6309	7473	11068	1718	1769	1776	1934	5123	39357	12320	1009	1602	403	1667	286	51677	3104	1953	56734
Saare	1220	1540	1252	1199	6151	345	570	454	431	1408	11866	3208	869	460	116	415	108	14576	1445	523	16544
Pärnu	8174	7127	7326	8019	33517	6176	7187	4271	3866	13965	64163	35405	2457	3438	1175	920	152	99568	7070	1081	107719
Viljandi	5096	6239	5722	7737	13474	3725	4702	3415	3485	11255	38318	26582	2004	1808	2323	812	187	64900	6195	999	72034
Tartu	9649	8411	7676	12882	14829	6849	6282	4572	4837	14682	53441	37222	1808	2196	2550	874	655	90663	6554	1529	98746
Valga	5951	4764	6194	8343	6362	762	743	471	483	1468	31554	3947	988	927	175	868	33	35501	2090	901	38492
Võru	11413	13018	9457	12089	11102	2179	1789	1899	2299	5836	57079	13502	1314	1803	896	2291	114	70581	4013	2405	76999
Kokku—Total	75667	84412	80628	101712	134687	31995	35107	27985	25240	80818	477106	201145	18289	21736	13198	14586	2408	678251	53223	16994	748468

																						%		%							
																						36,2	24,4	41,3	84,3	78,5	21,5	90,1	8,1	1,8	100
Viru	13,7	17,8	20,4	25,0	23,1	14,5	17,0	14,6	11,4	42,5	63,8	86,2	24,4	41,3	84,3	78,5	21,5	90,1	8,1	1,8	100										
Järva	14,7	17,9	17,8	26,8	23,0	15,6	19,7	20,0	9,8	34,9	79,2	20,8	45,6	34,7	19,7	91,6	8,4	93,1	5,8	1,1	100										
Harju	18,0	24,1	21,8	20,6	15,5	16,8	17,7	21,9	14,8	28,8	88,7	11,9	48,2	43,4	8,4	96,0	5,0	83,8	10,0	0,2	100										
Lääne	17,0	19,9	16,0	19,0	28,1	13,9	14,4	14,4	15,7	41,6	76,2	23,8	32,5	54,5	13,0	85,3	14,7	91,1	5,7	3,4	100										
Saare	10,7	13,6	11,0	10,6	54,1	10,8	17,8	14,1	13,4	43,9	78,0	22,0	60,1	31,8	8,1	79,4	20,6	88,1	8,7	3,2	100										
Pärnu	12,7	11,1	11,4	12,5	52,3	17,4	20,3	12,1	10,9	39,3	64,4	35,6	34,8	48,6	16,6	86,0	14,0	92,4	6,6	1,0	100										
Viljandi	13,3	16,3	15,1	20,2	35,1	14,0	17,7	12,9	13,1	42,3	59,0	41,0	32,7	29,5	37,8	81,3	13,7	90,1	8,5	1,4	100										
Tartu	18,0	15,7	14,4	24,1	27,8	18,4	16,9	12,3	13,0	39,4	58,9	41,1	27,6	35,5	38,9	57,1	42,9	91,8	6,6	1,6	100										
Valga	18,9	15,1	19,6	26,4	20,0	19,3	18,8	11,9	12,3	37,7	88,9	11,1	47,3	44,4	6,3	96,4	3,6	92,2	5,4	2,4	100										
Võru	20,0	22,8	16,6	21,2	19,4	16,1	13,3	14,1	17,0	39,5	80,9	19,1	32,7	46,4	20,9	95,3	4,7	91,7	5,2	5,1	100										
Kokku—Total	15,9	17,7	16,9	21,3	28,2	15,9	17,5	13,9	12,5	40,2	70,3	29,7	34,4	40,8	24,8	85,8	14,2	90,6	7,1	2,3	100										

Riigimetsa kasutus (tuh. kantmeetrites) 1922—27.
Exploitation des forêts d'État (milliers de m³) de 1922—27.

16.	1922	1923	1924	1925	1926 (I—III kuud)	1926/27 (1 apr.—31 märts)
I. Arveaasta eelarvest—Budget de l'année	1 267,5	1 278,1	1 275,0	1 006,0	131,5	1 336,3
1. Okaspuu—Conifères	1 074,6	1 061,2	755,9	587,1	93,0	718,3
a) paljasraie—Autres coupes	192,9	216,9	38,7	29,3	13,9	22,3
b) muul viisil—Autres coupes	—	—	466,5	376,0	19,3	589,9
2. Lehtpuu—Feuillus	—	—	13,9	13,6	0,3	5,8
II. Ülejääk endiste aastate eelarvest—Reste du budget des années précédentes	979,4	1 222,5	1 022,5	662,7	371,8	577,5
1. Okaspuu—Conifères	919,9	1 163,8	613,6	415,7	252,9	288,8
a) paljasraie—Autres coupes	59,5	56,7	18,4	12,3	8,1	17,3
b) muul viisil—Autres coupes	—	—	384,9	233,9	110,2	284,9
2. Lehtpuu—Feuillus	—	—	5,6	0,8	0,0	6,5
III. Ettearumised—Coupes d'avance	—	—	239,5	1 275,6	312,9	455,8
1. Okaspuu—Conifères	—	—	187,9	1 191,2	296,4	376,3
a) paljasraie—Autres coupes	—	—	41,5	24,5	9,6	39,9
b) muul viisil—Autres coupes	—	—	1,3	25,5	4,8	26,8
2. Lehtpuu—Feuillus	—	—	8,8	34,4	2,1	12,8
Kokku (I+II+III)—Total (I+II+III)	2 246,9	2 500,6	2 537,0	2 944,3	816,2	2 369,6
1. Okaspuu—Conifères	1 994,5	2 224,9	1 557,5	2 193,9	642,4	1 863,3
a) paljasraie—Autres coupes	252,4	275,7	98,6	86,2	36,6	79,5
b) muul viisil—Autres coupes	—	—	852,7	635,4	134,2	901,7
2. Lehtpuu—Feuillus	—	—	28,2	48,6	3,0	25,1
IV. Vahekasutus—Exploitation supplémentaire (brouettes etc)	—	—	—	27,4	42,6	164,9
V. Surnud mets—Forêts mortes	465,4	435,7	975,8	744,4	102,4	424,4
Üldine riigimetsade kasutus—Exploitation totale des forêts	2 712,3	2 936,3	3 512,8	3 716,1	961,2	2 958,9
VI. Rendi- palga- planeeritud- ja teistelt maadelt—Terrains arrentés- salaires, aplanés et d'autres	399,7	460,5	447,9	360,7	237,9	433,8
a) okaspuu—Conifères	399,7	460,5	360,5	284,5	194,8	342,0
b) lehtpuu—Feuillus	—	—	81,4	76,2	43,1	91,8
Kõik kasutused kokku—Tous les genres de l'exploitation	3 112,0	3 396,8	3 960,7	4 076,8	1 199,1	3 392,7

Märkus: 1922 ja 1923 a. on okas- ja lehtpuu mass näidatud ühes. — Avis: Pour les années de 1922 et 23 les données sont fournies pour l'ensemble des forêts conf. et à feuilles
¹⁾ Arbr. conf. avec ensemencement naturel ²⁾ Vides et éclaircies.

Riigimetsa müük 1922—27. — Vente de forêts de l'État de 1922—27.

17.	1922				1923				1924			
	Mass tuh. k-ntr.	Takshind tuh. mk	Müügihind tuh. mk	K-ntr. keskm. müügihind	Mass en mill. m ²	Prix de base en mill. marks	Prix de vente en mill. marks	Prix vente moyen de la m ²	Mass tuh. k-ntr.	Takshind tuh. mk	Müügihind tuh. mk	K-ntr. keskm. müügihind
I Oksjonilt	880,3	125 920	188 143	214	1 237,8	194 346	319 191	257	965,2	181 942	257 064	266
II Võistlusp.	—	—	—	—	—	—	—	—	351,5	67 846	80 402	229
III Kindla hinnaga.												
1) Kohalikele rahvale	1 056,5	107 546	121 758	153	1 044,7	128 501	149 907	144	875,6	113 896	132 975	152
2) Laevahitajatele	1,2	288	387	314	1,0	228	339	317	1,8	434	602	339
3) Riigiasulist.	78,7	8 928	9 106	116	25,4	4 025	5 027	198	30,1	6 697	7 340	245
4) Omaval. asutist.	29,3	4 292	4 442	151	30,7	4 734	5 885	192	36,8	6 748	7 446	202
5) Vabrikutele	82,8	11 802	15 547	188	21,2	1 671	2 454	116	47,5	8 970	11 779	248
6) Muudele (seitsid, ühisus. jne.)	63,6	8 034	6 153	97	32,3	6 028	4 103	129	28,4	5 517	6 141	262
Kokku	1 312,1	140 290	157 393	120	1 155,3	145 187	167 775	137	1 015,2	141 962	166 292	164
IV Alandatud hinnaga.												
1) Kohalikele rahvale	—	—	—	—	—	—	—	—	92,4	14 434	11 988	130
2) Asunikudele	310,8	61 435	35 848	115	418,7	86 789	45 427	109	550,9	145 614	62 873	114
3) Teistele	—	—	—	—	—	—	—	—	10,8	1 952	471	44
Kokku	310,8	61 435	35 848	115	418,7	86 789	45 427	109	654,1	162 000	75 332	115
V Hinnata.												
1) Riigimetsamajapidam.	12,3	2 070	—	—	9,6	2 081	—	—	10,9	2 849	—	—
2) Ametruumide ja ametnikkude korteri kütteks	70,2	7 457	—	—	63,0	7 880	—	—	62,0	8 528	—	—
3) Avalikkude teede korrashoid ja sildade ehit.	22,0	3 967	—	—	19,0	3 865	—	—	20,9	4 532	—	—
4) Muuks otstarbeks	11,8	1 548	—	—	11,0	2 091	—	—	14,1	1 838	—	—
Kokku	116,3	15 042	—	—	102,6	15 917	—	—	107,9	17 747	—	—
VI Riigikulul ülestõtamiseks	492,5	72 633	72 633	148	482,4	89 440	89 440	183	866,8	176 119	176 119	203
Kõik kokku	3 112,0	415 320	454 017	152	3 396,8	531 679	621 833	189	3 960,7	747 616	755 209	196

	1925				1926 (1 jaan.—1 apr.)				1926/27 m. a.			
	Mass tuh. k-ntr.	Takshind tuh. mk	Müügihind tuh. mk	K-ntr. keskm. müügihind	Mass en mill. m ²	Prix de base en mill. marks	Prix de vente en mill. marks	Prix vente moyen pour m ²	Mass tuh. k-ntr.	Takshind tuh. mk	Müügihind tuh. mk	K-ntr. keskm. müügihind
I AUX ENCÈRES	1 492,8	306 627	442 253	290	307,4	70 313	82 121	267	771,2	137 191	160 243	208
II OFFRES DE CONCOURS	195,3	36 121	40 467	207	76,6	13 128	14 018	183	209,6	36 360	38 839	185
III A PRIX FIXE												
1) Aux habitants locaux	663,3	87 882	95 599	144	234,7	35 596	37 587	160	623,9	70 759	84 234	135
2) „ constructeurs navals	1,3	317	383	287	1,8	462	485	273	1,7	398	445	263
3) „ établissements d'État	16,9	3 660	4 298	254	8,4	1 995	2 125	253	14,4	2 805	2 961	206
4) „ „ municipaux	33,5	5 052	5 880	175	13,1	2 045	2 676	203	23,7	4 481	4 543	192
5) „ fabriques	113,5	31 376	39 783	351	10,7	2 355	2 679	251	26,4	6 771	8 668	329
6) „ autres institutions	65,8	14 865	19 464	296	17,7	3 786	4 098	232	66,6	11 876	13 874	201
Total	894,3	143 552	165 387	185	286,4	46 839	49 650	173	756,7	97 085	114 225	151
IV A PRIX ABAISSÉ.												
1) Aux habitants locaux	131,2	23 365	18 274	139	42,1	7 857	5 066	120	135,9	21 269	13 173	97
2) „ colons	455,7	125 193	52 707	110	314,5	81 195	34 309	109	593,7	161 113	70 923	120
3) „ autres	7,3	1 728	595	82	7,2	1 847	382	53	11,1	2 255	806	73
Total	594,2	150 286	71 576	121	363,8	90 899	39 757	109	740,7	184 637	84 902	115
V GRATUITEMENT.												
1) A l'économie forestière de l'État	14,8	3 183	—	—	4,3	975	—	—	14,8	3 473	—	—
2) Pour le chauffage des placements officiels et des logis des employés	52,4	7 564	—	—	20,6	3 109	—	—	56,7	8 161	—	—
3) Pour l'entretien des routes publiques et construction des ponts	22,8	5 290	—	—	9,6	2 179	—	—	18,8	3 033	—	—
4) Pour d'autres buts	39,3	6 303	—	—	34,0	6 172	—	—	70,8	11 488	—	—
Total	129,3	22 340	—	—	68,5	12 435	—	—	161,1	26 155	—	—
VI POUR L'EXPLOITATION SUR LE COMPTE DE L'ÉTAT	770,9	158 342	153 342	205	96,4	17 822	17 822	185	753,4	139 050	139 050	185
Total	4 076,8	817 268	878 025	222	1 199,1	251 436	203 368	170,0	3 392,7	620 478	537 259	166

TÄHTSAMAIK Jooni DEMOGRAAFIAST 1918—28.

PRINCIPAUX CARACTÉRISTIQUES DÉMOGRAPHIQUES de 1918—28.

Sis u: 1) Rahvastiku kujunemine, lhk. 135. 2) Tervishoidlik olukord, lhk. 136. 3) Kuritegevus, lhk. 136. 4) Rahvaharidus, lhk. 137.

1. Rahvastiku kujunemise vaatlemise lähteko-
Population haks peame võtma esimese üld-
rahvalugemise 28 dets. 1922 a. Sellel arvestatud 1 107 059 elanikule vastavalt juure või maha arvates sündivuse-surevuse ja sisse-väljarändamise arvusid saavutame rahva arvu 1 jaanuariks: 1919 — 1 069 344 ja 1928 — 1 115 094; seega moodustab üldine rahvaarvu juurekasv Eesti praegusel maa-alal 9 aasta jooksul ümmarguselt 46 tuhat. Kuidas see juurekasv on teostunud, mil määral missuguste tegurite arvel, selgub järgnevalt.

Kuigi normaaloludes teise järgu tähtsusega nähtus, sisse- ja väljaränd on etendanud mõõdnud 9 a. jooksul Eesti rahvastiku kujundumises domineerivat osa. Üldisest eelosutud juurekasvu arvust langeb selle arvele ümmarguselt 35 tuhat.

Esimestel aastatel pärast Tartu rahu algas suurem optantide ja sõjapõgenejate tagasivool Eestisse — 1920—1923 a. Narva karantiini kaudu tulijatest (45 238) jäi Eestisse 44 038. Nende juuretulistate tõttu püsis üldine üle piiri sisse-väljasõitjate vahekorrald sissesõitjate ülekaaluga; 1924 a. peale aga on ülekaalus juba väljasõitjad — väljarändajate arvel, kellede arv oli: 1924 a. — 1222; 1925 a. — 2676, 1926 a. — 2426 ja 1927 a. — 2 322. Peale selle on Eesti-Läti piiri ühendamisest 1924 a. Eestile kadumaläänud 1887 elanikku. Kuna väljarännu arvud vaid ligikaudsed on, jäävad ainsamateks kindlateks rahva mehaanilise liikumise andmeteks ülepiiri sõitjate arvud. Nende järele oli 1920—1927 a. rahva juurekasv — neljal esimesel aastal 42 741 ja kahanemine neljal viimasel aastal 8 237.

	Sissesõitjate ülekaal	Väljasõitjate ülekaal
1920	19 281	1924 404
1921	16 206	1925 3 225
1922	5 543	1926 2 857
1923	1 651	1927 1 751

Nii konstateerime 1923 ja 24 a. vahetusel rahva ülepiiri liikumises murde, millest peale rahvaarvu vähendav tegur, — väljasõit, ülekaalu omas; rõõmustavaks nähtuseks on vaid selle ülekaalu järjekindel vähenemine viimasel kolmel aastal.

Rahva looduslik liikumine, sündivus ja surevus, on vaadeldava aja jooksul rahva-

arvu kujunemises etendanud palju väiksemat osa, andes 9 a. jooksul üldiseks juurekasvuks vaid 13 tuhat.

Sarnane olukord on kujunenud ebasoodsalt sündivuse-surevuse vahekorrald, eriti Vabariigi algusel ja teataval määral ka viimastel aastail. Sõda ja sellega ühenduses taudid 1919 ja 1920 a. tingisid kõrge, mitte just väikest sündivust tuntavalt ületava surevuse; kahel viimasel aastal aga üheaegne sündivuse langus ja surevuse tõus on rõhunud rahva loodusliku juurekasvu väga madalale.

Sündivus, surevus ja rahva looduslik juurekasv (‰) *).
Naissances, décès et accroissement naturel de la population en ‰ de 1910—1927.

1.	Sündivus	Surevus	+		-	
	<i>Naissances</i>	<i>Décès</i>				
1910—1914 . .	26,5	19,1			+	7,4
1915 . .	22,6	20,0			+	2,6
1916 . .	19,5	23,3			-	3,8
1917 . .	16,9	25,2			-	8,3
1918 . .	20,2	30,5			-	10,4
1919 . .	17,3	27,0			-	9,7
1920 . .	18,3	20,0			-	1,7
1921 . .	20,3	15,8			+	4,5
1922 . .	20,2	16,7			+	3,5
1923 . .	20,1	15,0			+	5,1
1924 . .	19,2	15,2			+	4,0
1925 . .	18,3	14,9			+	3,4
1926 . .	17,0	16,2			+	1,7
1927 ^{**)} . .	17,7	17,2			+	0,5

Silmaspidades üldist sündivuse langust L.-Euroopa riikides, alates mõõdnud sajangu viimase veerandiga, — näiteks 1900—1925 a. Soomes 24,9‰, Rootsis 26,8‰ ja Saksas 35,5‰ võrra, — ei või viimase 5 a. (1922—26) keskmist sündivuse tasapinda Eestis — 19,3‰ — eriliselt madalaks lugeda.

Tõsi, 1910—1914 a. sündivuse tasapinnast on see madalam 27,2‰ võrra, kuid läbielatud sõjad oma mitmekülgsete mõjudega on rahva koosseisu ja selle suhtumist elule sedavõrra muutnud, et varemaste aegade sigivusmäära saavutamine vaevalt mõeldav on. Juba üksi erakorraliselt kõrge raukade (60 a. ja vanemate) suhtarv 1 000 elaniku kohta — 118,3 — ja naiste ülekaal meestest — 20—59 a. vanuses 17,2‰ võrra, esinevad tähtsate sigivust allarõhivate teguritena.

*) Eostatud koefitsientide arvutamisel on aluseks võetud: 1910—1914 a. kohta endise Eesti kubermangu valitsuse väljaannetes „Обзоры Эстн. рыб.“ avaldatud andmed, 1915—18 a. kohta end. Eesti kurb. praostkondade aruannete andmed, 1919—20 a. arvude aluseks rahvalugemise andmed ja 1921—1927 R. St. Keskbüroos kogutud rahvaloodusliku liikumise andmed. Kuna 1910—1918 a. algandmed olid pärit vaid Põhja-Eestist, kus sündivus ja surevus üldiselt madalam kui üle-eestiline keskmine, siis on tarvilikud parandused arvutuste juures sisse võetud.

**) Eelkokkuvõtte andmell.—*Données préliminaires.*

Erilist huvi pakub sündivuse kõikumine sõja aastate kestel. Juba esimesel sõja aastal, 1915 a., langes sündivus 14,7% võrra ja jõudis kõige madalamale 1917 a. Kuna sündivust vahenditult mõjutavad tegurid üldiselt eelmisse aastasse kuuluvad, siis on järjest jatkuva majandusolude raskenemise juures 1917 a. revolutsioonimeeleolu sündivust tõstva mõju esiletulek 1918 a. erilise kaaluga. 1918 a. okupatsiooni mõjul langes sündivus järgneval aastal uuesti; kuid tõusis pea jällegi lõpuliku rahu saabumise ja uute eluehituse väljavaadete avarumise mõjul. See kestis kuni 1923 a., mil sündis murrang nii majanduselus, kui ühes sellega ka rahva meeleolus; selle tagajärjeks on kiire, jätkuv sündivuse langus.

Surevuse võnkumine kogu vaadeldava aja ulatuses erineb tuntavalt sündivusest ega allistu sedavõrra meeleoludele. Juba esimesel ilmasõja aastal surevus tõusis kõrgemale 1910–14 a. tasapinnast; järgnevatel aastatel jätkus see tõus järjest, jõudes haripunktile 1918 a. Ka järgneval 1919 a. esineb veel kõrge surevusega; kuid juba esimese rahuaasta langetab selle esimese ilmasõja-aasta tasapinnani. 1921 a. peale, vaatamata väikesele nakkushaigustest tingitud kõikumisele, surevus järjest langeb kuni 1925 a. Tõusu, 1926 ja 1927 a., mis tingitud suuremast nakkushaiguste tõusust, võib lugeda igatahes mööduvaks nähtuseks.

Osutunud surevuse langus (1922–25 a. keskmisena 15,7% peale) moodustab sõjaeelse surevuse koefitsiendist 17,8%, olles seega siiski tuntavalt väiksem sündivuse langusest. Tingitud on surevuse langus eestkätt sündivuse langusest, sest alla 1 a. vanuste osa surinate seas on alati võrdlemisi suur; kuid selle tõttu ka rinnalaste surevuse järjekindlal langusel pole mitte väike osa surevuse koefitsiendi allarõhumisel. Kuivõrra rinnalaste osa üldises surevuses ja rinnalaste surevus langevad on, näitavad järgnevad arvud:

	Alla 1 a. vanuste % surinate üldarvus	100 sündinu kohta suri alla 1 a. vanuseid
1926	11,3	10,2
1925	12,3	10,3
1924	13,5	11,0
1923	14,6	11,2
1922	17,0	12,9

2. Tervishoidlik olukord. Et viimaseil aastail vaatamata järjekindla sündivuse ja ka rinnalaste surevuse languse peale, üldine surevus siiski võnkudes võrdlemisi vähesel määral on langenud — näiteks 1925 aastal

üle 1 aasta vanuste juures kõigest 0,04% võrra — on tingitud rahva tervislikust seisukorrast.

Rääkimata ägedatest nakkushaigustest, mis aegajalt surevust tuntavalt tõstavad, jätab ka rahva üldine tervislik seisukord mõndagi soovi. Seda näitab esijoones väikelaste, s. o. üle 1 a. vanuste laste surevus, mis on Eestis üsna suur, võrreldes teiste riikidega.

Täisealiste eluvõimet vähendab võrdlemisi kõrgel määral levinud tuberkuloos, eriti hingamisorganide tbc. Nii sai registreeritud 1923–26 a. haigus- ja surmajuhtude arvutult 10.000 elaniku kohta, järgmisel määral:

	Tuberkuloos 10 000 elan. kohta	
	Haigusjuhud	Surmajuhud
1926	17,3	22,4
1925	16,1	22,9
1924	16,9	23,7
1922	13,6	25,6

Pole kahtlust, et kaugelki mitte kõik haiged arsti juure ei lähe, eriti maal, mis pärast tõeline haigete arv palju kõrgem peab olema. Seda kinnitavad ka kõrgemad surmajuhude arvud; pealegi pole meie surmapõhjuste registreerimine küllalt täpne. Ent siiski, lohutavana esineb surmajuhude arvu langus 10 000 elaniku kohta.

Kuna tuberkuloos esineb eestkätt rahva majanduslikest ja kultuurilistest oludest tingitud sotsiaalse tõvena, on teine sotsiaalsena käsitatud haiguslik — suguhaigused — tingitud peale tervishoidliku tasapinna suurel määral rahva moraalsest tasapinnast.

Suguhaiguste kergemad vormid, tripper ja pehme šanker esinevad küll järjekindlalt langevaina ja olukorda võiks pidada paremusele kujunevaks, kui mitte uut tõusu ei osutaks just siifilis-pärvuse teel rahva eluvõimele hävitavalt mõjuv tõbi; samuti suguhaiguste kasv lapsealiste seas esineb ähvardava sümptoomina.

3. Kuritegevus. Kuritegudest osutavad tähtsamad viimastel aastatel langust. Nii, tapmised ja tapmise katsed on järjest vähenenud, alates 1920 a. 184 juhu pealt 127 peale 1926 a. Langenud on ka vägivald isiku kallal ja kehavigastamine. Ent selle vastu laste tapmine ja loote hävitamine on samal ajal järjest tõusnud, 41 ja 26 pealt 107 ja 90 peale. Samuti on tõusnud vägistamine ja vägistamise katsed — 88 pealt 106 peale.

10 000 elaniku kohta registreeriti — Crimes par 10 000 habitants.

	1926 a.	1925 a.	1924 a.
2.			
Tapmisi ja katsed — Meurtre et tentatives	1,1	1,2	1,3
Vägivald isiku kallal ja kehavigastamine — Lésions corpor. et voies de faits	20,3	24,0	24,9
Röövimine, riisimine ja pressimine — Vol à main armée, pillage et exaction	1,9	2,2	2,1
Vargus ja varguskatsed — Vol et tentatives à vol	112,4	118,5	127,0

Ka vargused, alates 1920 a. 15 602 pealt langesid 1923 a. 11 948 peale; järgneval aastal nende arv uuesti tõusis küll 14 235 peale, ent 1924 a. algab jällegi uus kestev langus. Teataval määral näitavad langust ka röövimine, riisumine ja väljapressimine.

4. Rahvaharidus. Veel paremat pilti pakub *Instruction publique.* hariduslik olukord Eestis — vähemalt arvuliselt, noorsoo õppetööst osavõtu näol. Iseseisvuse esimesil aastail algas kooli alal energiline organiseerimistöö, mille tulemusena konstateerime 1922/23 õ/a. üldise kõrgeimat õpilaste arvu kooles.

Võrreldes teiste põhja- ja lõunapoolsete naaberriikidega, osutus sel aastal õpilaste arv, suhteliselt elanikkude arvule, algkooles küll vähe madalamaks, kesk- ja kõrgemais—aga tunduvalt kõrgemaks. Järgnevail aastail süvenes alg- ja kesk- ning kõrgema hariduse vahekord viimaste kasuks veel enam, sest algkooli õpilaste arv hakkas järjest kiiresti langema, kuna kesk- ja kõrgemais kooles jätkus tõus edasi, keskkooles ülemines väikesele langusele vaid viimaseil aastail. Seda liikuvust näitab järgnev tabel:

Õpilaste arv kooles (ilma erikoolideta). (10 000 elan. kohta)
Nombre des élèves dans les écoles (sans écoles spéciales).
(Par 10 000 habitants).

3.	Algkoolid <i>Écoles primaires</i>	Keskkoolid <i>Écoles secondaires</i>	Ülikool <i>Université</i>
1926/27 . . .	905	153	42
1925/26 . . .	976	164	41
1924/25 . . .	1 059	168	40
1923/24 . . .	1 085	166	37
1922/23 . . .	1 101	156	31
1921/22 . . .	1 096	139	...

(Koolivõrgu kohta terves ulatuses, toome andmed ligemas numbris).

Kuna kesk- ja kõrgema, samuti erihariduse osaliste arv tingitud on eestkätt hariduspoliitikast, on algkooliõpilaste arvu muutus, üldise koolikohustuse juures, tingitud ülekaaluvalt põhilikumast tegureist — demograafilisist ja majanduslikest.

Kõrvutades algkooli õpilaste arvu muutuse algkooliealiste, s. o. 8—13 a., ja koolieasse jõudnud, s. o. 8 a. laste arvu muutusega, saame järgneva huvitava võrdluspildi % (võrdlusarvud antud 31 detš. kohta).

	Õpilaste arvu tõus (+) langus (-)	8 a. laste arvu tõus (+) langus (-)	8—13 a. laste arvu tõus (+) langus (-)
1926	- 7,3	+ 28,5	- 6,0
1925	- 7,8	- 10,8	- 7,9
1924	- 2,2	- 17,0	- 7,8
1923	- 0,9	- 18,8	- 4,3
1922	+ 1,3	+ 4,0	- 1,4

Laste sündivus hakkas langema järsku 1915 a.; ent ka varem seda langes see pikkaööda. Selletõttu näeme 8—13 a. laste arvu väiksema olevat eelmisest aastast juba 1922 a. 31 detš. vaatamata sellele, et 8 a. laste arv 1914 a., võrreldes eelmise aastaga, vähe tõusis. Ka ei ole, loomulikult, 8—13 a. langus järgnevail aastail nii suur kui ainult 8 a. vanustel. Algkooliõpilaste arv aga osutab 1922/23 õ/a. veel tõusu; samuti järgnevate aastate langus esineb palju väiksemal määral, kui 8—13 a. lastel. See oli tingitud peaaegselt järjest kasvavast 4—6 algkooliklasside ja nende õpilaste arvu kasvust; samuti laienes tegelik koolikohustus järjest 9 a. pealt 8 ja kohati koguni 7 a. peale. Nii võime konstateerida ka pärast 1922/23 õ/a. algkooli hariduse lahenemist ja süvenemist. Kuid 1926/27 õ/a. kohta käivad arvud osutavad juba selle protsessi raugemist, kui mitte rohkem. Õpilaste arvu kahanemise % langus on väiksem kui 8—13 a. laste juures. Eelpool osutatud sündivuse tõus 1918 a. tõstis ka 1926 a. kooliealisteks saanud laste arvu, võrreldes eelmise aastaga, ümmarguselt 3500 lapse võrra. Kuid, nii kui näitavad 1926/27 õ/a. kooliaruanded, 1926 a. 8 a. vanuseks saanud lastest astus kooli ainult osa, mis tingitud jaolt selle tõttu et nad õpetegevuse aluseks veel 8 a. täis polnud, osalt aga kohati ka õigel ajal mitteastumise tõttu. Pealegi on maavalitsusil õigus üksikutele valdadele seda ka lubada (v. R. T. nr. 83, 1923). Põhjalikumalt leiab see küsimus valgust hiljem, 1926/27 a. kooliaruannete andmete avaldamisel.

Mil määral seda kooliastumise hilineemist aruandeis registreeritakse koolikohustuse täitmisenäna, on raske öelda; samuti ka, kui täpne on igal pool koolikohustuse täitmine järevalve — olevail andmeil kohati näib see küll puudulik olevat.

Koolikohustuse täitmist maa koolide aruandeil jälgides, näeme olukorra järjest paranevat: õpetuseta jäänud laste arv moodustas registreeritud koolikohuslike laste arvust 1923/24 õ/a. 5,1% ja 1924/25 a. 4,3%, 1926/27 a. aga 3,1%. Üksikute maade kohta saame 1924/25 ja 1926/27 a. võrdlusel järgneva pildi:

Õpetuseta jäänud koolikohuslike laste % maa koolides
% des élèves au nombre total des enfants soumis à l'obligation scolaire (arrondissements).

4.	1926/27 õ. a.	1924/25 õ. a.
Virumaa	3,0	2,3
Järva „	2,8	2,0
Harju „	5,7	2,4
Lääne „	2,1	3,9
Saare „	0,9	0,7
Pärnu „	2,4	1,8
Viljandimaal	2,4	1,1
Tartu „	3,0	1,3
Valga „	2,6	3,4
Võru „	2,4	2,0
Petseri „	13,5	14,4
Keskmiselt—Moyenne	3,1	4,3

Väljaarvatud kaks maad, kus osutub õpetuseta jäänud laste % tõus, on esitatud andmeil olukord igal pool paranenud — ühes teistega ka Petserimaal.

TÖÖLUD 1922—27 — CONDITIONS DU TRAVAIL 1922—27.

Statu: 1) Inimtööjõud tööstuses 1923—27, lhk. 138. 2) Tööaeg suurtööstuses 1923—26, lhk. 139. 3) Tööliste töötasu, lhk. 139. 4) Töötaolu 1922—27, lhk. 140.

1. Inimtööjõud tööstuses 1923—27.
Main d'oeuvre dans l'industrie de 1923—27.

28. XII. 1922 üldrahvalugemise andmeil oli üle riigi mitmesugusel aladel, nagu põllumajanduses, tööstuses, kaubanduses, transpordis jne. tegevaid palgalisi töölisi, teenijaid ja ametnikka 185 040 m. ja 94 602 n., kokku 229 642 ehk 20,7% rahva üldarvust. Sellest oli tööstuses tegevaid 86 700 m. ja 14 244 n., kokku 50 944 ehk 22,2%. Jooksvat statistikat peab Keskbüroo ainult tööstuses (ettevõtteis 5 ja enam töötajaga) tegevate isikute arvu üle. Neil andmeil tööstuses tegevate arvu võis omakorda jagada 31. XII. 1922 veel järgnevalt:

töötajad suurtööstuses	28 497
„ kesktööstuses	5 992
„ väiketööstuses	16 455

Kokku . . . 50 944 isikut.

Suurtööstuses on arvestatud ettevõtteid 20 ja enam töötajaga, kesktööstuses 5—19 ja väiketööstuses alla 5 töötajaga ettevõtteid.

Sellega oli 31. XII. 1922 suur-, kesk- ja väiketööstuse vahekorraldus %s töötajate arvu järele 55,9:11,8:32,3. Need vahekorrad on arvatavasti senini püsinud ligikaudu samasugustena.

Töötajate ja tööliste arv suurtööstuses 1923—26.

Nombres des travailleurs et des ouvriers dans les grandes entreprises (plus de 20 travailleurs) de 1923—26.

	Töötajate arv (12 kuu keskmine) Nombre des travailleurs (moyenne des 12 mois)	Sellest töölist—Dont des ouvriers			
		1 jaanuaril Au 1 janvier	1 juulil Au 1 juillet	Suurenemine jaanuarist juulini Accroissement jusqu'à juillet	Vähenedmine juulist järgneva jaanuarini Diminution jusqu'à janvier
1926	21 698
1927 . . .	30 094	24 327	28 822	4 495	3 924
1926 . . .	30 887 ¹⁾	25 160	28 794	3 634	4 467
1925 . . .	29 815	21 943	28 573	6 630	3 413
1924 . . .	29 000	25 887	28 446	2 559	6 503
1923 . . .	30 439 ²⁾	...	28 994	...	3 107

Kesktööstuse kohta tehakse jooksvalt kokkuvõtteid 1927 a. peale, sellepärast toome võrdlusi ajas ainult suurtööstuse kohta. Kõigi viie aasta kestel töötajate arv on püsinud suurtööstuses ümmarguselt 30 tuhande ümber. Aasta-aastalt esinevad tõusud ja mõõnad keskmises töötajate arvus umbkaudu ühe kuni poolteise tuhande piirides. 1924 a. andis tööstuslikkude krediitide

kitsenduse ja tekkinud kriisi tõttu minimaalse töötajate arvu (29 000). 1924 a. peale võib aga juba tähele panna, ehkki väga aeglast, töötajate arvu tõusu.

Veel stabiilsemad, kui töötajate arvu aasta keskmised, on tööliste arvud iga aasta 1 juuli peale. Ainult mõne saja töölise võrra ületavad naabrusaastad üks teist. Samal ajal on viie aasta kestel maksimaalse ja minimaalse tööliste arvu vahe, amplituud, ümmarguselt ainult 500 töölise ümber. Võib tähele panna, et iga aasta maksimaalne tööliste arv suurtööstuses langeb kas juuni ehk juuli peale. Sellega kujutavad toodud tööliste 1 juuli arvud raami, millisesse suurtööstus on asendunud oma arengkäigus 1923—27 a.

Nagu järeldada võime, on olemas tegurid, mis ei võimalda suurtööstusel jõuda üle teatud maksimum-piiri, väljendades seda tööliste arvus keskmiselt üle 28,5 tuhande töölise.

Hoopis suurema amplituudiga on töötajate arvu võnked iga aasta suvest talve peale ja ümberpöörduvad. Iga aasta töötajate arv aasta esimesel poolel tõuseb (1923—27 a. 2 559 kuni 6 630 isiku võrra) ja langeb aasta teisel poolel (1923—27 a. 3 107 kuni 6 503 isiku võrra). Tabelis toodud arvudes on väga vähesel määral arvestatud ehitustööstus. Sinna juure arvates aga arvatavad tõusud ja mõõnad ka ehitustööliste arvus, saaksime suurtööstusest veel suurema „liikuva“ tööliste hulga. Seda tingivad mitme tööstusharu töötingimused, kus tööajaks peamiselt suvisesoon. Need on murrud ja kaevandused (põlevkivitööstus, turbatööstus jne.), puutööstus (saeveskid) ja ehitustööstus. Ümbertöötav tööstusharudest isegi metallitööstus avaldab suvisesoonil suuremat tegevust kui talvel.

Üksikute tööstusharude arengus ei saa märkida stabiilsust. Rahvamajanduse seisukohalt raskema kaotusena esineb suuremate erametallivabrikute seisma jäämine. 1922—27 a. on metallitööstuses töötajate arv vähenenud ümmarguselt 3 tuhande isiku võrra. %s aga oli metallitööstuses tegevaid 1922 — 24,3%, 1927 — 13,9% suurtööstuses tegevate üldarvust. Töötajate arvu vähenemist näeme veel keemia- ja nahatööstuses. Teisest küljest aga on tekstiilitööstuses töötajate arv tõusnud ligi 2 tuhande töötaja võrra. Protsendiliselt oli tekstiiltööst-

¹⁾ Esimese 6 kuu keskmine — Moyenne des 6 mois. ²⁾ Viimase 6 kuu keskmine — Moyenne des 6 mois.

^{*)} 4 ettevõtte andmete puudumisel 1927 a. kohta on nende arvud ka 1923—26 a. välja jäetud. — Par suite de manque des données pour 4 entreprises les chiffres pour les années 1923—26 sont également calculés sans ces entreprises.

lisi 1. XI. 27 üle 1/3, 1922 aga alla 1/4. Töötajate arv on suurenenud enam-vähem silmapaistvalt

veel murdudes ja kaevandusis, peaaesjalikult põlevkivitööstuse arvel.

Töötajate arv suurtoöstuses (ettevõtted 20 ja enam töötajaga) ja tööstusharude osatähtsus (% %) aasta lõpuks
 Nombre de travailleurs dans les grandes entreprises industrielles (plus de 20 travailleurs) et leur répartition (% %) d'après les branches industrielles (à la fin de l'année).

	1927 ¹⁾	1922	% %	
			1927 ¹⁾	1922
I ja II. Murrud ja kaevandused ning mineraalide ümbertöötamine — Industries extractives et minérales	3 098	2 590	11,1	9,2
III. Metallitööstus—Industries des métaux	3 877	6 916	13,9	24,8
IV. Keemiatööstus— „ chimique	723	882	2,8	3,1
V. Nahatööstus— „ des cuirs et peaux	475	623	1,7	2,2
VI. Tekstiiltööstus— „ textile	9 628	7 757	34,4	27,3
VII. Puutööstus— „ du bois	3 022	2 751	10,8	9,7
VIII. Paberitööstus— „ du papier	2 157	2 253	7,7	7,9
IX. Poligraafiatööstus—Industrie polygraphique	1 178	1 016	4,2	3,6
X. Toidu-, maitseainete ja jookide tööstus—Industrie de l'alimentation et des boissons etc.	2 199	2 079	7,9	7,3
XI. Kehakatte ja pudukaupadetööstus—Confect. de vêt. et fab. de merc.	964	959	3,4	3,4
XIII. Elektri jaamad—Usines électr., à gaz d'éclairage et distrib. d'eau	572	484	2,0	1,7
XIV. Puhastustööstus—Industrie du nettoyage	93	97	0,3	0,3
Kokku — Total ²⁾	27 986	28 407	100	100

Toodud asjaolud on tunduvalt mõjutanud tööstuses tegevate tööliste soolist vahekorda. Nii oli suurtoöstuses naisi 1923 a. 1 jaanuaril 36,5%, 1 juulil 38,3%, 1927 a. aga 1 jaanuaril 42,2%, 1 juulil 40,7% tööliste üldarvust. Naistööliste arvulise osatähtsuse tõus on suurel määral tingitud just eelnimetatud asjaoludest, sest ka henenud metallitööstusest on lahkunud meestööjõud, tõusu suunas arenenud tekstiiltööstuses on juure tulnud peamiselt naistööjõud. Samuti kesktoöstuses oli naisi 31. XII. 22 a. 23,5%, 1927 a. aga 1 jaanuaril 29,2%, 1 juulil 29,4%. Väiketööstuse kohta andmed puuduvad. Nii näeme tööstuses naistööjõu kasutamise kasvu, erandita suur- ja kesktoöstuses.

2. Tööaeg suurtoöstuses 1923—26.

Durée du travail dans les grandes entreprises.

Ületunnitöö loa nõutamisel ettevõtjad motiveerivad harilikult ületunnitööde vajadust ettevõttes tähtajaliste ja suuremate tööde täitmise vajadusega, vastava õppinud tööjõu puudumisega jne. Vanem tööinspektor võib vastata pal-

vele jaatavalt ehk eitavalt. Omai voili ületunnitööd tegemast ei saa aga tööinspeksioon ettevõtjaid takistada, sest 8-tunnilise tööpäeva kohta eelmainitud deklaratsioonis puudub sanktsioon.

Ületunnitööde tõttu tööpäeva pikkus on keskmiselt veidi üle 8 tunni, 1923—26 a. 8,35—8,40 tundi.

Üldiselt üle 1/3 tööliste üldarvust teevad ületunnitööd. Kõige suuremal määral ületunnitööd tehakse puutööstuses, nimelt saeveskites. Mõningais neist 10 tunnilise tööpäeva juures ei makseta lisatasu ületundide eest. 1926 a. juunis tegid ületunnitööd puutööstuses üle poole tööliste üldarvust. Vähemal määral tehakse ületunnitööd tekstiil- ja metallitööstuses. Tööaja suhtes töötingimused põlevkivi- ja turbatööstuses on vähemalt samasugused kui saeveskites.

Tööaeg töölisti suurtoöstuses (ettevõtted 20 ja enam töötajaga)
 Durée du travail des ouvriers dans les grandes entreprises, (ayant plus de 20 travailleurs).

	1926 ³⁾	1925	1924	1923 ⁴⁾	Keskmine tööpäeva pikkus—Durée moyenne du jour du travail	Ületunnitööde % harilik- kudest tööstustest—Heures du travail supplémentaires avec heures du travail ordinaires	Ületunnitööde teinud töölise arvu % des ouvriers avec des heures du travail supplémentaires
VI. Tekstiiltööstus	8,38	6,7	36,4	VI. Textile	8,0	2,9	17,1
VII. Puutööstus	8,35	6,3	...	VII. Bois	8,9	12,5	57,7
VIII. Paberitööstus	8,40	7,0	...	VIII. Papier	8,6	8,2	45,5
X. Toidu-, maitseainete- ja jookide tööstus				X. Nourriture, boissons et boissons etc.	8,4	5,8	33,8
Juuni 1923.							
III. Metallitööstus	8,2	4,0	...	III. Industrie des métaux	8,2	4,0	...
VI. Tekstiiltööstus	8,1	4,8	...	VI. " textile	8,1	4,8	...
VII. Puutööstus	9,4	13,9	...	VII. " du bois	9,4	13,9	...
VIII. Paberitööstus	8,6	12,6	...	VIII. " du papier	8,6	12,6	...
X. Toidu-, maitseainete- ja jookide tööstus	8,6	7,1	...	X. " d'alimentation et des boissons etc.	8,6	7,1	...

3. Tööliste töötasu
 Gain moyen par heure

andmeiks laiemaulatuslikul vaatlusalusel on andmed keskmisest töötasust tunnis suurtoöstuses. 1923—26, millise aja kohta need andmed on olemas, on keskmine töötasu muutunud väga vähe. Võrreldes 1923 a. II poolega, töötasu oli kõrgem 1924—26 a. 3,5%—8,1%. 1925 a. andis töötasu tõusu ligi 5 punkti võrra, kuna 1926 a. I pool umbes 1,5 punkti võrra tagaspidi on läinud. Töötasu tõusu suhtes eriti soodsais tingimuses näib olevat olnud paberitööstus, kus 1925 a. töötasu ligi 1/5 võrra kõrgem oli 1923 a. töötasust. Umbes poole võrra aeglasemalt esineb töötasu tõus tekstiiltööstuses.

¹⁾ 30-1 novembril — Au 30 novembre. ²⁾ Väljaarvatud ehitustööstus, mille töökaitses alla kuuluvus piiratud ja selle tõttu andmete saavutamise puudulik—Sans constructions.
³⁾ Jaanuari—juuni keskmine—Moyenne de janvier—juin. ⁴⁾ Juuli—detsembril keskmine—Moyenne de juillet—décembre.

Kuid kõigis kaaluvamais, tööstusharudes on töötasu tõus intensiivsem, kui suurtööstuses üldse. Siit võime järeldada, et teistes tööstusharudes, nagu murrud ja kaevandused, mine-

raalide ümbertöötamine, keemiats., nahats. trükitis. ning elektri- ja gaasijaamad töötasu tõus palju vähem on, kui on tõusnud üldine keskmine ehk võib olla on koguni vähenenud.

Keskmine rahaline töötasu töölilil tunnis suurtööstuses 1923-26 (mk)
Gain moyen par heure dans l'industrie (entrepr. ayant plus de 20 trav.) de 1923-26.

	1926	1925	1924	1923	Juurdekasv (+) ehk kahanemine (-) % % -s. (1923 a. II pool = 100) Augmentation (+) ou diminution (-) en % % (II semestre de 1923 = 100).		
	I pool I semestre			II pool II semestre	1926 I pool I semestre	1925	1924
Üldine keskmine—Moyenne générale	27,5	27,9	26,7	25,8	+ 6,59	+ 8,14	+ 3,49
Sellest—Donc:							
III. Metallitööstus—Industrie des métaux	37,7	36,0	34,6	33,9	+ 11,21	+ 6,19	+ 2,06
VI. Tekstilitööstus— " textile	20,0	20,2	19,0	18,3	+ 9,29	+ 10,38	+ 3,82
VII. Puutööstus— " du bois	28,1	28,2	26,5	25,4	+ 10,63	+ 11,02	+ 4,33
VIII. Paberitööstus— " du papier	29,6	30,1	26,3	25,2	+ 17,46	+ 19,44	+ 4,36
X. Toidu-, maitseainete- ja jookide tööstus— Ind. de l'alimental. et des boissons etc.	25,7	24,7	24,4	23,0	+ 11,74	+ 7,39	+ 6,09

4. Töötaolu 1922-27.
Chômage et travaux publics 1922-27.
Eelpool nägime suurtööstuse tödjõu liikumise vaatlusel, et tegevus tööstuses osaliselt kannab suveseoonilist laadi. Selle tõttu suurtööstusest vabaneb igaks talveks ümarguselt 3,5 kuni 4,5 tuhat inimest. Ainult erakordselt tõusis see arv 1924 a. sügisel 6,5 tuhandeni. Tööturul vahetalitust peavad tööböršid. Nende vahetalituse tegevuse andmeist näeme, et eriti viimaseil aastail, umbes samal määral, mil tödjõud väheneb suurtööstusest, tööotsijad esinevad tööböršidel. Kõige teravamal tööpuuduse ajal, novembrist järgneva märtsini incl., tööotsijate arv tööböršides oli kolme viimase talve kestel 1924/25—1926/27 3 kuni 4 tuhat.

sooni tööde lõpu järele, tööböršides registreeritud tööotsijaist andsid: põllumajandus ja aialandus 27,4%, ehitustööstus 15,3%, isikuteenistus 9,9%, puutööstus 6,7%, transport ja side 5,6%, kokku 64,9%. Teised tööstusharud andsid tööotsijaid igauks vähemal määral.

Tööböršides registreeritud tööotsijale abiandmiseks on korraldatud hädaabitöid ning antud abi natuuras riidevarustuse ja toiduainete näol. Arvesse võttes hädaabitöid, registreeritud tööotsijaist on tööböršide kaudu saanud tööd 1922—27 a umbes 55% ümber. Ainult 1924 a. sai neist tööle ainult 36,3%, sest hädaabitöid hakati organiseerima alles 1924 a. sügisel.

Hädaabitööde kaudu on tööotsijaid tööga rahuldatud viimase kolme talve kestel keskmiselt 40% määral. Eriti laialatuslikult korraldati hädaabitöid nende organiseerimise algul. Üle 50% tööotsijate üldarvust paigutati 1924/25 talvel hädaabitööle. Järgnevail aastail vähendati tööpuuduse vastu võitlemise krediiti ja vähenesid ulatuslikult ka hädaabitööd.

Hädaabitöödeks on kolmel talvel, 1924/25—1926/27, kulutatud kogusummas 1,76 miljoni krooni (176,3 milj. mk.) Sellest suurema osa, 86,8%, on kulutanud riik. Puuduva osa on juure maksnud tööde korraldajad — peaaesjalikult omavalitsused. Aasta-aastalt riigi kulud hädaabitöödeks on suhteliselt vähenenud. Nii, 1924/25 oli riigi kulu lude osa 89,1%, 1926/27 aga 84,0% kulu üldsummast.

Tööotsijate arv tööböršidel keskmiselt kuu lõpuks
Nombre moyen des chercheurs du travail au bourses du travail à la fin du mois

	M.—H.	N.—F.
1927 ¹⁾	1 488	1 359
1926	1 085	1 061
1925	1 251	1 155
1924	1 340	985
1923	465	278
1922	547	398

Siit näeme tööotsijate arvu erakordset tõusu 1924 a., selle langemist kahel järgneval aastal ning jälle umbes 40 protsendilist tõusu 1927 a.

1926/27 a. oktoobrist järgneva jaanuarini ja 1927 ootkoobrist detsembrini incl., s. o. suvese-

Töölolude kohta enam Keskbüroo väljaandels ilmunud artiklid ja andmed.

- Suur- ja keskitööstus ettevõtete tödjõud 1 juulil 1927 a. (ettevõtete rühmade ja allrühmade järele), Eesti Statistika 1927 a., lhk. 608—610.
- Suurtööstuse ettevõtete isikliku koosseisu liikumine 1923 a., Eesti Statistika Nr. 24, lhk. 43, 1924.
- Tööliliste arv Eesti tööstuses 1923—1924 a., H. Reiman, Eesti Statistika Nr. 39 (6), lhk. 1—14 (lisa) 1925.
- Töötäotek Eestis 1923—1924 a., R. Sõrmus, Eesti Statistika Nr. 39 (6), lhk. 15—30 (lisa) 1925 a.
- Töövõimalused Eesti tööstuses, H. Reiman, Eesti Statistika Nr. 49 (4), lhk. 15—19, 1926.
- Töö ja palgatingimused suurtööstuses maist septembrini 1924 a., Eesti Statistika Nr. 32, lhk. 43, 1924.
- Töötõingimused suurtööstuses 1925 a., esimesel poolel, Eesti Statistika Nr. 41, lhk. 42—46, 1925.
- Tööböršide tegevus ja töötaolu 1924—26 a., R. Sõrmus, Eesti Statistika 1927, lhk. 524—529.
- Töötäotlu Tallinnas 8 aprillil 1926 a., R. Sõrmus, Eesti Statistika 1927 a. lhk. 9—21.
- Töötäotlu Tartus 16 veebruaril 1927 a., Eesti Statistika 1927 a., lhk. 464—467.
- Hädaabitööd 1924—26 a., R. Sõrmus, Eesti Statistika 1927 a. lhk. 455—464.
- Tööstustööliliste palgad 1926—1927 a., H. Reiman, Eesti Statistika 1927 a., lhk. 349—351.
- Tööstustööliliste palgad Tallinnas 1926—27 a., R. Sõrmus, Eesti Statistika 1927, lhk. 578—580.

1) Jaanuar—november incl.—Janvier—novembre incl.

RAHVA TERVISLIK SEISUKORD 1919-27.

ÉTAT SANITAIRE de la POPULATION de 1919-27.

Vaadeldavas ajajärgus rahva tervislikku seisukorda iseloomustab üldiselt suur haigustumus ägedatesse ja kroonilistesse nakkushaigustesse ning sellest tingitud kõrge surevus, mis madala sündivuse juures rahva loomuliku juurekasvu suuresti alla on viinud (1926 a. ainult 1,7 1000 elaniku kohta).

Teatavasti pärandasid sõja ja revolutsiooni aastad meie hulga nakkushaigusi, missugustest paljud meie esiseisvuse esimestel aastatel levisid taudidena, nõudes rohkelt ohvreid. Et aga nendest haigustest sunduslikule registreerimisele kuuluvad ainult tähtsamad ning viimaste kohta teadete saavutamine ka mitte täies ulatuses teostatav pole, osutub, kahjuks, võimatuks täpselt kindlaks määrata nakkushaiguste tõelist levimist ja sellest põhjustatud surevust.

1919—27 a. sünduslikult registreeritud nakkushaigused (väljaarvatud tuberkuloos ja suguhaigused).
Maladies contagieuses enregistrées (enreg. obligatoire (sans tuberculose et mal. vénér.).

1.	Haiguste arv ¹⁾ Nombre	10 000 el. kohta Par 10 000 hab.
1927	10 066	90,2
1926	9 575	85,7
1925	3 034	27,2
1924	2 938	26,3
1923	4 418	39,8
1922	6 004	54,5
1921	7 579	69,7
1920	15 168	142,1
1919	10 420	97,9

Kuni 1925 a. näitab kõrge haigustumus, mis sõjale järgnevatel aastatel aset leidis, järjekindlat languse tendentsi; mainitud aastast aga algab uus tõus, mis möödunud aastal eriti kõrgele ulatub, põhjustades 90,2 haigusjuhtu 10.000 elaniku kohta.

Vaadeldes üksikult sagedamalt esinevaid ägedaid nakkushaigusi, — leiame, et verine kõhutõbi aastate jooksul kõige rohkem vähenenud on, samuti kõhusoetõbi, kuigi veel võrdlemisi suure arvu juhtudega esinev, ei tekita laialdast hädaohtu. Sellejuures aga lastehaigustest levivad sarlakid ja leetrid keskmiselt õige suurel

määral, ületades möödunud aastal koguni kõik eelmistel aastatel registreeritud arvud; samuti püsivad visalt edasi difteeria ja läkakõha, põhjustades peaaegu iga aasta kõrge haigustumuse.

Tähtsamad nakkushaigused 1919—1927 a. (10 000 elaniku kohta
Principales maladies contagieuses (par 10 000 habit).

2.	Kõhu- ja korvuv soetõbi Typhus abd. et paratyphus	Verine kõhutõbi Dysenteria	Sarlakid. Scarlatina	Leetrid Morbilli	Difteeriit Diphtheria	Läkakõha Pertussis
1927 a.	7,1	0,1	47,9	27,0	4,0	...
1926 „	6,1	0,1	28,9	42,4	4,2	6,1
1925 „	9,4	0,3	6,9	0,7	4,9	2,0
1924 „	9,9	1,1	4,0	1,8	4,1	0,5
1923 „	6,3	0,6	6,1	17,4	3,7	8,3
1922 „	7,5	3,2	5,3	25,5	4,7	12,8
1921 „	10,8	11,0	13,2	16,4	7,5	2,0
1920 „	10,8	32,3	23,8	9,6	11,3	2,2
1919 „	5,5	30,8	19,7	16,4	7,4	4,1

Viimseina nimetatud lastehaigused esinevad rahva tervishoiu seisukohalt tõsise hädaohuna, kuna neisse surevus väga suur on. 1926 a. suri sarlakitesse 424, läkakõhasse 172, leetritesse 94 ja difteeriasse 67, seega kokku 757 inimest kellest 727 osutusid kuni 14 a. vanusteks. Sellega on seletatav, mis meil laste surevus kõrgemal püsib, kui paljudes välisriikides.

Kroonilistest nakkushaigustest on tähtsamateks teguriteks rahva tervishoius tuberkuloos ja suguhaigused, missugustest esimene võib põhjustada suurt surevust, teised aga esile kutsuvad mitmesuguseid degeneratsiooni nähtusi rahva seas. Ka nende haiguste levimine on meil laialdane, nagu seda lhk. 136 leiduvad andmed tõendavad. Viimase 4 aasta jooksul kogutud andmed näitavad, et siin tegemist on pealegi järjekindla haiguste arvu tõusuga.

Sellepärast on ka arusaadav, miks meil, 4 a. keskmisena surmapõhjustes esimesel kohal seisab tuberkuloos, (10 000 elaniku kohta 23,7); ka nakkushaigused esinevad küllalt silmapaistvas osas (7,7 pro 10 000).

¹⁾ Arvestatud on ainult need haigused, missugused olid 1919—1927 a. kogu aeg ühtlaselt sünduslikult registreeritavad (typhus abdominalis, paratyphus, typhus exanthematicus, t. recurrens, variola, morbilli, scarlatina, diphtheria, dysenteria, lepra, mening. cerebro-spin. epid., trachoma).

3.	1923	1924	1925	1926	Keskmine aasta surevus 10000 elaniku kohta <i>Chiffre réel moyen</i>	Keskmine aasta sure- vus 10000 elaniku kohta <i>Mortalité par 10000 hab. (moyen)</i>
	Epiideem., end. ja nakkushaig. *) — <i>Malad. épidémiques, endémiques et infectieuses</i> *)	36,3	28,6	27,9	32,8	3 498
Sellest tuberkuloos — <i>Dont tuberculose</i>	25,6	23,7	22,9	22,4	2 639 *)	23,7
Eelpool nimetat, üld. haig. <i>Maladies générales non mentionnées ci-dessus</i>	8,2	8,1	8,3	10,0	963	8,6
Sellest vähk — <i>Dont cancer</i>	5,5	5,4	6,0	6,4	647	5,8
Närvisüsteemi ja meelteorg. haig. — <i>Affect. du système nerveux et des org. de sens</i>	16,1	14,7	14,2	14,7	1 661	14,9
Vereringvoolu organ. haig. — <i>Affections de l'appareil circulatoire</i>	13,8	15,4	12,3	11,5	1 477	13,3
Hingamisorganite haig. — <i>Affections de l'appareil respiratoire</i>	12,3	13,9	13,9	15,5	1 545	13,9
Seedimisorganite haig. — <i>Affections de l'appareil digestif</i>	7,7	9,1	7,7	7,8	900	8,1
Mitteveneeril. kuse-sug. org. haig. — <i>Affect. non vénér. de l'appar. génito-urinaire</i>	3,0	3,5	3,2	3,5	371	3,3
Sünnitusjuhuse seisund — <i>État puerpéral</i>	0,9	0,8	0,7	0,7	86	0,8
Naha ja naha aluskoe haig. — <i>Affections de la peau ou de ses annexes</i>	0,3	0,2	0,3	0,3	29	0,3
Luu ja liigese haig. — <i>Affections des os et des organes de la locomot.</i>	0,3	0,4	0,3	0,3	36	0,3
Kehaehitusvead — <i>Vices de conformation</i>	0,1	0,2	0,1	0,2	17	0,2
Vastsündinate haig. — <i>Premier âge</i>	4,8	4,5	4,4	3,1	468	4,2
Vanadus — <i>Vieillesse</i>	23,7	24,0	23,2	23,7	2 716	24,4
Väliseil põhjustel tekk. surmaj. — <i>Affect. produites par des causes extérieurs</i>	5,9	7,0	7,0	6,3	742	6,7
Raskesti määrat. surmap. — <i>Maladies mal définies</i>	8,0	11,6	16,9	15,9	1 460	13,1
Kokku — <i>Total</i>	141,4	141,6	140,3	149,7	15 970	143,2

*) Tuberkuloosikahtlane „Rinnahaigus“ oli arvestatud 1923–24 hingamisorganite haiguste hulgas, siin aga tuberkuloosina. — *Maladie désignée vaguement comme „maladie de poitrine“ comprise pour les années 1923–24 parmi les maladies de l'appareil respiratoire est comptée maintenant parmi les cas de tuberculose (et mal. épidémiques).*

Epiideemilistesse, endeemilistesse ja nakkushaigustesse (ühes arvatud ka tuberkuloos) sureb meil iga aasta keskmiselt 3498 inimest; kui siia juurde lisada veel need, kes hukuvad väliseil põhjusil (keskmiselt 742 aastas) ja koos arvestada ka rinnalapsed, kes esimestel elupäevadel lahkuvad kas sündimise nõrkuse tõttu, või hoolitsuse puudusel (keskmiselt 468 aastas), siis saame kokku väga suure arvu — 4708. Kuna suurim osa neist kuulub noorte hulka, on sellest

väga suurel määral tingitud meie rahva vananemine s. t. vanemate eluea rühmade ülekaal rahva vanuslikus koosseisus, mida peetakse üheks kurvemaks demograafiliseks nähtuseks.

Kokku võttes peab konstateerima, et meie rahva tervislik seisukord, nagu ta mõõdunud aastate jooksul välja on kujunenud, rõõmsaid tuleviku lootusi ei ärata, — muidugi sel tingimisel, kui olukord endises suunas edasi areneb.

Rahva tervisliku seisukorra kohta ennem Keskbüroo väljaandets ilmunud artiklid ja andmed:

- Eriväljaanne: Tervishoid Eestis, seeria „Eesti Demograafia“, v. III.
 Surmapõhjused 1925 a. E. Lasberg, Eesti Statistika 1927 a., lhk. 108–134.
 Rinnalaste surevus 1925 a. E. Lasberg, Eesti Statistika 1927 a., lhk. 209–219.
 Nakkushaigused 1925 ja 1926 a. E. Lasberg, Eesti Statistika 1927 a., lhk. 351–354.
 Vähktõbi 1919–25 a. E. Lasberg, Eesti Statistika 1927 a., lhk. 684–690.
 Tuberkuloos 1925–26 a. E. Lasberg, Eesti Statistika 1927 a., lhk. 518–523.
 Tervishoidlik seisukord Eestis 1924–26 a. E. Lasberg, Eesti Statistika Nr. 58 (13), 1926 a., lhk. 3–5,
 Surmapõhjused 1924 a. E. Lasberg, Eesti Statistika 1926 Nr. 47, lhk. 11–14.
 Rinnalaste surevus 1924 a. E. Lasberg, Eesti Statistika 1926 Nr. 47, lhk. 9–11.
 Omavahitsuste kulud tervishoiu ja hoolekande peale 1925, Eesti Statistika Nr. 65, lhk. 203–205.

JOOKSVATE ANDMETE SAAVUTAMISKORD.

MÉTHODES D'ÉTABLISSEMENT DES DONNÉES PUBLIÉES DANS LES TABLEAUX COURANTS.

Standartnumera- ratsioon.

Jooksvate igakuiliste tabelite otmise kergendamiseks on tarvitusel alaline standartnumeratsioon: iga tabel kannab alati üht ja sama numbrit. Tab. nr. 2 käib alati väljaveo kohta, tab. 14 Vabariigi piiridest ülesõitnute arvu kohta jne.

See numeratsioon ei muutu ka siis, kui mõni tabel peaks mingisugusel põhjusil välja jääma või tehniliselt mitu lehekülge kaugemale panjama kui seda tema number näitab, — sisukorras võib tabeleid alati ainult nende numeratsiooni järele otsida.

Ka vormilt püsivad standartnumeratsiooniga tabelid terve aasta kestel muutumatult: ühtegi lahtrit või andmete rida ei võeta vahemaks (juure võib tulla). See kindlustab soovitatavate võrdluste indentsuse.

Iga kalendriaasta lõpul tuleb numeratsioon kui ka tabelite sisu revideerimisele.

Samuti on edaspidi kuukirjas avaldatavate mitmesuguste aastatähevaadete tabelis eraldatud standartnumeratsiooniga kõik tabelid, mida on kavatsatud avaldada samal vormil ka järgnevat aastail.

Teksttabelid ja need suuremad tabelid, mida tulevikus pole kavatsatud avaldada samal vormil, kannavad harilikku järjekorranumbrit tabelpea sees, pahemal nurgal. Standartnumeratsioon aga paiguneb tabelpealkirja alguses.

(„Tab. ...“.)

Jooksvate andmete saavutamiseviis.

Järgnevalt toome lühikese ülevaate jooksvate andmete saavutamiseviisi ja osalt ka kokkuvõtmise korra üle, nende standartnumeratsiooni järjekorras.

Tab. 1—4. Väliskaubandus. Väliskaubanduse andmete kokkuvõtmist teostab Riigi Statistika Keskbüroo tolliametite kauba-revideerimise aktidest ja kauba väljalaske ordereist väljakirjutatud kaartide järele: posti kaudu toimitatava väliskaubanduse kokkuvõtteid — postiraamatust väljakirjutatud kaartide järele. Tallinnas teostavad neid väljakirjutusi Keskbüroo ametnikud.

Andmed kauba väärtuse kohta on täiel ulatusel kontrollitud välisturn andmete ja Riigi Statistika Keskbüroo aukorrespondentide ja kaubanduslike ettevõtete poolt ülesantud usaldusvääriliste hindade järele.

Kuukirjas ilmuvad andmed sisaldavad kaubarühmade järele ka läbikäiku üksikute riikidega. Üksikute ainete sisse- ja väljaveo kohta riikide järele avaldatakse andmeid ainult aastakokkuvõttes, mis eriväljaandena ilmub ja ka muid täiendavaid andmeid toob.

Kuid Riigi Statistika Keskbürool on andmeid ka iga üksiku aine sisse- ja väljaveo kohta igal kuul, milliseid sellekohasel vajadusel võib saada.

Arvestamise objektiks on sisseveos:

- väljamaa kaubad, mis lõplikult tarvitamiseks sisse veetud,
- väljamaa kaubad, mis ajutiselt täiendavaks ümbertöötamiseks sisse veetud, peale N. S. V. L. kaupade,
- omamaa kaubad, mis välisriikist tagasi võetud peale täiendavat ümbertöötamist ehk turu puudusel.

Väljaveos:

- omamaa saadused, mis välisriikesse müüdüd ehk müügisiks välja veetud,
- omamaa saadused, mis välisriikesse täiendavaks ümbertöötamiseks veetud,
- väljamaa kaubad, mis siseturul olnud müügisiks ehk täiendavaks ümbertöötamiseks, peale N. S. V. L. kaupade.

Arvestamise silmapilgiks nii sisse- kui väljaveos on kaupade tollikorraldusest väljalaskmine, s. o. sisseveos tollimak- sude õiendamise ning väljaveos kaupade väljasaate moment.

Kauba kaal on vastavalt tollitariifi nõudele brutto ja netto arvestatud. Tollivabad kaubad on bruttokaalus arvestatud.

Kauba väärtuseks sisseveos loetakse kauba eest makstud summa, ühes arvatud veokulud Eesti piirini (cif), väljaveos — kauba eest saadud summa ühes veokuludega kuni Eesti piirini (fob).

Riik: Sisseveos arvestatakse kauba päritolu riik; kui see teada pole, kauba müüja riik ning viimase mitteteadmisel kauba saatja riik. Väljaveos on arvestatud kauba tarvita riik ehk kauba ostja riik ning mõlema eelmise mitteteadmise puhul riik, kuhu kaup saadetakse.

Transiidis arvestatakse läbi Eesti veetud väljamaa kaubad Arvestusmomendiks on kaupade Eesti territooriumist väljaveo moment.

Algandmed transiidi arvestamiseks saadakse tolliametilt ärakirjade näol revideerimisaktidest. Transiit arvestatakse ainult kaalu järele ja nimelt bruttokaalus. Kokkuvõtteid tehakse aasta kohta üksikasjaliselt iga aine ja kauba saaja ja saatja riigi järele, — aga kuu kohta võetakse kokku ainult läbikäinud kaupade üldarv.

Tab. 5. Tollisatuste tulude andmed avaldatakse Peatolliameti kokkuvõtte järele.

Tab. 6. Riigiraudteede tegevus: Andmed laiaroopalise ning kitsaroopalise raudtee tegevuse kohta võetakse kokku igakuiliselt Riigi Raudteevalituse poolt algdokumentide järele.

Tab. 7. Laevasõidu alal saab Riigi Statistika Keskbüroo teateid iga sisse- ja väljasõitnud laeva kohta tolliametilt. Võetakse kokku iga kuu — Tallinna sadama kohta sisse- ja väljasõitnud laevade arv ja maht, kaup ja reisijad, liigitatult lipu ja tähisamata tuleku-mineku sadamate järele, — teiste sadamate kohta võetakse kokku ainult liigitamata üldarvud. Aastakokkuvõtteid tehakse ühtlaselt kõigi sadamate kohta, liigitades sisse- ja väljasõitnud laevade arvu ja mahtu ning laevadel veetud kaupade ja reisijaid lipu ja sadama järele.

Tab. 8—11. Pankade äriseluse kokkuvõtteid teostatakse Riigi Statistika Keskbüroo poolt erapankade (aktsiapanga- ja pangakontor) ja tähtsamate ühispankade poolt kokkuseatavate aruannete järele, mida need asutised Rahaministeeriumile esitama on kohustatud (seatakse kokku iga kuu 20-dal 1 kuupäeva peale).

Tab. 12. Riigi sissetulekud: Andmed riigi tegelikkude kulude ja tulude üle saadakse Riigikassalt sellekohaste kuukokkuvõtete ja aastaaruannete näol. Eelarveliste kulude ja tulude arvud võetakse Riigi Teatajas avaldatud andmete järele.

Tab. 13. Valuuta ja väärtpaperite hinnad: Tallinna börsi kursid arvutatakse Riigi Statistika Keskbüroo poolt Pankade nõukogu büroo poolt saadetavate kursisedelite alusel.

Tab. 14. Vabariigi piiridest ülesõitnud isikute arv. Andmed Eesti sisse- ja väljasõitnute üle võetakse kokku piiripunkttest läbisõitnud isikute nimestikkude järele. Kuukirjas avaldatavad tabelid sisaldavad neid tunnuseid, mida võimalik on saavutada iga üksiku välispassiiga reisia kohta piiripunktide nimestikust. Nimelt sugu ja riikkondsust.

Ülepiirisõitjate soolliigituses võivad mõningad vähemad ebatäpsused ette tulla, kuna piiripunktide nimestikus tihti üksikute reisi ajate selgusetuks jääb.

Arvestatakse mitte ainult täiskasvanud isikuid, kellel igal- ühel omaette välispass, vaid ka nendega ühessõitvaid lapsi, kes vanemate passil märgitud.

Peale välispassidega sisse- ja väljasõitjate arvestatakse sissepassidega ülepiirikäljajaid Eesti ja Läti kodanikke üksikute piiripunktide järele, kuna piirivalve punktides ülekäljad, vaid kokkuvõtetuna avaldatakse. Soolliigitust nimetatud andmed ei sisalda.

Tab. 15. Andmed elanikkude arvu liikumise üle linnades võetakse kokku igakuuliselt linnade aadressilaudade või vastavate linnade politseiasutuste aruannete järele.

Tab. 16 ja 17. Liikvel oleva raha kui ka rahakatte kohta saadakse andmed Eesti panga ärireisist (avaldatakse mõni päev pärast tähtaega).

Tab. 18. Pankade vahelise arvekoja tegevuse kohta annab andmeid Eesti Pank, mille juures arvekoda asub.

Tab. 19. Protestitud vekslite kohta saadetakse andmeid notariuste poolt Eesti Pangale, milline teeb kokkuvõtted kuu jooksul protestitud vekslite arvu ja summa kohta ja need Keskbüroole edasi annab.

Tab. 20. Andmed aktsiaseltside ja osatühisuste asutamise, likvideerimise ja pühikapitali suurendamise ning vähendamise kohta võetakse kokku Kaubandus-Tööstus- ja Rahaministeeriumi poolt väljaantud aktsiaseltside ja osatühisuste registreerimise ja osakapitali summa muutmise lubade, ning saadud ettevõtete likvideerimise teadaannete põhjal.

Tab. 21. Aktsiisi Peavalitsuse kontrolli alla kuuluva tööstuse toodangu kohta saadakse andmeid nimetatud Peavalitsuselt. Andmeid põlevkivitoodangu üle saadakse Riigi Põlevkivitööstuselt ning nad käsitavad ainult viimase tegevust.

Tab. 22. Loomahaiguste statistika. Kõik ametlikud loomatarstid, kelle ülesandeks on tarvilikul korral loomadega abi anda ja taudide vastu võitlemiseks sundislikke abinõusid maksa panna, on ühtlasi kohustatud Loomatervishoiu Peavalitsusele oma tegevusest aru andma. Selle juures peavad nad kõiki haigusi, milliseid konstateerivad, vastavalle teatelehtedele registreerima ja neid iga kuu lõpul (taudijuhtumused — otsekohe peale registreerimist) ära saatma. Need teated ja aruanded on loomahaiguste statistika aluseks. Iga kuu esitatud materjal töötatakse Keskbüroo poolt läbi ja avaldatakse kuukirjas.

Tab. 23. Tapamajade toodangu statistika. Tapamajad saavad iga kuu oma aruanded Loomatervishoiu Peavalitsusele. Need aruanded töötatakse Keskbüroos läbi ja tehakse iga kuu üldised kokkuvõtted tapamajades tapetud ja järelvaadatud loomade arvu ning nende lihatoodangu üle.

Tab. 24. Suur müügihinnad kujutavad aritmeetilisi keskmisi Tallinna börsikomitee juures asuva hindade koteerimise komisjoni poolt 4 korda kuus koteeritud hindadest.

Tab. 25. Toiduainete maksumus kalorilise sisalduse järele arvutatakse Tallinna kohta tab. 26 avaldatavate hindade alusel. Arvutusviisi kohta vaata üksikasjaliselt „E. St.“ 1927, lhk. 389.

Tab. 26. Toidu- ja esimesjärgu tarbainete väikemüügihindade üle kogutakse andmeid omavalitsuste kaudu kohalikest turgudest ning turul müügil puuduvate ainete kohta vastavaist kohalikest kauplustest. Andmeid kogutakse hinna alam- ja ülem-

määrana ning nõutavama sordi hinna kohta. Ained on rühmitatud kahte rühma, ühe rühma ainete hindade kohta kogutakse andmeid neli korda kuus (1., 8., 5. ja 12. kuupäeval), teise rühma ainete kohta kord kuus (15. kuupäeval).

„Tähtsamate ainete turuhindade“ tabelis nr. nr. 1—11, 16—20, 25—34, 36—47 ja 68—78 all avaldatud ained kuuluvad esimesse rühma, teised — teise rühma. Tabelis on toodud hinnad nõutavama sordi kohta, kusjuures esimesse rühma kuuluvate ainete kohta toodud hinnad kujutavad aritmeetilisi keskmisi sellekohaseist neli korda kuus kogutud andmetest. Kaupluste hinnad on tabelis väljendatud kursivnumbritega.

Tab. 27 ja 28. Suur müügi- ja elumaksumusindeksite koostamisviiside kohta ilmuvad iga kuukirja nr., vastavate tabelite juures, selgitavad märkused.

Tab. 29. Tööturu alal saab R. S. K. tööbörsidelelt kuuaruanded, millised kokkuvõtetult näitavad tööjõu pakkumist ja nõudmist tööbörside üleriiklikus ulatuses ametlajade ja tööstusharude järele. Peale üleriikliku kokkuvõtte avaldatakse andmed tööturu seisukorrast veel eraldi linnade järele, kus asuvad tööbörSID. Peale tööbörside andmete avaldatakse veel andmeid kahe eravahetalluskontori tegevusest, millised tuotlevad tööbörsidega ühtlaseid sihte. Keskbüroo saab andmed kätte iga järgneva kuu keskpäeval.

Tab. 30. Andmed töötajate arvust suur- ja kesktööstuses ilmuvad igakuuliselt. Peale töötajate üldarvu ja tööliste arvu liikumise absoluutarvudes avaldatakse tabelis suhtarvud indeksite näol tööstuses tegeva tööjõu kasvamisest või kahanemisest. Suurtööstuse üldkokkuvõttes tuuakse erireas andmed 20—49 töötajaga ettevõtete kohta. Algallikaina on kuuteatelehed ettevõtete isikliku koosseisu liikumisest, milliseid Keskbüroo saab tööinspektorite kaudu iga järgneva kuu teise poole kestel.

Kuna tööstusettevõtete isikliku koosseisu (tööjõu) tabelis andmed antakse ainult tööstusharude pearühmade järele, vajadus aga osutub saavutada ülevaadet üksikasjalikust töötajate arvust tööstusharude alljaotuste ulatusel, siis antakse sellekohased kokkuvõtted kaks korda aastas — 1 jaanuarist ja 1 juulist.

Tab. 31. Tööõnnetuste arvu jooksvas statistikas on andmed algallikad ja sellega ka arvestavate ettevõtete ulatus sama, mis tab. 30.

Tab. 32. Tööstustööliste arvu liikumise indeksid (1-ks kuupäevaks) tuuakse iga kuu tab. 30. Hõlpsamaks võrdluseks ajas on indeksid toodud ses tabelis pikema aja kohta.

Tab. 33. Andmed nakkushaiguste liikumise üle avaldatakse arstide poolt Keskbüroole saadetud isiklike registreerimiskaartide alusel.

Tab. 1. Sissevedu detsembris 1927 a. — Importation en décembre 1927.

Kokkuvõetud on tehtud lühendamata arvude järele. Arvud alla 0,1 on märgitud „0,0“. — Les totaux sont établis d'après les chiffres non abrégés. Les chiffres moins de 0,1 sont indiqués par „0,0“.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
	Belgia	Holland	Inglise	Austria	Lätia	N. S. V. L.	Poola	Prantsuse	Rootsi	Saksamaa	Soome	Taani	Tšehhoslovakkia	Ungari	Muud riigid	Muud riigid	India	Teine
1. Terra- ja jahvatatud vill, kartul, loomatoit.	0,9	240	240	4	1 925	324	57	418	6	920	2 702	6 648	25,6	69 803	1	1	1	1
2. Toiduained — karjasaadused	0,6	120	120	5	1 000	1 202	21	0,8	0,2	0,3	0,1	113	0,4	1 119	2	2	2	2
3. Kala ja kalakaup	24	55	55	6	1 000	1 202	11	1 424	3	289	95	4 069	0,7	8 673	3	3	3	3
4. Muud looma- ja maitseained, piiritud ja joogid				88		0,0	10	30	1	1	0,1	113	0,4	928	6	6	6	6
5. Elusloomad ja linnud	0,2	10	10	0,2	0,2	0,0	3	29	1	1	0,1	113	0,4	928	6	6	6	6
6. Nahk, nahkkaup ja muud loomasaadused	0,7	0,0	0,0	3,4	212	0,0	0,2	29	1	1	0,1	113	0,4	928	6	6	6	6
7. Seennad ja elustaimed	6	0,2	0,2	0,0	0,0	0,0	0,2	29	1	1	0,1	113	0,4	928	6	6	6	6
8. Puit- ja puutööstussaadused	3	0,0	0,0	17	0,4	0,1	0,1	30	1	1	0,1	113	0,4	928	6	6	6	6
9. Paber, paberkaup ja trükitöö	2	0,9	0,9	37	17	13	0,1	11	1	1	0,1	113	0,4	928	6	6	6	6
10. Põlvilõõnise ja muud kütained	3	3	3	15	16	0,4	7	33	1	1	0,1	113	0,4	928	6	6	6	6
11. Tekstiiltootussaadused	622	15	15	16	16	5	0,4	29	1	1	0,1	113	0,4	928	6	6	6	6
12. Metallid	13	0,1	0,1	7	18	0,1	3	544	1	1	0,1	113	0,4	928	6	6	6	6
13. Metallkaup	0,3	1	1	7	18	0,1	3	302	1	1	0,1	113	0,4	928	6	6	6	6
14. Põllutööstusained ja -riistad								111	1	1	0,1	113	0,4	928	6	6	6	6
15. Muud tööstus- ja tootmis- ja transporditehnika								111	1	1	0,1	113	0,4	928	6	6	6	6
16. Insirumendid, aparatuurid, laskeristad	0,0	0,7	0,7	0,0	0,0	0,0	0,1	7	0,1	0,1	0,1	5,28	0,1	44,27	16	16	16	16
17. Kivi- ja muud ehitusmaterjalid	18	5	5	48	600	2 411	46	137	0,1	0,1	0,1	5,28	0,1	44,27	16	16	16	16
18. Kivi- ja muud ehitusmaterjalid	3 069	20	20	20	20	723	3	2 068	2	2	0,1	5,28	0,1	44,27	16	16	16	16
19. Üld. rasvad, valguid ja nende saadused	0,2	8	8	29	1 141	142	3	106	1	1	0,1	5,28	0,1	44,27	16	16	16	16
20. Väetisained, värvid, apteegikaup	6	12	12	25	25	0,1	15	291	1	1	0,1	5,28	0,1	44,27	16	16	16	16
21. Keemilised, värvid, apteegikaup	0,0	70	70	4	0,0	0,0	0,3	291	1	1	0,1	5,28	0,1	44,27	16	16	16	16
22. Kunstkaup, muusikat. ja m. eesp. nim. kaup	679	7	7	4	600	2 411	46	137	0,1	0,1	0,1	5,28	0,1	44,27	16	16	16	16
Kokku — Total	11 145	3 796	3 796	4 564	57 501	20 883	3 494	82 758	23 821	6 708	4 446	29 392	15 302	3 524	25 960	100	100	100
1/1 — 31/XII 1927 a.	421	76	76	571	8 369	2 250	50	10 965	3 159	372	128	479	4 446	1 535	45 742	100	100	100

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
	Belgia	Holland	Inglise	Austria	Lätia	N. S. V. L.	Poola	Prantsuse	Rootsi	Saksamaa	Soome	Taani	Tšehhoslovakkia	Ungari	Muud riigid	Muud riigid	India	Teine
1. Céréales, pommes de terre, fourrage	24	9 686	50	31 524	6 627	2 031	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16
2. Denrées alimentaires d'origine animale	77	86	86	238	423	35	403	62	62	62	62	62	62	62	62	62	62	62
3. Poissons et leurs produits	4 593	2 514	2 514	954	12 731	37 194	1 523	384	8 539	280	1 692	9 412	6 497	16 105	9 349	102 437	13 013	150 013
4. A prod. anim., alcool et boissons	231	3 257	2 114	2 009	10	1 905	3 059	15 880	1 209	215	215	111	2 810	5 966	1 026	30 931	4 9	407 206
5. Animaux vivants et oiseaux	85	50	50	15 716	2966	10	97	56	56	56	56	56	56	56	56	56	56	56
6. Peaux, cuirs, poils, cheveux et autres mat. anim.	301	550	550	101	1 114	65	25	243	487	116	116	116	116	116	116	116	116	116
7. Semences et plantes	200	15	15	101	1 114	65	25	243	487	116	116	116	116	116	116	116	116	116
8. Bois et ouvrages en bois	1 702	619	5 835	4 339	1 203	1 314	546	11 580	1 006	1 49	1 49	1 49	1 49	1 49	1 49	1 49	1 49	1 49
9. Papiers et imprimés	1 832	1 963	15 513	3 919	1 203	1 314	546	11 580	1 006	1 49	1 49	1 49	1 49	1 49	1 49	1 49	1 49	1 49
10. Coton, lin et autres matières filamenteuses	7 612	1 563	15 513	3 919	1 203	1 314	546	11 580	1 006	1 49	1 49	1 49	1 49	1 49	1 49	1 49	1 49	1 49
11. Produits de l'industrie textile	480	15	1 278	1 314	1 203	1 314	546	11 580	1 006	1 49	1 49	1 49	1 49	1 49	1 49	1 49	1 49	1 49
12. Métaux bruts et travaillés en partie	34	1 754	1 729	1 919	85	1 006	5 005	25 562	510	1 517	1 517	1 517	1 517	1 517	1 517	1 517	1 517	1 517
13. Autres ouvrages en métaux	22	269	269	24	24	220	112	5 018	29	29	29	29	29	29	29	29	29	29
14. Machines et outillage agricoles	11 885	3 066	1 942	1 862	42	363	32	4 171	1 026	1 026	1 026	1 026	1 026	1 026	1 026	1 026	1 026	1 026
15. Autres machines, moteurs et moyens de transport	15	797	3 735	8 609	20 002	3 106	1 201	3 804	17 951	2 263	2 263	2 263	2 263	2 263	2 263	2 263	2 263	2 263
16. Instruments, appareils, armes à feu	98	564	1 093	587	20	70	1 622	3 865	20 607	16	16	16	16	16	16	16	16	16
17. Pierres, terres, poteries, verres etc.	50	35	2 667	371	20	11	486	3 650	6 971	46	46	46	46	46	46	46	46	46
18. Combust. minéraux (charbons, schiste comb.)	13 369	14 553	61 697	44 351	60 109	50 676	19 737	27 672	204 971	15 577	11 245	20 420	131 672	104 443	31 421	788 882	100	100
19. Chimies, graisses, résines et leurs produits	184 768	149 660	1 375 859	300 286	877 507	411 402	338 071	468 967	2 550 170	207 740	163 495	948 950	373 928	971 084	191 101	1 063 021	100	100
20. Produits chimiques, teintures, drogues	4 494	11 975	151 487	34 361	129 587	65 908	29 235	44 909	254 935	19 352	10 401	22 466	170 502	107 840	37 525	1 063 456	100	100
21. Produits chimiques, teintures, drogues																		
22. Ouvrage d'art. — Total																		

1/1 — 31/XII 1927 a. — Importation en décembre 1927. Les chiffres sont établis d'après les chiffres non abrégés. Les chiffres moins de 0,1 sont indiqués par „0,0“.

1) Selselt: — Dont: 1) Austraalia (Au stralia) 203 tn. — 6 884 tub. mk.; 2) Argentina (Argentina) 28 tn. — 4 099 tub. mk.; 3) Egiptus (Egypte) 83 tn. — 22 731 tub. mk.; 4) Helvetia (Suisse) 6 tn. — 4 624 tub. mk.; 5) Itaalia (Italie) 40 tn. — 4 367 tub. mk.; 6) Kanada (Canada) 719 tn. — 15 658 tub. mk.

Tab. 2. Väljavedu detsembris 1927 a. — Exportation en décembre 1927.

Kokkuvõetud on tehtud lühendamata arvude järelle. Arvud alla 0,1 on margitud „0,0“. Les totaux sont établis d'après les chiffres non abrégés. Les chiffres moins de 0,1 sont indiqués par „0,0“.

	En tonnes.																			
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18		
	Belgia	Hollandi	Inglise	Anglettere	Leedu	Litva	Lettonie	N. S. V. L.	U. R. S. S.	Prantsuse	Rootsi	Saksia	Alamagune	Soome	Taani	Daanmärke	Uhisriigid	Muud riigid	Teised	
1. Tera- ja jahvatatud vill, kardini, loomatoit																				
2. Toiduained — karjasaadused																				
3. Kala ja kalakaup																				
4. Muud toidu- ja maitseained, piiritus ja joogid																				
5. Elustooted ja lindud (arv) (nõud)																				
6. Nahk, nahkkaup ja muud toomasaadused																				
7. Seennet ja eustasmed																				
8. Paber, paberkaup ja trükitöö																				
9. Puuvill, lina ja muud kiudained																				
10. Tekstiiltootussaadused																				
11. Metallid																				
12. Metallkaup																				
13. Põllutööstusained ja -riistad																				
14. Põllutööstusained ja -riistad (arv) (nõud)																				
15. Muud tööstusained, transpordabindud (reg. ton.) (tonnange)																				
16. Instrumentid, aparatuur, laskeristad																				
17. Kivisid, mullid ja nende saadused																				
18. Kivisid, koks, põlevkivi																				
19. Õlid, rasvad, vaigud ja nende saadused																				
20. Väetised																				
21. Keemilised, värvid, apteegikaup																				
22. Kuusikaup, muusikar, ja m. eesp. nim. kaup																				
Kokku — Total																				
1927																				
November — Novembre 1927																				
1. Céréales, pommes de terre, fourrage																				
2. Denrées alimentaires d'origine animale																				
3. Poissons et leurs produits																				
4. A. prod. anim., alcool et boissons																				
5. Animaux vivants et oiseaux																				
6. Peaux, cuirs, poils, cheveux et autr. mat. anim.																				
7. Semences et plantes																				
8. Bois et ouvrages en bois																				
9. Papiers et imprimés																				
10. Coton, lin et autres matières filamenteuses																				
11. Produits de l'industrie textile																				
12. Métaux bruts et travaillés en partie																				
13. Autres ouvrages en métaux																				
14. Machines et outillage agricoles																				
15. Autres machines, moteurs et moyens de transp.																				
16. Instruments, appareils, armes à feu																				
17. Pierres, terres, paleries, terres etc.																				
18. Combust. minéraux (charbons, schistes comb.)																				
19. Huiles, graisses, résines et leurs produits																				
20. Engrais																				
21. Produits chimiques, teintures, drogues																				
22. Ouvrage d'art, inst. de musique et autr. artiel.																				
Kokku — Total																				
1927																				
November — Novembre 1927																				

Tab. 3. Tähtsamate ainete sisse- ja väljavedu detsembris 1927 a.
 Importation et exportation des principaux articles en décembre 1927.

Järjek. nr. üksikainete nomenklat.	1000 kg	1000 mk	Järjek. nr. üksikainete nomenklat.	1000 kg	1000 mk	
1	2	3	4	5	6	
SISSEVEDU						
I. Tera- ja jahvat. vili, kartul, loomat.						
1	Rukis	6 647,7	146 372,2	300	Tselluloos märg	—
	Sel.: Ühisriigid	1 655,0	30 789,3	302	Puupapp värvimata	47,3
	Kaanada	853,5	15 875,0		Sel.: Soome	39,7
		570,0	10 602,0		Läti	7,7
2	Nisu	1 932,0	50 232,1	318	Paberrossipaber	2,9
	Sel.: Ühisriigid	1 584,2	39 888,1	322	Kirjutus- ja trükipaber	15,6
	Austraalia	201,0	5 224,8		Sel.: Saksa	8,1
	N.S.V.L.	196,9	5 119,2		Soome	3,8
3	Oder	392,3	7 453,8	323	Tapetid ja bordüürid	27,9
4	Kaer	351,3	6 711,8	333	Raamatud ja ajakirjad võbra- keelsed	4,0
6	Mais	154,3	2 245,4			1 371,0
7	Muu teravili ern.	—	—			
8	Herned	205,7	6 291,9			
12	Nisujahu	712,0	24 207,7			
	Sel.: Inglise	290,2	9 866,2			
	Ühisriigid	248,4	8 444,0			
	Kaanada	148,7	5 056,4			
17	Manna	46,1	1 661,1			
	Sel.: Rootsi	39,9	1 496,1			
	Ühisriigid	5,0	180,0			
20	Herkulo ehk kaeratangud	23,0	679,6			
24	Kliid igasugused (toomatoit)	678,1	8 159,8			
	Sel.: N.S.V.L.	672,2	8 066,8			
25	Ölikoogid	49,6	744,5			
29	Muu loomatoit ern.	35,9	717,8			
III. Kala ja kalakaup						
53	Heeringad	192,7	5 244,7			
		177,6	4 515,5			
IV. Muud toidu- ja maitseained, piiritus ja joogid						
87-96	Puuvilli ja marjad kuivatatud	4 409,1	102 437,3			
131	Itiis	102,1	3 980,1			
	Sel.: India	110,7	3 043,0			
133	Kohv toores, ubades	8,0	1 860,4			
136, 139	Kakao ubades ja pulbris	8,3	1 032,0			
140	Tee igasugune	4,5	1 445,4			
141-142	Suhkur peenike ja rafinaad	1 954,5	59 681,0			
	Sel.: Poola	1 193,7	38 045,0			
	Tshehhoslov.	289,1	9 313,0			
	N.S.V.L.	219,6	6 589,0			
152	Tubak lehtedes, kasvudes	81,2	5 329,4			
	Sel.: Taani	10,8	1 660,0			
	Ühisriigid	6,5	649,0			
	Saksa	1,5	459,0			
	Läti	4,7	931,0			
156-160	Viinad ja veinid	2,4	608,4			
179	Margarin	6,3	548,0			
	Sel.: Soome	3,0	260,0			
	Hollandi	3,3	268,0			
183	Sool	2 000,8	4 244,4			
	Sel.: Saksa	1 552,0	2 839,4			
	N.S.V.L.	648,5	1 352,0			
184-b	Kopra	99,8	5 985,0			
VI. Nahk, nahkkaup ja muud loomasaadused						
193	Loomanahad kuivalt soolatud	111,8	37 931,0			
	Sel.: India	23,0	4 251,3			
	Argentina	5,7	1 025,8			
	Ühisriigid	4,4	822,9			
194	Loomanahad märjalt soolatud	4,2	780,3			
	Sel.: Saksa	05,5	11 015,3			
	Argentina	17,9	3 043,6			
	Ühisriigid	17,4	2 920,5			
196-198,200	Töötletud peenesord. nahad	12,3	2 029,9			
201	Stured parknahad	3,3	5 592,8			
213-223	Karusnahad	6,7	7 978,4			
		0,9	5 413,1			
VII. Seemned ja elustained						
238	Linaseemned	572,5	20 092,2			
275-279	Ristikheinaseemned	304,8	7 620,0			
239	Päevalilleseemned	39,5	8 035,0			
243	Päevalilleseemned	10,0	250,0			
VIII. Puu- ja puuõlöstussaadused						
275-279	Tisleri- ja treialitõõ	136,4	7 014,5			
280-283	Aami- ja puusepatõõ	8,3	2 229,5			
		75,5	3 044,7			
IX. Paber, paberkaup ja trükitõõ						
296	Paberimass kuiv	190,1	13 971,9			
297	Paberimass märg	—	—			
299	Tselluloos kuiv	—	—			
	Sel.: Soome	26,3	703,8			
		26,1	699,8			
X. Puuvill, lina ja muud kiudained						
355	Puuvill toores	701,1	101 260,7			
	Sel.: Ühisriigid	369,1	58 991,3			
	Egiptus	273,7	34 500,0			
389	Kanep	83,0	22 731,3			
	Sel.: Läti	80,7	5 603,7			
	India	32,5	2 357,9			
341	Dzhuut	21,0	1 393,0			
343	Vill värvimata	197,5	17 973,5			
	Sel.: Inglise	27,0	13 509,6			
	Saksa	7,1	3 541,0			
	Brasiilia	4,4	2 810,0			
		5,3	1 700,0			
XI. Tekstiiltoöstussaadused						
350-352	Puuvillaniit ja -lõng	88,1	79 722,7			
354-363	Puuvillariie	13,6	8 451,2			
	Sel.: Saksa	13,8	20 753,1			
	Inglise	6,4	6 627,5			
370	Sukad, sokid	5,8	7 342,6			
371	Muu kujutud töö ern.	2,3	4 481,1			
392	Kõied ja nõõrid	0,3	814,8			
393	Kalavõrgud	15,1	2 700,8			
395-396	Villane lõng	3,4	2 356,3			
397-399	Villane riie kangais	9,0	6 893,1			
	Sel.: Prantsuse	10,8	18 592,0			
	Saksa	3,8	6 782,9			
	Inglise	3,7	5 502,2			
407-408	Siid- ja kunstsiidniit ja -lõng	1,2	3 139,7			
409-412	Siidriie	2,3	2 211,6			
426-428	Viltriie ja sellest kaup	0,4	2 581,0			
429	Vahariie ja sellest kaup	0,4	773,2			
431	Linoleum	1,5	444,7			
	Sel.: Saksa	4,4	450,7			
	Läti	2,5	241,0			
441-446	Valmisriided igast materj. peale siidi	1,6	173,3			
440-453	Peakatted igasugused	0,03	64,5			
		0,4	2 105,1			
XII. Metallid						
455	Malm toores	1 284,9	21 601,2			
458-460	Latt-, sorti- ja vormraud igasug.	137,7	1 310,0			
	Sel.: Belgia	738,4	8 371,6			
	Saksa	505,1	5 706,0			
461-463	Lehtraud ja raudplekk	217,0	2 495,6			
	Sel.: Saksa	338,9	7 578,0			
	Inglise	143,5	2 640,0			
	Belgia	67,8	2 455,0			
464-467-a	Teras	104,6	1 726,0			
	Sel.: Belgia	18,0	263,5			
	India	12,4	180,0			
469-471	Vask	5,8	894,2			
	Sel.: Saksa	2,8	434,0			
477-478	Inglitina	0,1	64,6			
XIII. Metallkaup						
489-490	Rauast ja terasest taotud, pressit. ja valatud kaup ern.	405,1	37 887,6			
491	Raudaurukatlad ja ern. katel-sepatõõ	31,1	1 203,7			
492	Raud- ja terastorud ja nende ühendusiad	20,8	689,0			
493	Treitud, poleeritud, lihvitud raud- ja teraskaup igasugune	26,4	1 017,3			
494	Raudplekk-kaup ern. lihtne	90,3	6 509,6			
497	Raud- ja terastrat Ø 1-5 mm	59,1	6 938,1			
507	Raudtraatnaelad ja -needid	21,7	604,0			
508	Raud- ja terastratkaup ern.	24,7	1 483,4			
509-511	Noakaup igasugune	5,6	605,6			
		4,4	2 633,0			

Tab. 3. Tähtsamate ainete sisse- ja väljavedu detsembris 1927 a. (järg).
Importation et exportation des principaux articles en décembre 1927 (suite).

Järjek. nr. täielikus üksikainete nomenklat.	1000 kg	1000 mk	Järjek. nr. täielikus üksikainete nomenklat.	1000 kg	1000 mk
1	2	3	4	5	6
SISSEVEDU					
517		—	XIX. Ölid, rasvad, vaigud ja nende	3 019,6	76 938,7
519		22,4	saadused		
521		3,2	731		
522		3,0	730		
526-527		7,2			
536		3,1			
XIV. Põllutöömashinad ja riistad	6,3	677,0	740		
547-548		—			
551		2,4			
554		1,8			
XV. Muud töö- ja jõumashinad, transportabimõud	215,9	47 872,6	742		
555		—			
556		3,6			
562-a		22,5			
		16,1			
		6,4			
570		7,1			
565, 561		7,0			
		92,3			
566, 566-a		25,0			
573-577		4 334,0			
578-580-a		60,0			
585		18 tk.			
595		43 "			
602		3,3			
607-608		1,0			
609		1,0			
610		7,1			
		3,6			
XVI. Instrum., aparaadid ja lasker.	8,4	6 480,5	XX. Väetisained	502,7	2 667,3
617		1,8			
621-627		1,0			
641-643-b		0,6			
XVII. Kivid, mullad ja nende saad.	875,8	20 025,5	XXI. Keemiat., värv., apteegikaup	722,3	35 703,1
614		590,1			
661		41,7			
700-702		30,4			
703-706		9,5			
707-725		87,1			
XVIII. Kivisüsi, koks, põlevkivi	5 879,5	10 593,0	XXII. Kunstkaup, muusikariistad ja muu eespool nimetatamata kaup	17,4	13 507,6
726		5 879,5			
I. Tera- ja jahvatatud vilja, kartul, loomatoid	1 697,0	13 066,7	IV. Muud loodu- ja maitseained, piiritus ja joogid	239,6	13 357,6
22		1 490,3			
II. Toiduained—karjasaadused	1 417,8	266 387,7	66		
30		7,7			
30-a		446,4			
		446,4			
31		1,2			
32		254,3			
		229,5			
		24,7			
34		23,7			
		18,0			
		5,6			
38		—			
42-a		2,7			
43		655,9			
		552,5			
		103,5			
45		260 280tk.			
III. Kala ja kalakaup	61,4	5 334,0	V. Elusloomad (arv)	403	7 367,3
47-49		58,5			
57-59		2,6			
		—			
		125,0			
		186 937,0			
		157 439,0			
		29 489,0			
		3 762,0			
		—			
		125,0			
		186 937,0			
		157 439,0			
		29 489,0			
		3 762,0			
		—			
		125,0			
		186 937,0			
		157 439,0			
		29 489,0			
		3 762,0			
		—			
		125,0			
		186 937,0			
		157 439,0			
		29 489,0			
		3 762,0			
		—			
		125,0			
		186 937,0			
		157 439,0			
		29 489,0			
		3 762,0			
		—			
		125,0			
		186 937,0			
		157 439,0			
		29 489,0			
		3 762,0			
		—			
		125,0			
		186 937,0			
		157 439,0			
		29 489,0			
		3 762,0			
		—			
		125,0			
		186 937,0			
		157 439,0			
		29 489,0			
		3 762,0			
		—			
		125,0			
		186 937,0			
		157 439,0			
		29 489,0			
		3 762,0			
		—			
		125,0			
		186 937,0			
		157 439,0			
		29 489,0			
		3 762,0			
		—			
		125,0			
		186 937,0			
		157 439,0			
		29 489,0			
		3 762,0			
		—			
		125,0			
		186 937,0			
		157 439,0			
		29 489,0			
		3 762,0			
		—			
		125,0			
		186 937,0			
		157 439,0			
		29 489,0			
		3 762,0			
		—			
		125,0			
		186 937,0			
		157 439,0			
		29 489,0			
		3 762,0			
		—			
		125,0			
		186 937,0			
		157 439,0			
		29 489,0			
		3 762,0			
		—			
		125,0			
		186 937,0			
		157 439,0			
		29 489,0			
		3 762,0			
		—			
		125,0			
		186 937,0			
		157 439,0			
		29 489,0			
		3 762,0			
		—			
		125,0			
		186 937,0			
		157 439,0			
		29 489,0			
		3 762,0			
		—			
		125,0			
		186 937,0			
		157 439,0			
		29 489,0			
		3 762,0			
		—			
		125,0			
		186 937,0			
		157 439,0			
		29 489,0			
		3 762,0			
		—			
		125,0			
		186 937,0			
		157 439,0			
		29 489,0			
		3 762,0			
		—			
		125,0			
		186 937,0			
		157 439,0			
		29 489,0			
		3 762,0			
		—			
		125,0			
		186 937,0			
		157 439,0			
		29 489,0			
		3 762,0			
		—			
		125,0			
		186 937,0			
		157 439,0			
		29 489,0			
		3 762,0			
		—			
		125,0			
		186 937,0			
		157 439,0			
		29 489,0			
		3 762,0			
		—			
		125,0			
		186 937,0			
		157 439,0			
		29 489,0			
		3 762,0			
		—			
		125,0			
		186 937,0			
		157 439,0			
		29 489,0			
		3 762,0			
		—			
		125,0			
		186 937,0			
		157 439,0			
		29 489,0			
		3 762,0			
		—			
		125,0			
		186 937,0			
		157 439,0			
		29 489,0			
		3 762,0			
		—			
		125,0			
		186 937,0			
		157 439,0			
		29 489,0			
		3 762,0			
		—			
		125,0			
		186 937,0			
		157 439,0			
		29 489,0			
		3 762,0			
		—			
		125,0			
		186 937,0			
		157 439,0			
		29 489,0			
		3 762,0			
		—			
		125,0			

Tab. 3. Tähtsamate ainete sisse- ja väljavedu detsembris 1927 a. (järg).
 Importation et exportation des principaux articles en décembre 1927 (suite).

Järjek. nr. üksikainete nomenklat.	1000 kg	1000 mk	Järjek. nr. üksikainete nomenklat.	1000 kg	1000 mk
1	2	3	4	5	6
VÄLJAVEDU					
201 Sel: Soome Ühisriigid	16,6	2 986,0	XI. Tekstiiltootussaadused	388,1	141 712,0
213-223 Suured parknahad	4,2	754,0	350-352 Puuvillaniit ja -jõng	92,1	38 180,0
227 Sel: Inglise	27,1	11 096,0	Sel: Saksa	87,6	36 066,0
235 Karusnahad	26,9	11 025,0	351-363 Puuvillarite	169,8	75 370,0
Jõhvid	0,4	2 121,0	Sel: Läti	66,7	29 321,0
Soolad	0,5	96,0	Sel: Norra	25,9	11 427,0
VII. Seemned ja elustaimed	87,2	2 824,0	Saksa	16,8	7 887,0
238 Linaseemned	87,1	2 784,0	Taanit	39,1	17 460,0
VIII. Puit- ja puutööstussaadused	14 769,3	146 570,0	382 Pakkimis- ja kotiritie	66,8	10 216,0
247-251 Palgid, prussid, pakud, latid	—	—	Sel: Taani	52,4	8 047,0
252 Liiptid	—	—	Norra	11,1	1 573,0
253-256 Lauad ja plangud	2 884,53 st.	52 424,0	387 Purjerite	44,2	13 396,0
Sel: Inglise	2 380,37 st.	42 098,0	Sel: Taani	13,8	4 198,0
Hollandi	452,33 st.	8 116,0	Läti	10,6	3 150,0
257 Propsid	269 998 kj.	13 759,0	Norra	7,8	2 897,0
Sel: Inglise	269 208 kj.	13 695,0	397-399 Villane riite	1,6	1 868,0
259 Krahvimispeerud	—	—	Sel: Leedu	0,7	715,0
270 Vineer	1 058,6	50 063,0	Läti	0,5	603,0
Sel: Inglise	1 861,4	47 698,0	XII. Metallid	2 677,7	11 005,8
271 Vineerist tootlõhjad	438,5	22 788,0	456 Vanaraud	2 642,6	9 988,0
Sel: Saksa	253,8	13 716,0	Sel: Danzig	1 301,6	4 980,0
Inglise	99,0	4 540,0	Saksa	1 323,0	4 950,0
272 Tikutraat	33,8	912,0	468 Vanavask	6,6	395,0
275-a Uksed	31,9	1 520,0	Sel: Rootsi	6,0	395,0
Sel: Inglise	31,9	1 520,0	XVII. Kivid, mullad ja nende saad.	4 250,1	7 754,8
275-b Mõõblid	31,7	1 711,0	649 Tsemment	507,8	1 984,0
Sel: Inglise	31,6	1 700,0	Sel: Läti	507,8	1 984,0
IX. Paber, paberkaup ja trükitöö	5 724,8	126 011,0	650-a Kips	429,4	1 401,6
285 Kalsud igasugus. (peale villaste)	73,0	2 147,0	Sel: Soome	429,2	1 401,0
315 Pakkimispaber	223,3	7 336,0	650 Telliskivid vaapamata	3 312,9	4 361,0
Sel: Saksa	96,7	3 325,0	Sel: Soome	3 312,9	4 361,0
Inglise	84,0	2 948,0	XIX. Õlid, rasvad, vaigud ja nende saadused	179,1	2 246,8
316 Rotatsioonipaber	1 258,1	35 197,0	764 Värvi	—	—
Sel: N.S.V.L.	1 285,8	34 603,0	XXI. Keemiaain., värv., apteegikaup	172,3	9 257,0
322 Kirjutus- ja trükipaber	764,3	22 112,0	924 Kasellid	16,1	1 495,0
Sel: N.S.V.L.	548,4	16 988,0	1 026 Tuletikud	155,2	7 630,0
Rootsi	137,5	3 263,0	Sel: Ühisriigid	114,4	5 780,0
X. Puitvill, lina ja muud kiudained	1 661,3	260 360,0	Inglise	40,8	1 850,0
337 Lina	1 497,5	243 047,0			
Sel: Belgia	809,9	129 487,0			
Inglise	453,9	74 894,0			
338 Takud	136,2	16 622,0			

Tab. 4. Väliskaubandus detsembris 1927 a. (ollimatete järel). — Commerce extérieur en décembre 1927 (par les bureaux de douane).

	Tallinna	Valga	Pärnu	Narva	Loksa	Haap- salmu	Kures- saare	Kunda	Paldiski	Kokku Total
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1000 kg { Sissevedu—Importation	23 007	1 561	557	841	—	—	—	24	—	25 990
{ Väljavedu—Exportation	22 913	1 191	5 782	1 275	1 841	—	—	514	—	33 516
Ülditabik—Total de l'importation et de l'export.	45 920	2 752	6 339	2 116	1 841	—	—	538	—	59 506
1000 mk. { Sissevedu—Importation	729 211	29 575	16 542	12 677	—	—	—	877	—	788 892
{ Väljavedu—Exportation	898 805	71 609	66 949	8 209	2 577	—	—	2 020	—	1 050 259
Ülditabik—Total de l'importation et de l'export.	1 628 076	101 184	83 491	20 946	2 577	—	—	2 897	—	1 839 171

Tab. 5. Tollitasustate tulud novembris 1927 a. (tuh. mk) — Recettes douanières en novembre 1927 (1000 marks.)

	November—Novembre			Tulud I. IV—I. XII.		
	1927 a.	1926 a.	1925 a.	1927 a.	1926 a.	1925 a.
	Sisseveotoll—Droit d'importation	169 591	148 538	144 521	1 198 098	1 179 179
Väljaveotoll—Droit d'exportation	6 194	8 882	10 205	50 881	112 871	83 478
Lisatoll—Accidents	390	326	374	3 033	4 414	2 641
Kantseleimaks—Taxe de bureau	510	448	147	3 319	2 583	1 619
Trahvid—Amendes	325	164	541	1 955	2 029	1 984
Mitmesugused—Autres recettes	543	793	967	7 602	8 259	6 044
Kokku—Total	177 553	159 091	156 755	1 264 883	1 309 335	1 092 156
Ladumaks—Droit de magasinage	1 903	1 194	1 056	7 505	7 596	7 871
Sadamamaks—Droits de port	7 773	6 162	7 816	73 593	70 593	64 459
Kraana tarvit. m.—Droits pour l'emploi des grues	—	—	—	—	30	—
Kokku—Total	8 776	7 356	8 872	81 008	78 129	71 830

	Rongide arv Number de trains	Ärakasuta- tud läbi- laske võima- luse % % de Capac. de la capacité	Reisija- km üldarv (tuh.) Voyageurs- km (mil- liers)	Sellest (tuh. kl.) (tuh. cl.) (mil- liers)	Istekoh- lade arvu kasuta- mise % % des places occupées	Füüjate kauba- vagnite % % des wagons kaubavagnite üldarvust à marchandises non chargés au nombre total des wagons à marchandises	Laaditud kaubavag- neskmine teljekoorem*) Charge moyen d'essieu pour un wagon à marchand. chargé	Kauba- rongi keskmine kaal (tonnides) Poids moyen d'un train de march- andises	Kauba- rongi keskmine telgede arv Nombre moyen d'essieux pour un train de marchand.
a) Lalaroopalsised teed — Voie large									
Paldiski—Keila	60	14,3	55	53	14,1	28,23	1,95	—	—
Haapsalu—Keila	187	31,2	732	698	29,6	26,67	2,30	—	—
Keila—Tallinna	2 052	—	2 672	2 652	48,6	32,84	2,77	214	37,96
Sellest: Keila—Nõmme	1 937	58,6	601	587	33,2	—	—	112	19,62
Nõmme—Tallinna	2 052	78,0	2 071	2 065	56,4	—	—	—	—
Neist: elektrirong. (Pääsk. Tat.)	1 746	—	1 970	1 870	45,2	—	—	—	—
Tallinna—Tapa	521	62,0	2 853	2 550	42,3	34,31	4,97	589	83,02
Tapa—Narva	281	31,6	1 819	1 711	32,3	34,96	4,63	395	59,02
Tapa—Tartu	203	54,3	2 737	2 441	44,6	17,51	3,08	400	67,18
Tartu—Valga	492	—	1 905	1 736	38,3	20,57	2,99	348	60,42
Neist: mootorv. Tartu—Elva	172	—	148	148	87,1	—	—	—	—
Valga—Irboska	121	18,3	988	935	36,6	28,58	3,74	191	31,67
Kokku — Total	3 136	—	13 801	12 806	39,8	29,88	4,08	436	67,51
Oktoober—Octobre 1927	3 585	—	16 725	16 680	46,5	30,32	4,03	430	68,26
November—Novembre 1926	2 987	—	13 335	12 772	42,8	30,02	4,49	477	72,67
1/IV — 30/XI 1927	28 300	—	143 957	134 065	48,1	27,36	3,89	437	69,83
1/I — 30/XI 1927	37 752	—	181 781	170 793	47,4	27,49	4,04	461	68,93
b) Kitsaroopalsised teed — Voie étroite									
Tallinna—Pärnu	962	—	3 013	2 587	48,6	26,33	2,74	166	76,23
Sellest: Tallinna—Türi	550	—	1 510	1 309	52,6	26,23	2,96	260	114,82
Türi—Mõisaküla	426	—	973	823	44,7	26,41	2,40	110	53,42
Mõisaküla—Pärnu	286	—	530	455	46,4	27,33	2,90	137	63,03
Haruteedel	1 185	—	962	917	34,5	27,74	2,26	75	37,91
Sellest: Liiva—Viilina	134	—	61	61	31,3	31,13	2,65	—	—
Lelle—Eidapere	61	—	22	22	61,1	32,57	3,46	—	—
Türi—Tamsalu	375	—	912	292	50,4	23,82	1,41	70	41,23
Riisela—Orajõe	113	—	66	66	30,8	11,27	3,40	150	73,61
Mõisaküla—Valga	180	—	210	185	24,9	6,11	1,17	57	32,90
Valga—Mõniste	108	—	115	115	31,9	49,25	3,78	94	44,71
Sonda—Mustvee	234	—	176	176	49,1	34,85	3,05	78	35,94
Üldse—Grand total	1 973	—	3 975	3 594	44,9	26,64	2,67	146	67,55
Oktoober—Octobre 1927	2 099	—	4 266	3 897	45,1	28,54	2,40	142	71,42
November—Novembre 1926	2 145	—	3 632	3 379	38,0	25,79	2,61	129	62,43
1/IV — 30/XI 1927	17 344	—	38 466	34 640	48,6	28,81	2,56	147	70,69
1/I — 30/XI 1927	22 966	—	49 374	44 583	51,2	29,52	2,65	144	65,66

	Lalaroopalsised teed—Voie large				Kitsaroopalsised teed Voie étroite		
	November—Novem. 1927	1926	1/IV—30/XI 1927 a.	1/I—31/XI 1927 a.	Novem. Novem. 1927	1/IV—30/XI 1927	1/I—30/XI 1927 a.
2. Kaubavedu — Transport des marchandises							
Saadetiste arv — Nombre des envois	46 115	38 983	382 004	487 262	24 621	188 621	248 332
kaal—poids (tuh. ton.)	110	105	1 036	1 354	57	435	589
tn.-km (tuh.)	11 627	11 697	114 119	152 606	4 170	33 206	45 499
Sellest: erakaupad—Dont marchandises privées	—	—	—	—	—	—	—
arv — nombre	43 479	37 751	358 449	461 660	23 176	181 708	240 871
kaal — poids (tuh. ton.)	91	90	796	1 097	49	309	550
tn.-km (tuh.)	9 175	8 765	82 356	117 484	3 669	30 591	42 893
Erakaupadest väikekiirus.—Marchand. privées à petite vitesse	—	—	—	—	—	—	—
arv — nombre	32 284	27 892	251 435	331 105	18 117	125 137	166 096
kaal — poids (tuh. ton.)	89	89	775	1 072	48	399	539
tn.-km (tuh.)	8 948	8 553	79 837	114 458	3 584	29 545	41 454
Erakaupadest N. S. V. L.—Marchandises privées pour l'U. R. S. S.	—	—	—	—	—	—	—
arv — nombre	523	814	2 286	3 510	—	—	—
kaal — poids (tuh. ton.)	6	12	29	44	—	—	—
tn.-km (tuh.)	942	2 552	4 899	7 989	—	—	—
3. Pagasivedu — Transport des bagages							
Pakkide arv — nombre	26 443	15 589	220 086	379 061	11 605	98 858	123 709
kaal — poids (tuh. ton.)	0,6	0,5	7,1	8,6	0,3	2,6	3,2
tn.-km (tuh.)	60	41	524	663	26	205	258
4. Reisijate vedu — Transport des voyageurs.							
Reisijate üldarv — Nombre total de voyageurs	315 427	318 613	3 471 981	4 354 978	95 835	937 805	1 205 855
Sellest { Viilitsühendus — Commun. avec l'étranger	4 382	3 369	34 705	45 690	1 298	6 784	7 620
Dont { Kohalikk liikumine — Mouvement local	311 045	315 244	3 437 276	4 309 288	94 537	931 041	1 198 235
Sellest: I klassis	143	112	867	1 112	—	—	—
II	7 311	3 822	70 430	84 978	4 894	41 991	51 841
III	307 973	314 679	3 400 634	4 268 888	90 941	895 814	1 154 004
Reisija-km üldarv.—Voyageurs-km.	13 801 389	3 335 270	143 958 826	181 781 238	9 975 184	38 465 520	49 373 612
Sellest { Elektrirongid — Trains électriques	1 870 488	1 851 535	18 178 289	23 393 285	—	—	—
Dont { Mootorvagnid —	148 048	—	1 880 955	1 880 955	—	—	—
Reisijaid tee-km peale — Voyageurs par km exploité	20 507	19 814	219 903	270 106	7 887	76 320	97 963
Keskmine sõidukaugus — Parcours moyen	43,8	41,9	41,5	41,7	41,5	41,0	40,9
Magamiskaartide üldarv — Cartes pour wagon-lits vendues	3 482	3 490	33 559	49 897	1 019	4 809	6 297
Jaamaesise-pletite üldarv — Tickets d'entrée vendus	8 622	11 200	126 241	153 668	1 622	15 678	20 040
5. Veerevkoosseisu kasutamine — Exploitation du matériel roulant							
Rongide üldarv — Nombre total de trains	3 186	2 987	28 309	37 752	1 978	17 344	22 966
Rong-km üldarv — Trains-km.	182 166	175 797	1 574 967	2 107 442	128 073	1 073 241	1 477 718
Sellest reisiringides — Dont trains de voyageurs	141 680	127 068	1 187 388	1 519 227	79 508	615 613	845 661
Vadur-km üldarv — Locomotives-km.	182 228	1 65 858	1 434 083	1 935 939	136 361	1 134 352	1 552 521
Telg-km üldarv — Essieux-km.	6 728 062	7 073 858	53 130 081	84 552 804	6 555 582	57 279 454	76 096 948
Sellest { Reisivagnid — Voitures à voyageurs	3 032 180	2 864 536	25 942 597	34 854 496	1 687 396	14 880 525	20 216 985
Dont { Kaubavagnid — Wagons à marchandises	3 696 482	4 209 322	37 187 483	50 495 314	4 868 246	42 418 929	55 879 963
Keskmine telgede arv rongis — Moyenne des essieux par train	36,93	40,24	33,73	40,26	51,18	53,57	51,49
Sellest { Reisiringides — Trains de voyageurs	27,46	30,51	29,63	29,77	—	—	—
Dont { Segarongides — Trains mixtes	47,75	35,47	45,54	43,03	38,91	43,72	40,78
{ Kaubarongides — Trains de marchandises	67,51	72,67	69,83	63,93	67,55	70,69	65,56
Kesk. kaubar kaal — Poids moyen d'un train de marchand	436	477	437	461	146	147	144

*) Keskmine telje koorem kitsaroopalsel teel on arvestatud paartelje pealt.

Tab. 7. Tallinna sadama tegevus jaanuaris 1928 a.
Mouvement du port de Tallinn en janvier 1928.

Rahvuslik lipp Pavillons nationaux	Sellest—Dont																Laevadega veetud Transport de	
	Üldse Grand total				Rootsimaaalt-le De-vers Suède				Saksamaalt-le De-vers Allemagne				Soomemaaalt-le De-vers Finlande				Reisijaid (arv) Voyag. (nombre)	Kaupu (toonides) Marchan. (tonnes)
	Arv Nombre	Maht Ton. net	Neist laaditult (*)		Arv Nombre	Maht Ton. net	Neist laaditult		Arv Nombre	Maht Ton. net	Neist laaditult		Arv Nombre	Maht Ton. net	Neist laaditult			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	
I. SISSE TULNUD — VALISSÖIT — I. ENTRÉES — LONG COURS																		
Eesti	12	7 135	10	4 455	6	3 116	5	1 116	—	—	—	—	1	139	1	139	48	7 314
Sell.aur.-Dont bat. à vap.	11	6 764	9	4 084	6	3 116	5	1 116	—	—	—	—	1	139	1	139	47	6 608
Inglise	5	4 197	4	3 141	—	—	—	—	1	1056	—	—	—	—	—	—	1	540
Kreeka	1	133	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Norra	1	739	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Rootsi	5	7 295	5	7 255	2	453	2	453	—	—	—	—	—	—	—	—	1	6 579
Saksu	24	16 151	21	12 935	—	—	—	—	20	12 969	19	11 888	2	2 144	—	—	110	15 217
Soome	9	6 782	4	1 632	—	—	—	—	3	3 090	—	—	6	3 692	4	1 632	257	2 19
Taani	3	2 199	3	2 199	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	873
Türgi	1	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
N. S. V. L.	3	3 075	3	3 075	—	—	—	—	3	3 075	3	3 075	—	—	—	—	—	2 382
Kokku—Total	64	47 717	50	34 732	8	3 569	7	1 569	27	20 181	22	14 963	9	5 975	5	1 771	417	33 124
Detsember 1927	118	58 104	69	41 932	9	2 244	8	2 081	26	16 583	22	13 141	48	16 693	20	8 527	627	32 324
Jaanuar 1927	73	39 199	51	29 335	9	3 113	9	3 113	23	13 957	18	10 511	13	6 873	6	2 622	317	27 057
RANNASÖIT — CABOTAGE																		
Rannasöit—Petit cabot.	5	99	1	76	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
II. VÄLJA LAINUD — VALISSÖIT — II. SORTIES — LONG COURS																		
Eesti	8	3 327	8	3 327	5	976	5	976	—	—	—	—	1	139	1	139	43	3 687
Sell.aur.-Dont bat. à vap.	8	3 327	8	3 327	5	976	5	976	—	—	—	—	1	139	1	139	43	3 687
Inglise	5	4 197	5	4 197	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 917
Norra	1	739	1	739	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	628
Rootsi	6	7 051	3	509	1	2 454	—	—	—	—	—	3	4 603	1	215	—	40	
Saksu	26	17 455	19	12 558	2	1 150	2	1 150	13	8 925	11	7 727	6	4 272	1	573	102	3 501
Soome	9	6 782	6	3 092	—	—	—	—	2	2 060	2	2 060	7	4 722	4	1 632	268	922
Taani	3	2 199	2	1 651	—	—	—	—	—	—	—	—	1	548	—	—	—	474
N. S. V. L.	2	1 724	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kokku—Total	60	44 074	44	26 073	8	4 580	7	2 126	15	10 985	13	9 782	18	14 284	7	2 559	413	11 169
Detsember 1927	110	59 501	77	33 831	8	2 081	8	2 081	22	18 649	13	8 506	44	17 871	27	4 906	523	23 754
Jaanuar 1927	62	36 414	45	24 693	2	535	2	535	16	10 704	14	8 800	16	6 461	9	2 608	354	15 371
RANNASÖIT — CABOTAGE																		
Rannasöit—Petit cabot.	2	57	2	57	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	38

Tab. 15. Elanikkude arv linnades detsembris 1927 a.
Mouvement de la population dans les villes en décembre 1927.

	Registreeritud elanikkude arv 1/XII 1927 Nombre de la population au 1/XII 1927			Sisse registreeritud Entrées						Välja registreeritud Départs						Registreeritud elanikkude arv 1/I 1928 Nombre de la population au 1/I 1928				
	Kokku	M.	N.	Sündinud Nais-sances		Sisse-sõitnuid Arrivées		Teise korteri-sissekõlljaid Changement du logement		Surnuid Décès	Välja-sõitnuid Départs		Tead-mata kuhu Inconnu	Korterist väljakõll-jaid Change-ment du logement		Kokku	M.	N.		
				M.	N.	M.	N.	M.	N.		M.	N.		M.	N.					
Tallinn	128 723	57 786	70 937	44	38	1 684	1 347	1247	1 500	55	52	1358	1 049	358	397	1 007	1 228	129 139	57 983	71 156
Tartu	61 004	26 327	35 337	23	22	726	837	508	648	37	46	1065	660	180	149	537	687	61 127	25 825	35 302
Narva	26 942	11 663	15 279	8	1	243	232	277	420	10	10	152	163	40	35	294	413	27 004	11 693	15 311
Pärnu	22 057	10 147	11 910	15	17	298	320	569	658	19	19	375	393	36	25	669	658	21 900	10 030	11 870
Viljandi	13 755	6 252	7 503	2	—	151	200	170	186	7	12	95	107	—	—	170	186	13 857	6 303	7 584
Valga	14 504	6 497	8 007	6	4	140	202	124	154	4	9	97	121	3	1	119	154	14 626	6 544	8 082
Rakvere	12 218	5 079	7 139	5	2	120	112	113	143	6	5	83	96	1	4	70	82	12 358	5 151	7 207
Võru	5 917	2 784	3 133	1	—	47	74	44	45	—	1	39	47	—	—	41	47	5 953	2 796	3 157
Kuressaare	3 879	1 443	1 936	3	1	63	42	21	29	—	2	66	49	—	—	21	29	3 371	1 443	1 925
Haapsalu	4 437	1 823	2 614	3	4	85	63	23	35	4	2	75	73	—	—	23	35	4 438	1 832	2 606
Põltsamaa	3 487	1 521	1 966	2	3	115	49	38	37	4	2	151	61	—	—	38	37	3 438	1 483	1 955
Petseri	3 541	1 743	1 798	1	5	47	41	70	65	2	4	21	19	—	—	70	65	3 589	1 763	1 821
Türi	3 019	1 405	1 614	1	3	39	41	27	28	1	1	46	22	—	—	27	28	3 093	1 398	1 685
Tapa	3 144	1 522	1 622	3	3	41	35	24	41	2	1	39	26	9	2	26	17	3 172	1 514	1 658
Põltsamaa	2 925	1 299	1 626	1	—	27	31	6	7	—	—	18	15	5	3	6	7	2 943	1 304	1 639
Tõrva	2 593	1 143	1 450	2	2	39	63	18	44	1	3	20	30	—	—	21	30	2 656	1 160	1 496
Paldiski	1 166	565	601	—	—	8	9	6	6	5	2	1	4	—	—	6	5	1 164	567	597
Nõmme	11 852	5 352	6 500	1	5	165	177	80	85	4	5	97	127	15	20	64	79	11 954	5 418	6 536
Kokku — Total	325 323	144 351	180 972	119	110	4 038	3 878	3 365	4 190	158	175	3 741	3 012	647	636	3 115	3 787	325 752	144 212	181 540
				229		7 916		7 555		333		6 753		1 283		6 902				
Kesk. 1/I—31/XII	314 238	139 806	174 432	93	95	5 100	5 312	3 536	4 521	163	163	4 502	4 571	610	683	3 122	4 013	315 032	140 107	174 925
Nov. 1927 a.	320 892	142 941	177 941	98	83	4 759	5 495	4 141	5 040	163	171	3 255	2 360	552	598	3 618	4 453	325 323	144 351	180 972
Det. 1928 a.	305 635	135 915	169 720	105	114	4 122	3 557	2 857	3 535	176	198	3 919	3 138	455	400	2 063	3 390	305 636	135 736	169 800

*) Avec cargaison.

Tab. 10. Era- ja tähtsamate ühispankade äri seis 1 detsembril ja 1 novembril 1927 a.

Situation financière des banques privées et des principales banques coopératives au 1 décembre et 1 novembre 1927.

	21 erapanka 21 banq. privées		20 ühispanka 20 banq. coopér.		21 erapanka		20 ühispanka	
	1/XII	1/XI	1/XII	1/XI	1/XII	1/XI	1/XII	1/XI
	Milj. mk — En millions de mk				% ₁₀ %			
Aktiva—Actif								
1. Kassa—Caisse	111,7	89,6	19,4	17,7	1,3	1,1	0,9	0,9
2. Jooksvad arved teisis rahaasutis	93,5	67,9	147,7	135,5	1,1	0,8	7,1	6,7
a) Sellest Eesti pangas—Dont la Banque d'Estonie	61,0	42,0	0,7	0,5
3. Pt. 1 ja 2 kokku—Total p. 1 et 2	205,2	157,5	167,1	153,2	2,4	1,9	8,0	7,6
4. Panga päralt olevad väärtused—Effets en portefeuille	121,3	123,1	5,7	5,0	1,4	1,5	0,3	0,2
a) Väärtpaperid—Effets	90,2	90,6	3,9	3,9	1,0	1,1	0,2	0,2
Sellest börsil koteeritavad — Dont effets cotes à la Bourse	11,7	11,7	0,1	0,1
b, d) Väljamaa rahad, kallismetallid, cekid ja maksukäs. väisvaluutas—Métaux précieux et effets en valeurs étrangères	31,1	32,5	1,8	1,1	0,4	0,4	0,1	0,0
5. Laenu—Prêts	5 595,1	5 388,8	1 480,4	1 447,6	65,1	65,1	70,8	71,1
a) Diskonteerit. vekslid—Escomptes	2 070,0	1 908,8	716,1	705,2	24,2	23,1	34,3	34,6
Sellest sisemaa vekslid — Dont du pays	1 412,0	1 373,9	16,5	16,0
b) Tähtajal. laenu—Prêts termin.	187,9	186,6	456,3	451,1	2,2	2,2	21,8	22,2
d) Kto-kr. laenu—Autres prêts	3 307,2	3 293,4	908,0	291,9	38,7	39,8	14,7	14,3
6. Garantide debitorid—Débit. de gar.	912,8	865,2	66,0	71,8	10,7	10,5	3,1	3,5
7. Korrespondendid—Correspondants	532,3	556,1	35,1	39,0	6,3	6,7	4,1	4,1
a) Sisemaa—en Estonie	117,3	123,2	40,9	58,1	1,4	1,6	2,0	2,0
Loro	109,7	98,2	39,3	27,5	1,3	1,2	1,9	1,4
Loro	38,6	34,4	0,0	0,1	0,4	0,4	0,0	...
b) Väljamaa—à l'étranger	271,7	300,3	4,9	2,3	3,2	3,6	0,2	0,1
8. Protestitud vekslid — Effets protestés	16,8	16,5	5,5	5,3	0,2	0,2	0,3	0,3
9. Osakondade arved—Succursales	177,3	179,3	2,1	2,2
10. Kinnisvara—Immubles	536,4	536,4	54,4	54,4	6,3	6,5	2,6	2,7
11. Vallasvara—Mobiliars	46,7	46,7	10,7	10,6	0,5	0,6	0,5	0,5
12. 13. Jooksvad kulud, makstud ja komisj.—Prats courants, intérêts et commis. payés	327,3	300,4	71,9	65,1	3,8	3,6	3,4	3,2
14. Üleminevad summad—Actifs transitaires	81,1	70,9	3,2	2,9	0,9	0,8	0,2	0,1
15. Muud aktivad—Actifs divers	26,9	30,6	141,2	136,1	0,8	0,4	6,7	6,7
a) Liikmete vastutus	121,2	117,7	5,8	5,8
Kokku—Total	8 549,2	8 271,5	2 091,2	2 035,0	100	100	100	100
Passiva—Passif								
1. Panga kapitalid—Capitaux et réserves	1 041,9	1 041,9	138,1	136,1	12,2	12,6	0,6	0,7
a) Siss. makstud aktsiakapital (osakap.)—Capital versé	776,3	776,3	104,8	103,0	9,1	9,4	5,0	5,1
b) Tagavarakapital—Réserves	203,0	201,6	21,4	21,2	2,4	2,4	1,0	1,0
c) Muu erikapital — Réserves spéciales	62,6	64,0	11,9	11,9	0,7	0,8	0,6	0,6
2. Hoiusummad—Dépôts	3 235,6	3 149,8	1 271,0	1 211,9	37,8	38,1	60,8	59,6
a) Tähtajal. hoiusummad — Dépôts terminables	702,6	741,5	488,3	466,3	8,9	9,0	23,1	22,9
b) Jooksvad arved—Comptes courant	2 262,4	2 211,3	755,0	725,3	26,4	26,7	36,1	35,7
c) Kontokorrentarvete krediidisaldod	210,6	197,0	32,7	20,3	2,5	2,4	1,6	1,0
Autres dépôts	695,2	533,3	39,5	37,0	8,2	6,4	1,6	1,8
Sellest maksukohaga sisemaal — Dont payables à l'intérieur du pays	94,4	88,0	1,1	1,1
4. Võlaarved teisis asut. — Créditeurs	507,3	515,9	183,4	190,8	5,9	6,6	8,8	9,7
Sellest sisemaa krediiditasutis — Dont établissements du pays	450,3	489,6	5,3	5,9
5. Pt. 3 ja 4 kokku—Total p. 3, 4	1 202,5	1 079,2	216,9	233,3	14,1	13,0	10,4	11,5
6. Korrespondendid—Correspondants	1 100,3	1 116,2	51,0	55,6	12,9	13,5	2,4	2,8
a) Sisemaa—en Estonie	163,4	133,9	15,0	9,7	1,9	1,6	0,7	0,5
Loro	119,9	128,2	34,1	44,2	1,4	1,6	1,6	2,2
Loro	27,1	18,2	0,0	...	0,3	0,2	0,0	...
b) Väljamaa—à l'étranger	739,9	835,9	1,9	1,7	9,3	10,1	0,1	0,1
7, 8. Maksukäsu ja aktseptid—Acceptations	23,0	23,0	1,0	0,8	0,3	0,3	0,1	0,0
9. Väljamaksmata % ₁₀ restant à payer	26,4	26,1	3,9	3,9	0,3	0,3	0,2	0,2
10. Väljamaksmata osakasu—Dividendes restant à payer	5,9	5,8	6,2	6,0	0,1	0,1	0,3	0,3
11. Garantide kreditorid—Créditeurs de garanties	909,6	862,0	66,0	71,8	10,6	10,4	3,1	3,5
12. Osakondade arved—Succursales	171,8	174,8	2,0	2,1
13. 14. Saadud prots. ja muud tulud Intérêts et commissions reçus	534,6	507,5	164,6	152,8	6,3	6,2	7,9	7,5
16. 1926 a. jagamata pühaskasu—Bénéfice net.
17. Üleminevad summad—Transitoires	132,7	115,8	8,7	8,9	1,5	1,4	0,4	0,3
18. Muud passivid—Passifs divers	164,9	169,4	163,8	154,8	1,9	2,0	7,8	7,6
a) Amortisatsioonikapital	120,2	120,3	20,9	21,0	1,4	1,4	1,0	1,0
b) Liikmete lisakohustus	121,2	117,7	5,7	5,8
Kokku—Total	8 549,2	8 271,5	2 091,2	2 035,0	100	100	100	100

Märkus: Arvud alla 0,1 on märgitud „0,0“.

Tab. 11. Üksikute pankade äri seis 1 detsembril ja 1 novembril 1927 a.

Montant des bilans des banques au 1 décembre et 1 novembre 1927.

	1/XII		1/XI	
	milj. mk	milj. mk	milj. mk	milj. mk
Erapangad—Banques privées				
G. Scheel ja Ko.	2 423,9	2 329,8		
Tallinna krediidipank a/s.	1 237,0	1 252,1		
Eestimaa tööstus- ja kaub.-pank	969,0	965,6		
Tartu pank	605,6	573,1		
Põhja pank	553,8	585,1		
Kommertspank	424,0	410,1		
Eesti laenupank a/s.	292,4	288,5		
Tallinna linnapank	280,9	270,7		
Tallinna aktsiapank	440,8	394,8		
Eesti-Vene pank	208,1	206,8		
Pärnu krediidipank	149,7	137,9		
Kaubapank a/s.	182,2	182,1		
Sakala pank	192,9	188,8		
Pärnu pank	156,3	159,9		
Tartu tööstuspank	92,3	93,9		
Viru pank	80,7	79,3		
Valga pank	75,3	74,2		
Tartumaa pank	46,8	46,5		
Rosen ja Ko	47,3	43,1		
Võru pank	16,5	16,0		
Tallinna kaupmeeste disk- ja laenupank	23,2	23,2		
Kokku—Total	8 549,2	8 271,5		
Tähtsamad ühispangad—Principales banques coopératives				
Eesti rahvapank	378,4	368,8		
Eesti laenu- ja hoiuühisus	289,1	280,8		
Tartus	289,1	280,8		
Kolmas Tartu laenu- ja hoiuühisus	210,0	196,3		
Tartu majaomanikkude pank	204,8	200,1		
Tallinna majaomanikkude pank	135,2	125,5		
Viljandi ühispank	135,4	133,9		
Rakvere ühispank	93,7	89,6		
Võru ühispank	57,3	60,3		
Tallinna laenu- ja hoiukassa	72,2	71,4		
Pärnu Eesti laenu- ja hoiuühisus	70,5	68,6		
Paide ühispank	65,7	62,5		
Põitsamaa ühispank	52,1	52,3		
Jõgeva ühispank	61,5	62,7		
Põhja-Eesti ühispank	40,1	39,7		
Tallinna juudi ühispank	60,3	58,0		
Saarte ühispank	29,9	31,9		
Saarde laenu-hoiuühisus	35,0	32,6		
Petersi laenu-hoiuühisus	24,7	26,5		
Võhma ühispank	31,5	31,9		
Narva ühispank	43,2	41,6		
Kokku—Total	2 091,2	2 035,0		
Arvestatud pankade üksikasjaline äri seis v. E. St. nr. 67 (8) lhk. 364—365, (äri seis 1 jaan. peale).				
Données sur la situation séparément pour chaque banque v. Rec. nr. 67 (8) p. 364—365 (au 1 janvier 1927).				
Märkus: Äri seisudes 1. IV. 1. V. 1. VI ja 1. VII 1927 a. (E. St. 68 (7), 69 (8), 70 (9)) on korrespondentarvete nimetusel nomenklatuuris ebasõigis järjekorras trükitud; see peaks olema (Aktivas- ja Passivas):				
Korrespondendid				
a) Sisemaa	{ Loro			
	{ Nostro			
b) Väljamaa	{ Loro			
	{ Nostro			

1) Responsabilité des membres. 2) Capital d'amortissement. 3) Responsabilité supplémentaire des membres.

Tab. 12. RIIGI SISSETULEKUD NOVEMBERIS (1000 mk).
RECETTES DE L'ETAT en NOVEMBRE (en 1000 mk).

	1927	1926
Korralsised tulud—Recettes ordinaires:	698 029	631 803
I. OTSEKOHESED MAKSUD — CONTRIBUTIONS DIRECTES:	73 039	71 656
1. Tulumaks—Impôt sur le revenu	42 680	41 989
2. Äri- ja tööstusmaksud — Impôts sur bénéfices industriels et commerciaux	13 476	13 377
3. Maa- ja hoonetmaksud — Contributions foncières	6 940	7 329
4. Maks kapitali % pealt — Impôt sur les intérêts	897	848
5. Kinnitumaks — Mutations, immeubles et droits immobiliers	5 611	5 325
6. Pärandusmaks — Impôt sur les successions	3 435	2 788
II. LÕIVUD JA TASUMAKSUD — TIMBRES ET ENREGISTREMENTS:	39 230	37 446
7. Tempelmaks ja muud lõivud — Timbres	35 070	32 723
8. Patentid ja proovid — Contributions des patentes, droits de vérification	842	752
9. Mõnesugused tasumaksud—Enregistrements	3 318	3 971
III. KAUSDED MAKSUD—IMPOTS INDIRECTES:	217 659	201 799
10. Tollid — Douanes	173 002	164 233
11. Aktsiisid — Droits et taxes (accises)	39 657	37 566
IV. RIIGIMONOPOLIID—MONOPOLES DE L'ÉTAT.	120 692	105 559
12. Piiritusemonopool — Monopole d'alcool	120 692	105 559
V. RIIGI ETTEVÕTTED JA VARANDUSED — ENTREPRISES ET PROPRIÉTÉS DE L'ÉTAT:	240 873	236 020
13. Riigi kapitalid—Fonds de l'État	631	5 742
14. Maad, hooned, metsad ja veed — Domaines, forêts et eaux de l'État	78 062	79 909
15. Raudteed — Chemins de fer	115 984	108 354
16. Sadamad ja laod — Ports et dépôts	9 565	7 904
17. Post, telegraaf, telefon — Postes, télégraphes, téléphones	32 978	31 784
18. Mõnesugused riigi ettevõtted—Entreprises diverses de l'État	3	126
19. Mõnesugused riigi varandused—Propriétés diverses de l'État	3 050	7 141
VI. SEGATULUD—RECETTES DIVERSES:	8 445	12 840
Kokku—Total	699 938	663 320
Tagasi makstud eelmiste aastate maksu—Reversements des années précédentes	1 909	33 517
Erakorralised tulud—Recettes extraordinaires	836	31 953
Operatsioonifondide ja laenuude tagasimaks—Encaissement des fonds de roulement	836	—
Riigi kaubaagentuuri puhaskasu—Produit net de l'agence commerciale d'État à l'occ. de liquid.	—	31 953
Üldse sissetulekuid—Total des recettes	698 865	663 756

Tab. 14. VABARIIGI PIIRIDEST ÜLESÕITNUTE ARV JAANUARIS 1928 a.
NOMBRE DES PERSONNES PASSÉES LE^S CONFINS DE LA RÉPUBLIQUE EN JANVIER 1928.

	Sisse sõitnud			Välja sõitnud		
	Entrées			Sorties		
	M.	N.	K.	M.	N.	K.
Välispassiidega	Riikkonsuse järele					
Passeports pour l'étranger	D'après la sujétion					
Eesti — Estonie	314	101	475	386	226	612
Ameerika — États-Unis	15	1	16	13	1	14
Austria — Autriche	7	4	11	5	4	9
Belgia — Belgique	—	—	—	—	—	—
Helveetsia — Suisse	9	2	11	5	—	5
Hollandi — Pays-Bas	12	7	19	8	—	8
Inglise — Angleterre	29	2	31	28	4	32
Itaalia — Italie	6	1	7	5	1	6
Leedu — Lithuanie	32	5	37	32	4	36
Läti — Lettonie	220	67	287	214	59	273
N. S. V. L. (Vene) — U. R. S. S.	185	39	174	149	43	192
Poola — Pologne	31	6	37	35	10	45
Prantsuse — France	16	1	17	14	1	15
Rootsi — Suède	33	4	42	36	4	40
Saksa — Allemagne	127	29	156	110	27	137
Soome — Finlande	121	53	174	137	41	178
Taani — Danemark	24	4	28	21	9	30
Tšehhoslovakkia — Tchécoslovaquie	11	1	12	8	1	9
Ungari — Hongrie	3	1	4	2	—	2
Muud riigid — Autres états	14	4	18	17	1	18
Riikkonsuseta — N'ayant auc. sujét.	29	7	36	25	9	34
Sisepassiidega—Passeports ordinair.	Sisepassiidega—Passeports ordinair.					
Eesti — Estoniens	—	—	6 728	—	—	6 755
Läti — Lettons	—	—	4 468	—	—	4 522

	Välispassiidega		Piiripunktide järele—D'après les cordons de la frontière.			
	Passeports pour l'étranger		les cordons de la frontière.		les cordons de la frontière.	
Tallinn	354	110	464	339	120	459
Valga	592	167	759	655	220	875
Narva	177	97	274	182	85	267
Mõisaküla	18	10	28	22	6	28
Koikküla	—	—	—	1	—	1
Paldiski	2	—	2	2	—	2
Piirivalvepunktid — D'après les cordons de la garde-frontière	50	15	65	49	14	63
Kokku — Total	1193	399	1592	1250	445	1695
Neist — Dont	Transit — Transit		70	12	82	65
	Diplom. passiga — Pass. dipl.		38	11	49	39
Sisepassiidega—Passeports ordinair.	Valga		—	—	845	—
	Mõisaküla		—	—	328	—
	Koikküla		—	—	89	—
	Mõniste		—	—	68	—
	Piirivalvepunktid		—	—	9 866	—
Kokku — Total	Üldse — Gr. total		—	—	11 196	—
	Detsember 1927		—	—	12 788	—
	Jaanuvar 1927		—	—	14 902	—
			—	—	10 316	—
			—	—	—	14 134
			—	—	—	10 618

Tab. 25. TOIDUAINETE MAKSUMUS KALORILISE SISALDUSE JÄRELE
1925—1928 a.
COÛT DES DENRÉES ALIMENTAIRES À LA BASE DE LEUR VALEUR NUTRITIVE 1925—1928.

	1000 kalori maksumus sentides—Coût par 1000 calories en cents					
	Keskmiselt		1927		1928	
	Moyenne	1925	1926	XII	I	
1-2. Sealih—Viande de porc	54	54	44	42	42	45
3. Seapekk—Lard	22	21	16	16	15	15
4-5. Loomallha—Viande de boeuf	59	66	53	44	44	44
6-7. Vaskaliha— " de veau	50	55	48	48	40	40
8-9. Lambaliha— " de mouton	34	37	35	26	33	33
10. Searasv sulatam—Graisse de porc	22	21	16	15	15	15
11. " sulat.—Saindoux	22	21	16	17	17	17
12. Loomarasv sulatam—Graisse de boeuf non fondue	14	14	12	11	11	11
14. Teevorst—Saucisson	77	83	80	80	80	80
15. Sink—Jambon	48	43	38	37	37	37
16. Rälmed, värsked—Fetis harengs bailt-ques, frais	57	59	53	55	65	65
17. Kõud, värsked—Esprots frais	52	72	48	38	63	63
18. Haugid — Brochets	142	118	118	121	113	113
19. Ahvenad — Dorchs	102	104	96	95	102	102
20. Tursad — Perches fraîches	89	86	59	52	69	69
21. Rälmed, soolat. — Pet. harengs bail. salés	48	50	52	56	56	56
22. Kõud — Esprots salés	35	43	36	28	28	28
23. Heeringad — Harengs	36	37	37	37	37	37
29. Rukkijahu—Farine de seigle	7	5	6	6	6	6
30. Rukkijahu — " butée	10	8	9	9	9	9
30. Sepikujahu — " de froment	12	11	11	11	11	11
31. Nisupüü — " butée	16	17	16	16	16	16
32. Odrajahu — " d'orge	9	9	9	9	9	9
34. Odratangud—Gruau d'orge	11	11	10	10	10	10
35. Kruubid—Orge perlé	12	12	12	12	12	12
36. Rukkileib—Pain de seigle	9	8	9	9	9	9
37. Peenleib — " demi-blanc de seigle	15	14	14	14	14	14
38. Sepik — " de froment	16	16	15	16	16	16
39. Naelasai — " blanc	18	17	18	18	18	18
40. Rõõskpiim—Lait frais	22	22	21	23	24	24
42. Hapukoore—Crème aigre	33	32	31	31	35	35
43. Kohupitum—Caillebotte	37	38	41	46	42	42
44. Või, meleret—Beurre de table	38	35	35	40	38	38
45. " kõõgi — " de cuisine	32	31	31	36	36	36
45. " Taimeyõli — " végétal	18	17	17	17	17	17
Juust sveitsi—Fromage suisse	54	54	54	54	54	54
46. Kanamunad—Oeufs de poule	112	107	99	134	157	157
47. Kartulid—Pommes de terre	10	8	8	8	9	9
48. Porgandid—Carottes	37	47	33	34	34	34
49. Peedid—Betteraves	41	52	58	38	36	36
50. Kaalikad—Navets	43	62	69	45	45	45
51. Herved—Pots séchés	13	13	13	13	13	13
52. Oad — Fèves	12	14	11	11	11	11
53. Kapsad, hapud—Choucroute	124	276	249	140	140	140
53. " värsked—Chou frais	78	172	132	49	61	61
54. " vürsked—Oignons	215	166	145	76	76	76
55. Sibulad—Riz	14	14	14	14	14	14
56. Riis—Riz	18	18	17	17	17	17
57. Manna—Manne	25	24	21	20	20	20
58. Makaronid—Macaronis	15	13	12	12	12	12
59. Kartulijahu—Fécule de pommes de terre	12	11	12	11	11	11
60. Suhkur, peenike—Sucre en poudre	65	75	65	64	64	64
61. Mesi—Miel	—	—	—	—	—	—

Tab. 13. Valuuta ja väärtpaberite hinnad Tallinna börsil jaanuaris 1928 a.
Cours du change à Tallinn (Reval) en janvier 1928.

Börsi koosolekute päevad	New-York 100 \$ (dollar)		London 100 £ (Ingl. ni.)		Berlin 100 Saksa mk.-Mark Allemand		Helsinki 100 Soome mk. Mark Finl.		Paris 100 Prants. fr. Franc fr		Bruxelles 100 Belga Belga		Zürich 100 Helv. fr. Franc suisse		Milano 100 Itaalia liir La lire		Stockholm 100 Rootsi kr. Cour. suédoise		Kjöbenhavn 100 Taani kr. Cour. danoise	
	O.	M.	O.	M.	O.	M.	O.	M.	O.	M.	O.	M.	O.	M.	O.	M.	O.	M.	O.	M.
	2 . . .	372	373	1816	1821	88,80	89,40	9,36	9,40	14,65	14,90	52,00	52,50	71,85	72,45	19,65	20,05	100,80	100,90	99,75
4 . . .					88,75	89,35	"	"					71,80	72,40			100,25	100,85	99,70	100,80
9 . . .	372,25	373,25	1813	1818	88,55	89,15	"	"	14,60	14,85	51,90	52,40	71,70	72,30	19,70	20,10	100,05	100,85	99,60	100,20
11 . . .	"	"	1814	1819	88,60	89,20	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	100,10	100,70	99,70	100,30
13 . . .	"	"	1815	1820	"	"	"	"	14,65	14,90	"	"	"	"	"	"	"	"	99,75	100,35
16 . . .	"	"	"	"	88,65	89,25	"	"	"	"	51,85	52,35	"	"	"	"	"	"	99,70	100,30
18 . . .	"	"	1814	1819	"	"	9,37	9,41	"	"	51,90	52,40	"	"	"	"	100,00	100,60	"	"
20 . . .	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	51,85	52,35	"	"	"	"	99,95	100,55	99,65	100,25
23 . . .	"	"	"	"	88,70	89,30	9,36	9,40	"	"	"	"	"	"	"	"	99,90	100,50	"	"
25 . . .	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	51,80	52,30	"	"	"	"	"	"	"	"
27 . . .	"	"	"	"	88,60	89,20	"	"	"	"	51,85	52,35	71,65	72,25	"	"	99,85	100,45	"	"
30 . . .	"	"	"	"	88,70	89,30	"	"	"	"	51,80	52,30	"	"	"	"	"	"	"	"
Keskmine																				
Jaan. 1928	372,21	373,21	1814	1819	88,66	89,26	9,36	9,40	14,64	14,89	51,88	52,38	71,71	72,31	19,69	20,09	100,03	100,63	99,68	100,28
Dets. 1927	372,00	373,00	1816	1821	88,86	89,46	9,36	9,40	14,62	14,87	52,02	52,52	71,77	72,37	20,05	20,45	100,43	100,03	99,77	100,37
Jaan. 1927	372,00	375,00	1805	1820	88,63	89,63	9,37	9,47	14,61	15,36	51,50	53,00	71,90	72,90	16,07	16,82	99,75	100,60	99,40	100,40

Jours de place	Oslo 100 Norra kr. Cour. norvégienne		Prah 100 C-slov. kr.-Couv. teh-stov.		Amsterdam 100 Hol. kuldendi. Florin		Riga 100 Latti Lat		Moskva 100 Cernv. r. Tchernov. rouble		Wien 100 Aus. süll. Schilling autrichien		Budapest 100 Ungari pengö P. hongrois		Warszawa 100 statti Zloty		Kaunas 100 l. Lit		E. V. võidu- laen Emprunt de l'Etat	
	O.	M.	O.	M.	O.	M.	O.	M.	O.	M.	O.	M.	O.	M.	O.	M.	O.	M.	O.	M.
	2 . . .	99,00	99,80	11,00	11,20	150,30	151,10	71,80	72,30	192,25	198,75	51,55	53,15	65,35	66,05	41,59	42,70	36,70	37,30	1,45
4 . . .			"	"	150,10	150,90	"	"	"	"	52,50	53,10	65,25	65,95	"	"	"	"	"	"
9 . . .	98,85	99,65	"	"	149,95	150,75	71,70	72,20	"	"	52,55	53,15	"	"	"	"	"	"	"	"
11 . . .	98,95	99,75	11,05	11,25	149,90	150,70	71,75	72,25	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
13 . . .	99,00	99,80	"	"	"	"	71,80	72,30	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
16 . . .	"	"	"	"	149,95	150,75	"	"	"	"	52,50	53,10	65,35	66,05	"	"	"	"	"	"
18 . . .	98,95	99,75	"	"	150,00	150,80	71,70	72,20	"	"	52,40	53,00	65,25	65,95	"	"	"	"	"	"
20 . . .	99,10	99,90	"	"	"	"	71,75	72,25	"	"	"	"	65,45	66,15	"	"	"	"	"	"
23 . . .	"	"	"	"	150,05	150,85	71,80	72,30	192,00	198,50	"	"	65,30	66,00	"	"	"	"	"	"
25 . . .	99,00	99,80	"	"	"	"	71,85	72,35	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
27 . . .	"	"	11,00	11,20	150,00	150,80	71,80	72,30	"	"	52,45	53,05	65,05	65,75	"	"	"	"	"	"
30 . . .	"	"	11,05	11,25	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Moyenne																				
Janv. 1928	99,00	99,80	11,03	11,23	152,02	150,82	71,78	72,28	192,17	193,07	52,47	53,07	65,27	65,97	41,50	42,70	36,70	37,30	1,45	1,50
Déc. 1927	99,01	99,81	11,00	11,20	150,29	151,09	71,80	72,30	192,03	193,58	52,48	53,08	65,28	65,98	41,50	42,70	36,70	37,30	1,45	1,50
Janv. 1927	95,44	96,94	11,05	11,30	149,00	150,50	71,50	72,50	189,50	193,50	52,50	54,00	—	—	38,00	43,00	—	—	1,00	1,15

Peale selle noteeriti: hüpoteekp. pante 8%, nom. v. 1 kr.; 23. I o. 0,83; 25. I o. 0,93; maapanga pantl. 6%, nom. v. 1 kr.; 23. I o. 0,85; 25. I o. 0,85.
 Ekr = couronne d'Estonie, égale 100/248 gramme de l'or pur (100 maris antérieurs).

Tab. 15. Elanikkude arv linnades jaanuaris 1928 a.
Mouvement de la population dans les villes en janvier 1928.

Peale pealinna teised linnad toodud tähestiku järjekorras	Registreeritud elanikkude arv 1-ks jaan. 1928 a. Nombre de la population au 1 janv. 1928			Sisse registreeritud Enregistrés						Välja registreeritud Rayés des listes						Registreeritud elanikkude arv 1-ks veebr. 1928 a. Nombre de la population au 1 fév. 1928				
	Kokku	M.	N.	Sündinuid Nais-sances		Sisse-sõitnuid Arrivées		Teise korteri sisse-kolijaid Changement de logement		Surnuid Decès		Välja-sõitnuid Départés		Tead-mata kuhu Incon-nu		Korterist välja-kolijaid Changement du logement		Kokku	M.	N.
				M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.			
Tallinn	129 139	57 983	71 156	72	43	1 912	1 370	1 330	1 707	77	73	1 456	1 255	344	368	1 052	1 284	129 664	58 363	71 296
Haapsalu	4 438	1 832	2 606	—	1	75	88	13	22	3	3	58	62	—	—	13	22	4 476	1 846	2 630
Kuressaare	3 371	1 443	1 928	—	—	65	59	24	37	1	1	56	28	—	—	24	37	3 409	1 451	1 958
Narva	27 004	11 693	15 311	6	6	206	189	280	434	12	21	245	218	43	39	260	387	26 900	11 625	15 275
Nõmme	11 954	5 418	6 536	7	8	160	204	68	79	5	4	118	152	18	31	61	76	12 015	5 451	6 564
Paide	3 438	1 483	1 955	1	3	156	83	39	40	1	1	125	68	—	—	39	40	3 486	1 514	1 972
Paldiski	1 184	587	597	—	1	12	11	—	—	—	1	7	21	—	—	6	—	1 159	572	587
Petseri	3 589	1 768	1 821	3	1	44	60	—	—	2	1	81	28	—	—	—	—	3 635	1 782	1 853
Pärnu	21 900	10 030	11 870	27	15	373	282	535	572	39	24	405	287	31	30	585	572	21 781	9 955	11 826
Fõltsamaa	2 943	1 904	1 039	—	2	44	37	13	15	3	—	27	21	3	—	13	15	2 972	1 815	1 057
Rakvere	12 358	5 151	7 207	6	4	129	112	93	135	12	7	102	77	4	2	65	96	12 469	5 193	7 276
Tapa	3 172	1 514	1 658	2	2	47	41	39	40	1	3	41	35	3	3	12	10	3 285	1 545	1 690
Tartu	61 127	25 825	35 302	16	18	1 338	1 217	648	800	33	39	472	452	149	159	587	755	62 518	26 586	35 932
Tõrva	2 658	1 160	1 496	1	2	31	56	17	17	—	—	22	19	1	—	15	25	2 696	1 169	1 527
Türi	3 033	1 393	1 635	3	3	38	40	35	35	—	3	47	56	—	—	35	35	3 011	1 392	1 619
Valga	14 826	6 544	8 082	10	5	150	185	118	147	6	12	120	130	6	4	110	148	14 685	6 580	8 105
Viljandi	13 887	6 303	7 584	—	—	163	194	106	121	7	10	153	180	—	—	106	121	13 894	6 306	7 588
Võru	5 953	2 796	3 157	3	2	67	62	60	63	9	4	71	63	4	1	54	66	5 988	2 788	3 150
Kokku—Total	325 752	144 212	181 540	157	116	5 010	4 270	3 424	4 270	212	207	3 556	3 152	606	637	2 991	3 695	327 943	145 438	182 505
Dets. 1927 a.	316 235	140 595	175 630	104	97	3 949	3 561	2 949	3 784	189	230	3 254	2 881	449	500	2 729	3 594	317 143	140 978	176 167
Jaauuar 1927 a.	325 323	144 351	180 972	119	110	4 038	3 878	3 865	4 190	158	175	3 741	3 012	647	636	3 115	3 787	326 475	144 212	181 540

Tab. 16. Liikvel olev raha (kuu 1-ks)
Billets en circulation (au 1-er du mois).

	Kesti paanga lahed. Billets de la Banque d'Esp.		Kõigekassa hõlde. Billets du Trésor		Kokku liikvel oleva raha - Circulation totale	Peale selle va. - metsuraha - Outre cela change en circulation
	milj. mk. ²⁾		milj. mk. ²⁾			
	1922	1923	1922	1923		
Keskmine kuus	1567	2095	3662	97	117	117
Moyenne mensuelle	1717	1555	3272	121	133	133
1922 a. Mai	1797	1625	3422	137	135	135
Juuni	1888	1539	3427	134	136	136
Juuli	2003	1544	3547	137	137	137
August	1972	1540	3512	134	134	134
Sept.	1922	1481	3403	136	136	136
Okt.	1993	1487	3390	137	137	137
Nov.	1935	1539	3474	140	139	139
Dets.	1906	1583	3549	137	139	139
	2047	1677	3724	137	139	139
	2248	1727	3975	139	139	139
	2283	1646	3929	139	139	139

Tab. 17. Rahakate Couverture

	Rahakate kullas ja välisvaluut. Couverture en or et devis étrangers		Liikvel oleva raha - Circulation fiduciaire		Kokku rahakate Couverture %
	milj. mk. ²⁾		milj. mk. ²⁾		
	1922	1923	1922	1923	
Keskmine kuus	1 085	3 272	3 427	33,2	33,2
Moyenne mensuelle	1 163	3 422	3 427	34,0	34,0
1922 a. Mai	1 231	3 427	3 547	35,9	35,9
Juuni	1 550	3 547	3 403	40,2	40,2
Juuli	1 368	3 403	3 390	41,3	41,3
August	1 437	3 474	3 474	40,4	40,4
Sept.	1 489	3 549	3 724	41,9	41,9
Okt.	1 603	3 724	3 975	43,0	43,0
Nov.	1 874	3 975	4 71	47,1	47,1
Dets.	2 094	3 929	52,9	52,9	52,9

Tab. 18. Pankade vaheline arvekoda - Mou. de la chambre de compensation.

	Tšekide arv - Nombre de chèques		Summa - Montant	
	1922	1923	milj. mk. ²⁾	milj. mk. ²⁾
Keskmine kuus	1 783	3 104	346	577
Moyenne mensuelle	3 751	711	855	893
1922 a. Mai	4 447	855	910	871
Juuni	5 032	893	1 000	1 085
Juuli	6 053	910	1 107	1 013
August	6 410	1 000	1 237	1 209
Sept.	6 105	1 085	1 209	1 209
Okt.	6 410	1 107	1 209	1 209
Nov.	6 752	1 013	1 209	1 209
Dets.	7 111	1 237	1 209	1 209

Tab. 19. Protestitud vekslid - Effets protestés.

	Arv - Nombre de chèques		Summa - Montant	
	1922	1923	milj. mk. ²⁾	milj. mk. ²⁾
Keskmine kuus	1 088	45	100	95
Moyenne mensuelle	2 447	95	85	85
1922 a. Mai	3 400	85	100	72
Juuni	4 081	100	72	71
Juuli	3 800	72	73	84
August	3 739	71	84	90
Sept.	3 648	73	84	84
Okt.	3 855	84	90	84
Nov.	4 076	90	84	84
Dets.	4 076	84	84	84

Tab. 20. Kapitali emissioonid - Emissions des capitaux.

	Aktsiaseitse ja osatühisusi ¹⁾ - Nombre des sociétés par actions et anonymes							
	Asutatud - Sociétés fondées		Kapitali suuren-dament - Augmentat-ion de capitaux		Likvideeritud - Liquidations		Kapitali vändendat. - Diminut. de fonds	
	Arv - Nombre	Summa - Montant (milj. mk. ²⁾	Arv - Nombre	Summa - Montant (milj. mk. ²⁾	Arv - Nombre	Summa - Montant (milj. mk. ²⁾	Arv - Nombre	Summa - Montant (milj. mk. ²⁾
Keskmine kuus
Moyenne mensuelle	2,3	15,2	0,7	17,9	0,7	5,5	0,1	0,3
1922 a. Juuni	1	5,0	—	—	—	15,0	—	—
Juuli	—	—	2	11,5	—	—	—	—
August	1	5,0	2	6,0	—	—	—	—
Sept.	4	21,5	1	12,0	—	—	—	—
Okt.	1	5,0	—	—	—	1,0	—	—
Nov.	4	18,0	—	—	—	—	—	—
Dets.	6	51,5	2	6,0	—	—	—	—

Tab. 21. Tööstustoodang - Production de quelques industries.

	Virret (tuh. ltr.) - Mout (milli-ers de litres)	Pärm (kg) - Levure (kg)	Paber-rosse (tuh. tk.) - Cigarettes (mille)	Tu-bakat (tuh. tk.) - Tabacs (kg)	Tuletikke (tuh. toosi) - Allumet-ers (milli-ers de boîtes)	Hülisse (tuh. tk.) - Tubes d'cigarettes (mille)	Liköö-re (litr.) - Liqui-ers (litres)	Vetni (litr.) - Vin (litres)	Põlevikvi (tuh. kg.) - Schiste combusti-ble (milli-ers de kg)									
	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1922 a. Mai	Juuni	Juuli	August	Sept.	Okt.	Nov.	Dets.				
Keskmine kuus	216	5 992	9 484	17 281	3 215	27 521	10 881	2 152	7 960	7 25	10 250	26 708	31 652	5 213	27 521	10 881	2 152	7 960
Moyenne mensuelle	1 096	13 437	55 435	37 020	6 141	33 783	13 519	6 216	11 577	1 202	14 593	55 359	35 032	10 244	38 267	10 959	8 376	19 603
1922 a. Mai	1 229	13 617	81 141	24 999	17 253	38 578	12 982	22 935	19 888	894	13 956	69 119	24 233	13 959	38 578	15 573	11 752	27 814
Juuni	897	14 893	81 412	19 749	15 768	41 414	14 431	12 934	29 848	849	15 488	74 778	19 115	13 031	32 985	16 456	16 920	18 690
Juuli	1 054	10 569	89 364	31 706	15 392	35 670	9 700	10 789	19 967	1 278	12 737	107 006	27 847	15 630	39 622	14 597	6 024	19 401
August	987	14 030	95 605	22 368	14 289	37 986	18 897	8 313	19 722	712	14 869	83 950	18 878	11 843	35 014	19 117	16 090	19 401
Sept.	830	14 184	82 867	18 388	14 693	32 598	13 461	9 450	16 363	830	14 184	82 867	18 388	14 693	32 598	13 461	9 450	16 363
Okt.	824	23 329	75 832	18 033	12 431	28 668	28 270	19 658	16 167	824	23 329	75 832	18 033	12 431	28 668	28 270	19 658	16 167

Tab. 22. Loomataudid - Epizooties. (Haigete loomade arv - Nombre des animaux malades)

	Põnataud - Anthrax	Tahtaud - Maittus	Martaud - Lyssa	Kärnataud - Scabies	Sigade puna-taud - Erysipelas suis	Lahinatükikas - Tuberculosis	Veiste punah. - Piroplasmosis bovum	Veiste pah-peat. - Coryza gangr. bovum	Hobuste verepõ. - Haigus verepõ.	Nõlg - Morbus macul. Adentitis equorum	Hobuste musta-kusehaigus - Haemoglobin-naemia par.			
	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1922 a. Mai	Juuni	Juuli	August	Sept.	Okt.	Nov.	Dets.
Keskmine kuus	9,3	3,7	6,8	114,5	12,8	...	31,2	8,3	0,4	1,4	10,8	10,6	4,0	5,8
Moyenne mensuelle	10,6	4,0	5,8	70,3	21,3	...	39,3	12,8	0,7	5,3	15,0	9,1	7,7	8,2
1922 a. Mai	9,1	0,7	8,2	24,6	32,6	...	39,1	12,4	2,4	2,4	21,2	6,6	1,3	4,1
Juuni	6,7	0,3	15,0	17,6	35,7	...	49,9	8,0	1,7	30,6	63,7	6,0	0,3	15,0
Juuli	5,4	0,6	12,0	20,4	48,4	...	55,5	14,5	8,3	17,8	38,3	5,4	0,6	12,0
August	11	—	10	11	180	...	205	13	5	18	22	11	—	10
Sept.	20	—	7	12	192	...	31	146	3	11	6	4	—	7
Okt.	42	—	18	6	272	...	39	132	17	3	2	1	—	18
Nov.	11	—	9	2	160	...	17	89	17	1	3	7	—	9
Dets.	4	—	2	18	108	...	30	11	4	2	6	9	—	2

Tab. 23. Tapamajade tegevus - Fonctionnement des abattoirs.

	Veised - Gros bétail		Vasikad - Veaux		Lambad - Moutons		Kokku sigu - Total des porcs	
	a ¹⁾	b ¹⁾	a	b	a	b	a	b
	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1922 a. Juuni	Juuli
Keskmine kuus	2 900	2 689	2 460	2 808	1 574	3 216	879	5 085
Moyenne mensuelle	4 370	2 781	2 599	3 442	1 824	2 834	1 902	5 356
1922 a. Mai	4 531	1 713	3 381	3 171	2 360	2 836	1 299	4 647
Juuni	3 949	1 493	3 365	3 452	2 179	2 144	1 331	5 085
Juuli	3 513	1 250	3 417	3 482	3 009	2 302	2 888	4 700
August	3 188	1 187	3 609	3 942	3 758	2 222	4 975	4 945
Sept.	2 450	1 506	5 953	5 025	2 873	441	7 153	3 193
Okt.	2 638	814	3 876	2 125	2 084	621	2 392	1 869
Nov.	4 205	913	1 497	773	7 094	2 375	2 468	2 640
Dets.	5 530	1 302	1 251	977	11 386	4 825	5 781	4 376
	7 232	1 540	1 123	932	10 792	6 848	8 185	5 541
	6 752	1 532	1 983	1 676	6 851	4 813	8 432	8 143
	6 021	1 690	2 819	3 381	3 061	2 194	9 974	11 741

¹⁾ Andmed on seatud kokku Kaub. tööstus- ja Rahaministeeriumi poolt väljaantud aktiaseitide ja osatühisuste registreerimise ja osakapitali summa muutmise lubade ning ministeeriumides saadud ettevõtete likvideerimise teadaannete põhjal; arvestamata on kuldbilansside seaduse põhjal ettevõtetud nominaal-kapitalide muutmised.
²⁾ Millions de marks. ³⁾ Tapamajas tapetud - Animaux abatus aux abattoirs. ⁴⁾ Tapetult järelevaatusele toodud - Présentés à l'inspection.

Tab. 24. Suurmüügihinnad jaanuaris 1928 a.
Prix de gros en janvier 1928.

Hinnad kroonides — Prix en Ekr.		Jaan. 1928 a.	Dets. 1927 a.	Jaan. 1928 a.	Dets. 1927 a.
<i>Ekr = couronne d'Estonie, égale 100¹/₂₄₈ gramme de l'or pur (100 marks antérieurs)</i>		1	2	3	4
Toldalued ja loomatoit — Denrées alimentaires et fourrage					
1. Rukis, Eesti—Seigle du pays		3,48	3,35	0,47	0,47
2. Vene—de Russie		—	3,38	0,55	0,85
3. Nisu, Eesti—Froment du pays		—	—	4,40	4,40
4. Vene—de Russie		—	—	66	62
5. Oder, õlle—Orge pour bière		3,68	3,54	72	67
6. Kaer, toidu, Eesti—Avoine du pays		2,98	2,83	66	62
7. " Vene—de Russie		—	2,93	—	—
8. " seemne, Vene—Avoine (pour semence) étrang.		—	—	—	—
9. Rukkipähk—Farine de seigle		3,45	3,53	8,75	8,75
10. Rukkipüül—biitide		4,87	4,88	8,75	8,75
11. Nisuj., Ameerika, sõre—Farine de from. amér., I s.		8,23	8,28	—	—
12. Nisuj., Ameer., pehme, kõrg.s. II "		8,15	—	1,23	1,22
13. Kartulid, eksport—Pommes de terre (d'export.)		0,89	0,83	1,20	1,20
14. " piirituse—pour alcool		0,62	0,60	0,47	0,47
15. Kartulibelbed—Flocons de pommes de terre		—	—	0,25	0,25
16. Kartulitärklis, Supérieur—Fécule de pom. de terre		6,43	6	0,40	0,40
17. Hõned, roh., Eesti—Pois verts du pays		—	—	0,65	0,65
18. " Hollandi—Pois verts d'Hollande		—	—	—	—
19. Odratanguid—Grain d'orge		—	—	—	—
20. Piim, pudelites—Lait en bouteilles	1)	—	—	—	—
21. Või, meieret, eksport—Beurre de ferme (d'export.)		45,25	52	—	—
22. " siseturu—		—	—	—	—
23. Margarina, väljamaa—Margarine étrangère		20,80	20,80	2,28	2,28
24. Juust, "svetsi", Eesti—Fromage, suisse, du pays		29,25	29,50	—	—
25. " "hollandi" " " "hollandais"		—	—	3,40	3,40
26. Kaseiin—Caséine		13,75	13,75	3,60	3,70
27. Munad, eksp. I s.—Oeufs (d'exp.) I s.	2)	105,60	98	6,25	6,25
28. " " II s.—Oeufs d'exportation II s.	2)	153,40	99	2,40	2,40
29. Suhkur, peen., Dantsigi—Sucre en poud., de Dantzig		—	—	4,70	4,70
30. " " Saksa " d'Allem.		6,95	6,84	13	13
31. " " Ameerika " d'Amér.		—	—	2,75	2,75
32. " " C. Slov. " de T.-Stoaq.		7,06	7,05	—	—
33. " " Belgia " de Belgique		—	—	112	112
34. " " Poola " de Pologne		6,88	6,84	11,50	11,50
35. " " Jaava " de Java		—	—	35	35
36. Siirup, kartuli, 42°—Sirop de pom. de terre 42°		6,56	6,25	35	35
37. Glükoos—Glucose		6,19	5,75	18	18
38. Tee, lahtine, Pekoe broken, Java—Thé		—	—	—	—
39. " " Orange Pekoe, " "		83	83	—	—
40. " " Taelon " "		92	92	—	—
41. " " Moning Hiina—		46,75	47,50	—	—
42. Kohvi, Rio, Santos—Café de Rio, Santos		47	46	0,43	0,43
43. Kesk-Ameerika sordid—Café d'Amér. Centr.		64	64	0,42	0,42
44. Kakao, inglise—Cacao d'Angleterre		24	24	0,44	0,44
45. " Ameerika—Cacao d'Amérique		19,50	19,50	0,73	0,73
46. " Hollandi—d'Hollande		28,50	28,50	0,75	0,75
47. Riis, Burma II—Riz de Burma II		6,25	6,21	0,10	0,10
48. Sool, lahtine, Saksa—Sel d'Allemagne		0,58	0,53	0,08	0,8
49. " " Vene—de Russie		—	—	0,05	0,05
50. " " Hispaania—Sel d'Espagne		—	—	1,75	1,75
51. Heeringad, Yarmouth, Maties—Harengs d. Yarm.	3)	44	44	2,36	2,38
52. " " Matfuis—	3)	48	48	2,17	2,18
53. " " Soti, Maties—Harengs d'Écosse	3)	49	40	3,04	3
54. " " Matfuis—	3)	52	52	3,04	3
55. " " Norra—de Norvège	3)	—	—	4,87	4,90
56. " " Islandi—d'Islande	3)	24,50	24,50	4,87	4,90
57. Sealih I s.—Viande de porc I sorte	3)	18,15	18,70	4,55	4,55
58. Pekk—Lard I sorte	3)	—	—	5,05	5,05
59. Loomaliha I s.—Viande de boeuf I sorte	3)	8	7,70	—	—
60. Ristikheln—Trefle		—	—	—	—
61. Aasahein—Foin des prés		—	—	—	—
62. Olikoogid, linaseemne—Tourteaux de graines d. lin		3,28	3,20	—	—
63. " püevalille—de tournesol		3,33	3,35	—	—
64. " puuvilla—de coton		—	—	—	—
65. " soovilla—de soya		—	—	—	—
66. " palmi—de palme		—	—	—	—
67. Nisukliid—Sons de froment		2,28	2,28	—	—
68. Rukkikliid—Sons de seigle		—	—	—	—
Linaseeme, lina, riie, paber ja nahk—Graines de lin, lin, tissus, papier et cuirs					
69. Linaseeme, õli 90%—Graines de lin, 90%		—	3,90	—	—
70. Kallvi—Graines d. lin p. semence		—	4,50	—	—
71. Lina, livil, R—Lin de Livonie, R	24,69	—	23,25	96	96
72. " Petseri, R—de Pétseri, R	27,50	—	26,75	14,25	13,75
73. " Võru, R—de Võru, R	26,03	—	25,50	13,75	12,75
74. " Tartu, R—de Tartu, R	24,75	—	23,20	4,15	4,15
75. Takud, Codilla I—Étoupes de Codilla I		—	—	1,68	1,70
76. " " II—		—	—	4,90	4,90
77. Puuvillane riie, Bjas,—Colonnade					
78. " " Mitkal,—		—	—	8,75	8,75
79. Paber, rotatsiooni—Papier roulé		—	—	—	—
80. Tallanahk, Eesti nahast—Cuir à semelles du pays		—	—	—	—
81. " Ameer. nahast I s.—Cuir d'Amér. I s.		—	—	—	—
82. " " " II s.—" " II s.		—	—	—	—
Ehtusmaterjalid—Matériel de construction					
83. Tsement, Portland, Port-Kunda—Ciment d. Portland	5)	—	—	8,75	8,75
84. " " Aseri—	5)	—	—	—	—
85. Kriit, toores—Craie brute		—	—	—	—
86. " pestud—lavée		—	—	1,23	1,22
87. Asfalt—Asphalte		—	—	1,20	1,20
88. Lubi—Chaux		—	—	0,47	0,47
89. Kips tükkides—Plâtre en morceaux		—	—	0,25	0,25
90. " jahvatatud—moulu		—	—	0,40	0,40
91. " krovimise—pour ouvrages en stuc.		—	—	0,65	0,65
92. Telliskivid I s.—Briques I sorte	6)	—	—	—	—
Metallid—Métaux					
93. Raud, sordi—Fer en espèces		—	—	2,28	2,28
94. " latt—lingots		—	—	—	—
95. " vits—Ferraille		—	—	3,40	3,40
96. " plekk—Tôle de fer		—	—	3,60	3,70
97. " "tsingitud—Tôle de fer zinguée		—	—	6,25	6,25
98. " talad (T)—Sommiers en fer		—	—	2,40	2,40
99. Teras, vedru—Acier à ressort		—	—	4,70	4,70
100. " tööriistade—Outils en acier		—	—	13	13
101. " talia—Atmant		—	—	2,75	2,75
102. Malm—Fonte de fer		—	—	—	—
103. Ingliseina—Etain		—	—	112	112
104. Seatina—Plomb		—	—	11,50	11,50
105. Vaskplekk, punane—Tôle de cuivre, rouge		—	—	35	35
106. " valge—" blanc		—	—	35	35
107. Tsinkplekk—de zinc		—	—	18	18
Kütetained, õlid ja nende saadused—Combustibles, huiles et leurs produits					
108. Segapuud—Bois mixtes		—	—	—	—
109. Kivistisi auru, Yorkshire—Houille de Yorkshire		—	—	0,43	0,43
110. " Newcastle—Houille de Newcastle		—	—	0,42	0,42
111. " sepa—Houille de forge		—	—	0,44	0,44
112. Koks, valu—Coke de fonte		—	—	0,73	0,73
113. gaasi—Coke de gaz		—	—	0,75	0,75
114. Põlevkivi, I s. A.—Schiste combustible I sorte A.		—	—	0,10	0,10
115. " " II s.—" " II "		—	—	0,08	0,8
116. " " III s.—" " III "		—	—	0,05	0,05
117. Põlevkiviõli—Houille de schiste combustible		—	—	1,75	1,75
118. Nafta, Vene—Naphte de Russie		—	—	2,36	2,38
119. " Ameerika—Naphte d'Amérique		—	—	2,17	2,18
120. Petrooleum, Vene—Pétrole de Russie		—	—	3,04	3
121. " Ameerika—Pétrole d'Amérique		—	—	3,04	3
122. Bensiin, Vene—Benzine de Russie		—	—	4,87	4,90
123. " Ameerika—Benzine d'Amérique		—	—	4,87	4,90
124. Masinaõli, Vene—Huile à graiss. d. Rus.		—	—	4,55	4,55
125. " Ameerika—" d'Amérique		—	—	5,05	5,05
Väetisained — Engrais					
126. Superfosfaat, 18—20%—Superphosphate 18—20%	7)	—	—	—	—
127. Toomasjahu, 16—17%—Scorie Thomas 16—17%	7)	—	—	—	—
128. Kaalisool, 30%—Sel de potasse 30%	7)	—	—	—	—
129. " 40%—" 40%	7)	—	—	—	—
130. Kalnit, 14%—Carrite 14%	7)	—	—	—	—
131. Eesti fosforit, 28—30%—Phosphor. du pays 28—30%	7)	—	—	—	—
132. Salpeeter, Norra—Salpêtre de Norvège	8)	—	—	—	—
133. " " " " de Chili	8)	—	—	—	—
Värvid ja muu keemikaup—Matières tinctoriales et autres produits chimiques					
134. Nigrosiin, veeuslav, väljam.—Nigrosine fondante		—	—	96	96
135. Tsinkvalge, väljamaa—Blanc de zinc, étranger		—	—	14,25	13,75
136. Tihnavalge, " " plomb		—	—	13,75	12,75
137. Ooker, " " Ocre étrangère		—	—	4,15	4,15
138. Pesusooda—Sonde		—	—	1,68	1,70
139. Seebikivi, inglise—Pierre de savon d'Angleterre		—	—	4,90	4,90
140. Tuletikud—Allumettes	9)	—	—	86,50	76,50

Hinnad on antud puuda kohta peale märgitute — Les prix sont indiqués par poud exc. les cas marqués ci-après: 1) liter—litre, 2) kast 1440 tk.—boite de 1440 o., 3) tünn — baril, 4) arsin—archine, 5) 10 puuda 10 naela — 10 pouds 10 livres, 6) tuhat—mille, 7) kott 6 puuda—sac à 6 pouds, 8) tünn (8 pd. 4 nl.)—baril, 9) 500 pakki—500 paquets.

Tab. 29. Tööstöbörside ja eravahetatultuskontorite tegevus detsembris 1927 a.
Activité des bourses du travail et des agences d'affaires privées en décembre 1927.

O mavalitsuste tööstöbörside — Bourses du travail des administrations publiques																				Eravahetatultuskontorid Agences d'affaires privées									
Tööajalaste arv Nombre de chômeurs										Tööajalaste arv Nombre de chômeurs																			
Kuu jooksul registreeritud registreertud registreertud registreertud					Kuu jooksul registreeritud registreertud registreertud registreertud					Kuu jooksul registreeritud registreertud registreertud registreertud					Kuu jooksul registreeritud registreertud registreertud registreertud														
M.	N.	N.	N.	N.	M.	N.	N.	N.	N.	M.	N.	N.	N.	N.	M.	N.	N.	N.	N.	M.	N.	N.	N.	N.					
Kõik					Kõik					Kõik					Kõik														
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26				
222	119	181	371	4	4	140	51	2	2	2	150	35	149	34	233	104	2	2	2	2	2	2	2	2	2				
5	1	24	2	2	2	43	1	40	40	12	12	12	12	19	19	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2				
127	1	101	19	1	8	8	8	4	4	82	10	74	3	128	7	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3				
8	14	252	7	122	20	1	147	2	4	3	63	3	63	13	281	20	2	2	2	2	2	2	2	2	2				
446	20	25	—	55	—	222	100	2	1	250	—	248	—	24	—	2	6	6	6	6	6	6	6	6	6				
22	—	51	—	1	—	—	3	3	3	4	4	4	4	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5				
112	7	22	5	1	1	16	18	1	1	26	22	21	19	8	147	5	3	3	3	3	3	3	3	3	3				
2	168	38	38	4	2	2	28	1	7	1	32	601	85	2	130	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2				
1 112	1 567	698	441	143	111	747	304	8	7	648	492	485	485	1 115	1 536	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0				
93	29	89	2	4	1	4	4	—	—	—	28	38	26	90	22	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0				
302	171	302	310	—	—	30	43	2	3	20	8	30	42	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
47	51	51	81	—	—	6	6	7	7	7	7	7	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
49	49	49	13	—	—	85	2	2	2	2	2	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
74	74	74	23	—	—	25	3	3	3	3	3	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
13	13	13	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
266	266	266	42	—	—	381	203	1	1	49	—	361	203	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
42	42	42	40	—	—	44	3	26	3	26	3	18	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
184	184	184	8	—	—	178	10	2	2	177	8	177	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
61	61	61	71	—	—	21	33	1	10	20	24	20	24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
302	302	302	310	—	—	474	304	1	4	489	297	489	297	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
548	658	540	131	147	26	486	129	9	4	470	131	443	129	379	494	5	10	10	10	10	10	10	10	10	10				
662	1 004	261	198	62	22	369	217	30	15	950	213	848	203	618	965	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3				
88	145	37	35	28	87	8	49	21	8	29	94	28	91	119	173	20	2	2	2	2	2	2	2	2	2				
206	194	119	192	7	7	101	88	7	1	101	88	101	88	213	221	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2				
9	11	7	14	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	23	23	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
404	471	136	131	1	—	65	18	—	—	92	19	65	18	418	84	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
4	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
3	9	4	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
66	98	115	110	—	—	88	72	—	—	88	72	88	72	143	136	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
150	9	173	17	—	—	125	10	—	—	125	10	135	10	198	18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
68	124	38	28	—	—	17	29	—	—	17	29	17	29	89	123	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
2 206	2 320	1 400	699	235	135	1 200	637	60	22	222	636	1 160	636	2 197	2 240	28	5	5	5	5	5	5	5	5	5				
4 526	2 086	—	370	—	—	1 857	82	—	—	1 878	—	1 795	—	4 437	33	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
2 268	1 549	1 332	1 027	1 317	1 157	9 559	6 473	205	822	207	6 997	6 664	5 727	15 473	14 403	1 068	329	1	1	1	1	1	1	1	1				
1 430	1 434	2 075	1 544	238	93	1 440	511	307	23	1 167	536	1 135	495	2 206	2 326	48	5	3	4	1	1	1	1	1	1				
2 274	1 883	1 548	905	62	51	1 228	878	51	37	1 051	863	1 019	788	2 258	1 594	331	83	—	—	—	—	—	—	—	—				

1) Põllu- ja sidetöölised—Ouvriers agricoles et horticulteurs.
2) Metsatöölised—Forestiers.
3) Ja 4. Kasev. ja mürd. ning nende saad. t.—Ouvriers métallurgiques—Ouvriers en métaux.
5) Metallitöölised—Ouvriers dans l'industrie textile.
6) Tekstilitöölised—Ouvriers dans l'industrie textile.
7) Riietustöölised—Ouvriers dans l'industrie textile.
8) Ehitustöölised—Ouvriers dans la construction.
9) Puutöölised—Ouvriers dans l'industrie du bois.
10. Puutöölised—Ouvriers dans l'industrie du bois.
11. Puutöölised—Ouvriers dans l'industrie du bois.
12. Puutöölised—Ouvriers dans l'industrie du bois.
13. Kauplus- ja sidetöölised (ka kelnarid).
14. Kauplus- ja sidetöölised (ka kelnarid).
15. Kauplus- ja sidetöölised (ka kelnarid).
16. Kauplus- ja sidetöölised (ka kelnarid).
17. Kauplus- ja sidetöölised (ka kelnarid).
18. Kauplus- ja sidetöölised (ka kelnarid).
19. Kauplus- ja sidetöölised (ka kelnarid).
20. Kauplus- ja sidetöölised (ka kelnarid).
21. Kauplus- ja sidetöölised (ka kelnarid).
22. Kauplus- ja sidetöölised (ka kelnarid).
23. Kauplus- ja sidetöölised (ka kelnarid).
24. Kauplus- ja sidetöölised (ka kelnarid).
25. Kauplus- ja sidetöölised (ka kelnarid).
26. Muud töölised—Autres ouvriers.

1. Põllumajandus ja aiandus—Agriculture et horticulture.
2. Mersandus—Exploitation des forêts.
3. Ja 4. Murrud ja kaevand. ja nende saaduste t. *)
5. Metallitööstus—Industrie des métaux.
6. Tekstilitööstus—Industrie textile.
7. Puutööstus—Industrie du bois.
8. Puutööstus—Industrie du bois.
9. Puutööstus—Industrie du bois.
10. Paberitööstus—Industrie du papier.
11. Kehakateitööstus—Construction.
12. Kehakateitööstus—Construction.
13. Kehakateitööstus—Construction.
14. Kehakateitööstus—Construction.
15. Kehakateitööstus—Construction.
16. Kehakateitööstus—Construction.
17. Kehakateitööstus—Construction.
18. Kehakateitööstus—Construction.
19. Kehakateitööstus—Construction.
20. Kehakateitööstus—Construction.
21. Kehakateitööstus—Construction.
22. Kehakateitööstus—Construction.
23. Kehakateitööstus—Construction.
24. Kehakateitööstus—Construction.
25. Kehakateitööstus—Construction.
26. Kehakateitööstus—Construction.
27. Muud—Autres industries.

Kokku 1. I.—31. XII 1927 a.
Novembris tegevus 1927 a.
Detsembris 1926 a.
1) 1. jaanuariks 1927 a. 2) Tähtend. kuude 1. kuupäevaks (jaanuaritõrjete ja vabakohade keskmise arv. 3) Vähem näidatud töölised ja vabakohade arv. 4) Saates maha arvatud töölised ja vabakohade arv. 5) Ouvriers des transports et de la communication. 6) Employés de magasins (ausst garçons d'hôtel). 7) Industries extractives.

Tab. 30. Tööstusettevõtted ja nende töötajad 1-ks jaanuariks 1928 a.
 Entreprises industrielles et leur main d'oeuvre au 1 janvier 1928.

Ettevõtte arv — Nombre des entreprises	Tööstajate üldarv — Nombre général des travailleurs				Neist töölisi — Dont ouvriers				Töölised ja teenijad aegajal (alla 16 a.) — Mineurs parmis les ouvriers et services	Kokku — Total
	1928 — Au 1 jan.		1927 — Au 1 jan.		1928 — Au 1 jan.		1927 — Au 1 jan.			
	Tööstajad — Ouvriers	Teenijad — Services	Tööstajad — Ouvriers	Teenijad — Services	Tööstajad — Ouvriers	Teenijad — Services	Tööstajad — Ouvriers	Teenijad — Services		
I. Mürrud ja kaevandused	15	1 789	159	187	1 781	1 581	154	1 578	99,8	67
II. Mineraalide ümbertöötamine	16	1 309	45	142	1 212	1 184	140	1 068	91,7	82
III. Metalltööstus	41	3 877	99	131	3 845	3 308	118	3 271	83,9	162
IV. Keemiatööstus	13	723	21	19	725	592	16	591	99,8	5
V. Nahatööstus	11	475	12	23	461	415	20	406	97,8	3
VI. Tekstiil-tööstus	27	9 638	260	308	9 599	8 659	305	8 808	99,4	24
VII. Puit-tööstus	44	3 022	198	266	2 954	2 537	251	2 488	97,3	17
VIII. Paberitööstus	12	1 157	22	49	1 108	987	47	1 836	98,6	27
IX. Polügraafiatööstus	18	1 178	32	32	1 168	1 041	19	944	98,9	1
X. Toidu-, maitseainete ja jookide tööstus	37	2 199	47	64	2 182	1 753	41	1 735	99,0	4
XI. Kohakatte- ja pudukapade tööstus	7	964	7	45	926	874	44	837	99,8	1
XII. Elufutis-tööstus	11	1 886	166	150	912	161	779	136	804	25
XIII. Elektrijaamad ning gaasi- ja veevarustus	7	572	21	33	560	392	19	33	96,4	3
XIV. Puhastustööstus	4	109	1	1	169	164	1	164	100,0	5
Kokku suur-tööstus — Total	263	28 953	1 039	1 430	28 617	25 242	1 009	24 893	98,6	710
ettevõtted 50 ja üle töötajaga — les entreprises, ayant plus de 50 travailleurs	122	24 823	843	1 041	24 680	21 748	780	19 82	99,1	526
Dont: ettevõtted 20—49 töötajaga — les entreprises, ayant 20—49 travailleurs	141	4 130	246	389	3 987	3 494	229	3 352	95,9	164
1927 a. detsembril arvud — Chiffres de décembre 1927:	264	29 402	1 817	2 261	28 358	25 689	1 728	25 242	98,2	779
Kokku suur-tööstus — Total	122	25 270	1 489	1 931	24 828	22 187	1 418	21 748	98,0	588
ettevõtted 50 ja üle töötajaga — les entreprises, ayant plus de 50 travailleurs	142	4 132	328	330	4 190	3 502	310	3 494	99,8	168
Dont: ettevõtted 20—49 töötajaga — les entreprises, ayant 20—49 travailleurs	15	167	2	46	114	72,6	2	44	71,0	3
I. Industries extractives	16	655	20	46	629	598,0	19	48	96,1	79
II. Industrie minérale	24	233	19	14	258	187	17	11	103,2	6
III. " chimique	15	131	2	2	131	111	2	1	100,0	9
IV. " des caux et peaux	53	537	32	28	541	484	30	27	100,0	12
V. " textile	57	480	134	87	527	416	78	482	111,0	38
VI. " du bois	13	101	14	15	180	187	13	18	103,4	7
VII. " du papier	43	444	11	11	448	415	11	7	103,4	36
VIII. " polygraphique	113	988	156	61	1 066	970	800	874	109,3	20
IX. " de l'alimentation et des boissons etc.	39	434	11	21	424	377	21	405	97,4	7
X. Confection de vêtements et fab. de mercerie	8	95	59	39	115	87	59	108	124,0	—
XI. Usines électriques, à gaz d'éclairage et distribution d'eau	6	62	2	2	62	49	1	49	100,0	—
XII. Industrie du nettoyage	6	50	4	4	54	42	4	46	109,5	—
Kokku suur- ja kesktööstus — Total	461	4 366	411	319	4 458	3 847	293	3 941	102,4	234
ettevõtted 50 ja üle töötajaga — les entreprises, ayant plus de 50 travailleurs	724	33 768	2 238	2 580	33 416	29 536	2 115	29 183	98,8	988
Dont: ettevõtted 20—49 töötajaga — les entreprises, ayant 20—49 travailleurs	724	33 768	2 238	2 580	33 416	29 536	2 115	29 183	98,8	988

Pour la nomenclature franç. s'adresser à la page précédente	Suurtööstus (20 ja üle tööt. ettevõtted)		Sellest — Dont		Keskööstus (5–19 töötaja ettevõtted)	Kokku Total	November 1927
	Grand. entrep. (plus de 20 travailleurs)	50 ja üle töötaja ettevõtted	20–49 töötaja ettevõtted				
			Entr. ayant plus de 50 travailleurs	Entr. ayant 20–49 travailleurs	Entreprises moyennes (de 5–19 travailleurs)		
I. Murrud ja kaevandused	51	48	3	—	—	51	67
II. Mineraalide ümbertöötamine	19	17	2	—	—	19	23
III. Metallitööstus	56	47	9	—	5	61	72
IV. Keemiatööstus	13	9	4	—	4	22	11
V. Nahatööstus	6	4	2	—	1	7	5
VI. Tekstiilitööstus	115	111	4	—	2	117	134
VII. Puitööstus	64	58	6	—	5	69	72
VIII. Paberitööstus	33	32	1	—	—	33	28
IX. Poligraafiatööstus	2	1	1	—	1	3	2
X. Toidu, maitseain. ja jookide tööst.	16	13	3	—	2	18	19
XI. Kehakatte- ja pudukaupade tööstus	1	1	—	—	—	1	5
XII. Ehitustööstus	2	2	—	—	—	2	1
XIII. Elektri jaam. ning gaasi- ja veevar.	2	2	—	—	—	2	3
XIV. Puhastustööstus	—	—	—	—	—	—	—
Kokku—Total	380	345	35	—	25	405	442
Novembris 1927—En novembre 1927	418	394	24	—	24	442	—
Kokku—Total 1.1.—31.XII. 1927	5 167	4 705	462	—	236	5 403	—

Tab. 32. TÖÖSTUSTÖÖLISTE ARVU LIHKUMISE INDEKSID (1-ks kuupäevaks).
Nombres-indices du mouvement du nombre de main d'oeuvre dans les entreprises industrielles (au 1-er du mois).

	A. Indeksid liikuvale baasil (iga eelmine kuu = 100 järgmise kuu jaoks) A. Nombres-indices sur la base mouvante (chaque mois précédent = 100 par rapport au mois suivant)										B. Indeksid baasil 1.1.1927 = 100 B. Nombres-indices sur la base 1.1.1927 = 100			
	Töötajad ¹⁾ — Travailleurs en général ¹⁾					Töölised — Ouvriers					Töötajad ¹⁾		Töölised	
	Suur- ja kesk- tööstusettevõt- ted	Suurtööstus	Sellest		Keskööstus (5–19 tööt.)	Entreprises grandes et mo- yennes	Grandes entreprises	Dont		Entreprises moyennes (5–19 ouvr.)	Suur- ja kesk- tööstus	Suurtööstus	Entreprises grandes et moyennes	Grandes entreprises
			50 ja üle töötaja	20–49 tööt.				50 et plus de travail- leurs	20–49 travail- leurs					
1927 Jaanuar	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	
Veebruar	100,8	100,4	100	102,5	103,2	100,9	100,5	100,2	102,7	103,1	100,8	100,4	100,9	
Märts	103,7	103,5	103,3	104,8	105,1	104,2	104,0	103,8	105,5	105,6	104,5	103,9	105,1	
Aprill	103,0	102,8	101,8	109,0	104,3	103,4	103,2	102,1	110,5	104,6	107,6	106,8	108,7	
Mai	99,5	100,6	100,5	101,2	92,9	99,5	100,6	100,5	101,3	93,1	107,1	107,4	108,2	
Juuni	105,3	106,6	106,4	107,4	101,0	106,6	107,4	107,2	108,4	101,0	113,3	114,5	115,3	
Juuli	101,1	101,6	101,4	102,8	97,9	101,1	101,6	101,4	102,3	97,8	114,6	116,2	119,6	
August	96,8	97,0	96,6	99,3	95,0	96,5	96,7	96,1	99,7	95,5	110,9	112,8	112,0	
September	98,2	98,0	98,7	94,5	99,5	98,1	98,0	98,7	94,0	99,1	108,9	119,6	110,5	
Oktoober	96,1	95,4	96,0	92,0	100,6	95,6	95,0	93,6	90,9	100,4	104,6	105,5	115,6	
November	99,3	99,2	99,3	98,5	100,0	99,1	99,1	99,2	98,3	99,8	103,9	104,7	104,8	
Detsember	99,0	98,5	99,3	100,0	102,2	98,8	98,2	98,0	99,8	102,4	102,8	108,1	107,1	
1928 Jaanuar	99,3	98,8	99,2	96,5	102,0	99,1	98,6	99,1	95,9	101,8	102,0	101,9	102,6	

Tab. 33. NAKKUSHAIGUSED JAANUARIS 1928 a. — Maladies contagieuses en janvier 1928.

	Typhus ab- dominalis	Paratyphus	Typhus ex- anthematic.	Febris recurrens	Malaria	Vartola	Morbilli	Scarlatina	Diphtheria	Dysenteria	Lepra	Encephalit. lethargica	Meningitis cerebro-epid.	Trachoma	Tubercu- losis	Kokku Total
Linnad—Villes
Tallinn	17	2	—	—	—	—	1	30	9	—	—	—	—	3	50	112
Tartu	4	—	—	—	—	—	—	34	2	—	—	—	—	—	3	43
Narva	8	1	—	—	—	—	—	16	—	—	—	—	—	—	—	33
Pärnu	—	—	—	—	—	—	12	18	2	—	—	—	—	1	—	38
Viljandi	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	10
Valga	3	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	6
Rakvere	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Võru	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	4
Kuressaare	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Haapsalu	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	7
Palde	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Petseri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Türi	—	—	—	—	—	—	—	2	2	—	—	—	—	—	—	4
Tapa	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
Põltsamaa	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tõrva	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	3
Paldiski	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Nõmme	—	—	—	—	—	—	—	6	4	—	—	—	—	—	1	11
Maad—Arrond.	16	2	—	1	—	—	37	279	29	1	3	—	7	15	101	491
Viru	4	—	—	1	—	—	3	97	9	—	—	—	—	—	16	130
Järva	1	2	—	—	—	—	—	24	1	—	—	—	—	—	6	84
Harju	—	—	—	—	—	—	1	7	2	—	—	—	—	—	9	23
Lääne	2	—	—	—	—	—	—	44	4	—	—	—	—	—	6	56
Saare	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	3	3	7
Pärnu	1	—	—	—	—	—	—	31	2	—	—	—	—	2	17	53
Viljandi	1	—	—	—	—	—	—	25	2	—	—	—	—	1	10	41
Tartu	3	—	—	—	—	—	1	45	7	—	—	—	—	2	18	74
Valga	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	3	4
Võru	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	14	18
Petseri	1	—	—	—	—	—	32	5	1	—	—	—	7	4	1	51
Kokku—Total

Märkus: Peale selle 2 Poliomyeliit anterior juhtu: 1 Pärnu- ja 1 Tartumaal.

¹⁾ Töölised, tehniline personaal, ametnikud ja teenijad. — Ouvriers, personnel technique, employés et service.

RIIGI STATISTIKA KESKBÜROO VÄLJAANDED

LIIK A. EESTI DEMOGRAAFIA

Vihk I. Haridus Eestis I	Lhk. 288+186, 1924.	Kr. 8.—
" " Haridus Eestis (üh. väljaanne)	" 300, 1924.	" 3.50
" " II. Sündivus, surevus, abielluv. ja rahva liikum. 1921—1923 a.	" 52+54, 1925.	" 3.—
" " III. Tervishoid Eestis	" 132+80, 1925.	" 5.—

TAHTSAMAD ARTIKLIID „EESTI STATISTIKA“ KUKIRJAS

Sündivus, surevus ja abielluvus 1921—1922 a.	Nr. 18(7)	Streigid tööstuses 1927 a. I poolal	70(9)
Surevus Eestis 1922 a.	20(9)	Eesti tööliste büdjet 1925 a.	48(3)
Abielluvus Eestis 1922 a.	21(10)	Kuritegevus Eestis 1919—1924 a.	53(8)
Sündivus, surevus ja abielluvus 1924 a.	47(2)	Kurt- ja süütood ning seaduste ja määrusterik-	
Sündivus, surevus, abielluvus ja abiellulahu-		kumised 1924—26 a.	71(10)
sed 1925 a.	64(3)	Haiguskindlustus 1919—25 a.	68(7)
Rahvaarvu kasv Eestis 1921—1925 a.	55(10)	Kirjastus, ajakirjandus ja kirjandusturg 1924—26 a.	68(7)
Väljaränd Eestist 1921—1925 a.	57(12)	Tööõurite pikkus 1924 a.	69(8)
Väljaränd Eestist 1926 a.	66(5)	Hädaabiööd 1924—26 a.	69(8)
Rahvaliklemine 1925—26 a.	68(7)	Tööõnnetus 1924—25 a.	70(9)
Alg- ja keskkoolid Eestis 1923—1924 õppeaastal	43(10)	Tuberkuloos 1925—26 a.	70(9)
Alg- ja keskkoolid Eestis 1924/25 õ/a.	60(15)	Tööstustööliste palgaalud Eestis 1914—1926	59(14)
Streigid Eestis tööstuses 1921—1925 a.	54(9)	Tööstustööliste palgad Tallinnas 1926—27 a.	71(10)

EESTI MAJANDUS

Vihk I. Väliskaubandus 1923 a.	Lhk. 20+72, 1924.	Kr. 2.—
" " II. Eesti sadamad, veeteed, kaubalaevastik ja laevasõit	" 102, 1925.	" 2.50
" " III. Raudtee, post, telegraaf ja telefon Eestis	" 61, 1925.	" 2.—
" " IV. Väliskaubandus 1924 a.	" 22+92, 1925.	" 3.—
" " V. Tööstus Eestis	" 80, 1926.	" 2.50
" " VI. Riigiraudteed 1924 a.	" 38, 1926.	" 2.—
" " VII. Väliskaubandus 1925 a.	" 100, 1926.	" 3.25
" " VIII. Väliskaubandus 1926 a.	" IV+106, 1927	" 3.25
" " IX. Aktsiaseltside, osatühisuste ja ühisteg. asut. äriseisud 1. I. 1926 (kuldbilanssid)	" 32+34, 1927.	" 2.—

TAHTSAMAD ARTIKLIID „EESTI STATISTIKA“ KUKIRJAS

Post, telegraaf ja telefon Eestis 1924 a.	Nr. 16(5)	Kindlustusseltside tegevus 1924 ja 1925 a.	64(3)
Post, telegraaf ja telefon Eestis 1925 a.	63(2)	Tarvitajate ühisused Eestis 1/1 1924 a.	33(12)
Eesti raudteed 1921—1923 a.	17(6)	Eltumaksumus (elukallidus)	36(3)
Raudteede tegevus 1925 a.	65(4)	Tööjõud ja toodang tööstuses 1925 a.	63(2)
Laevasõit ja kaubavedu veeteel Eestis 1925 a.	56(11)	Uus Eesti etumaksumusindeks	61(16)
Välis- ja rannasõit ja kauba- ning reisijate vedu		Suurmüügihinnad 1922—26 a. ja suurmüügihindeks	63(2)
1926 a.	67(6)	Eesti maksubilanss 1924—26 a.	66(5)
Kaubalaevastik 1. I. 1927 a.	68(7)	Toiduainete võrdlev maksumus 1922—27 a.	68(7)
Laevasõit ning kaupade ja reisijate vedu sise-		Mootorsõidukite arv Eestis 1922—26 a.	68(7)
veeteedel	68(7)	Jõumasinad ja mehaanilise jõu tarvitus tööstu-	
Eesti linnade sissetulekud ja väljaminekud 1922 a.	25(4)	ses 1925 a.	69(8)
sissetulekud ja väljaminekud 1923 a.	40(7)	Eesti tööstussaaduste turud 1923—26 a.	70(9)
Eesti linnade ja alevite tulud ja kulud 1925 a.	66(5)	Väliskaubandus ja tollimaksud tollitarifi §§ ja-	
Eesti linnade ja alevite aissutul. ja väljam. 1924 a.	52(7)	rele 1926 a.	70(9)
Kinnisusseltside tegevus 1920 kuni 1922 a.	26(8)	Tulekahjud 1924—26 a.	70(9)
Kindlustusseltside tegevus 1923 a.	42(9)	Pankade tulud ja kulud 1921—26 a.	71(10)

EESTI PÕLLUMAJANDUS

Vihk I. Eesti põllumajandus I.	Lhk. 290, 1923.	Kr. 5.—
" " II. Eesti põllumajandus II.	" 132, 1924.	" 2.25
" " III. Loomapidamine Eestis 1924 a.	" 17+105, 1925.	" 1.50
" " IV. Eesti põllumajandus 1925 a.	" 3+201, 1926.	" 3.—
" " V. Eesti Põllumajandus 1926 a.	" VIII+254, 1927.	" 3.—

TAHTSAMAD ARTIKLIID „EESTI STATISTIKA“ KUKIRJAS

Eesti talumajanduse tasuvus 1925—1926.	61(16)	Loomade arv Eestis 1926 a.	58(13)
Põllutõrjastid ja -masinad 1925 a.	61(16)	Loomade arv 1927 a.	71(10)
Põllutööli palgaolud ja tööturu seisukord 1923/24	32(11)	Lambapidamine Eestis 1926 a.	64(3)
Mesilaste pidamine Eestis 1924 a.	35(2)	Viljade kasvupind ja saak 1926 a.	62(1)
Mesilaste pidamine ja meetoodeang 1926 a.	61(16)	Maa- ja metsa- ja loomakasvatuse valdkonnad Eestis	65(4)
Aidandus Eestis	54(9)	Põllumajandustoodangu väärtus 1922—26 a.	67(6)
Viljade kasvupinnad ja saagid 1925 a.	49(4)	Põllumajandus- ja tööstusainete väliskaubandus	67(6)
Sulgloomade pidamine Eestis	51(6)	Põllutööliste palgad 1927 a.	71(10)
Sulgloomade pidamine Eestis 1926 a.	65(4)		

LIIK B. 1. I. Üldrahvalugemise eelkõrkküvõtted	" 78, 1923.	Kr. 2.—
2. Sugemed vigaste laste kohta Eestis	" 164, 1923.	" 3.75
3. II. Riigikogu valimised	" 78, 1923.	" 3.—
4. Eesti väliskaubandus 1921—1922	" 60+33, 1923.	" 2.50
5. 1923 a. Üldrahvalugemise andmed		

Vihk I. Rahva demograafiline koosseis ja korteriolud Eestis	Lhk. 88, 1925.	Kr. 2.—
" " II. Üleriikiline kokkuvõte (tab.)	" 8+188, 1924.	" 4.—
" " III. Rahva tööala ja ühiskondline kihitus	" 88+84, 1925.	" 3.—
" " IV. Viru maakond	" 24+52, 1924.	" 2.—
" " V. Järva maakond	" 52+60, 1923.	" 3.—
" " VI. Harju maakond ja Tallinn	" 40+56, 1924.	" 3.—
" " VII. a) Lääne maakond	" 20+56, 1924.	" 2.—
" " b) Saare maakond	" 20+56, 1924.	" 2.—
" " VIII. Pärnu maakond	" 40+34, 1924.	" 3.50
" " IX. Viljandi maakond	" 36+34, 1924.	" 3.50
" " X. Tartu ja Valga maakonnad	" 40+32, 1924.	" 3.—
" " XI. Võru ja Petseri maakonnad	" 30+46, 1927.	" 3.—
6. 1922 a. Üldrahvalugemise andmete läbikõrutam. plaan ja tabelitesis	" 48, 1923.	" 1.—
7. Asumaa majapidamised Eestis 1919—23 a.	" 46+60, 1924.	" 3.50
8. 1925 a. Põllumajandusliku ülekirjutuse andmed	" 4+219, 1923.	" 3.75
9. Statistiline aabum, v. I. Maa ja rahv. (38 dia- ja kart. värv.)	" 1925.	" 6.—
" " II. Majandus, 24	" 1926.	" 6.—
" " III. Põllumajandus.	" (Ilmuimisel).	
10. III. Riigikogu valimised	" 48, 1927.	" 1.75
Riikline aadressraamat I. (1924) („Eta“ kirjastus)	Lhk. XII+204+128, 1924 (Ladu otsas).	
Riikline aadressraamat II. (1925) (Riigi trükkikoja kirjastus)	XXXII+728+149, 1925	Kr. 6.—
Riikline aadressraamat III. (1926—1927) (Riigi trükkikoja kirjastus)	LXX+44+360,	" 6.50

LIIK F. EESTI STATISTIKA KUKIRI

1922 a. Nr. Nr. 1—11 hind kokku	Kr. 10.—	1927 Nr. 62(1)	Lhk. 36	Kr. 1.—	1927 Nr. 68(7)	Lhk. 56	Kr. 1.50
1923 " " 12—21	" 15.—	" 63(2)	15 veeb. 60	" 1.50	" 69(8)	15 aug. 60	" 1.50
1924 " " 22—33	" 15.—	" 64(3)	15 märts 68	" 1.50	" 70(9)	15 sept. 60	" 1.50
1925 " " 34—45	" 15.—	" 65(4)	15 aprill 68	" 1.50	" 71(10)	15 okt. 64	" 1.50
1926 " " 46—61	" 15.—	" 66(5)	15 mai 86	" 1.50	" 72(11)	15 nov. 68	" 1.50
		" 67(6)	15 juuni 56	" 1.50	" 73(12)	15 det. 64	" 1.50
					1928 " 74(1)	15 jaan. 64	" 1.50

Hind Kr. 1.50.

EESTI
RAHVUSRAAMATUKOGU
AR